УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ПРАВА, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

XII Всеукраїнська науково-практична конференція

РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Тези доповідей

22 квітня 2021 р.

Дніпро
2021

УДК 347.78(477)
Р 45

Організаційний комітет:

Б.І. Холод – доктор економічних наук, професор, президент Університету імені Альфреда Нобеля, (голова оргкомітету);
В.М. Шкабаро – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля (заступник голови оргкомітету).

Члени оргкомітету:

В.П. Пєтков – доктор юридичних наук, професор;
Н.В. Бочарова – доктор юридичних наук, доцент;
Ю.С. Палєєва – старший викладач;
Т.А. Тодорошко – старший викладач;
Ю.В. Борисова – старший викладач;
Т.П. Макарова – викладач.

Р 45 Реформування правової системи України в контексті розбудови правової держави та євроінтеграції: XII Всеукраїнська науково-практична конференція: тези доповідей, Дніпро, 22 квітня 2021 р. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. – 232 с.

ISBN 978-966-434-508-5

У збірнику тез доповідей науковців та студентів досліджуються актуальні питання реформування правової системи України в контексті євроінтеграції та основні напрями сучасного розвитку права і держави в Україні.

УДК 347.78(477)

Відповідальна за випуск:
В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин.

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

Посвідчення державної реєстрації УкрІНТЕІ № 734 від 26.12.2018 р.

ISBN 978-966-434-508-5

© Університет імені Альфреда Нобеля, оформлення, 2021

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Азевич К.Є. Правосвідомість та правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні ... 6
Герасюта В.В. Правовий нігілізм в Україні ... 9
Дзюбко В.С. Правовой статус личности: понятие, структура, виды ... 12
Кучеренко К.А. Принципи державного правління ... 14
Літвінов І.Г., Олійник М.М. Договори і постанови прав і вольностей війська запорозького ... 18
Мигуль А.В. Правова культура та методи її підвищення в Україні ... 21
Нестерова С.І. Реализация права: понятие, формы и механизм ее обеспечения ... 24
Омельянченко Д.В. Зміни в житті українського населення через реформи російської влади XIX–XX ст. ... 27
Попова М.М. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та наднаціональний контроль за дотриманням прав людини ... 30
Рябич Д.В. Основні напрями зміцнення законності та правопорядку в Україні ... 33
Нестеренко М.І. Походження права ... 36

СЕКЦІЯ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО. МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Бочарова Н.В. Забезпечення та захист прав людини як головний імператив сучасного правового розвитку ... 40
Кузерман М.О. Європейський правозахисний механізм за умовами протоколів №11 та №14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод ... 43
Попова М.М. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та наднаціональний контроль за дотриманням прав людини ... 45
Григоренко І.І. Проблематика реалізації принципу гуманізму в сучасному праві ... 48
Король О.О. Сучасні виклики децеталізації ... 51

СЕКЦІЯ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС. СІМЕЙНЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Луніна О.С. Відповідальність фізичної особи-підприємця після її припинення як суб'єкта підприємницької діяльності ... 55
Тодорошко Т.А., Виноградова Л.Е. Проблематика недосконалості заочного провадження у цивільному процесі України ... 57
Борисова Ю.В., Кравцов В.В. Проблеми електронного документообігу при здійсненні цивільного судочинства в Україні ... 60
Біла А.В. Особливості судово-генетичної експертизи на споріднення, батьківство, материнство в Україні ... 63
Бабенко А.Г. Особливості спадкового договору ... 67
Берзон Л.Ю. Плюси та мінуси впровадження інституту приватних виконавців в Україні ... 70
Борисова В.В. Органи та особи, яким законодавство надало право звернення до суду в інтересах інших осіб ... 73

Векшин І.І. Особливості спадкування за законом та заповітом в Україні 77
Дяченко А.С. Організаційно-правові форми юридичних осіб..... 81
Іванова В.Є. Правова характеристика договору дарування 83
Ковальова В.В. Проблематика усиновлення в Україні 85
Кульгова О.М., Фурт Я.О. Інтелектуальна власність як головна складова інтелектуального потенціалу суспільства..... 89
Матвієнко Н.С. Особливості непереборної сили та випадку як підстав звільнення від цивільно-правової відповідальності..... 91
Бозоян Н.Ш. Дотримання принципів цивільного права 93
Орленко К.П. Проблемні аспекти спрощеного позовного провадження у цивільному процесуальному праві України..... 96
Павленко Є.Р. Особливості стягнення аліментів з різних видів заробітку (доходу)..... 99
Пєтіна К.М. Захист прав споживачів при придбанні товару через інтернет 103
Тітова В.В., Бондаренко М.Ю. Зловживання процесуальними правами під час доказування у цивільному процесі України 106
Рибак В.В. Фіксування судового процесу технічними засобами як гарантія гласності судового процесу..... 108
Руденко В.О. Експертиза з питань права в цивільному судочинстві та доцільність експерта з питань права в цивільному законодавстві 111
Степаненко А.О. Поняття та практичний механізм інституту емансипації у цивільному праві..... 115
Третяк С.О. Захист права власності в Україні 119
Шарлай Д.О. Проблеми правового регулювання та захисту авторського права в мережі інтернет 122
Шиловська В.Д. Штраф як один із заходів процесуального примусу в цивільному процесі..... 125
Лабец О.Є. Поняття та види об'єктів цивільних прав..... 130

СЕКЦІЯ 4. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

Шкабаро В.М. Інфляційні втрати на суму боргу, визначену в іноземній валюті: так чи ні 134
Пробко І.Б. Правові аспекти оформлення первинних бухгалтерських документів щодо обґрунтування маркетингових послуг..... 136
Астатурян А.В. Сутність утворення господарських об'єднань..... 138
Валенко Н.В. Перевезення вантажів та транспортне експедирування в Україні 140
Мамчур М.А. Комерційна таємниця..... 143
Шестакова А.С. Господарський договір як основа господарської діяльності: проблеми його укладання та розірвання..... 147

СЕКЦІЯ 5. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. ФІНАНСОВЕ ПРАВО. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО. АГРАРНЕ ПРАВО. ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО. ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

Макарова Т.П. Актуальні проблеми при здійсненні перерахунку пенсій, які виникають у осіб, звільнених з військової служби..... 150
Воронін В.В. Концепція вини в податковому праві 154
Драгомерецька А.О. Правове регулювання вакцинації в Україні..... 158

Козлова А.В. Перспективи розвитку ІТ-права в Україні: проблеми визначення предметної сфери і напрямів правового регулювання 162
Курта Д.П. Проблема поновлення договорів оренди в українському законодавстві 166
Сорокін В.Є. Інформаційна безпека у сучасному суспільстві 168

СЕКЦІЯ 6. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА. СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Поплавський В.Ю. Поняття «неправосудне рішення»: бути чи не бути..... 171
Клімас Ю.В. Дотримання права ув'язнених на повагу до людської гідності 174
Мелікян А.Г. Насильство в сім'ї – небезпечне явище сучасного світу 177
Чех О.С. Допустимість використання смертної кари як виду покарань сьогодні..... 181
Масляння І.Р. Чи має бути дозволена смертна кара? 184
Розторгуєва Н.Ю. Евтаназія: за чи проти?..... 186
Пастушенко Д.Г. Эвтаназия..... 188
Тітова В.В., Бондаренко М.Ю. Евтаназія 189
Сиса Д.С. Скасування смертної кари в Україні: крок в європейське майбутнє чи зростання злочинності у суспільстві..... 192
Доброскок А.Є. Права і свободи людини і громадянина в Україні: домашнє насилля..... 194

СЕКЦІЯ 7. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Палєєва Ю.С. Державний протокол: просто про цікаве..... 198
Коссович А.О. Боротьба з корупцією у сфері спорту – важливий напрям сучасної діяльності Європолу..... 200
Беліменко Д.В. Актуальність санкцій в сучасному міжнародному праві 204
Кравцов В.В. Проблема створення міжнародної правової бази діяльності неурядових юридичних осіб з освоєння космосу..... 207
Олейнікова В.О. Поняття та види систем захисту прав людини у світі 211
Северина А.О. Мирні способи вирішення спорів: їх застосування у сучасному світі..... 213
Шикоряк В.М. Міжнародно-правовий досвід запобігання і протидії корупції та його імплементація в Україні 216
Shcherbakova K.M. Imperial features of the european union or a fundamentally new kind of empire?..... 221
Глущенко А.Є. Щодо правового становища біженців у сучасному світі..... 224
Фролова М.О. Бікамералізм: історія та сучасність..... 228

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

К.Є. Азевич, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРАВОСВІДОМІСТЬ ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК БАЗОВІ ЧИННИКИ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Сучасна юридична наука відкриває нові перспективи в дослідженні проблем правової системи, що є самостійним напрямом загальнотеоретичної юриспруденції. Актуальність наукової проблематики розвитку правової системи не викликає сумніву, оскільки відповідає найважливішим потребам сучасності, охоплює широке коло концептуальних питань, виявляє тенденції у державно-правовій сфері суспільних відносин.

У сучасних умовах дослідження правової системи відбувається на нових підходах загальнотеоретичної юриспруденції, що має велике значення для формування правової культури, для розв'язання проблем правотворчості, правозастосування, забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина. Саме проблема ролі правової культури як чинника розвитку правової системи зумовлює спектр досліджень, які є актуальними на нинішньому етапі розбудови національної державності та концептуально важливими для теоретико-правових досліджень.

Правова культура, як вважає П. Рабінович, тісно взаємопов'язана з елементами правової системи, адже правова культура – це загальний стан «юридичних справ» у суспільстві, тобто стан законодавства і роботи суду, всіх правоохоронних органів, правосвідомості всього населення країни, що виражає рівень розвитку права і правосвідомості, їх місце в житті суспільства, засвоєння правових цінностей, їх реалізацію на практиці, здійснення вимог верховенства права [1, с. 4].

Розуміння правової системи не може обмежуватися лише комплексом взаємозалежних і взаємоузгоджених засобів правового впливу на суспільні відносини, воно мусить включати правову культуру і правову свідомість, як суб'єкта права, так і професійну правосвідомість посадової особи. Без громадян із належним рівнем

правосвідомості та правової культури, професійних юристів та посадових осіб у системі державних органів, неможливо досягнути законності та правопорядку в суспільстві.

В Україні сформовано конституційні, нормативно-правові та інституційні засади, проте досі не побудовано правової держави. Досвід формування громадянського суспільства та правової держави в Україні засвідчив нагальну потребу підвищення рівня правової культури і правосвідомості громадян. Активного обговорення та негайного впровадження вимагають такі аспекти проблеми, як правова просвіта і виховання молоді, майбутніх фахівців різних сфер життєдіяльності на засадах людяності, моральності та честі.

Сьогодні в правовій системі України відбуваються важливі структурні реформування, що мають кінцевою метою побудову демократичної держави, на основі створення громадянського суспільства. Основними (стратегічними) напрямками розвитку правової системи суспільства України, є формування такого державно-правового механізму, який забезпечить реалізацію прав та свобод людини і громадянина.

Правова культура суспільства — це різновид загальної культури, який становить систему цінностей, що досягнуті людством у галузі права і стосується правової реальності даного суспільства. Справжня правова культура особи невід'ємна від її правомірної поведінки. А правомірна поведінка є результатом реалізації її позитивної правосвідомості. Слід визнати, що сьогодні з фінансово-економічних, організаційних, політичних причин рівень правосвідомості досить низький.

Тому для підвищення правової свідомості та культури, тобто правової просвіти громадян, необхідно: поширення юридичної літератури, доступної за ціною та способом викладення матеріалу, роз'яснення чинного законодавства в засобах масової інформації; удосконалення системи викладання правових дисциплін і правового виховання; широке залучення молоді та досвідчених науковців до науково-практичних конференцій з правової тематики.

Правова культура особи включає як правосвідомість, розуміння принципів права, повагу до нього, упевненість у справедливості законів, юридичних прав і обов'язків та інших правових явищ, так і правову активність, передову юридичну практику. Одним з найважливіших шляхів становлення й розвитку індивідуальної і загальносуспільної правової свідомості та правової культури є правове виховання населення, зокрема правова освіта, правова пропаганда й агітація, самовиховання, тобто правова діяльність, спрямована на формування у людей високого рівня правової свідомості та правової культури.

Однак недостатня функціональність системи правоохоронних органів, а також органів судочинства через кадрово-професійну проблему лишається ключовим стримуючим фактором ефективності правової системи та, відповідно, відновлення довіри громадян. Крім того, у правовій культурі та правосвідомості як громадян, так і серед представників правоохоронних, судових органів не достатньо поширені правові настанови, норми, принципи. Водночас значна частина суспільства демонструє достатню зрілість правосвідомості, прагне змін та готова їх здійснювати.

Постійні зміни законодавства, численний кадровий склад правоохоронних органів, відчутні бюджетні витрати на їхнє утримання поки не змінили кардинально правову систему. Рівень довіри громадян до прокуратури, поліції, судів лишається вкрай низьким, попри зміну вищого керівництва держави, кадрове оновлення керівників більшості органів державної влади. Результативне розв'язання органами державної влади поставлених завдань потребує підвищеної уваги насамперед до кадрової політики як такої, що має як великий потенціал відновлення довіри в суспільстві, так і дискредитації [2, с. 349].

Разом із тим відчутна позитивна суспільно-політична динаміка: каральні методи поводження із громадянами є поодинокими; мінімізовано або зведено нанівець тиск та втручання органів державної влади у діяльність структур громадянського суспільства, засобів масової інформації; зменшено дистанцію для діалогу влади із суспільством в напрямку публічної відкритості й підзвітності. Втім навіть ці позитивні зміни сприймаються як недостатні, а суспільство очікує глибинних змін у країні, встановлюючи високу шкалу вимог до результатів державної політики.

Рівень правової культури та правосвідомості в українському суспільстві, як в сенсі дотримання законів, так і поваги до прав, свобод інших громадян, є недостатнім для формування правової держави. Відповідно й правова поведінка виявляється за різними показниками – від готовності дотримуватись законів до, наприклад, готовності надавати інформацію про скоєні злочини.

Держава є лише одним із складових елементів політичної системи, і її завдання полягає не тільки в тому, щоб забезпечувати процес прийняття законів та їх належне виконання, а й у служінні суспільству. Державотворчий процес має розглядатися не лише як становлення і розвиток різних гілок державної влади, підвищення рівня ефективності їхнього функціонування, досягнення консенсусу у вирішенні соціально-економічних і суспільно-політичних конфліктів, але перш за все як шлях до формування демократичного та стабільного суспільства, кожному з членів якого гарантовано і забезпечено захист основних політичних, громадянських, соціальних, економічних та культурних прав і свобод.

На підставі проведеного дослідження можна стверджувати, що для правової системи, що трансформується, важливим є вдосконалення та підвищення рівня правової культури, вироблення нової системи правових цінностей, норм і принципів, забезпечення захисту прав і свобод, законних інтересів громадян. Оцінка рівня розвитку правової культури і правової системи вимагає таких критеріїв: суспільний прогрес як ступінь свободи природних прав, ступінь гарантованості державою свободи та захищеності особи, рівень розвитку нормативно-правових актів, правової діяльності, правової свідомості тощо. Отже, правова культура є важливим чинником розвитку правової системи, що впливає на правосвідомість, право, правовідносини, законність і правопорядок, правотворчу, правозастосовну та інші види правової діяльності, а також є якісною характеристикою та рівнем досконалості правової системи.

Список використаних джерел

1. Рабінович П. Верховенство права (за матеріалами практики Страсбурзького Суду та Конституційного Суду України. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 2 (45). С. 4–9.

2. Українське суспільство 1992-2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / За ред. В.М. Ворони, М.О. Шульги. К.: Ін-т соціології НАН України, 2013. 566 с.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин*
Університету імені Альфреда Нобеля

В.В. Герасюта, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ В УКРАЇНІ

Заперечення загальноприйнятих морально-етичних, політичних, ідеологічних, правових цінностей і норм соціуму, усвідомлене ігнорування вимог закону, зневажливе ставлення до правових принципів і традицій – все це є характеристиками нігілізму, зокрема, правового. Сьогодні правовий нігілізм є актуальною проблемою, тому що проявляється у всіх сферах життя, зокрема, на державному рівні у вигляді політиканства, цинічного популізму лідерів усіх рангів, владолюбства бюрократії, некомпетентності чиновників з боку органів державної влади і правової невихованості та юридичної відсталості з боку народу.

Звідки ж починається нігілізм? Відповідь проста. Все починається з кожного з нас, коли ми «трохи» порушуємо морально-етичні норми, «трохи» закон і принципи права, таке постійне порушення, стає для нас спочатку звичкою, потім нормою, відчуваючи безкарність за свої слова і дії, ми починаємо свідомо ігнорувати вимоги, зобов'язання, які перед нами стоять. Надалі ми починаємо орієнтуватися тільки на свої знання і, як результат, формуємо свою власну мораль, світогляд, думки про те, яким саме має бути суспільство, держава, світ і тощо. І те, що нас не задовольняє, як правило, ми всіляко намагаємося обійти різними способами та методами, ігноруємо або взагалі заперечуємо існування тих чи інших явищ, та приймаємо до дії тільки те, що «зручно», «вигідно» ..., тому що для нас це є природним.

І все це відбувається з однієї простої причини – невиконання Вимог та Законів Планети. Адже, коли не виконується основне, то другорядне і тим більше втрачає свою значимість. Починаючи з дитинства, ми дотримуємся нав'язаних нам норм поведінки, навіть не замислюючись про те, що будучи гостем на Землі, ми не пізнаємо і не виконуємо Основний Закон виживання на Планеті. При цьому, де б ми не були, куди б не приїжджали, ми виконуємо будь-які правила поведінки, які до нас ставляться в цих місцях.

Стосовно держави Україна, крім вищенаведеного, є ще ряд інших причин на державному рівні, а саме:

– наявність в національному законодавстві нестабільності, швидкоплинності нормативно-правових актів і суттєві недоліки в застосуванні юридичної техніки. Надто часто законодавчий орган влади вносить зміни і доповнення до чинних законів. Все це має значний вплив на рівень застосування цих норм в практичному напрямку;

– низький рівень правової культури українського суспільства;

– високий рівень латентної злочинності і корупції (у 2020 році в Індексі сприйняття корупції міжнародної організації Transparency International Україна зайняла 117-е місце з 180 досліджених країн).

У свою чергу, думка про те, що для вирішення проблеми потрібно тільки прийняти відповідні нормативно-правові акти, не зовсім коректна, бо без продуманого механізму їх реалізації закони не діють. На ці процеси впливають прояви правового нігілізму в Україні.

На сьогоднішній день в деякій мірі ми маємо невпорядкованість національного законодавства, розгалужену систему нормативно-правових актів, які або суперечать один одному (колізії), або виключають один одного. В результаті розуміння тих чи інших норм стає двозначним, що у теоретиків, що у практиків, оскільки і ті, і інші трактують їх по-різному і все через те, що правова база не дає

чіткого визначення норми, її тлумачення, і механізму реалізації. За цих обставин виникає необхідність в підвищенні вимог правотворчості і правозастосування.

Іншою формою прояву правового нігілізму є правовий популізм, який в свою чергу імітує демократичні процедури, правову державу, правове регулювання існуючих суспільних відносин тощо. Правовий популізм пов'язаний з правотворчою діяльністю, а саме через встановлення в юридичних нормах декларативних стимулів (прав, заохочень) або обмежень (обов'язків, покарань). Тут розходиться буква закону і справа, саме через нереальність обіцянок. Такі прояви ми бачимо найчастіше під час виборчих кампаній – вибори до Верховної Ради України, вибори Президента України. Кандидати обіцяють народу забезпечити їх соціальні права в повному обсязі, але ці обіцянки не можуть бути втілені в життя, тому що не створені відповідні для цього економічні умови. Це стосується фінансового і матеріального забезпечення, тобто обіцянки щодо виплати заробітних плат, пенсій, підвищень життєвого рівня населення і т.ін. Така кількість невиконаних обіцянок призводить до збурення населення і негативно впливають на свідомість громадян.

Наступною формою прояву правового нігілізму є усвідомлене порушення чинних законів. Численна кількість таких порушень складає саме кримінальні злочини, адміністративні, цивільні та дисциплінарні проступки. Правопорушники, оминаючи закони, діють легально або напівлегально. Як наслідок таких дій виникла тіньова економіка, тіньова політика та групи тиску.

Шляхами подолання правового нігілізму в Україні, на мою думку можуть бути:

– виконання Вимог та Законів Планети;

– систематизація національного законодавства, його безпосередня оптимізація, усунення колізій і, відповідно, підвищення його ефективності;

– чітко прописані механізми реалізації прав людини;

– підвищення рівня правової культури українського суспільства завдяки реформуванню системи освіти, зокрема поширення правової освіти на всіх рівнях навчання.

Висновки. У будь якому випадку нічого само собою не почне змінюватися, поки кожен не почне з себе, а саме – пізнає себе, і це не порожній заклик, який ми бачимо на просторах інтернету, це набір точних і послідовних дій, які, наприклад, можна отримати на курсах «Искусство жить на Земле» (під егідою громадського об'єднання «Искусство Жить на Земле»; м.Дніпро).

Адже, якщо кожна людина буде повною мірою усвідомлювати свою відповідальність перед Планетою, державою, суспільством, сім'єю,

роблячи спробу за спробою, не чекаючи, що хтось зробить за нього, то у нас є потенційна можливість знизити рівень злочинності та масштаби поширення корупції, підняти рівень правової культури, що суттєво може вплинути на усунення такого явища, як правовий нігілізм.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

В.С. Дзюбко, студентка специальности «Право», гр. ПЗ-20
Университет имени Альфреда Нобеля, г. Днипро

ПРАВОВОЙ СТАТУС ЛИЧНОСТИ: ПОНЯТИЕ, СТРУКТУРА, ВИДЫ

Правовой статус человека – это совокупность прав, обязанностей, законных интересов, гарантии их реализации, которые закреплены в законодательстве и характеризуют личность как субъект права. В правовом статусе мы можем выделить социально-политический, экономический, идеологический, юридический, психологический, волевой, нравственный смысл. Все они являются гранями проявления правового статуса личности, его сущности.

В то же время, эта категория объединяет сложный комплекс разнообразных социальных связей, интересов, отношений. В понятие общего правового статуса, как наиболее широкой категории, следует включить составляющие элементы содержания, которые характеризуют его структуру:

– правовые принципы, составляющие методологическую основу правового статуса;

– нормы права, устанавливающие общие для всех права, свободы и обязанности;

– правосубъектность, то есть возможность субъекта иметь права и обязанности и пользоваться ими, нести ответственность за свои действия;

– законные интересы, побуждающие субъекта права к соответствующим действиям, или наоборот ориентируют его на разрешенную нормами права пассивность;

– юридическая ответственность, как обязанность нести ответственность за нарушение правового статуса;

– гражданство, то есть такое правовое состояние, указывающее о принадлежности человека к соответствующему государству, дает право на то, чтобы расширить круг прав и обязанностей;

– правоотношения общего (статусного) характера.

В общих (статусных) правоотношениях находятся все лица по отношению к государству, друг к другу, реализации своих прав и обязанностей, их защиты, обеспечение и т. д.

Ядром правового статуса являются права и обязанности, реализуемые благодаря связи между их носителями - правоотношениям. Из вышесказанного очевидно, что нормы права и правоотношения общего (статусного) характера, возникающих на их основе, определяют правовой статус субъектов права.

Охарактеризовать правовой статус лица, означает раскрыть место, роль, положение и значение конкретной личности в обществе и государстве, ее возможности, ценность, влияние, принципы взаимоотношений с государством, с другими людьми, что, в свою очередь, раскрывает характер самого общества, его социального строя.

Правовой статус гражданина – это правовое положение лица, являющегося гражданином определенного государства. В юридической науке выделяют три вида правового статуса личности:

– индивидуальный (частный) статус – это правовой статус каждого конкретного лица, каждого отдельного гражданина. Этих статусов столько, сколько личностей, граждан. Они характеризуются неповторимостью, как и люди – носители этих статусов. Индивидуальный статус определяет правовое положение конкретного лица, конкретного гражданина, в обществе, государстве;

– специальный (родовой) статус – совокупность элементов, характеризующих правовое положение отдельных категорий граждан и лиц (детей, студентов, военнослужащих, работников, должностных лиц, членов тех или иных организаций, инвалидов войны и труда, пенсионеров и других). Их также существует великое множество, хотя и значительно меньше, чем индивидуальных, именно поэтому их полная классификация почти невозможна. Только важнейшие из них исследуются отдельными отраслями права;

– общий правовой статус – это статус человека как личности, члена общества, гражданина, государства. Он един для всех, такой статус еще можно называть базовым. На основе общего правового статуса нужно рассматривать статусы конкретных лиц или их групп. Индивидуальные статусы основываются на общем, имеющий ключевую, исходную роль.

Известно, что, исходя из юридического и фактического положения личности в обществе, легко можно установить социальную природу этого общества, его положительные и отрицательные стороны. На индивидуальный правовой статус влияют такие факторы, как пол, возраст, семейное положение, профессия и т.д.

Во-первых, любой правовой статус – это юридическое и фактическое правовое положение. Во-вторых, индивидуальные статусы действительно зависят во многом от их носителей. Содержание, объем, характер правового статуса у граждан в течение жизни меняются неоднократно.

Например, гражданин был студентом, затем инженером, мастером, начальником цеха, главным инженером, директором предприятия, наконец, пенсионером. Его индивидуальный статус все время менялся, а общий (как гражданина) оставался неизменным. Общий статус человека не зависит от смены места работы или от социального положения. Это качество постоянная, единственное и ровное. В отличие от правоспособности, общий правовой статус – не персонифицированное качество человека, не способность личности, а ее положение в обществе.

Правовой статус индивида тесно связан со статусами других лиц. Все права и обязанности человека имеют значение и содержание только потому, что человек взаимодействует с государством, обществом, другими субъектами, коллективом, перед которыми обязательства, или имеет соответствующее субъективное право. По нашему мнению, каждый должен знать свой статус, свои права и обязанности. Если же лицо не будет ознакомлена с ними, то может вести себя вопреки требованиям норм права и других социальных норм.

Следовательно, правовой статус охватывает всю систему прав и обязанностей, которыми соответствует человек, конкретный гражданин. Какая важна правовая категория, она должна одновременно отвечать двум, казалось бы, несовместимым условиям: во-первых, быть постоянным, то есть не изменяться по своему содержанию; во-вторых, он должен учитывать те реальные изменения, имеющие место в обществе, и прямо или непосредственно ориентированы на человека, соответствующую категорию людей и т. п.

Научный руководитель: *В.Н. Шкабаро, кандидат юридических наук, доцент, заведующая кафедрой права, политологии и международных отношений Университета имени Альфреда Нобеля*

К.А. Кучеренко, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Принципами державного управління є вихідні положення, на яких базується функція управління державою. Крім того, принципи державного управління це позитивні закономірності, що досконально

вивчені наукою та досвідом, завдяки їм здійснюється й організовується управління державою. Обов'язково закріплені у правових нормах держави [1, с. 36].

Найзагальнішими принципами в управлінні є соціально-політичні. Вони зображають політичну спрямованість держави, діяльність органів виконавчої влади. Ця група принципів розповсюджується на всі види виконавчо-розпорядчої діяльності та всі функціонуючі в державі управлінські структури. Один з найголовніших принципів — демократія.

У ст. 1 Конституції України зазначено, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Демократія передбачає розв'язанні різноманітних питань державного і суспільного життя громадянами. Забезпечення реальної участі громадян у розв'язанні цих питань є запорукою успішної побудови демократичної, правової та соціальної держави.

Тому участь населення в управлінській діяльності держави є неодмінним принципом державного управління, закріпленим у Конституції, законах України й багатьох підзаконних актах. Згідно зі ст. 5 Конституції України народ — єдине джерело влади у державі, здійснює її як безпосередньо, так і через систему органів державної влади й місцевого самоврядування; право участі громадянами в управлінні державними справами дає ст. 38 КУ; ст. 140 Конституції передбачає місцеве самоврядування як право територіальної громади – самостійно розв'язувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України [2].

На сьогодні чинне законодавство України передбачає багато видів участі населення у розв'язанні державних питань. Наприклад, служба в органах державного управління(ст. 4 Закону України від 10 грудня 2015 р. «Про державну службу»);участь у референдумах (статті 38, 69, 70, 72 Конституції України) та ін. [3].

Важливим для управління в державі є принцип законності. Суть його полягає в тому, що держава, всі її органи та посадові особи працюють на підґрунті дотримання інтересів суспільства, прав і свобод громадян, а також забезпечення правопорядку. Головним фактом є діяльність посадових осіб виключно в межах повноважень передбачених Конституцією.

Законність в управлінні державою передбачає: ефективну систему законодавства, яка регулює виконавчо-розпорядну діяльність; свідоме виконання законів всіма суб'єктами управління; обов'язок громадян держави дотримуватися Конституції; ефективне функціонування системи контролю і нагляду за дотриманням законів. Стаття 1 Конституції характеризує Україну правовою державою, ст. 8 закріплює верховенство право як державний принцип, а статті 6 і 19

встановлюють, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України. Що вкотре підкреслює сувору необхідність дотримання законів та підзаконних актів України.

Єдиною умовою життєдіяльності закону є його точне і неухильне виконання всіма суб'єктами держави. Значення законності в державному управлінні зростає в умовах розбудови правової держави. Прогрес суспільного розвитку неможливий без суворого дотримання законів, що стоять на варті інтересів суспільства і прав громадян.

Гласність також є обов'язковим механізмом в управлінні державою, саме це дає змогу громадянам бачити процес протікання всіх управлінських процесів. Об'єктивність – контролює дотримання вимог суспільного розвитку, можливість держави реалізувати ті чи інші управлінські рішення.

Не менш важливим принципом є позапартійність. Принцип полягає в тому, що створення і робота організаційних структур політичних партій в органах виконавчої влади та виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях неможливі (згідно зі ст. ст. 21,24 КУ). [2].

Організаційні принципи краще за все допомагають обрати оптимальні варіанти функціонування апарату управління. Дають можливість чітко розділити працю між його відділами, усунути повторення у виконанні роботи й уникнути паралелізму. Відповідно і покращити показники роботи, а саме – досягнення поставлених цілей і бажаних результатів при мінімальних затратах ресурсів (часу, фінансів, організаційних зусиль). Якщо організаційні принципи взяти за систему, то вона розділиться на принципи побудови апарату управління та діяльність управлінських структур.

Наприклад, галузевий принцип апарату управління притаманний для управління промисловістю: кожна ланка керується окремим органом: галузевим державним підприємством, державним комітетом або іншим центральним відомством. Цей принцип забезпечує розумне використання сил і засобів, цілісність кадрової і технічної політики, головне – єдине централізоване керування певною галуззю.

Територіально-виробничий принцип має таку структурну побудову, за якої державні органи виконують управління на певних окреслених територіях. Цей принцип бере до уваги розміщення підприємства, організації чи установи на різних адміністративно-територіальних і національно-державних утвореннях. В кожному з цих утворень працюють органи виконавчої влади та підпорядковані їм, їх головна задача - комплексний розвиток відповідних територій. Органи

виконавчої влади мають повноваження контролювати, розміщені на цій території, підприємства на дотримання законів та нормативно-правових актів. Здійснювати координацію і контроль в сфері охорони природи, обслуговування населення, виробництво товарів широкого вжитку, землекористування.

Наступний, лінійний принцип побудови системи державного управління виступає у чіткому розмежуванні повноважень між керівниками певних рівнів управління і в безпосередньому підпорядкуванні кожного підрозділу чи працівника, виключно одній посадовій особі (керівнику). При такій структурі всі функції управління зосереджені на керівникові, а у об'єкта нижчого рівня є лише один керуючий суб'єкт, уповноважений давати йому вказівки з усіх питань управління і, таким чином, немає розподілу праці між різними керуючими суб'єктами щодо одного й того самого об'єкта управління.

Проте самостійно лінійний принцип не використовується, а лише в поєднанні з функціональним, який, у свою чергу, передбачає діяльність спеціальних ланок апарату державного управління, що здійснюють загальні надвідомчі функції управління. Використання функціонального принципу дають змогу у вирішенні питань, що мають спільне значення для всіх галузей управління, сприяє досягненню спільної мети в діяльності різних систем галузевого управління, гарантує розвиток міжгалузевих зв'язків. Як правило лінійний і функціональний принципи поєднують у лінійно-функціональний або змішаний принцип побудови системи управління. Цей принцип забезпечує кваліфіковане вирішення питань, вдосконалює дієвість контролю, значно полегшує роботу представників.

Організаційні принципи діяльності системи державного управління: відповідальність органів управління; раціональний розподіл повноважень; об'єднання колегіальності і єдиноначальства в управлінні. Раціональний розподіл повноважень гарантує чітке розмежування обов'язків і прав, що передбачені нормативно-правовими актами, і відповідальність за діяльність кожною посадовою особою чи посадовою особою. Забезпечує високу ефективність управління, полегшує підбір і розстановку кадрів апарату управління. Існування реальної відповідальності органів управління і посадових осіб збільшує якість і ефективність їх роботи, виховує чесне ставлення до виконання своїх службових зобов'язань, вимогливість керівників до підлеглих.

Колегіальність задає умови для глибокого всебічного обговорення питань, що дуже важливо для вирішення комплексних проблем, перешкоджає зловживання владою і повноваженнями. Але, колегіальність може гальмувати вирішення нагальних питань, що ускладнює управлінську діяльність.

Основною ознакою єдиноначальства є функціонування органу, на чолі якого стоїть один керуючий. Це надає оперативності в управлінні, збільшує персональну відповідальність керівника перед органом, який він очолює. Поєднання єдиноначальства і колегіальності спрямоване на відповідальність керівників за результати органів управління, які очолюються, сприяє розвитку демократії в системі управління, підвищує ефективність діяльності, виключає суб'єктивне бачення у прийнятті і реалізації рішень [4, с. 116].

Отже, державне управління в Україні відбувається згідно з встановленими принципами, основними вихідними положеннями, правилами. Функціонування системи державного управління згідно із зазначеними принципами сприяє забезпеченню потрібного правопорядку у державі, розвитку політичних і економічних шляхів, зростанню авторитету України на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Кісіль З.Р., Кісіль Р.В. Адміністративне право: навч. посіб. К. Алерта: ЦУЛ, 2011. 696 с.

2. Конституція України: офіц. текст від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

3. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Дата оновлення: 06.03.2021.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19

4. Битяк Ю.П., Гаращук В.М., Дьяченко О.В. та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. Адміністративне право України: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.

Науковий керівник: *В.В. Воронін, викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

І.Г. Літвінов, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро
М.М. Олійник, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДОГОВОРИ І ПОСТАНОВИ ПРАВ І ВОЛЬНОСТЕЙ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО

За всю історію України на її територіях жили сотні, а то і більше племен і народів, які мали свою культуру, традиції та закони. Кожен з них зробив свій внесок у будівництво сучасної України. З

часом права та державний устрій змінювалися й виходили на новий рівень розвитку, одним з показників цього правового «зростання» є документ (закон) – Конституція. Він є основним і головним у державі. Український народ не стояв поодаль від інших народів, які стрімко прогресували у напрямі правосвідомості. Вже на початку XVII ст. від Р.Х., українська нація мала свою першу Конституцію на цих землях.

Серед пам'яток української політико-правової думки раннього нового часу існує одна, яка уже протягом не одного століття привертає до себе увагу найрізноманітніших представницьких груп суспільного загалу. Йдеться про ухвалені 5 квітня 1710 р. «Договори і постанови прав і вольностей військових між ясновельможним його милістю паном Пилипом Орликом, новообраним Війська Запорозького гетьманом, й між генеральними особами, полковниками і тим же Військом Запорозьким з повною з обох сторін угодою затверджені...». Від самого початку ця пам'ятка існувала у двох ідентичних примірниках – складених латинською мовою та тогочасним українським правописом. [1, с.7].

Це були часи, коли українські землі потерпали багато років від важкого протистояння за свободу, розбрату та зрад усередині країни, віроломства з боку країн-сусідів, розколу української спільноти та ін. Навіть у такій складній ситуації, новообраний український гетьман Пилип Орлик (21.10.1672 – 24.05.1742), наважується на безпрецедентний крок для тогочасної української спільноти – ухвалити документ, який відтворив би на законодавчо закріпленому рівні, повністю всю політичну та суспільну систему на абсолютно новітній рівень розвитку права.

Конституція Пилипа Орлика є найціннішою пам'яткою українського конституціоналізму, де вміщено розумові звершення українського соціуму початку XVIII століття. Становлення цього документа варто розглядати в значенні прогресу європейської правосвідомості, яка у визначних працях Ф. Вольтера, Т. Гоббса, Ш. Монтеск'є прискорювала свій розвиток і швидше роз'яснювала перспективу, ніж реальність. За таких подій Конституція Пилипа Орлика є вираженою в мові юридичних норм філософією та ідеологією «суспільного договору».

Конституція складається з преамбули та 16 пунктів, встановлює основні принципи свободи та незалежності держави. Вона має демократичний характер і має прояв республіканських ідей. Складна реальність українського політичного життя, призвела до того, що конституція Орлика діяла лише на правобережжі України до 1714 року.

Конституції Пилипа Орлика були притаманні демократичні принципи, неодноразово в пунктах цього документа підкреслюється

обов'язковість «вільних виборів» та «вільного волевиявлення», запроваджується виборність посадових осіб [2, с. 148].

Ми чітко бачимо, що Гетьман не вирішив зробити свою владу тоталітарною та зробити себе вічним диктатором, він розумів важливість вільного волевиявлення, свободи народу. Таким чином, під час формування статей Конституції, Пилип Орлик та його оточення опиралися на нормативно-правові акти Європи, через свою прогресивність та непорушність, бо демократичні засади є важливими чинниками будівництва міцної та правової держави. Три століття тому, П. Орлик усвідомлював, що демократія не могла реалізуватися на практиці, не маючи чітко встановлених інститутів демократії на засадах верховенства права. Конституція мала в собі чітку та розгалужену систему посадових, державних осіб та встановлювала їх повноваження й порядок взаємовідносин між ними, були визначені дати засідань Генеральної ради. Таким чином ми можемо припускати, що конституція мала в собі основоположний фундамент майбутнього парламентаризму та модерної демократичної держави.

Важливою рисою Конституції була турбота про захист «простого люду», тобто непривілейованих суспільних прошарків, що надає цьому документу виразно гуманістичного спрямування. [3, с.198].

Це свідчить нам про те, що гетьман П. Орлик не залишив свій народ напризволяще. В ті неспокійні часі, українська нація знемагала від воєн, народ зубожів, країна була скрутному становищі і потрібно було щось робити, якщо не турбуватися про народ і думати виключне про себе, то блага швидко закінчуються, необхідно думати про свій люд та державу.

Такою була Конституція Пилипа Орлика, яка своїми ідеями, демократичними засадами, змістом і державницькою спрямованістю випереджала суспільну думку тогочасної Європи. Вона була втіленням реальної моделі вільної, незалежної держави, заснованої на природному праві на свободу і самовизначення [4, с.16].

Конституція гетьмана П. Орлика стала найвищою точкою української політичною думки XVIII ст. Вона гармонійно поєднується з інтересами гетьмана, як керівника своєї держави, військових офіцерів, як провідний соціальний клас та козацтво, як надійна національна військова сила. Єдиним бажанням гетьмана було зробити свою рідну землю та народ вільними, адже вся величезна енергія Гетьмана була цілеспрямована на те, «щоб заявляти мої права і права моєї нації на Україні», як писав він у своєму останньому листі від 30 серпня 1741 року до французького канцлера Флері.

Основним завданням щодо прав людини було: захищати козаків і «нещасний простолюд» від незаконних податків (XV), від

здирства ринкових комісарів, відкупників мита (XVI) і т. д. Йому належало «великодушно направляти і поліпшувати усі права в країні стосовно надійного дотримання непорушних громадських вольностей» (XVI). [5, с.13].

Конституція Пилипа Орлика, є важливою історичною пам'яткою для нащадків, які повинні пам'ятати про утворення норми фундаментального права, на теренах становлення України як правової держави. Цей важливий історичний крок мав сприяти розвиненню України та Гетьманщини як модерної та демократично-правової держави. Україна має багатовікову історію державотворення, у якій Конституція П. Орлика, мала ключову роль у процесі становлення України як незалежної та європейської країни.

Список використаних джерел

1. Смолій А.В. Пакти і Конституції Української козацької держави (до 300-річчя укладення). Львів: Світ, 2011. 425 с.

2. Долматова Н.І. Пакти й конституції законів та вольностей війська Запорозького Пилипа Орлика в історії українського конституціоналізму: Конституційне будівництво в Україні: теорія та практика: Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції. Ужгород, 1-3 червня 2000 р. – Ужгород: Закарпаття, 2000. С. 148.

3. Шевчук В. Козацьке держава: Етюди до історії українського державотворення. Київ: Абрис. 1995. 392 с.

4. Ефименко А.В. Державне будівництво та місцеве самоврядування. Харків: Право. 2006. 245 с.

5. Альфьоров О. Договори і Постанови. К.: Темпора. 2010. 152 с.

Науковий керівник: *В.В. Воронін, викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

А.В. Мигуль, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ТА МЕТОДИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ В УКРАЇНІ

У кожного своє розуміння поняття «культура», всі розуміють його по-різному. Підходів щодо розуміння цього поняття дуже багато. Слово «культура» походить від латинського «culture» і в перекладі означає «виховання, шанування, освіта, розвиток», тобто все те, що було створено людиною, а не природою.

Якщо ж брати до уваги, що таке «правова культура», то тут можна використовувати одразу декілька підходів, адже дуже багато науковців надають різні визначення. В основному, під правовою культурою передбачається розуміння системи суспільних й ідеальних елементів, що відносяться до сфери її права і їх відображення у свідомості й поведінці людей [1, с. 66].

На мій погляд, правова культура – це достатній рівень освіти та виховання населення у державно-правових відносинах, тобто це праворозуміння та правосвідомість населення, правомірна поведінка держаних органів, насамперед, а вже потім і населення, яке повинне брати приклад з них, зрозумілість у написанні законодавства.

Правова культура – це використання і засвоєння історично накопичених правових цінностей. Тобто можна сказати, що якщо суспільство має високий рівень правової культури, то всі правові інститути, законодавство та правова свідомість населення буде на високому рівні і буде мати цінність. Але якщо ж навпаки погано розвинена правова культура населення, то державні та правові інститути не будуть підтримуватися населенням, через відсутність потрібного рівня правової культури.

Правову культуру можна поділити за якісною оцінкою. Наприклад, високий, середній та низький рівень правової культури. Кожна людина може оцінювати правову культуру в одній країні по-різному через те, що у кожної людини різний рівень правової культури. Але все ж таки є певні критерії, щоб зрозуміти, яка правова культура в країні. Наприклад, якщо ж брати високий рівень правової культури, то можна сказати, що цей рівень передбачає високу правову обізнаність населення, усвідомлення та дотримання правопорядку, розуміння значущості права як соціального явища, шанобливе та поважне ставлення до прав інших.

На сьогоднішній день говорити про високий рівень в Україні правової культури ще зарано, адже для того, щоб досягти такого рівня потрібно багато чого зробити, але можна сказати одне, що рівень правової культури населення України, на мою думку, значно зріс, якщо порівнювати його, наприклад, з першими роками незалежності.

Структура правової культури доволі складна. Її можна поділити на правову культуру суспільства, правову культуру особи та правову культуру соціальної групи.

Правова культура суспільства – це різновид загальної культури, яку можна вважати системою цінностей, які були досягнуті людством у праві. Правова культура суспільства може залежати від двох аспектів. По-перше, від рівня правового розвитку окремих соціальних груп, а по-друге, від рівня розвитку окремих індивідів [1, с. 67].

Правова культура особи – це система правових знань, навичок, вмінь, які проявляються у правомірній діяльності та поведінці. Вона передбачає, що особа повинна знати законодавство, уміти користуватися законами та іншими законодавчими актами. Отже, правова культура особистості є однією з необхідних умов для високого рівня правої культури усього суспільства.

Правова культура соціальної групи – це динамічний процес, який відбувається в суспільстві під час засвоєння знань, виховання, цінностей, моральних норм, та їх засвоєння і реалізація правопорядку. Носіями правової культури є суспільство, соціальна або професійна група і особистість. Правова культура соціальної групи повинна проводити аналіз усього суспільства, їх правосвідомості, ступеня прогресивності юридичних норм.

Правова культура є основою для духовного потенціалу народу, інтелектуального розвитку. Важливе завдання демократичної, соціальної, правової держави є забезпечення суспільству правового механізму.

Багато дослідників вважають, що правова культура людей, а особливо молоді в Україні є невисокою. Постає питання: «Як усе ж таки підвищити рівень правової культури в Україні?»

Підвищення рівня правової культури тільки за умови правового виховання населення. Правове виховання потрібно починати ще зі школи для того, щоб діти ще змалечку набували правильного рівня правової культури.

Потрібно щоб різні організації, підприємства заохочували свої робітників до підвищення їх правової культури, тобто можна було б запрошувати різних правознавців і проводити невеликі лекції. Якщо ж брати середні заклади освіти, то потрібно вчителям більше приділяти свою увагу правовому вихованню дітей, тобто проводити з ними бесіди, аналізувати різні ситуації, що пов`язані з правом (хоча б 3-4 рази на місяць). Багато молоді вбирає в себе інформацію через Інтернет. Можна було би створити платформу для підвищення їх правової культури, або ж розробляти різні короткометражні телесеріали і т.п. І найголовніше, на мою думку, необхідно зробити обов’язковим для всіх учнів шкіл спецкурс з юридичної науки.

На підставі проведеного дослідження можна зробити висновок, що громадянам України не вистачає знань, навичок та вмінь правореалізації та правозастосування, що позначається на їх обізнаності та правовій культурі, але це можна змінити. Адже правова культура українського населення – важливий чинник для розвитку правової держави.

Список використаних джерел

1. Карась А.Г. Правова культура сучасної України: гносеологічний аспект. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Держава і право. 2010. Вип. 50. С. 66–67.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

С.І. Нестерова, студентка специальности «Право», гр. ПЗ-20
Университет имени Альфреда Нобеля, г. Днипро

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРАВА: ПОНЯТИЕ, ФОРМЫ И МЕХАНИЗМ ЕЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ

Актуальность данной темы заключается в трансформации в Украине большинства сфер государственной и общественной жизни. Ссылаясь на нормы правового государства, верховенство закона, Конституцию, государство обязано обеспечивать реализацию в них прав и создать необходимые для этого условия.

Дискуссионный характер вопроса олицетворения прав человека в жизнь заключается в том, что оглашение прав не всегда осуществляется. Невзирая на то, что данный вопрос долгое время рассматривалось теоретиками и пракритами, исследование отдельных форм реализации прав и механизма их реализации нельзя считать изученной.

Одним из значимых понятий юридической науки является категория «реализация права», детерминирующая в себе трансферт юридических предписаний из плоскости метафизических правил поведения в область правомерной деятельности многих элементов права, вынуждающая понять общественные факторы, которые влияют на исполнение условий юридических норм в реальной социальной практике и содействующие в рассматривании продуктивности актов реализации права и тому подобное.

Применяя категорию «механизм», можно объять полностью процесс реализации права, изобразить его в системно-динамическом виде. Анализ механизма права позволяет открыть структуру, соотношение между структурой и действием деталей данного механизма, раскрыть роль общественной среды и психологической стороны личности при выполнении той или иной формы реализации права. В этой связи более чем своевременным считается углубленный научно-комплексный способ изучения отдельных форм реализации

права и механизма их исполнения, показанный на основе материала анализа его формирующих элементов. Иной, значительной стороной темы является то, что проблемы реализации права, обобщенно, и проблемы форм, в которых реализуется право, в частности, напрямую связаны с изучением правового регулирования, правовых отношений, актов реализации права, которые могут сами по себе представлять ценными объектами теоретико-правового исследования.

Реализация права – это непростое обширное явление, как результат и процесс осуществление правовых предписаний в жизнь с помощью реализации субъективных прав и юридических обязанностей.

Применение права – это работа властных квалифицированных элементов (такие как государственные и т.п.) по предоставлению реализации права. Это властная функция органов государства (или других органов по уполномочит государства), которые, пользуясь своими специальными полномочиями, публикуют акты персонального значения на основе норм права, тем самым заключая по существу те или иные определенные вопросы обширной социальной жизни. Данное восприятие применения права построено на специфике властной деятельности государственных органов по осуществлению предписаний правовых норм, с тем чтобы не сделать возможным растворения активности государственного аппарата в числе других пробуждений социальной самодеятельности и инициативы.

Образ государства как аппарата правления предрешает возможность и необходимость работы по применении права. В этом случае государство с целью регулирования общественной жизни, установки конкретных организационных начал взаимность между социумом передаёт решение определенных задач в полномочие заранее установленных органов.

Образ государства как аппарата правления предрешает возможность и необходимость работы по применении права. В этом случае государство с целью регулирования общественной жизни, установки конкретных организационных начал взаимность между социумом передаёт решение определенных задач в полномочие заранее установленных органов. Применение права нужно там, где правоотношение, в связи с важностью и сложностью решения задач, стоящих перед правительством, которое может быть создано и должно быть создано лишь по решению органа, персонифицирующего государственную власть.

Награждение орденом, назначение на ту или иную должность, расторжение или регистрация брака может осуществляться лишь при существовании компетентного органа, который имеет полномочия решать данные вопросы. Не имея таких решений охранять правовые

нормы нарушений, привлекать к ответственности правонарушителей и ликвидировать вредные последствия правонарушений будет невозможно.

Так как применение права имеет очень важное значения для управления социальных отношений, опубликование актов применения права имеет специальный порядок, осуществляется в пределах предусмотренной законом процедуры. Она создаёт систематическое реализацию принципов законности при решение определенного случая, в полной мере исследование дела, охрану прав и законных интересов граждан и организации. В некоторых случаях нормы о системе рассмотрения дел достаточно детальны и являют собой самостоятельные процессуальные отрасли права (уголовное, гражданское судопроизводство), в иных – устанавливают лишь определённый порядок решения дел (назначение пенсии, приём на работу и т.д.). Применение права делится на такие формы, как оперативно-исполнительная и правоохранительная.

Оперативно-исполнительная деятельность выполняет предписания правовых норм, регулирует с помощью индивидуальных актов (приём на работу, решение о строительстве объекта промышленности и т.д.). В этом случае применяется диспозиция норм права, которая имеет положительное содержание. Современное государство устанавливает перед собой прежде всего творческие, созидательные задачи по поддержке развития экономики и иных сфер жизни народа. С помощью оперативно-исполнительной формы объединяется и направляется работа министерств и ведомств, предприятий и учреждений, подбираются кадры, определяются плановые задачи, обеспечивающихся права личности и т.д.

Правоохранительная деятельность – эта форма реализации содержит охрану норм права от любых нарушений, применяет меры государственного принуждения к нарушителям, гарантирует реализацию назначенных мер взыскания, а также принимает меры по предубеждению нарушений в будущем. Данная работа характерна для так званых юрисдикционных органов (суд, прокуратура, инспекции), для органов управления и надзора. Также, этой формой заниматься органы исполнения, руководители предприятий и учреждений, ряд общественных организаций.

Особо важен в правоохранительной деятельности процессуальный порядок рассмотрения дел, который обязуется всесторонне и плотностью изучить обстоятельства нарушения, охрану прав гражданина, привлекаемых к правовой ответственности, устраняет все шансы на ошибку и неправильных решений.

Механизм реализации права – конструкция правовых средств, которая включает в себя следующие элементы: 1) соединенные с

деятельностью самого элемента права; 2) соединенные с государственно-властной деятельностью; 3) устанавливающие юридический распорядок реализации индивидуального права и юридической обязанности; 4) характеризующие уровень правосознания и правовой культуры субъекта.

С юридической точки зрения поведение лица может быть правомерным, незаконным либо де-юре безразличным.

Следование нормам закона реализует собой вид правомерного поведения, его первую и наиболее всеобщую форму реализации. Например, любой гражданин должен выплачивать налоги, осуществлять оплату проезда на любом виде транспорта, явится в суд по повестке в качестве свидетеля.

Применение представлено формой реализации права, при которой субъекты по собственному желанию и усмотрению могут пользоваться возможностью и правами, которые им предоставлены. Этим они удовлетворяют легитимные интересы, исполняя личную дееспособность и правоспособность.

Отличительным признаком использования является добровольность. Никто не вправе принуждать граждан во что бы то ни стало использовать собственное право. Реализация отличительна для управомочивающих норм. Например, гражданин Украины может совершать различные юридически значимые и дозволенные законом действия. Может вступать с учреждением или предприятием в определенные правовые отношения, заключать различные гражданско-правовые сделки, договоры.

Учитывая все вышесказанное, можно сделать вывод, что реализация права – это неотъемлемый правовой процесс, который воплощает правовые нормы в правомерное поведение субъектов для того, чтобы достичь запланированного социального результата.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

Д.В. Омельянченко, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЗМІНИ В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ РЕФОРМИ РОСІЙСЬКОЇ ВЛАДИ XIX–XX СТ.

На початку XIX ст. більша частина території України входила до складу Російської імперії. Зміни в суспільному устрої на українських землях, як і в усій імперії, були зумовлені кризою феодально-кріпосницьких відносин, формуванням елементів нового, капіталістичного, ладу.

У першій половині XIX ст. посилилися протестні виступи кріпаків і державних селян військових поселенців, що періодично набували форми повстань. Посилення соціальних суперечностей, які до того ж загострила поразка Росії у Кримській війні (1853– 1856 рр.), призвело до краху феодально-кріпосницької системи. 19 лютого 1861 р. було оголошено маніфест Олександра II про скасування кріпацтва. За «Загальним положенням про селян, що вийшли з кріпосної залежності» селяни ставали особисто вільними, їм надавались права самостійно вирішувати свої сімейні й господарські справи (вступати в шлюб, купувати нерухоме майно, вести торгівлю, брати підряди на виконання робіт, мати ремісничі підприємства, записуватися в цехи, вступати в купецькі гільдії). Органами селянського самоврядування за реформою були сільський схід і обраний ним староста, волосний схід, волосний старшина, волосний суд.

Водночас селяни ще довго залишалися економічно залежними від поміщиків, бо землі вони мали викупати. До того ж поміщики штучно завищували ціну на землі й селяни в Україні мали сплачувати вдвічі більше, ніж була реальна вартість земель. До викупу свого наділу селянин не мав можливості скористатися більшою частиною особистих прав, що надавались йому реформою. Селяни і після звільнення залишалися відособленим нижчим податним станом, який повинен був сплачувати подушну подать, нести державні повинності. Таким чином, селянська реформа хоча і була за своїм соціально-економічним змістом буржуазною, проводилась з урахуванням інтересів дворянства.

Розширення особистих прав селян і найбільші зміни в аграрних відносинах пов’язані із прийняттям низки законодавчих актів, які були підготовлені за безпосереднього керівництва голови Ради Міністрів П.Столипіна, а тому дістали назву столипінських реформ. Серед них особливе значення мали царський указ від 9 листопада 1906 р. «Про доповнення деяких постанов діючого закону, який стосується селянського землеволодіння й землекористування», закони «Про зміну й доповнення деяких постанов про землеволодіння» від 14 червня 1910 р. та «Про землеустрій» від 29 травня 1911 р. Ці законодавчі акти ініціювали й визначали порядок переходу від общинної селянської власності на землю до «одноосібних володінь» у формі відрубного й хутірського господарства. Складовою аграрної реформи було переселення близько 1 млн селян з України до Сибіру. Проте гострих соціальних проблем остаточно розорених селян так і не було розв’язано.

Після відміни кріпацтва життя селян було таким же пригніченим. Тому Рада міністрів намагалася покращити його реформами Петра Столипіна. Наприклад, селяни могли отримати

кредит на землю в банках, були створені хутори. Якщо дивитися на реформи Столипіна та Олександра II, то можна зрозуміти що реформи Столипіна були більш гуманними [1, с. 221–222].

Лютнева Революція 1917 – усталена назва буржуазно-демократ. революції в Російській імперії, яка ліквідувала в країні монархію. Існуючу в Росії гостроту соціальних суперечностей на деякий час послабив вступ країни в Першу світову війну, що в єдиному патріотичному пориві об'єднав навколо уряду усі стани населення. Проте тривало це недовго. Стала відчутною економічна криза 1915–1916 рр. Економіка насамперед забезпечувала потреби фронту, тому розвивалася однобічно. Народ скоро відчув дефіцит товарів, підвищення цін, падіння купівельної спроможності карбованця, нестачу палива. У країні, яка посідала до війни перше місце у світі з виробництва зерна, з'явилися черги за хлібом, процвітала спекуляція. Болюче сприймалися поразки Росії на фронтах, репресії уряду щодо українства Галичини, інших народів. Ширилися страйки робітників і селянські виступи, посилився національно-визвольний рух, а уряд робив жорсткішою політику щодо «недержавних» народів.

Ліворадикальні партії використовували ситуацію для дискредитації правлячої верхівки. Микола II катастрофічно втрачав авторитет не лише в суспільстві, а й серед свого оточення. Цариця Олександра Федорівна безцеремонно втручалася в державні справи. Ліберальна опозиція значно активізувала свою діяльність, посилилось протистояння Державної думи і уряду, розвалювалося співробітництво буржуазних партій і самодержавства. Усе це привело до усвідомлення суспільством нездатності царського уряду подолати політичну й економічну кризу [2, с. 496].

У середині лютого 1917 р. через нестачу хліба, спекуляції і постійне підвищення цін у Петрограді застрайкували 90 тис. робітників, до яких згодом приєднались робітники Путилівського заводу.

Адміністрація закрила кілька цехів заводу, що стало приводом до початку масових страйків. На вулиці столиці вийшли робітники з гаслами «Хліба!», «Геть війну!», «Геть самодержавство!». Ця політична демонстрація вважається початком Лютневої революції. Події стали наростати з дивовижною швидкістю: страйки набували дедалі більшого масштабу, до робітників приєдналися інші верстви населення. 26 лютого влада перейшла до більш активних дій: відбулися розстріли демонстрантів, арешти деяких членів столичного комітету більшовиків. Наступного дня в розвитку подій настав вирішальний злам, коли солдати почали переходити на бік мітингуючих [3, с.135-136].

28 лютого Микола II виїхав із Могилева до Царського Села, але революційні війська затримали імператорський потяг, і він змушений був повернутися. Після консультацій з командувачами фронтів він переконався, що сил для придушення революції не вистачає.

Цар підписав маніфест про зречення престолу за себе і свого сина на користь брата, великого князя Михайла Олександровича. Але коли Маніфест привезли до столиці, стало очевидним, що народ не хоче монархії. З березня зрікся престолу і Михайло.

Представники Тимчасового комітету Думи і Виконкому Петроградської ради сформували Тимчасовий уряд на чолі з князем Георгієм Львовим.

Таким чином більшовики захоплювали владу в Російській Імперії, але великим ударом для імперії була Перша Світова війна, яка сильно похитнула авторитет та впевненість в тогочасній владі. У свою чергу, цар зробив правильне рішення що зрікся влади, в іншому випадку могло дійти до розправи з ним [4, с. 189].

Список використаних джерел

1. Іванов В.М. Практикум з історії держави і права України. К.: МАУП, 2006.

2. Всемирная история: учебник для студ. вузов / Г.Б. Поляк (ред.), А.М. Маркова (ред.). М.: Культура и спорт, 1997. 496 с.

3. Бобович И.М. Экономическая история России, 1861–1914 годы: учебн. пос.; Санкт-Петербург. ун-т экономики и финансов, каф. экон. истории. СПб.: Изд-во Санкт-Петербург. ун-та экономики и финансов, 1995. 135 с.

4. Архипов Д.Б. Краткая всемирная история. Наукометрический анализ; РАН; Институт аналитического приборостроения. СПб.: Наука, 1999. 189 с.

***Науковий керівник**: В.В.Воронін, викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

М.М. Попова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ТА НАДНАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ ЛЮДИНИ

24 березня 2021 року Президент України Володимир Зеленський підписав указ № 119/2021, яким затвердив Національну стратегію у сфері прав людини [1]. Як зазначено в офіційному

повідомлені щодо оприлюднення цього документу, Стратегія спрямована на об'єднання суспільства у питаннях цінностей прав і свобод людини, що забезпечуються та захищаються на основі принципів рівності та недискримінації [2]. Результатом реалізації Стратегії має стати запровадження системного підходу до забезпечення прав і свобод людини, узгодженості дій органів державної влади та місцевого самоврядування, громадянського суспільства й бізнесу та створення в Україні ефективного механізму реалізації та захисту прав і свобод людини.

Звертає на себе увагу положення Указу, що реалізація Стратегії має забезпечити прогрес у виконанні міжнародних договорів України у сфері прав людини. Це актуалізує питання значення для України системи наднаціонального контролю за дотриманням прав людини, яка склалася після другої світової війни. Суттєвим елементом такого контролю є діяльність Ради Європи, зокрема практика Європейського суду з прав людини у Страсбурзі.

У рамках Ради Європи, створеної у 1949 році, 4 листопада 1950 року була відкрита для підписання Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [3]. Вона запроваджувала на території Європи правозахисний принцип, раніше сформульований у Загальній декларації прав людини (1948 р), проголошеній у рамках ООН [4]. Однак Європейська Конвенція не стала лише дещо зміненою копією Загальної декларації прав людини. Вона була покликана внести принципово нове в систему міжнародно-правового захисту прав людини. Цим новим стало створення наднаціональної юрисдикції, покликаної забезпечити конкретну практичну реалізацію прав, передбачених Конвенцією, і тим самим не дозволити їй стати декларативним документом. Тобто в документі вперше був запроваджений судовий захист визнаних міжнародним правом загальних стандартів політичних, економічних, соціальних і культурних прав та свобод людини в країнах-членах Ради Європи. Це був новаторський проект наднаціонального механізму захисту прав людини.

Спочатку інноваційне положення про право громадянина на звернення зі скаргою на свою власну державу до міжнародного судового органу мислилось укладачами Конвенції лише як другорядне, додаткове до міждержавних спорів. Вона супроводжувалась рядом застережень і було прийняте на основі компромісу. Останній полягав у тому, що після того як держава учасник ратифікує Конвенцію, її громадяни та їх об'єднання не отримують автоматично права на звернення до Європейського Суду. Для цього вимагалась особлива заява держави про визнання за її громадянами та їх об'єднаннями такого права. Жодних термінів для такої заяви не встановлювалось, і вона могла відстояти як завгодно далеко від дати ратифікації (а теоретично взагалі не бути здійсненою, чого однак, не відбувалось). Іншими словами, державам-

учасникам була надана свобода розсуду, визнати чи ні, а якщо визнати, то коли, за своїми громадянами чи їх об'єднаннями права на звернення в Суд з скаргою на дії своєї держави [4].

Однак в кінцевій редакції Конвенції у ст.34 було визначено, що Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які стверджують, що заяви про порушення з боку держав-учасниць конвенції їх прав, визнаних у конвенції або в протоколах до неї. Найчастіше при розгляді скарг Суду доводиться мати справу з так званими прямими жертвами: звертається особа, яка сама безпосередньо стала жертвою порушення її права.

Європейський суд з прав людини почав свою діяльність у 1959 році, а у 1994 році був реформований згідно з Протоколом №11 до Конвенції, який передбачав перебудову контрольного механізму, створеного Конвенцією [5].

За роки існування Суду склалася усталена практика звернень до цього наднаціонального органу громадян держав – членів Ради Європи. Вона, зокрема, передбачає таке:

1) скарга подається не пізніше ніж через 6 місяців після остаточного розгляду питання компетентним державним органом. Цей термін відновленню не підлягає;

2) скаржитися можна тільки на ті порушення, які мали місце після дати ратифікації Конвенції державою;

3) для визнання скарги прийнятою по суті, заявником повинні бути вичерпані всі внутрішньодержавні засоби захисту свого права, і насамперед судові засоби такого захисту;

4) скарги, що направляються до Європейського суду, повинні стосуватися подій, за які несе відповідальність державна влада. Скарги проти приватних осіб і організацій Європейським судом не приймаються до розгляду [6].

Таким чином, принципово важливим стало те, що Конвенція відмовилась від традиційних уявлень про компетенцію постійних міжнародних судових органів як обмеженою виключно спорами між державами. Вона допустила пряме звернення громадян в створену нею наднаціональну юрисдикцію. Судовий захист прав громадян перестав бути виключною прерогативою відповідних держав. Саме завдяки ефективному забезпеченню прав особи, насамперед через реалізацію права на індивідуальне звернення за захистом порушених прав до Європейського Суду з прав людини, Конвенція стала першим міжнародним правовим документом, який реально забезпечує широкий спектр прав людини.

Що стосується України, то приєднання національної системи захисту прав людини до загальноєвропейської практики надало всім, хто перебуває під юрисдикцією України, право на звернення до

Європейського Суду у випадках порушення нашою державою, її органами, посадовими особами норм Конвенції, положення якої визнанні обов'язковими на території України після вступу до Ради Європи. Це право передбачено ст. 55 Конституції нашої держави, яка надає можливість звернення за захистом своїх порушених прав до судових установ міжнародних організацій після використання особою національних засобів захисту.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України №119/2021 «Про Національну стратегію у сфері прав людини». URL: https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537

2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-zatverdiv-nacionalnu-strategiyu-u-sferi-p-67325

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод {Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97}. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

4. Шевчук Станіслав. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Київ: Реферат, 2006. 848 с.

5. Протокол № 11, який передбачає перебудову контрольного механізму, створеного Конвенцією про захист прав і основних свобод людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_536#Text

6. Міністерство юстиції України. Як звернутися до Європейського Суду з прав людини. URL: https://minjust.gov.ua/m/poryadok-zvernennya-do-evrosudu-z-prav-lyudini

Науковий керівник: *Н.В. Бочарова, доктор юридичних наук, професор кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

Д.В. Рябич, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ЗАКОННОСТІ ТА ПРАВОПОРЯДКУ В УКРАЇНІ

У сучасному світі людині неможливо представити державу без законності та правопорядку, адже в кожній країні існує чинне законодавство, якому суспільство підкорюється та кожного дня його виконують. Тим більше зараз, у важкий час, кожна демократична

держава прагне економічного зростання, для кожної країни це глобальна проблема. І саме поліпшення економічного становища неможливе без законності та правопорядку в самій державі. Тому щоб бути економічно розвиненою державою, треба зміцнювати правопорядок і законність та самому суспільству підтримувати цей порядок. Законність і правопорядок – це одна з важливих правових категорій, де її рівень і стан віддзеркалюють правове життя суспільства і його громадян [1, с. 451].

Законність та правопорядок – одна із основних функцій держави, яка повинна бути сильною, зміцненою та дійсною. Тому з цього можна сказати, що основою законності та правопорядку є ефективне правильне законодавство, яке відповідає вимогам суспільства. Проблема законності – одна з основних у державі, яку щодня держава намагається вирішити та покращити в суспільстві. Насамперед, законність, по-перше, залежить від органів державної влади, по-друге, від самого суспільства. Тому що, органи державної влади створюють умови для існування законності та правопорядку, а суспільство повинно дотримуватись цього порядку. Як стійке явище суспільного життя, законність виникає і формується в умовах цивілізованого суспільства, що спроможне забезпечити реальну рівність громадян перед законом [1, с. 453].

Якщо така ситуація, що законність не впливає на суспільство, то прямим текстом можна сказати, що суспільство повністю ігнорує чинне законодавство та не дотримується цього порядку. Тому що, законність створює правила поведінки для суспільства, яке потрібне саме суспільству для суспільних відносин між собою. Тому суспільство та сама держава повинні контактувати між собою, аби мати можливість економічно розвивати свою державу та бути одній із найкращих держав світу. Всі ці фактори є одні з принципів будь-якої демократичної держави. Єдина законність означає, що не може бути різної дії закону в різних регіонах і щодо різних людей в Україні. На всій території України закон однаковою мірою повинен діяти стосовно всіх суб'єктів права [2, с. 2].

У суспільстві, що функціонує законність, реально має чітке розмежування законодавчої, виконавчої та судової влади. І це так і є, бо кожна гілка влади виконує свої функції на благо суспільства. І тому слід визначити, що законність має різне бачення щодо її зміцнення та розвиток в правовій державі. Таке розуміння законності та правопорядку через різні бачення на явище, яке дуже важливе в нашому суспільстві в суспільних відносинах між собою, могло зовсім не забезпечувати нормального функціонування в умовах демократії, і тим більше, не сприяло зміцненню та формуванню правової держави. Якщо нагадати, то Ж.-Ж. Руссо бачив головне завдання законності в

тому, щоб забезпечити щастя і благо всім громадянам, свободу і рівність перед законом для всіх, що являється одним із вимог законності [1, с. 452].

До речі, говорячи про вимоги законності, їх існує невелика кількість. І одна з основних вимог законності та правопорядку є втілення самого права в суспільство і державу. Також Верховенства правового закону, який міг би контролювати та забезпечувати суспільні відносини між громадянами в будь-якій сфері життя. І також останнє з основних вимог являється рівність усіх перед законом, де перед законом усі повинні бути рівні та мати рівні обов'язки щодо додержання правових норм права. Законність виражає загальний принцип відношення суспільства до права в цілому [1, с. 452].

Насамперед, забезпечення законності відбувається не стихійно. Тому що, воно є управляючим процесом, тобто вимагає впливу на діяльність суб'єктів суспільних відносин. Для більш успішного впливу на суб'єктів треба мати необхідні знання механізмів щодо реалізації норм права в суспільстві. Також треба мати достатньо факторів, які будуть впливати на діяльність суб'єктів, а також засобів, якими можна буде керувати діяльністю. Отже, законність – це такий політико-правовий режим, такі умови життя, така правова атмосфера, які захищають особу від свавілля і суспільство в цілому [1, с. 455].

Як вже відомо, що законність дуже пов'язано з правопорядком. Правопорядок – це правовий порядок, стан суспільних відносин, які запрограмовані правом в нормативно-правових актах. Виходячи з цього, можна визначити правопорядок як засновану на праві й законності механізм суспільного життя, який відображає стан суспільних відносин на певному етапі розвитку. Перш за все, правопорядок забезпечується самою державою і тому чи існує цивілізаційний правовий порядок в суспільстві чи ні, залежить від якості роботи механізму, який був створений державою для правопорядку. Також він приписаний в нормах права, де написано самі правила поведінки та основні положення правопорядку. Вже давно визначено, що правопорядок, законність і демократія є взаємозалежними. Доведено ці поняття та їх взаємозалежність багатьма науковцями в юридичній літературі по всьому світі. Правопорядок є основою демократії, найважливішою умовою реалізації інститутів демократії, які розвиваються на основі всебічного зміцнення законності [3, с. 118].

Правопорядок являє собою виконання всіх правил поведінки та юридичних норм права всіх учасників правовідносин. Також правопорядок можна охарактеризувати як порядок, який забезпечує стабільність суспільного життя громадян. Аби щоб зміцнити та покращити рівень законності та правопорядку необхідно боротися на

всіх рівнях суспільного життя як в органах державної влади, так і в самому суспільстві. Наприкінець, громадянам варто почати з себе та головне їхнє завдання – це дотримання закону та порядку на всій території держави, – це і буде перший знак та напрям щодо зміцнення законності та правопорядку в Україні. Це дуже вплине на створення сильної правової держави та добробуту нашого народу в майбутньому.

Основні напрями щодо зміцнення законності та правопорядку в Україні – це, по-перше, дотримання закону та порядку суспільством, а по-друге, – це взаємозв'язок між державою і дюдьми, яким дуже тяжко зараз побачити та зрозуміти одне одного [1, с. 467]. Підбиваючи підсумки, слід наголосити, що законність є процесом точного та чіткого дотримання законів та інших нормативно-правових актів усіма суб'єктами права, а правопорядок – це стан упорядкованості та організованості суспільного життя в державі.

Список використаних джерел

1. Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права. К., 2014. 560 с.

2. Суховерська Г.М. Основи законності, правопорядку, суспільного порядку, дисципліни, правосвідомості, правової культури та правового виховання. 2015. 3 с.

3. Шай Р.Я. Правопорядок і законність як ознаки правової держави. 2014. 120 с.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

М.І. Нестеренко, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОХОДЖЕННЯ ПРАВА

Право дуже складне соціальне явище, і щоб розкрити його поняття необхідно відмежувати його від інших соціальних явищ. В юридичній науці існує декілька концепцій до розуміння права. Крім того, потрібно розрізняти право, яке створене державою, і право природне, яке виникає в результаті історичного розвитку.

Виникнення держави і права – це складний, багатоаспектний процес.

Формування держави і права відбувається в конкретно-історичних умовах, під впливом релігійних, природно-кліматичних, техніко-економічних, демографічних, антропологічних, психологічних

та інших чинників. Розмаїття теорій, які намагаються пояснити причини виникнення держави і права, зумовлене істотними розбіжностями в світоглядних позиціях авторів концепцій, різним розумінням сутності, функцій та соціального призначення держави і права, впливом відповідної історичної епохи, неможливістю абсолютного знання з цієї проблеми. Але кожна з теорій має певну пізнавальну цінність і сприяє відновленню більш достовірної картини генезису держави і права [1, с. 54].

Причини виникнення права багато в чому є спільними з причинами виникнення держави, що підтверджується різними фактами. Наприклад, на якомусь етапі свого розвитку суспільство вже потребувало якісного вдосконалення системи регулювання суспільних відносин. На той час загальні для всіх, вироблені протягом століть найбільш раціональні правила поведінки, закріплені в первісних звичаях мононормах, перестали задовольняти потреби суспільних груп, інтереси яких могли б різнитися. Тому виникла об'єктивна необхідність у появі нового універсального регулятора ускладнених, порівняно з додержавними, суспільних відносин. Таким регулятором і стає право.

Первісна людина, яка не знала ще що таке суспільство та суспільні правила, сприймала правила поведінки не лише як створені людьми, а й наділяла їх божою силою. Саме тому такі норми сприймали як більш правильні, справедливі й надалі у багатьох народів, у різних мовах за змістом закріпилися такі назви, як право: jus, right, recht, що означало «правда», «справедливість» [2, с. 215].

У цьому аспекті право виникає раніше, ніж держава, і необхідність забезпечення й дотримання звичаєвих правил є однією з передумов виникнення держави. На певному етапі розвитку первісне суспільство розшарувалося, з'явилася або відокремлена соціальна група, яка здійснювала керівництво суспільством на основі розпорядження суспільною власністю (Схід), або клас, що відокремився від суспільства на основі приватної власності (Захід). Це був етап, який характеризувався нерівністю в людських відносинах і необхідністю подолання суперечок, пов'язаних з небажанням дотримуватися чинних правил поведінки.

Столітні звичаї, що передбачали безапеляційне підпорядкування тим, хто керував суспільством, перестали бути актуальними, почастішали випадки їх порушення тими, на кого вони поширювались [3, с. 110]. Господарююча верхівка – клас або соціальна група, у руках якої зосереджувались і влада, і власність, – вона була зацікавлена у припиненні подібних порушень. На цьому етапі звичаї первісного суспільства набувають примусового захисту, стають правовими, тобто такими, які забезпечує сила

державного примусу. Найбільш корисні зі звичаїв держава санкціонувала й перетворила в джерела звичаєвого права. Але з часом, через свою сталість, низьку мобільність, непридатність до швидкого реагування на бурхливий розвиток суспільних відносин, правові звичаї доводять свою нездатність бути ефективним регулятором людської поведінки.

Новими формами закріплення правил поведінки стають норми, прийняті представниками правлячих груп або класів. Такі норми характеризуються більшою формалізованістю, набувають рангу законів і отримують нові процедури примусового захисту. На відміну від звичаїв, правові норми фіксують у письмових документах, містять чітко сформульовані дозволи та заборони. Змінюються процедура й порядок забезпечення правових норм, контроль за їх виконанням. Якщо виконання звичаїв первісного суспільства забезпечували їх зручність і авторитет роду, то виконання норм права забезпечували примусом спеціально створених груп людей – поліції, армії. Санкції характеризуються відсутністю рівності: з моменту свого виникнення право регламентувало суспільні відносини в інтересах панівного класу.

Тому всебічно проаналізувавши дану тему, можна сказати, що виникнення права було пов'язано з різними аспектами такими як: якісним ускладненням виробництва, політичного та духовного життя суспільства; відокремленням особи як учасника суспільних відносин із своїми домаганнями на автономність існування (соціальну свободу); формуванням держави, якій знадобився новий нормативний соціальний регулятор, в змозі виконати такі завдання: забезпечити функціонування суспільства к цілісного організму вищого порядку, ніж первісне суспільство, підтримувати в ньому порядок і стабільність; закріпити та забезпечити індивідуальну свободу автономної особи.

Виконати такі завдання було не під силу нормативним регуляторам первіснообщинного ладу – нормам-звичаям. Цю роль узяло на себе юридичне право, що формувалося, визначальною рисою якого став державний примус [1, с. 210].

Та у висновку можна також підкреслити, що досі є розбіжності в теоріях виникнення права та з кожним роком теорій стає більше й спростовуються старі. Тому я вважаю, що треба кожному з нас дослідити всебічно цю проблему та вивести для себе особисту теорію.

Список використаних джерел

1. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.

2. Скакун О.Ф. Теорія держави та права: Підручник. Харків: Консум, 2008. 656 с.

3. Теорія держави і права: навч. посіб. Запоріжжя: Просвіта, 2010. 348 с.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

СЕКЦІЯ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО. МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Н.В. Бочарова, доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри права, політології та міжнародних відносин
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ГОЛОВНИЙ ІМПЕРАТИВ СУЧАСНОГО ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ

У листопаді 2020 року європейська громадськість відзначила 70-річчя видатного юридичного документа – Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, прийнятої в рамках Ради Європи, міжнародної організації, яка своїм головним завданням оголосила захист прав людини і забезпечила механізм їх реалізації. Україна, яка вступила в Раду Європи 9 листопада 1995 року і ратифікувала Конвенцію 17 липня 1997 р., визнала для себе обов'язковість усіх положень Конвенції і запровадила гармонізацію національної правової системи з нормами і стандартами Ради Європи [1]. Провідним напрямом правового розвитку нашої держави було визначено захист прав людини. Це положення підтверджено в Указі Президента України про Національну стратегію у сфері прав людини (№119/2021 від 24.03. 2021 р.). Серед визначених завдань зазначено необхідність «імплементувати положення Всесвітньої програми освіти у сфері прав людини, Хартії Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і освіти в галузі прав людини, Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам – членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці» [2].

Список міжнародно визнаних у Конвенції прав людини не залишається незмінним. І хоча жодне з прав, перелічених у зазначеному документі, за 70 років не було поставлено під питання, нові угоди і документи уточнюють і розвивають основні концепції, закладені в цьому основоположному акті.

Ці доповнення сталі результатом багатьох чинників: частково вони виникли як відповідь на зміну уявлення про людську гідність, частково внаслідок виникнення нових загроз для людства, а також у зв'язку з технологічними змінами, що призвели до якісно нової стадії суспільного розвитку – інформаційного суспільства, яке визначається як «суспільство, націлене на впровадження, обмін і генерацію нових ідей та знань - головного національного капіталу, основи стабільного розвитку держави» [3].

Розвиток інформаційних технологій в останній чверті XX століття визначив не тільки економічний потенціал сучасних держав, але зумовив і суспільно-політичні процеси, що безпосередньо торкаються прав людини. У зв'язку з цим постала задача оновлення каталогу прав людини, яка розв'язувалася міжнародним співтовариством як на глобальному, так і на регіональному рівні [4]. Активну роль в процесі визначення правових цінностей і пріоритетів інформаційного суспільства грає Рада Європи. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на права людини і цінності демократії був вперше розглянутий на європейській конференції міністрів країн Ради Європи в Греції у грудні 1997 р. Створений згодом Комітет експертів РЄ по інформаційному суспільству розробив проект документа, який був прийнятий у травні 2005 р. під назвою «Декларація комітету міністрів про права людини і верховенство права в інформаційному суспільстві» ((«Declaration of the Committee of Ministers on Human Rights and the Rule of Law in the Information Society» CM (2005) final. Publ. N060508/b/2).

Основна ідея Декларації полягає в тому, що такі цінності, як права людини, демократія, верховенство права, суспільна згода і довіра між людьми зберігаються при застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). В Преамбулі підкреслюється, що всі права, закріплені у Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у повному обсязі зберігають свою силу в інформаційну епоху і повинні бути захищені надалі незалежно від нових технологічних досягнень. В той же час, інформаційні технології можуть запропонувати нові можливості для реалізації прав людини, а відсутність або обмеження доступу до ІКТ може позбавити людей можливості реалізувати свої громадянські права.

По суті, перераховані в Декларації права і свободи повністю або частково повторюють список, приведений в багатьох інших аналогічних документах, зокрема, в Міжнародному Біллі про права людини. Проте, є і відмінності. Вперше були підняті питання державної і приватної цензури, захисту особистої інформації, навчання людей з метою надання допомоги в оцінці якості інформації. Крім цього, в документі йде мова про етику у медіа сфері і використання інформаційних технологій для розвитку демократії і свободи зібрань у кіберпросторі. В другому розділі Декларації міністрів показаний новий механізм забезпечення прав і свобод людини. Підкреслюється, що «побудова всесвітнього Інформаційного суспільства, заснованого на повазі до прав людини і верховенстві права, потребує нових форм солідарності, співпраці і взаємодії між урядами, громадянським суспільством, приватним сектором і міжнародними організаціями». Таким чином, разом з державами і міжнародними організаціями в систему захисту прав людини включаються громадські організації і

приватні підприємницькі структури. Задачею держав-членів Ради Європи, підкреслюється в Декларації, є не тільки забезпечення доступу до нових технологій, але і вживання заходів для захисту громадян від нових видів порушення прав людини з використанням ІКТ. Інститути громадянського суспільства через Конференцію міжнародних неурядових організацій, повинні взяти участь у підготовці єдиних заходів для ефективного забезпечення прав людини. Приватному бізнесу рекомендується розробити заходи саморегулювання для забезпечення права на приватне життя, таємницю листування, підтримку свободи вираження і спілкування. Рада Європи, у свою чергу, підвищуватиме обізнаність про Конвенцію про кіберзлочинність (ETS No.185) [5] і Додаткового протоколу до неї, а також щодо Конвенції про захист фізичних осіб при автоматизованій обробці персональних даних (ETS No.108) [6] і стимулюватиме приєднання до них нових країн.

Декларація Комітету міністрів Ради Європи - це нова міжнародна декларація, покликана забезпечити дотримання прав людини в епоху Інтернету і сучасних інформаційних технологій. Вона є першою спробою визначення правових рамок в даній сфері і готує підгрунття для оновлення принципів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у кіберепоху. Декларація також закладає основу для нового етапу співпраці у сфері захисту прав людини, як на національному, так і на міжнародному рівнях в інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: http://zakon. rada.gov.ua/laws/show/995_004

2. Указ Президента України №119/2021 «Про Національну стратегію у сфері прав людини». URL: https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537

3. Тунисское обязательство, принятое на Всемирной встрече на высшем уровне по вопросам информационного общества (Тунисский этап) 18 ноября 2005 г. Документ WSIS-05/NUNIS/DOC./6(Rev.1).

4. Размєтаєва Ю.С. Доктрина та практика прав людини. К.: Голембовська О.О., 2018. 364 с.

5. Конвенція про кіберзлочинність. Конвенцію ратифіковано із застереженнями і заявами Законом № 2824-IV (2824-15) від 07.09.2005, ВВР, 2006, N 5-6, ст.7. URL: http://zakon.rada.gov. ua/laws/show/994_575

6. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних. Страсбург, 28 січня 1981 року. URL: http://zakon.rada. gov. ua/laws/show/994_326

М.О. Кузерман, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРАВОЗАХИСНИЙ МЕХАНІЗМ ЗА УМОВАМИ ПРОТОКОЛІВ № 11 ТА № 14 ДО КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, 70-річчя якої відзначалося у 2020 році, було створено в межах європейської міжнародної організації – Ради Європи. Конвенцію була відкрита для підписання 4 листопада 1950 року, набула чинності 3 вересня 1953 року. Вона запровадила судовий механізм захисту визнаних міжнародним правом загальних стандартів політичних, економічних, соціальних і культурних прав та свобод людини в країнах – членах Ради Європи. Конвенція набула чинності для України 11 вересня 1997 року. Міністерство Закордонних справ України затвердило її офіційний переклад 27 січня 2006 року [1].

Слід зазначити, що контрольний механізм, заснований на підставі Конвенції, зазнав за період свого існування значної еволюції. Спочатку заявники повинні були звертатися зі скаргами в нині вже не існуючу Європейську комісію з прав людини, яка виступала своєрідною попередньої інстанцією, оцінюючи скарги на предмет дотримання умов прийнятності, вивчаючи фактичні обставини справи, пропонуючи сторонам примирні процедури і лише після цього передаючи справу в Європейський суд з прав людини, який був створений в 1959 році. Ще однією ланкою в системі судового контролю був вищий виконавчий орган Ради Європи – Комітет міністрів, який міг встановити наявність або відсутність порушення прав і свобод людини, гарантованих відповідно до Конвенції, в конкретній справі, яка надходила до Суду. Крім того, для визнання юрисдикції Конвенції спочатку була потрібна особлива заява держави, так само як і її згода на визнання за своїми громадянами і їх об'єднаннями права на звернення до Європейського суду з прав людини.

В середині 90-х років XX ст., коли відбувся вступ до Ради Європи пострадянських та постсоціалістичних країн, значно зросло навантаження на Європейський суд з прав людини. Для спрощення процедури звернення до Суду і розгляду справ у 1994 р був відкритий для підписання, а в 1998 р. вступив в силу Протокол № 11 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2]. Він визначав замість триступеневої системи контролю існування лише єдиного Суду з прав людини, до якого безпосередньо зверталися як на предмет прийнятності, так і по суті справи. Комітет міністрів Ради

Європи зберіг за собою лише наглядові повноваження над виконанням Постанов Суду з прав людини, а Європейська комісія з прав людини, яка займалася первісним розглядом скарг приватних осіб на порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод була скасована. Така реорганізація контрольного механізму Конвенції позитивно позначилась на ефективності роботи Суду з прав людини.

Подальше вдосконалення діяльності Суду з прав людини пов'язане з прийняттям Протоколу №14 [3]. Цей документ не містить радикальних структурних нововведень, а скоріше націлений на поліпшення роботи Суду. Протокол №14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод набув чинності 1 червня 2010 року, через три місяці після його ратифікації всіма 47 державами-членами Ради Європи.

Протокол №14 привів до реформ у трьох сферах: було посилено фільтруючу здатність суду для розгляду явно неприйнятних скарг, було введено нові критерії прийнятності, щоб справи, у яких заявник не постраждав у значний збиток, оголошувалися неприйнятними. Крім того, Протокол №14 вніс поправки до Конвенції, згідно з якими судді обираються на дев'ятирічний термін без права продовження, тоді як раніше судді служили шестирічний термін з можливістю продовження. Також було внесено поправки, що одноосібний суддя міг відхиляти явно неприйнятні заяви, в той час як до цього Протоколу тільки комітет з трьох суддів міг прийняти остаточне рішення. У сумнівних випадках одноосібний суддя направляє скарги до Комітету Суду. Одноосібний суддя не може розглядати заяви, висунуті проти його держави. Комітет з трьох суддів має юрисдикцію оголошувати скарги прийнятними і виносити рішення по суті справи, якщо воно було добре обґрунтованим і базованим на сталій судової практиці. Європейському комісару з прав людини тепер дозволено втручатися в справи як третій стороні. Щоб знизити навантаження на суд, Протокол №14 говорить, що суд повинен спонукати сторони до досягнення врегулювання на ранній стадії розгляду, особливо в повторюваних справах. Комітет міністрів контролює виконання мирової угоди. Стаття 17 Протоколу №14 дозволяє Європейському Союзу стати учасником конвенції. У свою чергу, Лісабонський договір ЄС, який набув чинності в грудні 2009 року, передбачає, що Європейський Союз повинен приєднатися до Конвенції. Протокол № 14 – важливий, але все ж лише черговий етап реформування Європейського суду з прав людини. Навряд чи зі вступом в силу цього акту зникне, наприклад, проблема перевантаженості Суду. Саме тому так звана Група мудреців виступила з цілою низкою пропозицій щодо подальшого

реформування судових процедур і судового розгляду. Таким чином, удосконалення правозахисного механізму Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод триває.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод {Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97}. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

2. Протокол N 11, який передбачає перебудову контрольного механізму, створеного Конвенцією про захист прав і основних свобод людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_536#Text

3. Протокол N 14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який змінює контрольну систему Конвенції. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_527#Text

Науковий керівник: *Н.В. Бочарова, доктор юридичних наук, професор кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

М.М. Попова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ТА НАДНАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ ЛЮДИНИ

24 березня 2021 року Президент України Володимир Зеленський підписав указ № 119/2021, яким затвердив Національну стратегію у сфері прав людини [1]. Як зазначено в офіційному повідомлені щодо оприлюднення цього документа, Стратегія спрямована на об'єднання суспільства у питаннях цінностей прав і свобод людини, що забезпечуються та захищаються на основі принципів рівності та недискримінації [2]. Результатом реалізації Стратегії має стати запровадження системного підходу до забезпечення прав і свобод людини, узгодженості дій органів державної влади та місцевого самоврядування, громадянського суспільства й бізнесу та створення в Україні ефективного механізму реалізації та захисту прав і свобод людини.

Звертає на себе увагу положення Указу, що реалізація Стратегії має забезпечити прогрес у виконанні міжнародних договорів України у сфері прав людини. Це актуалізує питання значення для

України системи наднаціонального контролю за дотриманням прав людини, яка склалася після другої світової війни. Суттєвим елементом такого контролю є діяльність Ради Європи, зокрема, практика Європейського суду з прав людини у Страсбурзі.

У рамках Ради Європи, створеної у 1949 році, 4 листопада 1950 року була відкрита для підписання Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [3]. Вона запроваджувала на території Європи правозахисній принцип, раніше сформульований у Загальній декларації прав людини (1948 р), проголошеній у рамках ООН [4]. Однак Європейська Конвенція не стала лише дещо зміненою копією Загальної декларації прав людини. Вона була покликана внести принципово нове в систему міжнародно-правового захисту прав людини. Цим новим стало створення наднаціональної юрисдикції, покликаної забезпечити конкретну практичну реалізацію прав, передбачених Конвенцією, і тим самим не дозволити їй стати декларативним документом. Тобто в документі вперше був запроваджений судовий захист визнаних міжнародним правом загальних стандартів політичних, економічних, соціальних і культурних прав та свобод людини в країнах-членах Ради Європи. Це був новаторський проект наднаціонального механізму захисту прав людини.

Спочатку інноваційне положення про право громадянина на звернення зі скаргою на свою власну державу до міжнародного судового органу мислилось укладачами Конвенції лише як другорядне, додаткове до міждержавних спорів. Вона супроводжувалась рядом застережень і було прийняте на основі компромісу. Останній полягав у тому, що після того як держава учасник ратифікує Конвенцію, її громадяни та їх об'єднання не отримують автоматично права на звернення до Європейського Суду. Для цього вимагалась особлива заява держави про визнання за її громадянами та їх об'єднаннями такого права. Жодних термінів для такої заяви не встановлювалось, і вона могла відстояти як завгодно далеко від дати ратифікації (а теоретично взагалі не бути здійсненою, чого однак, не відбувалось). Іншими словами, державам-учасникам була надана свобода розсуду, визнати чи ні, а якщо визнати, то коли, за своїми громадянами чи їх об'єднаннями права на звернення в Суд з скаргою на дії своєї держави [4].

Однак в кінцевій редакції Конвенції у ст.34 було визначено, що Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які стверджують, що заяви про порушення з боку держав-учасниць конвенції їх прав, визнаних у конвенції або в протоколах до неї. Найчастіше при розгляді скарг Суду доводиться мати справу з так званими прямими жертвами: звертається особа, яка сама безпосередньо стала жертвою порушення її права.

Європейський суд з прав людини почав свою діяльність у 1959 році, а у 1994 році був реформований згідно з Протоколом №11 до Конвенції, який передбачав перебудову контрольного механізму, створеного Конвенцією [5].

За роки існування Суду склалася усталена практика звернень до цього наднаціонального органу громадян держав-членів Ради Європи. Вона, зокрема, передбачає таке:

1) скарга подається не пізніше ніж через 6 місяців після остаточного розгляду питання компетентним державним органом. Цей термін відновленню не підлягає;

2) скаржитися можна тільки на ті порушення, які мали місце після дати ратифікації Конвенції державою;

3) для визнання скарги прийнятою по суті, заявником повинні бути вичерпані всі внутрішньодержавні засоби захисту свого права, і насамперед судові засоби такого захисту;

4) скарги, що направляються до Європейського суду, повинні стосуватися подій, за які несе відповідальність державна влада. Скарги проти приватних осіб і організацій Європейським судом не приймаються до розгляду [6].

Таким чином, принципово важливим стало те, що Конвенція відмовилась від традиційних уявлень про компетенцію постійних міжнародних судових органів як обмеженою виключно спорами між державами. Вона допустила пряме звернення громадян в створену нею наднаціональну юрисдикцію. Судовий захист прав громадян перестав бути виключною прерогативою відповідних держав. Саме завдяки ефективному забезпеченню прав особи, насамперед через реалізацію права на індивідуальне звернення за захистом порушених прав до Європейського Суду з прав людини, Конвенція стала першим міжнародним правовим документом, який реально забезпечує широкий спектр прав людини.

Що стосується України, то приєднання національної системи захисту прав людини до загальноєвропейської практики надало всім, хто перебуває під юрисдикцією України, право на звернення до Європейського Суду у випадках порушення нашою державою, її органами, посадовими особами норм Конвенції, положення якої визнано обов'язковими на території України після вступу до Ради Європи. Це право передбачено ст. 55 Конституції нашої держави, яка надає можливість звернення за захистом своїх порушених прав до судових установ міжнародних організацій після використання особою національних засобів захисту.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України №119/2021 «Про Національну стратегію у сфері прав людини». URL: https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537

2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-zatverdiv-nacionalnu-strategiyu-u-sferi-p-67325

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод {Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97}. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

4. Шевчук Станіслав. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Київ: Реферат, 2006. 848 с.

5. Протокол № 11, який передбачає перебудову контрольного механізму, створеного Конвенцією про захист прав і основних свобод людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_536#Text

6. Міністерство юстиції України. Як звернутися до Європейського Суду з прав людини. URL: https://minjust.gov.ua/m/poryadok-zvernennya-do-evrosudu-z-prav-lyudini

Науковий керівник: *Н.В. Бочарова, доктор юридичних наук, професор кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

І.І. Григоренко, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ГУМАНІЗМУ В СУЧАСНОМУ ПРАВІ

Принцип гуманізму є одним з найважливіших у сучасному праві. Сьогодні, у добу формалізму й оптимізації, пам’ятати про гуманне ставлення до собі подібних надважливо. Недотримання цього принципу в праві буде мати негативні наслідки як для системи правосуддя, так і для суспільства.

Гуманізм у праві фактично має функцію здорового глузду, адже якою б досконалою не була система правосуддя в судовій практиці завжди траплятимуться прецеденти недоцільності, негнучкості закону щодо певного конкретного випадку. В подібних ситуаціях система правосуддя, окрім законів, має керуватися і основними принципами права: принципом рівності, принципом справедливості, принципом свободи та принципом гуманізму. На жаль останньому сьогодні приділяється занадто мало уваги, хоча він, на мою думку, є одним із найважливіших в сучасному праві. Практика застосування принципів права у спірних питаннях існує в Україні і

сьогодні, саме ним керувалися судді Конституційного Суду України у справах № 1-33/2004 (справа про призначення судом більш м'якого покарання) [1] та № 1-21/2005 (справа про рівень пенсії й щомісячного довічного грошового утримання) [2].

Недоречно було б казати що принцип гуманізму має застосовуватися лише в судовій практиці, цей принцип має бути одним з основоположних в усіх сферах життя суспільства, у зв'язку з чим його необхідно неухильно дотримуватися з самого початку формування й розвитку державності. Адже саме гуманність сьогодні вирізняє розвинуті країни споміж інших.

Хоча Конституція України й не містить жодного слова про гуманізм, я не можу не погодитись з твердженням Миколи Мацкевича щодо гуманістичного характеру деяких статей останньої, за їх ідейним підґрунтям [3].

Конституція України послідовно закріплює на правовому рівні важливі гуманістичні постулати, зокрема: багатоманітність (ст. 15); право людини на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей (ст. 23); свободу літературної, художньої, наукової й технічної творчості (ст. 54); інші різноманітні свободи (ст. ст. 27–35 та ін.); існування обов'язків перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості (ст. 23); обов'язок не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ст. 68) [4]. Подібні ідеї окрім Конституції можна знайти в багатьох законах та кодексах, в засадах організації судової влади та загальних положеннях національної поліції.

Оскільки Україна є конституційною державою і конституція має вищу юридичну силу, можна зробити висновок що ідеї закріплені в основному законі мають значний вплив на увесь державний апарат. Тобто наразі Україна вже дотримується принципу гуманізму, можливо не повною мірою, але найголовніше вже зроблено- гуманістичні ідеї покладені в основу Української держави. Сьогодні гуманізм є одним зі стовпів Української ще остаточно не сформованої правової системи. Саме через це я вважаю дослідження практики застосування цього принципу сьогодні надважливим завданням. Правникам слід дуже ретельно досліджувати та корегувати правозастосування цього поняття аби воно й надалі формувалася й застосовувалося в праві України відповідно до духу Конституції.

Правильне трактування та застосування принципу гуманізму має призвести до збільшення довіри населення до державного апарату та як наслідок спрощення роботи останнього. Яскравим прикладом є кримінальне право, гуманізацію якого в нашій країні можна прослідкувати з перших років незалежності: 29 грудня 1999 року Україна однією з перших країн пост радянського простору остаточно

відмовилася від використання смертної кари, значні скорочення середніх строків ув'язнення. Внаслідок цього правоохоронна та судові системи, в очах суспільства, перетворюються з машини репресій, якою були за часів Радянського Союзу, в ефективний засіб розв'язання суспільних проблем.

На жаль, сьогодні не лише в Україні, а й в усьому світі існує тенденція використання «виключного гуманізму», тобто гуманне ставлення виявляється лише в один бік, це є наслідком невірного трактування поняття. Як приклад можна навести вищевказаний факт щодо гуманізації кримінального права. Пом'якшення покарань за кримінальні правопорушення є проявом гуманізму до засуджених, але для постраждалих це є прямою неповагою, адже цим попирається, гарантоване кожному громадянину, право на справедливий суд [5, ст.7].

Безпідставне пом'якшення покарання для особи, яка скоїла злочин, не слід вважати реалізацію гуманістичного принципу права, це є порушенням прав потерпілої сторони. Фактично злочинець не отримує належного покарання що спричиняє недовіру населення до судової системи, як наслідок самосуди та відчай. Безкарність є однією з найбільших загроз для сучасного суспільства, адже зводить роль правосуддя внівець.

Принцип гуманізму не є простим, загальнозрозумілим поняттям і потребує ретельного дослідження та узгодження з іншими принципами що лежать в основах національного права, що гарно видно на цьому прикладі.

Аби принцип гуманізму ефективно та доречно використовувався в усіх сферах права, слід узгодити його з іншими правовими приписами та принципами. Окрім цього, слід зробити механізми його використання максимально прозорими задля недопущення корумпованості цих сфер, і чи не найважливішим є підвищення рівня правової культури серед населення. Під цим поняттям я розумію не лише знання законів, а їх правильне розуміння та дотримання, повагу і довіру до держави, активну громадянську позицію. Лише освічене суспільство може бути насправді гуманним.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p71004?find=1&text=%D0%B3%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC#w1_1 (дата звернення 6.04.2021).

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого пункту 13 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та офіційного тлумачення положення частини третьої статті 11 Закону України «Про статус суддів» (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-05#Text (дата звернення 6.04.2021).

3. Мацькевич М.М. Гуманізм конституційних культурних прав та свобода людини і громадянина. Електронний науковий журнал «Віче». №22. 2011. URL: http://veche.kiev.ua/journal/2804/ (дата звернення 6.04.2021).

4. Лисенков С.Л. Визначення переліку конституційних культурних прав та свободи людини та громадянина в Україні. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності.* 2006. № 1.

5. Про судоустрій та статус суддів: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text (дата звернення 6.04.2021).

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

О.О. Король, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Здійснення децентралізації в Україні, з одного боку, є необхідним кроком з огляду на євроінтеграційний зовнішньополітичний курс держави. З іншого боку, трансформація державного устрою може створити нові виклики для українського суспільства, особливо у процесі здійснення адміністративно-територіальної реформи та на етапах функціонування нової системи організації публічної влади.

Проблема децентралізації влади в Україні не є новою, проте залишається актуальною, оскільки при існуючій системі державотворення, управління занадто сконцентровано в центрі, не вистачає ресурсів і, відповідно, функціонування виконавчої влади на місцях є не досить динамічним, спостерігаються суперечності між

місцевими органами влади, і як результат – відчуженість людей від неї. З огляду на це потребує вдосконалення та приведення відповідно до Конституції України правового регулювання цих проблем. Насамперед це стосується розвитку місцевого самоврядування, стратегічного планування і особливо бюджетної політики держави [1, с. 169].

Питання децентралізації виходять на перший план в умовах кризового періоду розвитку української державності, оскільки саме цей процес є однією з базових умов незалежної й ефективної діяльності органів місцевої влади. Основою реформування державного управління стала децентралізація, перерозподіл повноважень між гілками влади, зміна у відносинах між громадянами і владою.

Вважається, що реформоване місцеве самоврядування має стати базисом для формування та функціонування громадянського суспільства. Саме децентралізація системи державної влади призведе до подальшої демократизації суспільних відносин, тому що вона передбачає не розділення країни, а створення можливостей для розвитку всього державного простору на основі пріоритету повноважень територіальних громад як джерела муніципальної, незалежної від держави влади, врешті-решт, це дасть змогу проводити демократизацію знизу догори [2, с. 38-39].

Безумовно, під час розгляду кроків реформування місцевого самоврядування необхідно враховувати основні виклики та ризики й передбачати застосування механізмів послаблення цих викликів.

Досвід зарубіжних країн дає змогу стверджувати, що під час визначення заходів щодо децентралізації необхідним є врахування принципу субсидіарності, який значною мірою характеризує та розкриває зміст цього процесу на сучасному етапі розвитку суспільства.

Також у реформуванні місцевого самоврядування важливим є усвідомлення необхідності розширення прав територіальних громад щодо вирішення проблем їхнього життєзабезпечення. Адже повноваження місцевого самоврядування, по суті, є повноваженнями територіальних громад. Це питання розглядається в нерозривній єдності з реформою адміністративно-територіального устрою. Відповідно, під час розгляду проблеми децентралізації виокремлюється важливе питання, яке потребує вирішення, – конкретизація статусу територіальної громади як базового елемента місцевого самоврядування в Україні [3, с. 215–216].

Децентралізація відкриває значні перспективи для забезпечення спроможності місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого життя, зокрема підвищення ролі громадян, їх впливу на процес прийняття й утілення рішень щодо забезпечення умов соціального та економічного розвитку суспільства.

Децентралізація державної влади призведе до подальшої демократизації суспільних відносин, тому що вона передбачає не розділення країни, а створення можливостей для розвитку всього державного простору на основі пріоритету повноважень територіальних громад як джерела муніципальної, незалежної від держави влади, врешті-решт, це дасть можливість проводити демократизацію знизу догори.

Науковцями проблеми децентралізації виділено основні групи ризиків [4, с. 5-8]:

1. Ризики, пов'язані з необхідністю перегляду меж адміністративно-територіальних одиниць (з метою забезпечення їх фінансової спроможності). Укрупнення, скоріше за все, очікує територіальні громади та, можливо, адміністративні райони.

2. Послаблення державного контролю органів місцевого самоврядування на регіональному та субрегіональному рівнях за реалізацією повноважень, які будуть передані виконавчим органам місцевих рад, в умовах слабкості інститутів громадянського суспільства поза межами великих міст. Негативним наслідком цього може стати зростання порушень українського законодавства (включаючи посягання на права і свободи громадян) у процесі діяльності органів місцевого самоврядування.

3. Виклики для бюджетної системи країни: загроза зриву фінансування повноважень органів місцевого самоврядування. Особливо гостро дана проблема постане в разі, якщо фінансування розширених повноважень органів місцевого самоврядування буде збільшене за рахунок скорочення дотацій вирівнювання, враховуючи дотаційність більшості навіть обласних бюджетів.

4. Ризик зниження якості місцевого управління та легітимності прийнятих рішень.

5. Зростання партикуляристських тенденцій в областях – тобто, легітимізація у суспільній свідомості претензій регіонів на правосуб'єктність щодо тих політичних інтересів, які суперечать загальнонаціональним.

Отже, децентралізація є системою управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоуправління, відбувається розширення прав низових органів управління. Трансформація з централізованої у децентралізовану унітарну державу є не самоціллю, а необхідною умовою для самореалізації потенціалу регіонів, територіальних громад, кожного громадянина України.

На мою думку, саме адміністративно-економічна фінансова самостійність територіальних утворень України, еквівалентний обмін між ними дадуть змогу реально запровадити в життя принцип соціальної справедливості, зміцнити єдність і цілісність держави.

Список використаних джерел

1. Кіщевський С. Оновлення Конституції як завершення революції. Центр перспективних досліджень. 2016. № 1. С. 169–170.

2. Белей Л. Децентралізація будить у звичайних громадян відповідальність за свою малу батьківщину. *Український тиждень.* 2018. № 17–18. С. 38–39.

3. Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування: навчальний посібник для посадовців органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. К.: ПРООН/МПВСР, 2016. 269 с.

4. Закіров М. Реформа децентралізації: надії, пересторогі і виклики. *Резонанс*. 2017. №67. С. 4–10.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

СЕКЦІЯ 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС. СІМЕЙНЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

О.С. Луніна, кандидат юридичних наук,
суддя Дніпропетровського окружного адміністративного суду

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ ПІСЛЯ ЇЇ ПРИПИНЕННЯ ЯК СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підприємництвом є самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку (частина 1 статті 42 Господарського кодексу України).

Згідно зі ст. 629 Цивільного кодексу України договір є обов`язковим для виконання сторонами.

Згідно з ч. 1 ст. 632 Цивільного кодексу України ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін. У випадках, встановлених законом, застосовуються ціни (тарифи, ставки), які встановлюються або регулюються уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування.

Одностороння відмова від зобов'язання або одностороння зміна його умов не допускається, якщо інше не встановлено договором або законом (ст. 525 Цивільного кодексу України).

Згідно з ч. 1 статті 526 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог - відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

Відповідно до статті 51 Цивільного кодексу України до підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не випливає із суті відносин.

Част. 1 ст. 52 Цивільного кодексу України визначено, що фізична особа – підприємець відповідає за зобов'язаннями,

пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке згідно із законом не може бути звернено стягнення.

Статтею 609 Цивільного кодексу України передбачено, що зобов'язання припиняється ліквідацією юридичної особи (боржника або кредитора), крім випадків, коли законом або іншими нормативно-правовими актами виконання зобов'язання ліквідованої юридичної особи покладається на іншу юридичну особу, зокрема за зобов'язаннями про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

У постанові Верховного суду України від 4 грудня 2013 року у справі №6-125цс13 висловлено правову позицію, за якою однією із особливостей підстав припинення зобов'язань для фізичної особи-підприємця є те, що у випадку припинення суб'єкта підприємницької діяльності – фізичної особи (виключення з реєстру суб'єктів підприємницької діяльності) її зобов'язання за укладеними договорами не припиняються, а залишаються за нею як фізичною особою, оскільки фізична особа не перестає існувати. Фізична особа-підприємець відповідає за своїми зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном.

Аналогічна практика існує й щодо стягнення податкового боргу (постанова ВАСУ від 23.02.2017р. по справі № 815/6841/16).

За змістом абзацу 2 пункту 97.3 та підпункту 97.4.3 пункту 97.4 статті 97 Податкового кодексу України, у разі державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи чи реєстрації у відповідному уповноваженому органі припинення незалежної професійної діяльності фізичної особи (якщо така реєстрація була умовою ведення незалежної професійної діяльності), погашення грошових зобов'язань та/або податкового боргу здійснюється за рахунок майна зазначеної особи, а особою, відповідальною за погашення грошових зобов'язань чи податкового боргу платника податків, є стосовно фізичної особи – підприємця або фізичної особи, яка провадить незалежну професійну діяльність, – така фізична особа.

Отже, фізична особа-підприємець, яку припинено як суб'єкт підприємницької діяльності, має виконати свої зобов'язання перед своїми контрагентами у повному обсязі (у т.ч. щодо зобов'язань перед державою зі сплати податків від підприємницької діяльності), а у разі відмови від цього особа, права якої порушено при невиконанні таким підприємцем договірних зобов'язань, має право звернутися до суду загальної юрисдикції у порядку цивільного судочинства з відповідним позовом.

Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права,
політології та міжнародних відносин
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро
Л.Е. Виноградова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-18
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМАТИКА НЕДОСКОНАЛОСТІ ЗАОЧНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Цивільне судочинство має певну низку завдань. Одним із таких головних завдань є захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та інтересів позивача. Так, для розширення можливостей судового захисту та усунення причин, які сприяли затягуванню розгляду справи внаслідок зловживання відповідачем суб'єктивними процесуальними правами, тобто встановлення відповідальності за зловживання ними, суди розпочали активно застосовувати норми інституту заочного розгляду справи. Зважаючи на те, що практика застосування норм заочного провадження та ухвалення заочного рішення більшає з кожним днем, одночасно суди стикаються з низкою проблем, які пов'язані із недосконалістю законодавчої техніки, закріпленої в ЦПК України та відсутності єдиного погляду при їх тлумаченні. З урахуванням всієї ефективності, важливості та популярності інституту, а разом з тим і його недосконалості та існування системних проблем, ця тема набуває особливої актуальності та потребує аналізу і вдосконалення.

Чіткого визначення терміна «заочний розгляд справи» або «заочне провадження» не закріплено законодавчо, проте, з положень ЦПК можна виснути власне трактування даного поняття, згідно з якими «заочний розгляд справи» — це форма судочинства, при якій слухання цивільної справи в залі суду відбувається без присутності відповідача, результатом якого стає винесення заочного рішення суду, яке оформлюється відповідно до вимог встановлених законом.

За весь час існування такого інституту між правниками ведуться дискусії, щодо збереження чи ліквідації інституту. Вважають, єдиним способом розв'язання спору – змагальний процес, адже за відсутності сторони даний принцип не дотримується. Краще було б розглядати інститут як інструмент для надання додаткових гарантій стороні позивача.

Аналізуючи положення статей глави 11 ЦПК України, що має назву «Заочний розгляд справи», однак містить в собі норми заочного провадження, що досить не логічно, в контексті підстав проведення

такого розгляду справ вже виникають перші проблеми. Зі змісту ст. 280 ЦПК суд може ухвалити заочний розгляд у разі одночасного існування декількох умов та наявних до них доказів. Отже, законодавець закріплює, що при належному повідомленні відповідача про місце та час судового засідання, але його неявки без існування поважних причин та неподання відзиву на позовну заяву, при відсутності заперечень від позивача проводиться заочний розгляд справи [1].

Ураховуючи вищенаведене можна казати, по-перше, суд повинен перевірити факт повідомлення відповідача належним чином, який повинен бути підтверджений необхідними доказами та долучений до матеріалів справи. Практика Верховного Суду України показує, що однією причиною скасування рішення є неналежне повідомлення відповідача, а це становить 53% від скасованих місцевими судами. Як результат ухвалення заочного рішення у справі, де відповідач належним чином не був інформований про час та місце судового засідання, порушує його права та інтереси. Через те, норми про інформування сторони повинні бути чітко визначенні, з урахуванням того, що найдостовірнішим доказом є підпис особи, яка викликається на засідання. Відповідно до цього виникає питання: "Якщо заочний розгляд справи буде проводитись у порядку спрощеного позовного провадження де не передбачено повідомлення сторін про судове засідання, яким тоді чином будуть дотримані дві перші умови ст. 280 ЦПК?" Так, дані умови суперечать ч.2 ст. 281 ЦПК. Із цього випливає, що у порядку спрощеного позовного провадження проведення заочного розгляду завідомо неможливе, хоча і дозволяється законодавцем.

Колізія норм може бути вирішена шляхом внесення змін до ст. 280 ЦПК, згідно з якими заочне вирішення справи можливе за сукупністю наступних умов:

1) відповідач має належним чином бути повідомлений про строк подання відзиву;

2) неподання відповідачем відзиву;

3) відсутність заперечень від позивача проти такого вирішення справи [3].

По-друге, обов'язковою умовою проведення такого провадження є нез'явлення відповідача до зали суду (особиста відсутність, відсутність законного представника). В цьому випадку, виникає потреба в чіткій кваліфікації неявки як з формальної, так і фактичної точки зору. Оскільки участь сторони у судовому засіданні є його правом, а не обов'язком. Крім того, постає питання можливості винесення судом рішення у випадках, коли законом або судом встановлена обов'язкова участь сторони.

По-третє, останнім положенням наявна відсутність у позивача заперечень проти дослідження справи у порядку заочного провадження. Однак ЦПК України не містить положень, які б вказували на дії суду в разі нез'явлення відповідача і відсутності згоди на заочний розгляд справи від позивача. Тому також важливо закріпити норми, де б судові надавалася можливість власноруч обирати доцільність заочного розгляду у випадку неявки відповідача після повторного виклику [2, с. 215].

Щодо ще однієї особливості інституту – це передбачений ст. ст. 284–288 ЦПК окремий порядок оскарження для сторін. Ці положення вказують, що позивач наділений правом на оскарження у загальному порядку, а відповідач у спеціальному. Тобто останній має право подати заяву про перегляд заочного рішення, а тільки потім отримує можливість подання апеляційної скарги. Але дана норма є недосконалою, оскільки законодавець не врахував, що у випадку порушення судом матеріальних або процесуальних норм, відповідач не має можливості звернутися з апеляційною скаргою до суду, а це суперечить його законним правам та інтересам. Доцільніше буде надати відповідачеві право самостійно обирати порядок оскарження винесеного рішення, шляхом подання заяви про його перегляд, або ж у загальному порядку, тобто апеляційне оскарження [4, с. 54].

Проблемною також постає ст. 283 ЦПК, яка закріплює, що копія рішення направляється відповідачу у порядку ст. 272 ЦПК, проте в обох цих статтях законодавцем не закріплено, як діяти суду, якщо відсутні дані про вручення відповідачу копії. Наслідком стала хибна практика суду визнавати заочне рішення таким, що набрало законної сили. Відповідно це порушує інтереси позивача, адже у такому разі рішення суду не звертається до виконання.

Через те ми проаналізували норми ЦПК України та розкрили головні недоопрацювання законодавця, які передусім говорять про недосконаліть заочного провадження. Виникнення проблем при застосуванні норм цього інституту відчуваються і в практичній діяльності. Недосконаліть значно впливає на права, свободи та інтереси сторін і призводить до зниження авторитету судового рішення і судочинства в цілому. Дійсно, поява інституту заочного провадження в Україні допомогла істотно зменшити випадки зловживання відповідачем процесуальними правами. Як наслідок, таке впровадження доводить важливість та необхідність цього механізму. А тому недоліки, які містяться в нормах щодо регулювання, потребують як найшвидшого виправлення з боку законодавців. Адже потрібно погодитись, що інститут заочного розгляду справи відіграє чималу роль у системі цивільного судочинства України, оскільки забезпечує право позивача на судовий захист і сприяє дієвому здійсненню правосуддя.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18.03.2004р. № 1618-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-IV.

2. Андрієвська Л.О., Крупіцька А.В., Скляр Д.О. Заочний розгляд справи, його значення та місце в цивільному процесі. *Правова позиція: Трибуна молодого науковця*. 2019. № 4 (25). С. 211–217. URL: http://legalposition.umsf.in.ua/archive/2019/4/31.pdf.

3. Нижний А. Заочне рішення у спрощеному провадженні без повідомлення сторін. 2018. URL: https://sud.ua/ru/news/blog/113924-zaochne-rishennya-u-sproschenomu-provadzhenni-bez-povidomlennya-storin.

4. Трипольська М. Проблемні аспекти заочного провадження в цивільному судочинстві. Вісник НАУУ: цивільні справи. 2015. № 7–8 (15). С. 52–55. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/publikacii/publ-trypolska.pdf.

Ю.В. Борисова, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро
В.В. Кравцов, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м.Дніпро

ПРОБЛЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

Сьогодні наша держава зазнає корінних змін: у 2019 році Україна визначила подальший стратегічний курс – європейська та євроатлантична інтеграція, яка передбачає як здобуття нашою країною повноправного членства в ЄС та НАТО, так і визначення європейської ідентичності українського народу. З того моменту почався новий етап реформування правового регулювання суспільних відносин.

Поряд із розвитком інформаційних технологій дедалі актуальнішим стає питання щодо впровадження ефективних інструментів електронного документообігу під час здійснення судами правосуддя. Загалом дане питання врегульовано багатьма нормативно правовими актами, однак, на нашу думку, й досі залишається не до кінця врегульованим.

На цей момент в Україні задля здійснення електронного документообігу функціонує програмний комплекс, що є складовою веб-порталу судової влади, який забезпечує надсилання документів в електронному вигляді судом учасникам процесу [4]. Порядок роботи даної системи встановлений наказом Вищого Адміністративного суду України від 2015 року.

Електронний суд – це підсистема, що дозволяє подавати учасникам судового процесу до суду документи в електронному вигляді, а також надсилати таким учасникам процесуальні документів в електронному вигляді, паралельно з документами у паперовому вигляді відповідно до процесуального законодавства [5].

Для її використання особі потрібно пройти реєстрацію на відповідному веб-порталі судової влади. Після успішної реєстрації можна починати подавати до суду процесуальні документи в електронному вигляді.

Подача процесуальних документів в електронному вигляді має свої переваги. По-перше, це швидкість подання відповідних документів, що дозволяє у найкоротший термін звернутися до суду за захистом свого права чи законного інтересу. По-друге, це оперативність доступу до матеріалів справи, що усуває можливість затягування процесу. По-третє, це економія матеріальних витрат учасників справи на подачу документів. По-четверте, відсутня потреба у засвідченні копій доказів, бо згідно частини 1 статті 7 ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги». А частина 3 цієї статті вказує, що якщо автором створюються ідентичні за документарною інформацією та реквізитами електронний документ та документ на папері, кожен з документів є оригіналом і має однакову юридичну силу [2].

Однак незважаючи на переваги електронного документообігу, наразі він не є загальнопоширеним способом звернення через наявність низки недоліків, які пов'язані з прогалинами у законодавстві та тимчасовим характером наявних електронних систем.

Так, згідно з положеннями ЦК України, обов'язковому нотаріальному посвідченню підлягають договори купівлі-продажу земельної ділянки, житлового будинку, договору ренти, тощо [1]. Проаналізувавши законодавчу базу, ми дійшли висновку, що подання даних договорів, як оригіналів доказу вчинення правочину, в електронній формі неможлива. Це пов'язано з тим, що згідно ч. 4 ст. 8 ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» нотаріальне посвідчення цивільно-правової угоди, укладеної шляхом створення електронного документа (електронних документів), здійснюється у порядку, встановленому законом [2], який наразі не прийнято, а ч. 4 ст. 17 ЗУ «Про електронні довірчі послуги» зазначає, що нотаріальні дії з використанням кваліфікованого електронного підпису чи печатки або

інших засобів електронної ідентифікації вчиняються в порядку, визначеному головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері нотаріату [3], який також не ухвалено.

З цього можна зробити висновок, що поданий в електронній формі правочин, який підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню, не буде вважатися, по-перше оригіналом письмового правочину, по-друге, допустимим доказом, що ставить значні перешкоди у здійсненні електронного судочинства.

Більш детального регламентування потребує порядок зберігання нотаріально посвідченого електронного правочину. Наразі законодавцем визначено, що зберігачем електронних документів може бути суб'єкт господарювання, який надає послуги із зберігання електронних документів (повідомлень) шляхом забезпечення їх цілісності та незмінності за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, та занесений до довірчого списку [3]. Однак залишається неврегульованим порядок забезпечення безпечного доступу до таких документів, правила забезпечення достовірності документів, фіксування дій користувачів з документом.

Також значним недоліком користування послугами електронної форми судочинства є тимчасовість електронного цифрового підпису (один рік) та строк чинності кваліфікованих сертифікатів відкритих ключів становить (не більше двох років). Вони, як зазначалося вище, у деяких випадках є обов'язковим реквізитами електронних форм процесуальних документів.

Задля усунення цих недоліків, на нашу думку, законодавцю потрібно ввести ряд змін та доповнень до чинного законодавства. Так, для вирішення питання, щодо засвідчення нотаріусом електронних документів, законодавцю слід створити окрему нотаріальну електронну базу, прийнявши відповідний закон. Вона дозволить нотаріусам безпечно співпрацювати, як один з одним, так і з клієнтами. У цьому законі додатково можна визначити порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусом, а також порядок здійснення перевірки дієздатності та правоздатності сторін правочину, встановлення дійсних намірів кожної із сторін до вчинення правочину, відсутності у сторін заперечень щодо кожної з умов правочину.

Для вирішення питання тимчасової дії електронного підпису та кваліфікованих сертифікатів відкритих ключів законодавцю доцільно розробити додаткові правила та відобразити їх у ЗУ «Про довірчі послуги». Правила повинні врегулювати дане питання так, щоб під час здійснення судами правосуддя процес оновлення підписів та сертифікатів не заважав розгляду справи або призводив до її затягування.

Впровадивши зазначені вище зміни, Україна ще на крок наблизиться до поставленої мети – європейської інтеграції, якісно вдосконалить законодавчу базу, що регулює електронний документообіг, а також зробить правосуддя більш швидким та безпечним.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 25.02.2021)

2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 07.11.2018 № 851-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text (дата звернення: 25.02.2021)

3. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text (дата звернення: 25.02.2021)

4. Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу: Наказ Вищого адміністративного суд України від 20.01.2015 № 3. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003760-15#Text (дата звернення: 25.02.2021)

5. Електронний суд. URL https://www.kmu.gov.ua/service /elektronnij-sud (дата звернення: 25.03.2021)

А.В. Біла, викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВО-ГЕНЕТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НА СПОРІДНЕННЯ, БАТЬКІВСТВО, МАТЕРИНСТВО В УКРАЇНІ

Ще 50 років тому ідея вивчення генотипу людини під час лабораторної діагностики здавалася вченим фантастикою. В ті часи зазначену інформацію не була достатньо вивчено та проаналізовано, не було високотехнологічного обладнання в лабораторіях. Вчені знали, що спадкова інформація міститься в молекулі дезоксирибонуклеїнової кислоти – ДНК, яка міститься в клітинах тіла кожної людини, проте процес розшифрування цих даних здавався безмежно складним, довгим і досить дорогим. Сьогодні ДНК-аналіз з високих наукових технологій перейшов в розряд повсюдних досліджень, доступних кожному пацієнту.

На сьогоднішній день судово-медичні експертизи і дослідження з використанням ДНК-аналізу є єдиним науковим методом точного встановлення як батьківства, материнства, так і спорідненості між особами. Доказова цінність результатів ДНК-тесту має суттєву перевагу над іншими доказами, що надано сторонами. Результат ДНК-тесту на визначення індивідуалізації особи, її походження, батьківство, материнство та спорідненість осіб є вагомим та остаточним аргументом у вирішенні судових спорів, а саме: шлюборозлучні процеси, у справах щодо стягнення аліментів, імміграційні питання та, звісно, питання, що стосуються спадщини, в чому і полягає актуальності зазначеної теми.

Будь-які докази щодо походження батьківства, материнства, спорідненості можуть бути підставою для встановлення цього факту. У статті 76 Цивільного процесуального кодексу України зазначено, що це можуть бути показання свідків, письмові докази, речові докази, звукозаписи та відеозаписи, висновки експертів. Не дивлячись на рівність вищезазначених доказів, основним і найбільш достовірним є «тест на батьківство», так звана генетична експертиза [2], [7].

Судово-медичні експертизи і дослідження з використанням ДНК-аналізу використовується не тільки в медицині, але і в криміналістиці та, звісно, в юриспруденції, найчастіше у цивільних та кримінальних справах з метою формування доказової бази, як в судовому так і позасудовому порядку. Найпопулярніша потреба в даному дослідженні - визначення походження особи (батька і сина, братів між собою, дідуся і онука). Порівняння ДНК певної особи і його потенційного родича в лабораторних умовах дозволяє отримати відповідь практично з 60 – 99,9 %-ною точністю.

Проведення судово-генетичної експертизи для встановлення батьківства регламентується нормативно-правою базою, а саме: Сімейним кодексом України від 10.01.2002 № 2947-III, Цивільним кодексом України від 16.01.2003 № 435-IV[1], Постановою Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 року № 3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів».

На теперішній час в Україні на сьогодні існують три шляхи встановлення факту батьківства: за законом, за заявою батьків та за рішенням суду.

Статтею 121 Сімейного кодексу України зазначено, що якщо у подружжя народжується дитина, то чоловік автоматично стає її батьком. З цього випливає, що при реєстрації дитини матері не потрібно надавати якісь докази для підтвердження батьківства її чоловіка [3].

При проведенні аналізу ДНК існує три етапи. Першим етапом є збір матеріалів для аналізу ДНК. Об'єктом молекулярно-генетичного дослідження слово є ядерна ДНК – це ДНК, яка розташована в ядрі клітини, вона може бути отримана з крові, слини, букального епітелію, тобто клітин слизової оболонки ротової порожнини за допомогою аплікатору, зазвичай, ватної палички та іншого епітелію, волосся з фолікулами (волосяними цибулинами), але тільки при наявності волосяного фолікула), а також часток тканин і органів людини.

Генетичний аналіз проводиться тільки для встановлення спорідненості між досліджуваними особами, і він не покликаний виявляти спадкові захворювання або генетичні схильності до захворювань і іншим медичним станів у осіб.

Відбір зразків букального епітелію здійснюється в лабораторних умовах фахівцями відділу біологічних видів досліджень виключно під контролем представника, підтверджується належність зразків особі, в якої вони були отримані, особи повинні мати з собою паспорт та реєстраційний номер облікової картки платника податків.

Згідно із частиною 3 статті 103 Цивільного процесуального кодексу України про судовий розгляд справи, сторони за своєю взаємною згодою самі обирають експертну установу. Якщо такої згоди не досягнуто, то суд самостійно вирішує в якій медичній лабораторії будуть проводити тест ДНК. По необхідності суд може призначити декілька експертів для підготовки одного Висновку [2].

Аналізуючи судову практику, Верховний Суд / Касаційний цивільний суд (ВС-КЦС) № 760/3977/15-ц від 16.05.2018 р. зазначив, що ухилення від проведення генетичної експертизи для суду є підставою для встановлення факту батьківства. У разі ухилення відповідача від проведення судово-біологічної (судово-генетичної) експертизи у справах про визнання батьківства, материнства суд має право постановити Ухвалу про примусовий привід на проведення такої експертизи [5].

Другим етапом проведення аналізу ДНК буде доставка зразків до лабораторії для проведення аналізу. Зразки заносяться до бази даних, штрих-кодуються та передаються лаборантам. Судово-медичні експертизи і дослідження з використанням ДНК-аналізу проводяться відповідно до Правил проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної імунології бюро судово-медичної експертизи, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я від 17 січня 1995 р. № 6. Вони виконуються лікарями та судово-медичними експертами – імунологами [4].

Проведення молекулярно-генетичної експертизи по цивільним справам, що розглядаються судами України проводяться

кваліфікованими фахівцями, які атестовані як судові експерти і мають право на проведення судової біологічної експертизи за експертною спеціальністю 9.5 «Молекулярно-генетичні дослідження».

Зараз також є можливість отримати достовірні результати аналізів з Німеччини, не виїжджаючи за кордон України. Ви здаєте біоматеріал в нашому пункті забору в Києві. Після цього він у повній цілості доставляється за один день в Берлін в Медико-діагностичний інститут Medizinisch-Diagnostische Institute (MDI Laboratorien GmbH MVZ) службою доставки, упаковує його у відповідності з міжнародними законодавчими нормами., де і проводиться дослідження. Там над дослідженням працюють фахівці однієї з провідних лабораторій в Західній Європі. Ця лабораторія гарантує найточніші результати аналізів [4].

І третім етапом проведення аналізу ДНК буде оформлення результатів експертизи та передавання їх замовнику. Результати надаються у вигляді Висновку експертизи з апостилюванням та ферограмою, а експерти попереджаються про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивого Висновку. Ці результати ДНК-тесту можуть бути надані як докази в суді нашої країни, країн членів Євросоюзу, Сполучених Штатів Америки.

Вартість проведення молекулярно-генетичної експертизи або дослідження визначається на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 04 червня 2007 року №795 виходячи із кількості об'єктів - ДНК профілів, що досліджуються, та з урахуванням Податку на додану вартість [7]. Строки дослідження ДНК залежать від лабораторії. Результати можуть бути готові як і через два-три дні, так і через два місяці.

Внаслідок вищезазначеного, можна дійти такого висновку: судово-медична експертиза, проведення аналізу ДНК мають досить індивідуальний підхід і вагоме значення для винесення рішення для кожної справи індивідуально та, звісно, для винесення об'єктивної та неупередженої ухвали суду. З практики можна зазначити, наприклад, що на початку проведення Антитерористичної операції в Україні у загиблих бійців не брали біологічні зразки, але у зв'язку із виникненням багатьох судових спорів щодо підтвердження особи померлого, спорідненості, батьківства, а надалі й спадщини виникла необхідність відібрання зразків, які зберігаються у Бюро судово-медичної експертизи. Окрім того, в практиці виникає багато судових справ і з приводу походження людини, питання щодо імміграції, встановлення спорідненості, а лише висновок судово-медичної експертизи є найбільш достовірним доказом у суді при винесенні рішення суду.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення 22.03.2021).
2. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-I від 18.03.2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15 (дата звернення 23.03.2021).
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14 (дата звернення 23.03.2021).
4. Лабораторія доктора Рьодгера. URL: https://redgerlab.kiev.ua/ (дата звернення 24.03.2021).
5. Єдиний державний реєстр судових рішень. Верховний Суд: Касаційний цивільний суд (ВС-КЦС) № 760/3977/15-ц від 16.05.2018 р. URL: http://reyestr.court.gov.ua/ (дата звернення 23.03.2021).
6. Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України: Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17.01.95 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0248-95 (дата звернення 22.03.2021).
7. Про затвердження переліку платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розміру плати за їх надання: Постанова Кабінету Міністрів України № 795 від 04.06.2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795-2007-%D0%BF (дата звернення 24.03.2021).

А.Г. Бабенко, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ

Сьогодні мало хто з українців знає що, крім спадщини на основі заповіту чи закону, майно може бути передано іншій особі після смерті власника за спадковим договором.

Відносно звичайного спадкування за заповітом спадковий правочин є новим розмежуванням у передачі майна після смерті, але при цьому повинні бути прописані певні дії у договорі, який укладається у нотаріуса та посвідчується ним. Можна зазначити, що спадковий правочин є самостійним видом, а не звичайним заповітом. Тому на нього не розповсюджуються правила про обов'язкову частину в спадщині. Ми підтримуємо думку В.В. Васильченка, який говорить, що спадковий договір слід визнати як окремий вид спадкування і

внести відповідні зміни до ст.1217 ЦК України, а саме: «Спадкування здійснюється за заповітом, за спадковим договором або за законом» [1, с. 173].

Можна зазначити, що в законодавстві виділено декілька глав про спадкування і їх вирішення, так як це дуже делікатна тема і такі спори визивають питання у людей які стикаються с проблемами спадщини, а в нашому випадку з правочином який вже не тільки є спадкуванням, а й самостійним правочином зі своїми обов'язками.

Як показує судова практика, в Україні спадковий договір, або як в народі його називають «договір дарування після смерті», чомусь значно поступається в своїй популярності договорам дарування та довічного утримання. Адже ці два зобов'язання часто плутають, вони спрямовані на передачу однією особою другій особі майна у власність, а друга особа в свою чергу повинна виконати якесь розпорядження відчужувача. Але все ж таки різниця є. Перш за все, згідно з договором набувачу можуть бути передані майнові та немайнові зобов'язання, тоді як з договором довічного утримання набувач повинен забезпечувати відчужувача утриманням та доглядом. По-друге, право власності на майно, передбачене за спадковим договором, передається набувачу після смерті відчужувача, в той час, як набувач за договором довічного утримання отримує право власності з моменту укладення договору, що робить ці договори вже досить різними, але водночас і дуже схожими що може сказатися у не правильному виборі який договір треба укласти людині яка хоче залишити майно новому володільцю, який буде виконувати свої зобов'язання і не порушувати їх.

Сутність спадкового договору розкривається перш за все через елементи юридичної характеристики і їх розстановки при пріоритетних задачах у вирішенні спорів які виходять із того, що люди не знаючи законів і не читають договори підписують їх, а потім стикаються с проблемами, які на їх погляд можна легко вирішити, але практика показує що такі спори можуть затягуватися. Система не оновлюється і використовує старі принципи вирішення, що є не коректним на даний час і приводить до нових спорів, що не можуть чітко і швидко вирішуватися судами.

Відзначимо, що серед українських цивілістів немає єдиної думки в питанні про те, чи є такий договір одностороннім або двостороннім. У зв'язку з цим слід виділити дві концепції: прихильники першої (З.В. Ромовська, Р.А. Майданик, О.П. Печений) стверджують, що цей договір є одностороннім, так як обов'язки покладено лише на одну сторону – набувача. У свою чергу, відчужувач не зобов'язаний передати майно у власність, оскільки в момент його смерті перехід права власності здійснюється «Автоматично», без волі

останнього. Інші вчені (В.В. Васильченко, В. Луць та А. Гриняк, Н. Шама) приходять до протилежного висновку, стверджуючи, що спадковий договір – двосторонній, оскільки права і обов'язки виникають у кожної зі сторін. На нашу думку, в ЦК України закріплено модель саме одностороннього договору, так як закон прямо не покладає на відчужувача обов'язку вчинити певну дію або утриматися від їх вчинення.

Звичайно, не можна не відзначити і проблемні питання, пов'язані зі спадковим договором. Наприклад, законодавством передбачено, що відчужувач має право призначити як юридичну так і фізичну особу, яка після його смерті буде контролювати виконання спадкового договору після його смерті. Хочемо звернути вашу увагу, що у разі відсутності такої особи контролювати виконання договору буде нотаріус, за місцем відкриття спадщини. Але що робити, коли нотаріус, який засвідчував спадковий договір, припинив нотаріальну діяльність, це питання залишається не вирішеним. В такому разі не зрозуміло чи виникає право або обов'язок у іншого нотаріуса здійснювати контроль за виконанням спадкового договору. Також залишається не вирішено питання оплати нотаріусу за вчинення контролю за виконанням спадкового договору.

Закон не визначає і повноважень контролюючого особи, що свідчить про відсутність належного механізму забезпечення виконання посмертних розпоряджень відчужувача. На завершення відзначимо, що незважаючи на певну законодавчу недоурегульованість, правильно прописані юристами умови спадкового договору можуть забезпечити інтереси як відчужувача, так і набувача.

Отже, спадковий договір є правочином а не заповітом, і цей правочин користується загальними вимогами законодавства, при такому договорі треба чітко виконувати свої обов'язки для додержання чинності, проблема є в не коректному праві набувача для розмежування чітких дії і обсягів, які є основоположними для виконання договору. Тому що при невизначеності таких обов'язків є мотиви для невиконання правочину, що погіршує вирішення таких спорів у цивільних правовідносинах.

Для розв'язання цього спірного питання ми пропонуємо удосконалити систему спадкового договору, а для цього потрібне досконале вивчення цієї проблеми та розроблення нової системи для більш широкого спектра відповідальності у випадку виникнення спорів і їх вирішення, для вирішення цієї проблеми, яка з'явилася у законодавстві на цей час, ми пропонуємо внести зміни або додати нові акти і статті у законодавство України.

Список використаних джерел

1. Васильченко В.В. Юридична сутність інституту спадкового договору та його місце в системі цивільного права. *Право України.* 2003. № 7. С. 137.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

Л.Ю. Берзон, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПЛЮСИ ТА МІНУСИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ В УКРАЇНІ

Виконавче провадження – це комплексий самостійний міжгалузевий правовий інститут, який виступає завершальною стадією цивільного процесу, що спрямована на примусове виконання судових рішень та рішень інших органів, уповноваженими на це особами.

Запровадження у 2016 році в Україні інституту приватних виконавців не є світовою новелою, адже інститут приватних виконавців вже існує в більшості країн Європи. Однак оскільки відповідно до преамбули Коституції України [1] наша країна має на меті та підтверджує свій європейський шлях, то ми вважаємо, що введення в правову систему України інституту приватних виконавців є невід'ємною складовою реформування не тільки виконавчого провадження, а й в цілому судової рефори України, яка наразі є приорітетною для нашої держави.

По-перше, приватним виконавцем є громадянинин України, якого держава уповноважує здійснювати діяльність з примусового виконання рішень у порядку, встановленому законом. Приватний виконавець - суб'єкт незалежної професійної діяльності. Виходячі з останнього можно сказати, що приватний виконавець є більш зацікавленим в результатах своєї роботи ніж державний виконавець, який отримує свою виногороду з коштів державного бюджету, яка складається з посадового окладу, доплати за ранг, премії та надбавки за вислугу років, але зазвичай через свій розмір на жаль не завжди стимулює до найпліднішої роботи та породжує корупцію в державному секторі виконавчого провадження. Отже приватні виконавці є більш матеріально зацікавленим. Їх винагорода становить дві частини: основну й додаткову. Кабінет Міністрів України

встановлює розмір основної виногороди, а додаткова винагорода приватного виконавця визначається угодою між ним та стягувачем, і сплачується стягувачем відповідно до цієї угоди.

По-друге, додаткова виногорода приватного виконавця стимулює його до швидкої та якісної праці й тим самим значно допомогає розгрузити та оптимізувати роботу державних виконавців.

По-третє, в сучасних реаліях економічної кризи в Україні запровадження інституту приватних виконавців є величезним плюсом, адже це сприяло появі нових робочих місць та збільшення надходжень до державного бюджету через сплачені приватними виконавцями податки.

По-четверте, приваті виконавці є більш компетентними. Задля того, щоб бути приватним виконавцем треба скласти кваліфікаційний іспит, перед цим пройти навчання та стажування, яке сумарно не може перевищувати 3 місяці, тому приватний виконавець пройшовши більше кроків до реєстрації у Єдиному державному реєстрі приватних виконавців та отримання посвідчення приватного виконавця буде більш відповідально ставитися до своєї роботи. Важливо пам'ятати й те, що для того, щоб бути приватним виконавцем треба мати двохрічний стаж роботи в галузі права порівнюючи з державним, де такий стаж мати не потрібно, окрім посади Директора Департаменту ДВС. Вимога щодо другого рівня вищої юридичної освіти для приватного виконавця, порівнючи з державним, де потрібно мати просто вищу юридичну освіту (окрім керівників органів ДВС та їх заступників, для цих державних виконавців існує виняток: претенденти на ці посади повинні мати другий рівень вищої юридичної освіти) є також показником більшої компетентності. Кажучи про віковий ценз, то приватним виконавцем можна бути лише з 25 років, а для державного такий вік - не встановлено, а отже приватний виконавець, починаючи свою діяльність, буде мати навіть більш життєвого досвіду, ніж державний.

По-п'яте, на відміну від державних контроль за діяльністю приватних виконавців регламентовано чіткіше. Він здійснюється за допомогою проведення Міністерством юстиції України планових та позапланових перевірок. Додатково контрольні функції має Рада приватних виконавців, яка здійснює перевірки щодо дотримання приватним виконавцем статуту Асоціації приватних виконавців України; Кодексу професійної етики приватного виконавця; рішень Ради приватних виконавців України та з'їзду приватних виконавців України, пов'язаних із діяльністю приватних виконавців. [2]

По-шосте, для стягувачів є значним плюсом право вибору, а саме можна обирати на свій розсуд та бажання приватного виконавця з числа зареєстрованих у Єдиному державному реєстрі приватних виконавців.

Проте приватні виконавці як суб'єкти незалежної професійної діяльності мають власними коштами оганізувувати офіс, всі небхідні матеріали, техніку та перед початком своєї роботи застрахувати свою цивільно-правову відповідальність перед третіми особа. Всі ці фактори можуть значно вплинути та ціну послуг приватних виконавців, що звісно, як ми вже казали вище, в умовах економічної кризи для більшості населення України є проблемою й тому більш доступним та раціональним варіантом у такому випадку буде зверунится до державного виконавця.

Вагомим мінусом є те, що законодавець обмежив компетенцію приватного виконавця та заборонив йому здійснювати примусове виконання цілої низки рішень, а саме: заборона виконання рішень проти держави й державних підприємств, заборона виконання рішень про виселення та вселення фізичних осіб, рішень щодо дітей, заборона виконання рішень щодо конфіскації майна, заборона виконання рішень адміністративних судів і рішень Європейського суду з прав людини та інші.

Також варто зазначити, боржник, повинен сплатити не тільку суму, що стягується за виконавчим документом, а й розмір основної винагороди, яка встановлюється у відсотках, а мінусом для стягувача є те, що навіть у разі неможливості примусового виконання рішення йому треба буде покрити витрати за ті дії, які були вже вчинені приватним виконавцем.

Таким чином, змішана система виконачного провадження є доцільною, раціональною та ефективною. Інститут приватних виконавців має недоліки і потребує вдосконалення для більшої ефективності, результативності та ще більшої доступності, але незважаючи на це інстутут приватних виконавців має значі переваги над державним та є більш компетентним, дисциплінованим, вмотивованим та є своєрідним бальзамом для розрідженості державних виконавців.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. ст. 141

2. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень: Закон України від 02.06.2016. № 1403-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 29. ст.53.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

В.В. Борисова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-18
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОРГАНИ ТА ОСОБИ, ЯКИМ ЗАКОНОДАВСТВО НАДАЛО ПРАВО ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ В ІНТЕРЕСАХ ІНШИХ ОСІБ

Українським законодавством передбачено, що права та інтереси осіб, які не в змозі самостійно захистити себе через неповноліття, хворобу, з інших причин, захищають особи, яким надано таке право.

Більшість громадян України не мають розуміння того, яку ж роль відіграють особи у цивільному судочинстві, яке місце вони займають та які повноваження виконують.

Є випадки, які зазначають, що захист прав та інтересів можуть здійснювати певні органи влади, юридичні та фізичні особи, Уповноважений Верховною Радою та прокурор, це зазначено у статті 56 Цивільно-процесуального кодексу України.

Вони виконують свої повноваження у цивільних, кримінальних справа, а також у справах, що виникають з трудових правовідносин, але ми поговоримо саме про їх роль в цивільному судочинстві.

У світі одним з гарантів прав людини є інститут омбудсмана. У перше цей інститут виник у Швеції, але протягом XX ст. поширився в багатьох країнах.

Даний термін не має законодавчого закріплення у світі, але він відбиває певний образ гарантій людських прав [3, с 80-82].

Цей інститут є одним із ключових факторів створення гарантій демократичного розвитку суспільства та реалізації принципу визнання людини, її праві свобод, як найвищу соціальну цінність [4, с. 13].

Уповноважений захищає права та інтереси людей, які порушуються посадовими особами та органами та здійснює парламентський контроль за їх дотриманням та захисом в межах повноважень [2, с. 75].

Діє на підставі відомостей, які отримує при зверненні громадян України, іноземців та осіб без громадянства чи їх представників, народних депутатів України чи за власною ініціативою.

Що стосується прокурора, то його правовий статус, саме у цивільному процесі, прирівняний до правового статусу позивача, відповідача, та третіх осіб з самостійними вимогами. Особливістю його участі при розгляді справи є те, що він, не має особистого інтересу в результатах розгляду справи [7, с. 288]. А лише процесуальний інтерес [7, с. 289].

Наділяється певними повноваженнями, та є самостійним учасником справи, але йому не надана можливість надавати суду вказівки, визначати чиюсь поведінку. Навіть при виконанні своїх повноважень він не перестає бути представником органу, що здійснює нагляд за дотриманням Конституції України та застосуванням чинних законів України [8, с 76].

Головною процесуальною формою, за якою відбувається вступ прокурора у справу, є представництво [5, с. 376].

Серед основних підстав участі прокурора в цивільному процесі:

1) вказівка в законі. Вона визначає обов'язкову участь прокурора при розгляді конкретних справ;

2) якщо є ініціатива суду. Бере участь у розгляді справи, враховуючи її складність; значення; стан дотримання законності в регіоні;

3) з власної ініціативи звертатися до суду із заявами про захист прав і свобод інших осіб. Прокурор повинен порушити справу якщо є: явне порушення закону; коли справа має суспільне значення; коли сторона не в змозі самостійно захистити свої інтереси через вік, хворобу, перебування у відрядженні [8, с. 78].

Представництво полягає у вчиненні певних прокурорських дій, що спрямовуються на захист інтересів осіб в суді [6, с. 68].

Прокурор здійснює представництво в суду інтересів громадянина (громадянина України, іноземця або особи без громадянства) у випадках, якщо така особа не спроможна самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність, а законні представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси такої особи, не здійснюють або неналежним чином здійснюють її захист.(ч.2 ст 23 ЗУ «Про прокуратуру») [1].

Форми прокурорського представництва:

1) звернення з відповідною заявою до суду;

2) вступає у справу, розпочату іншою особою; вносе апеляційні, касаційні подання стосовно рішення судді, або заяви про перегляд рішень за нововиявленними чи виключними обставинами;

3) з метою поновлення прав чи захисту інтересів громадян та держави й реального виконання рішення суду, бере учать у виконавчому провадженні.

Остання форма прокурорського представництва законодавчо на сьогодні не визначена і є умовною та перспективною, що потребує новелізації останнього [9, с. 145].

При обрані третьої форми потрібно визначити, в чому полягає порушення або загроза порушення прав та інтересів, обґрунтовує необхідність їх захисту [10, с. 112].

Органи державної влади, місцевого самоврядування, установи, організації та окремі громадяни можуть бути суб'єктами захисту прав та інтересів якщо:

– особи, яких вони захищають, мають цивільну процесуальну правоздатність;

– є закон, який наділяє їх такими повноваженнями;

– якщо вони самі мають цивільну процесуальну правоздатність [11, с. 29].

Органи місцевого самоврядування мають лише процесуальний інтерес, який полягає у досягненні такого процесуального результату у формі рішення суду, який би відповідав завданням їх участі в процесі, обумовлених компетенцією цих органів, що зумовлює службовий характер такого інтересу. При зверненні цих органів до суду в основі їх заінтересованості перебуває персоніфікований або неперсоніфікований суспільний інтерес [11, с. 32].

Серед фізичних, юридичних осіб можуть бути батьки, опікуни, піклувальники, а також адвокати, підприємства, установи або організації.

Захищати батькам своїх дітей, опікунам та піклувальникам своїх підопічних не тільки право, а й обов'язок, за яким їм дозволено звертатися до суду для захисту їхніх прав, та інтересів.

Участь адвоката у цивільному процесі зумовлюється бажанням особи, яка потребує захисту своїх прав, і це є проявом диспозитивності цивільного процесу.

Щоб надані адвокату повноваження були здійсненні належним чином та не викликали сумніву у суду, щодо їх законності, і їх потрібно оформити відповідно до вимог законодавства. На практиці використовуються і довіреність і договір доручення [12, с. 1–2].

Відповідно, юридичні особи також мають можливість звертатися до суду, наприклад, професійні спілки та політичні партії створюються задля захисту прав та інтересів своїх членів.

Отже, окрім законних представників та адвокатів, як зазначають більшість громадян нашої країни, є інші особи, які мають можливість захищати інтереси осіб. Ми вважаємо що, необхідно у ч. 2 ст. 23 ЗУ «Про прокуратуру» розширити коло представництва прокурора, тобто окрім захисту дітей та держави, прокурору необхідно захищати осіб, які мають мінімальну заробітну плату, безробітних та осіб без громадянства, незалежно від їх віку.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про прокуратуру»: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 01.01.2021 р. № 1697-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/stru#Stru

2. Корнієнко П.С. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як спеціалізований правозахисний орган Української держави. *Часопис Київського університету права.* 2014. № 2. С. 74–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2014_2_18.

3. Петришина М.О., Тараніченко Ю.І. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як елемент механізму захисту прав людини. *Молодий вчений.* 2019. № 12(76). С. 79–82. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/12/18.pdf

4. Нікольська О.В. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини у механізмі захисту прав і свобод людини та громадянина. *Правничий часопис Донецького університету.* 2014. № 1-2. С. 9–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pchdu_2014_1-2_4.

5. Шевлякова О.В. Правове становище прокурора в господарському, цивільному та адміністративному судочинствах: порівняльна характеристика. *Актуальні проблеми держави і права.* 2012. Вип. 64. С. 375–380. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2012_64_53.

6. Руденко М. Актуальні проблеми представництва прокурором інтересів громадянина або держави у цивільному судочинстві. *Вісник Національної академії прокуратури України.* 2009. № 3. С. 67–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2009_3_13.

7. Бородін М.М. Деякі аспекти участі прокурора в цивільному процесі на сучасному етапі судово-правової реформи. *Вісник університету внутрішніх справ.* 1999. Вип. 6. С. 287–291. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_1999_6_77.

8. Нецька Л. Правовий статус прокурора в цивільному процесі. *Вісник Національної академії прокуратури України.* 2012. № 1. С. 74–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2012_1_14.

9. Подоляка С.А. Участь прокурора у цивільних справах. *Наукові праці МАУП.* 2012. Вип. 4. С. 142-147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaup_2012_4_47.

10. Руденко М.В. Актуальні питання правового статусу прокурора у цивільному судочинстві. *Часопис цивільного і кримінального судочинства.* 2013. № 1. С. 106–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chcks_2013_1_19.

11. Рожик Ю.С. Передумови звернення до суду органів місцевого самоврядування із заявами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб у цивільних справах. *Адвокат.* 2010. № 7. С. 29–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2010_7_5.

12. Дрейзіна Д.В. Деякі питання участі адвоката у цивільному процесі. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права.* 2002. № 2. С. 245–247. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2002_2_79.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

І.І. Векшин, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-19
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ ТА ЗАПОВІТОМ В УКРАЇНІ

Актуальність цієї теми вбачається у тому, що спадкування майна є певною складовою життя кожної людини, оскільки, як відомо, ніхто не може жити вічно, і в першу чергу виникає питання, кому дістанеться майно померлого? З метою врегулювання цього питання на допомогу приходять норми спадкового права, які встановлюють юридичний процес переходу майна після смерті його власника до інших осіб. Під майном спадкодавця слід розуміти сукупність прав та обов'язків, що переходять до спадкоємців за універсальним правонаступництвом, тобто до спадкоємців переходять як права, так і обов'язки померлого спадкодавця. На мою думку, спадкове право покликане безконфліктно врегулювати відносини з приводу спадкування між їхніми учасниками, а також захистити права неповнолітніх, малолітніх осіб, батьків, що є непрацездатними, тобто тих, хто має право на обов'язкову частку при спадкуванні. Цим і зумовлена специфіка та актуальність спадкового права як регулятора з приводу спадкування в наші дні.

Метою написання цієї статті є аналіз положень спадкового права, як регулятора відносин з приводу спадкування, з'ясування особливостей спадкування за законом та заповітом в Україні, розмежування понять: сингулярне та універсальне правонаступництво, визначення поняття обов'язкової частки та тих осіб, що мають право на неї, розмежування понять: спадкоємець та спадкодавець, з'ясувати, хто може бути спадкодавцем і спадкоємцем, пояснення важливості спадкування в наші дні та проблеми спадкування в Україні, розкрити поняття часу відкриття спадщини, негідних спадкоємців, дослідити особливості спадкування окремих видів майна, розкрити поняття: види заповіту, розкрити та дослідити поняття спадкового договору як правочину.

Спадкове право у нашому житті має вагоме значення, оскільки воно є регулятором відносин, пов'язаних безпосередньо з переходом майна померлого спадкодавця до спадкоємців за універсальним правонаступництвом. Під майном померлого слід розуміти сукупність прав та обов'язків , що належали йому за життя та не припинилися внаслідок його смерті. Також варто зауважити, що моментом відкриття спадщини є день смерті спадкодавця. В цивільному законодавстві, зокрема у ч. 1 ст. 1216 Цивільного кодексу України міститься визначення поняття спадкування, а саме: під ним слід розуміти перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи , яка померла (спадкодавця) до інших осіб (спадкоємців) [1]. Вважаю, що цю правову конструкцію доречно було б розширити та підкреслити, що спадкуванням є перехід майна після смерті спадкодавця до спадкоємців в момент відкриття спадщини за універсальним правонаступництвом. Таке визначення, з одного боку, більш ширше розкриває поняття спадкування, а з іншого боку, конкретизує правонаступництво, за яким відбувається спадкування.

Як відомо, в Україні можливе спадкування як за законом, так і заповітом. У цивільному законодавстві зазначено, що спадкування за законом здійснюється почергово в залежності від ступеня спорідненості і лише за відсутності заповіту або визнанням його за рішенням суду недійсним. Тобто, можна зробити висновок, якщо є заповіт, то спадкування за законом не буде відбуватися, а право на спадкування матимуть ті особи, що зазначені в заповіті, з урахуванням тих осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині. Щодо черговості спадкування за законом, то Цивільний кодекс України встановлює п'ять черг спадкування за законом. До першої черги входять діти спадкодавця, той з подружжя, хто пережив іншого, а також батьки. До другої черги входять рідні брати та сестри, баба й дід, як збоку матері, так і збоку батька. До третьої черги входять дядько та тітка. До четвертої черги входять особи, що проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш, ніж п'ять років до часу відкриття спадщини. До п'ятої чергу входять родичі до шостого ступеня споріднення. При цьому, варто зауважити, що родичі ближчого ступеня споріднення усувають від спадкування родичів подальшого ступеня.

Як відомо, спадкування у світі може бути як універсальним, так і сингулярним. Під універсальним правонаступництвом слід розуміти правонаступництво, за яким від померлого спадкодавця до спадкоємців переходять усі права та обов'язки померлого, які належали йому за життя та не припинилися внаслідок його смерті у повному обсязі. Наприклад, спадкодавець залишив квартиру та

несплачений в повному обсязі кредит. У даному випадку до спадкоємців перейде як майно померлого, так і обов'язок сплатити кредит. На відміну від універсального правонаступництва, під сингулярним правонаступництвом розуміється таке правонаступництво, за яким від померлого спадкодавця до спадкоємців переходять тільки права, які не будуть обмежені будь-яким обов'язком спадкодавця. Наприклад, спадкодавець залишив будинок та зобов'язання за несплаченим кредитом. У даному випадку до осіб, що будуть спадкувати за сингулярним видом правонаступництвом перейде тільки право на нерухоме майно, яке не буде обмежене обов'язком щодо сплати кредиту. В Україні спадкування здійснюється за принципом універсального правонаступництва [2].

Слід відзначити, що в сучасному законодавстві України існує такий інститут, як обов'язкова частка при спадкуванні. Обов'язкова частка при спадкуванні – це частина спадщини, на яку мають право малолітні, неповнолітні, повнолітні, але непрацездатні діти спадкодавця та його непрацездатні батьки та вдова, незалежно від того чи зазначені ці особи, як спадкоємці у заповіті. Власне кажучи, цивільне законодавство України захищає цю категорію осіб при спадкуванні, що має досить вагоме значення для демократичної та соціальної держави.

Розмежування понять спадкоємець та спадкодавець має значення для визначення суб'єктного складу спадкових правовідносин. Так, у цивільному законодавстві України визначено, що спадкодавцем є особа, після смерті якої належне їй майно переходить за універсальним правонаступництвом до інших осіб, а спадкоємцем є особа, до якої переходить майно померлого спадкодавця. Спадкодавцем є фізична особа, яка має повний обсяг цивільної дієздатності, а спадкоємцем – особа, що зазначена у заповіті, а у випадку його відсутності або визнанням його за рішенням суду недійсним, спадкоємцями є ті особи, що визначені законом.

У Цивільному кодексі України зазначено, що часом відкриття спадщини є момент смерті спадкодавця. Для того, щоб прийняти спадщину, спадкоємцю необхідно звернутися з заявою про відкриття спадщини до нотаріуса протягом шести місяців з моменту смерті спадкодавця. Варто зауважити, що пропуск шестимісячного строку може бути поновленим виключно в судовому порядку за наявності поважних причин. При цьому слід мати на увазі, що законодавцем не визначений певний перелік цих поважних причин. Тому, причини пропуску та встановлення їх поважності визначаються судовою

практикою, при цьому висновки рішень Верховного суду та Європейського суду з прав людини є джерелом права в таких справах.

У науковій літературі виділяють таке поняття, як негідні спадкоємці [2]. Негідні спадкоємці – це такі особи, що за законом усунуті від спадкування з певних причин, передбачених статтею 1224 Цивільним кодексом України. До таких причин, зокрема, належать: умисне позбавлення життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя, умисне перешкоджання спадкодавцеві скласти заповіт, внести до нього зміни або скасувати заповіт і цим сприяти виникненню права на спадкування у них самих чи в інших осіб або сприяли збільшенню їхньої частки у спадщині, не мають права на спадкування за законом батьки після дитини, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав і їхні права не були поновлені на час відкриття спадщини, тощо.

Спадкування земельної ділянки має свої особливості, які встановлені Цивільним кодексом України. Так, право власності на земельну ділянку переходить до спадкоємців на загальних підставах, але із збереженням її цільового призначення. До спадкоємців житлового будинку, інших будівель та споруд переходить право власності або користування земельною ділянкою, на якій вони розміщені.

Цивільним законодавством України, окрім універсального, передбачено ще три види заповітів. До них належать: заповіт з умовою, заповіт подружжя, секретний заповіт. Заповіт з умовою – це заповіт, у якому заповідач обумовлює виникнення права на спадкування у особи, яка призначена у заповіті. Заповіт подружжя – це спільний заповіт, який укладається подружжям щодо майна, яке належить подружжю на праві спільної сумісної власності. Секретний заповіт – це заповіт, який складає заповідач не надаючи, у тому числі нотаріусу, можливості ознайомлення з його змістом [3].

Цивільне законодавство України визначає поняття спадкового договору. Це договір, за яким одна сторона набувач зобов'язується виконати розпорядження другої сторони відчуджувача і в разі його смерті набуває право власності на майно відчуджувача. Даний договір є двостороннім, консенсуальним, відплатним.

Підсумовуючи усе, що було зазначено вище, можна сказати, що відносини з приводу спадкування є досить актуальними в наш час, оскільки спадкування майна є невід'ємною складовою життя людини. Але досі часто виникають проблеми з приводу спадкування, про що свідчить велика кількість судових справ. На мою думку, вони виникають, в першу чергу, через відсутність належної обізнаності населення в галузі спадкового права, своїх прав та обов'язків,

відсутності вільного доступу до отримання належної правової допомоги. Можна припустити, таке відбувається через те, що досі тривалий час тоталітарна система не впроваджувала культури права власності, спадкових взаємовідносин в суспільстві. Але на теперішній час ситуація в Україні поступово змінюється, в суспільстві набувають значущості правопросвітницькі заходи, запроваджується повага до приватної власності, правосвідомості. На мій погляд, закріплення та захисту в Україні основоположних принципів прав людини, верховенства права, правової визначеності, розвитку правової культури населення, змінить ситуацію в майбутньому, і заповіт набуде популярності та поваги в суспільстві на рівні з іншими правочинами.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#n5688 (дата звернення 30.03.2021).

2. Іванов Ю.Ф., Куриліна О.В. Цивільне право України: Навч.посіб. у 2-т ; 2-ге вид. допов. і перероб. – Т.1. – К.: Алерта, 2019. 342 с.

3. Харитонов Є.О., Старцев О.В. Цивільне право України: Підручник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. К.: Істина, 2007. 816 с.

Науковий керівник: *Т.П. Макарова, викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

А.С. Дяченко, студентка спеціальності «Право», група ПЗ-19
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Господарська діяльність юридичних осіб здійснюється у певній організаційно-правовій формі. При цьому будь-який власник сам вирішує за своїми певними міркуваннями, якою буде його діяльність, та важливо щоб обрана ним модель підходила його діяльності. Організаційно-правову форму може мати лише юридична особа приватного права [3].

С.М. Братусь висловився так: «Відокремлення певної групи людей з метою забезпечення і здійснення тих або інших, продиктованих даними суспільними умовами інтересів повинно

виділитися в належну організаційну форму. Ця організаційна форма створює необхідні для даного суспільного утворення єдність і порядок в його діяльності, робить його організацією» [2].

У законі не має чіткого терміна організаційно-правової форми юридичної особи, але у Цивільному кодексі України (далі – ЦКУ) можна зустріти окремі положення про це, із цього можливо зробити висновок, що організаційно-правові форми юридичних осіб – є конструкція організації, в якій створюється і діє юридичне лице, яка визначена нормами права та дає можливість відрізнити юридичних осіб. Завдяки їй можна визначити обов'язки, правові можливості та відповідальність юридичної особи. Встановлювати форму для юридичної особи може засновник, але, звичайно, у рамках, які, у свою чергу, встановлені законом. А саме статями 83, 84, 85 ЦКУ [1]. У сучасному світі розкрито три основні організаційно-правових форм юридичної особи:

1. Товариство;
2. Корпорація;
3. Одноосібне володіння.

Одноосібне володіння – це коли власником підприємством є одна особа, саме ця особа буде отримувати певний прибуток, але і нести всю відповідальність. Товариство це об'єднання капіталу пари чи більше юридичних лиць або фізичних осіб. У такому разі прибуток розділяється, але відповідальність також. При такій формі відносини осіб регулюються договором. При корпорації власниками є акціонери, у такому випадку прибуток та відповідальність залежить від частини внеску кожного із акціонерів.

Згідно зі статтею 83 ЦКУ можна визначити, що юридичні особи можуть та в інших формах, встановлених законом. За ч. 2 ст. 83 ЦКУ Товариством є організація, створена шляхом об'єднання осіб, які мають право участі у цьому товаристві [1]. Товариство може бути створено однією особою, якщо інше не встановлено законом. Є підприємницькі та непідприємницькі товариства. Установою ж, згідно за ч. 3 ст. 83 ЦКУ, є організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна [1].

В інших країнах Європи є деякі відмінності, що до організаційно-правових форм юридичних осіб. Для Німеччини поширеними є такі види форм як командитні корпорації, у Швейцарії – інвестиційне товариство, у Франції це спрощене акціонерне товариство [4]. Так у командитному товаристві об'єднується капітал та особи, це виглядає як товариство з великою кількістю учасників, але учасники не пов'язані між собою і тому

не впливають на роботу такого товариства. Інвестиційне товариство визначається тім, що у нього не визначається статутній капітал та кількість акцій. Все надходить до товариства шляхом внеску учасників для створення інвестиційного фонду. Особливостями спрощеного акціонерного товариства є те, що для нього характерна свобода внутрішньої організації, обмежено чи заборонено відчуження акцій. Також на учасників саме такого товариства покладено обов'язок законодавством самостійно регулювати питання, які пов'язані з внутрішньою організацією такого товариства [4].

Отже, вибір організаційно-правової форми є одним із ключових питань, що ставить перед собою засновник компанії. Вона показує діяльність підприємства, характеризує внутрішні відносини засновників та партнерів.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n3039.

2. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права. К.: Юридичне видавництво «Аста», 2004. 328 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFII_2012/Kucherenko_2004.pdf.

3. Гейнц Р.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб – суб'єктів підприємництва. *Наукові вісті Галицької академії. Збірник наукових статей*, 2008. № 2(14). С. 171–175. URL: http://194.44.152.155/elib/local/1724.pdf.

4. Марущак Я.С. Нові організаційно-правові форми товариств у Європейському Союзі Корпоративні права то обов'язки їх учасників. URL: http://lsej.org.ua/3_2017/13.pdf.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

В.Є. Іванова, студентка спеціальності «Право», гр.ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ

Реалізація конституційних прав власника здійснюється за допомогою цивільно-правових договорів, зокрема й тих, які забезпечують безоплатне передавання майна. Саме основним договором такої спрямованості є договір дарування.

Згідно з ч. 1 ст. 717 Цивільного кодексу України договором дарування є договір, за яким одна сторона (дарувальник) передає чи зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаро¬вуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність.

Як зазначалося, договір дарування є безоплатним, тому дарувальник не має права вимагати від обдаровуваної особи зустрічних дій майнового або немайнового характеру.

Договір дарування, укладений з порушенням вимог закону про безоплатність передання іншій стороні майна у власність, є нікчемним.

Законодавець виділяє кілька видів договору дарування:

1) договір дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому (ст. 723, 724 ЦК України);

2) договір дарування з обов'язком обдаровуваного на користь третьої особи (ст. 725, 726 ЦК України);

3) договір про пожертву (ст. 729, 730 ЦК України).

Аналізуючи положення статті 719 ЦК України, можна зазначити, усна форма договору за Цивільним кодексом передбачена для дарування речей особистого користування та побутового призначення. Письмово укладається договір дарування майнового права та договір дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому. У разі недотримання форми такі договори є недійсними. Договір дарування нерухомої речі укладається письмово і посвідчується нотаріусом. Договір дарування рухомих речей, які мають особливу цінність, укладається письмово. Законодавець не визначає критеріїв віднесення речі до такої, що має особливу цінність. Водночас дарування цінних рухомих речей може здійснюватися усно, оскільки коментовані правочини не є нікчемними. Передання такої речі за усним договором визнається правомірним, якщо судом не буде встановлено незаконності заволодіння нею з боку обдаровуваного (ст. 719 ЦК).

Але можу зазначити, що ЦК України та Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України не містять застережень та правил щодо того, як нотаріус повинен здійснювати свої функції, які нотаріус має законні засоби та можливості для цього. Також не розкрите питання щодо нотаріуса, який здійснює контроль за виконанням договору дарування. Тобто, якщо нотаріус, який займався посвідченням договору дарування, був позбавлений права займатися нотаріальною діяльністю, в цьому випадку виникає питання, чи може інший нотаріус здійснювати контроль за виконанням договору дарування?

Зміст будь-якого договору складають права і обов'язки двох або більше сторін. З цього виходить, що зміст договору дарування

складають права і обов'язки обдаровуваного і дарувальника. Згідно ЦК України можливість визнання договору дарування є як реальним, так і консенсуальним. Саме консенсуальність зумовлює можливість виникнення у обдаровуваного поряд з правами, також і обов'язків.

До умов про припинення договору дарування, які передбачені цивільним законодавством України, слід віднести такі: відмова однієї зі сторін; розірвання договору дарування; недійсність.

Обдаровуваний має право відмовитись від подарунка в момент його вручення, тобто коли договір є реальним. Згідно з цим момент передачі речі збігається з моментом укладенням договору. У випадку, коли договір є консенсуальним (передбачає передачу речі в майбутньому), обдаровуваний може відмовитись від дарунка в будь-який час до моменту його прийняття.

Але у частині 4 ст. 727 ЦК є застереження, що дарувальник має право вимагати розірвання договору дарування лише за умови, якщо на момент пред'явлення вимоги дарунок є збереженим (тобто знаходиться у власності обдаровуваного і його стан відповідає його призначенню). Якщо ж в обдаровуваного майно не збереглося (наприклад, його вже продано або ліквідовано), то дарувальник не може розірвати договір за підставами, передбаченими у ст. 727 ЦК, а отже, не може вимагати ні повернення самого подарунку, ні відшкодування його вартості.

Ураховуючи недосконаліть правового регулювання договору дарування, він на цей час залишається хиткою правовою конструкцією, з якою можна пов'язати великі та малі ризики для всіх сторін договору.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

В.В. Ковальова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-20м
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМАТИКА УСИНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Сімейний кодекс України регламентує відносини, які виникають у сфері так званих «сімейних правовідносин».

Сім'я є первинним та основним осередком всього суспільства [1]. Усиновлення – це прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи

на правах доньки або сина, яке відбувається на такій підставі, як судове рішення, за винятком випадків, які передбачено законодавством [1].

Усиновителі повинні прийняти дитину як свою власну і повністю замінити їй батьків. Для батьків це найвища форма відповідальності за дитину, її здоров'я, розвиток, виховання і освіту. Не існує «пробного» усиновлення або усиновлення «на час» – такої практики, коли усиновителі «експериментують», намагаючись підібрати собі дитину, а вона переходить з родини в родину. Усиновлення – це такий же відповідальний крок, як і рішення народити дитину, він робиться раз і назавжди.

Усиновлення (удочеріння) дуже важливий процес як для самої дитини, так і для її майбутніх батьків, тому що для повноцінного розвитку особистості немає нічого кращого, ніж справжня любляча сім'я. І усиновлення дає таку можливість: в цьому випадку прийомна дитина набуває всіх прав рідного, а його нові батьки несуть за нього повну відповідальність, в той час як інші форми влаштування дітей в сім'ї (опіка, прийомна сім'я та інші) в тій чи іншій мірі ділять відповідальність за дитину між прийомними батьками та державою.

Наразі в усьому світі важкі часи. Мінливий світ та реалії нашого часу дітей, які позбавлені батьків, на жаль, також торкнулись. Тому ця тема повинна бути розглянута, адже діти – найважливіше, що в нас є.

Згідно зі статистикою, якщо у 2019 році українцями усиновлено 1419 дітей, іноземцями – 378, а в сімейні форми виховання влаштовано 1870 дітей, то за 8 місяців 2020-го українцями усиновлено лише 558 дітей, іноземцями – 136.

Ця статистика шокує та, звісно, потребує привернення уваги суспільства і органів уряду. Я хочу привернути увагу до цієї теми та спробувати розкрити її.

Стаття 225 Сімейного кодексу України передбачає, що з дня набрання чинності рішенням суду про усиновлення, воно вважається здійсненим [1].

Проте зважаючи на важке сьогодення, зараз ми можемо бачити зміни у законі, а саме, в прикінцевих положеннях Цивільного процесуального кодексу України, сказано, що поки діє карантин, строки, які визначені статтями 49, 83, 84, 170, 178, 179, 180, 181, 185, 210, 222, 253, 275, 284, 325, 354, 357, 360, 371, 390, 393, 395, 398, 407, 424 цього Кодексу та інші процесуальні строки зупиняються [2].

Відповідно до Закону № 731-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо перебігу процесуальних строків під час дії карантину», який був встановлений Кабінетом Міністрів

України, маючи на меті запобігти поширення такої хвороби як короновірус (COVID-19), всі рішення суду, які приймались з 12 березня 2020 року (дата, коли запровадили карантин) по 07 серпня 2020 року набирають законної сили [3].

Ознайомившись з Єдиним державним реєстром судових рішень, я побачила, що у період з 12.03.2020 року по 07.08.2020 року різними судами по всій території України було винесено 135 рішень, але вони не набирали законної сили у зв'язку із внесеними до законодавчих актів змін.[4] Як наслідок багато дітей залишись в підвішеному стані та без сімей, які готові прийняти їх до своїх родин, тобто де-юре діти усиновленні та їм вставлено усиновлювачів, а де-факто до нової сім'ї не потрапили. Насправді це жахливі показники. Діти, позбавлені турботи батьків, мають право знайти родину, але, на жаль, наразі не можуть. Тож коли я бачу, що законодавство не сприяє цьому, а навпаки, руйнує цей процес, стає шкода за байдужість держави до дітей.

Окрім цього, ті, хто бажають усиновити дітей, нині стикаються з такою проблематикою.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 603, майбутнім усиновлювачам, що перебувають на обліку в службах у справах дітей відповідного регіону, після того, як дитина стає на регіональний облік відправляється запрошення на прийом аби ознайомитись з інформацією про дитину з урахуванням рекомендацій, що зазначаються у висновку про можливість бути усиновлювачами [5].

Тож інформація, будь-які повідомлення про дитину та її фото відправляються в електронній формі майбутнім усиновлювачам. Це вноситиметься в книгу обліку кандидатів в усиновлювачі.

Наша держава розвивається та прямує до цифрового розвитку, до електронного документообігу, однак, багатьом відомо, що в деяких кутках України, а особливо у селищах та маленьких містах не у всіх громадянин є доступ до всесвітньої системи сполучених комп'ютерних мереж.

Розглянувши Постанову № 603 я побачила, що якщо протягом 2 робочих днів, починаючи з моменту відправлення повідомлення про дитину від кандидатів не прийшло усного або письмового підтвердження про згоду чи відмову від ознайомлення з інформацією, це буде означати, що таку інформацію може бути надано іншому кандидату в усиновлювачі.

Отже, мої пропозиції щодо вирішення цієї проблеми будуть наступні. Вищезазначена норма порушує основний закон України, а саме статтю 21 Конституції України, згідно якої усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Особа не може бути обмежена у своєму виборі у зв'язку відсутністю доступу до Інтернету та, як

наслідок, потрібно удосконалити та ввести нові комунікації, наприклад, месенджери або індивідуальний супровід усиновлювачів з орієнтацією на потреби дитини. Також я б запропонувала внесення змін до п.50 Постанови Кабінету Міністрів України № 603, а саме – щоб були розглянуті варіанти попередження про можливість усиновлення дітей. Наприклад такий альтернативний вид попередження як паперове попередження шляхом пошти або індивідуальне спілкування, щоб фотографії і іншу потрібну інформацію можливо було відсилати поштою або щоб майбутні батьки особисто забирали пакет з цими документами у потрібний час.

Наше суспільство повинно усвідомлювати важливість процесу усиновлення для всієї країни та сприяти цьому, тип паче зараз, у період епідемії короновірусної хвороби. Зважаючи на доволі трагічну статистику усиновлення, кожен з нас повинен розуміти негативні наслідки збільшення кількості дітей, які так і не змогли знайти родину. Саме держава повинна брати на себе обов'язок забезпечення кожній дитині безпеки і сприятливого розвитку та умов для цього, гідний рівень життя, доступ до високоякісної освіти та охорони здоров'я, а також забезпечити належне влаштування дітей, які, на жаль, позбавлені батьків, та удосконалювати існуючі норми, адже в усьому світі дитина – це майбутнє країни.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України, від 10.01.2002 2947-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text

2. Цивільний процесуальний кодекс України, від 18.03.2004 1618-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text

3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо перебігу процесуальних строків під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» 731-IX, від 18.06.2020 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-20#Text

4. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: https://reyestr.court.gov.ua/

5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» від 10 липня 2019 р. № 603 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/603-2019-%D0%BF#Text

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

О.М. Кульгова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро
Я.О. Фурт, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ГОЛОВНА СКЛАДОВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА

Ця тема є досить актуальною, адже вона прискорює економічний, культурний та соціальний приріст в будь-якій країні.

Від того, якою мірою вагомим є інтелектуальний потенціал суспільства та рівень його культурного розвитку, залежить в подальшому й позитивний наслідок роботи щодо вирішення економічних проблем, адже наука і культура стрімко розвиваються тільки за існування певних умов.

На сьогоднішній день в Україні здійснено великий обсяг робіт з формування нормативно-правової бази в зазначеній сфері відносин. Діють такі законодавчі акти, як закони України «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на зазначення походження товарів», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем».

Можливість поліпшення концепції й методи заохочування інноваційної діяльності збільшує заінтересованість до наукових винаходів через підвищення матеріальної захищеності результатів праці у вигляді інтелектуальної власності.

Процес росту інтелектуальної власності має бути пріоритетним, як у межах глобальної економіки так і господарства будь-якої країни, у тому числі України, завдання якого може надати змогу наблизитись до досягнень розвинених країн та утворити такі умови, щоб забезпечити комфортне життя громадянам своєї країни. Саме це розширить зацікавленість до ретельного дослідження в даній галузі науки

Інтелектуальна власність, яка запропонована людськими інтелектуальними здобутками та новинками в науковій, технічній, технологічній, а також художній сферах, є базовою та основною складовою інтелектуального запасу. На сьогоднішній час діяльність в інтелектуальній області має з часом більшого значення в різноманітних галузях праці людини. Швидкість його економічно-соціального розвитку в сумі відштовхуються від рівня розумового потенціалу і зростання культури.

На сьогодні існує декілька способів розуміння значення словосполучення інтелектуальної власності. Деякі науковці схиляються до написання у нормативному акті визначення саме «інтелектуальна власність» де взагалі відсутній науковий підхід. Інші впевнені в тому, що цей термін є неправильним, менш точним і зовсім не підкріпленим наукою, і тому він не може вживатися у законах.

У загальному значенні інтелектуальна власність – це своєрідні права на плоди роботи розуму особи в науці, літературі та інших галузях, котрі є предметом цивільно-правових відносин у компоненті права будь-якої особи володіти, користуватися і розпоряджатися плодами творчої або ж розумової активності. Поруч із цим, дані права, є частиною нематеріальних цінностей, які закріплюються за своїм основоположником та дають змогу користуватися різним людям тільки за погодженням.

Щодо інтелектуального потенціалу, то він має інформаційну природу та його розгляд доволі непродуктивний поза інформацією, як предметом та результатом праці і її соціальної спрямованості. Тому з огляду на це вирізняється інформаційний ресурс людства, в якому матеріалізується праця, шо є загальнолюдським здобутком, який у свою чергу може стати стартовим інтелектуальним капіталом кожного.

Також інтелектуальний потенціал є складовою гуманітарного потенціалу, який у свою чергу відрізняється від простої суми людського потенціалу кожної людини (громадянина), а також визначається рівнем психологічного та фізичного здоров'я нації, моральності, інтелектуального розвитку (інтелектуального потенціалу), гуманітарної активності та психологічної єдності [2, с.13].

Відповідно до напрацювань господарювання в нашій країні існує свій розподіл інтелектуальної власності, що вбачається у наступному [1, с. 43]:

– промислова власність;

– об'єкти авторського права і суміжних прав;

– дані, що свідчать про комерційну і (чи) службову таємницю.

Спеціалізацію цих суб'єктів ще можна побачити з боку їх співучасті у виготовленні інтелектуального товару та обумовленої від їхньої функції в його використанні. Щодо співучасті у виготовленні, то елементи інтелектуальної власності потрібно розділити на творця інтелектуального продукту (тобто розумового володаря), посередника і користувача даних товарів.

Проаналізувавши увесь матеріал, можемо дійти висновку, що через глобалізацію в Україні, соціально-економічний розвиток є немислимим без врахування інноваційних процесів, що відбуваються в країні.

Інтелектуальна власність являє собою економічну складову інтелектуального інвестування, яка має ціну та гарантії використання у господарстві як незалежного об'єкта цивільно-правових відносин.

Було б доречним, на нашу думку, доповнювати та удосконалювати нормативно-правовову базу, що вже існує, для того, щоб закони рухалися і розвивалися одночасно з об'єктами інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Бутнік-Сіверський О.Б. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект. *Інтелектуальний капітал.* №1, 2002. С. 47.

2. Долішній М.І. Інтелектуальний потенціал та науково-технічна політика. Львів: ІРД НАН України, 1999. С. 234.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

Н.С. Матвієнко, студент спеціальності «Право», група ПЗ-19
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ НЕПЕРЕБОРНОЇ СИЛИ ТА ВИПАДКУ ЯК ПІДСТАВ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Ще з давніх часів будь-яка держава розглядала захист суб'єктивних прав як одне зі своїх найважливіших завдань та основних обов'язків. Ідея верховенства права підвищує соціальне значення захисту суб'єктивних прав, а інститут цивільно-правової відповідальності був і залишається одним із найважливіших у галузі цивільного права.

Разом із тим загальний принцип справедливості вимагає, щоб при покладанні відповідальності за завдання шкоди на правопорушника або суб'єкта, зазначеного в законі, ураховувалися інтереси не лише потерпілого, але й боржника, на якого покладається обов'язок відшкодування. Так, навіть за наявності зовнішніх ознак правопорушення юридична відповідальність може не наставати внаслідок того, що вона виключається взагалі або у випадку звільнення порушника від неї.

Так, загальновизнаним є наявність обставин і не мають умислу, що виключають відповідальність за цивільне

правопорушення, навіть якщо є всі ознаки, необхідні для виникнення охоронних правовідносин. Найбільш цікавими для цього дослідження є обставини, які звільняються від цивільно-правової відповідальності, а саме: випадок і непереборна сила. На думку С.В. Резніченко та О.В. Церковної, до таких підстав належать необхідна оборона, крайня необхідність та умисел потерпілого [1, с.84].

Так, згідно зі статтею 617 Цивільного кодексу України передбачено, що особа, яка порушила зобов'язання, звільняться від відповідальності за порушення зобов'язань, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили [2].

Як і випадок, так і непереборна сила є обставина наявність яких передбачає відсутність вини зобов'язаного в порушенні правовідносини. Таким чином, ці обставини не є абсолютною гарантією визволення зобов'язаної особи від відповідальності як такі, що повністю виключають вину. Ще в римському приватному праві існував класичний приклад: судно зазнало аварії під час бурі, і вантаж був втрачений, а тому виникає враження, що відповідальність до судновласника за втрачений вантаж не буде застосована, оскільки вина екіпажу відсутня. Однак з'ясовується, що капітан не прийняв на борт лоцмана в тих водах, де його присутність на борту є обов'язковою, а отже, вина капітана все ж мала місце. Таким чином, відповідальність судновласника все ж настає. Юридичний склад цивільного правопорушення, який не передбачає наявності вини, називається неповним.

Непереборна сила це подія, наслідками якої не можуть за даних обставин будь-які інші такі ж учасники сучасного цивільного обігу. Непереборна сила може діяти таким чином, що порушення прав і інтересів уповноваженої не є наслідком поведінки зобов'язаного, тобто відсутній причинний зв'язок між діянням зобов'язаної особи і збитками потерпілої сторони. Однак є і винятки з цього правила. У випадках, прямо передбачених законом, можлива відповідальність і при діях обставин непереборної сили. Такий випадок передбачений, наприклад, ч. 3 ст.1166 ЦК України щодо шкоди у вигляді ушкодження здоров'я або смерті фізичної особи [2].

Можна сказати, що проблемою в нашому законодавстві є велика кількість факторів, які повинні доказати вину або, навпаки, невинність особи, що скоїла злочин, якщо поглянути на вирішення питань щодо суперечностей у практиці винесення рішення, які підлягають обґрунтованій критиці, що навіть за непереборної сили людина повинна нести відповідальність в будь-якому випадку, що є не зовсім правомірно з боку законодавства і повинні в будь-якому випадку розглядати всі обставини, які включають сукупність непереборної сили.

Вважаємо, щоб вирішити проблему, яка з'явилася у законодавстві на цей час, потрібно внести зміни або додати нові статті у законодавство. Щоб вирішити це питання, потрібно досконало вивчити цю проблему та розробити нові акти для більш широкого спектра відповідальності у випадку непереборної сили.

Отже, для виконання цього завдання потрібне розроблення нових статей і удосконалення частини законодавства, що вже існує. Додавання нових статей і актів допоможе розширити базу щодо вирішення спорів у цивільних правовідносинах.

Список використаних джерел

1. Резніченко С.В. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності за завдання шкоди: теорія та практика: монографія. Одеса, 2009. 188 с. URL: http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/313/1.pdf

2. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 року. № 435-IV. стаття 356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#n1683

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

Н.Ш. Бозоян, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-18
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Проблематика цієї теми полягає в дотриманні принципів, наприклад, «верховенства права».

Проблема дотримання принципу, а точніше, реалізації коституційного принципу «верховенства права», у правовій та політичній системі нашої держави має привернути увагу наукової юридичної громадскості, юристів-практиків, суддів та небайдужих, які є представниками інститутів громадських суспільств.

Наша біда – вкрай низький рівень довіри між людьми в суспільстві в цілому та у сфері державного управління особливо, який спонукає до створення абсурдних за своєї кількістю та функціями контролюючих механізмів та органів за типом «контроль над контролем» чи «нагляд над наглядом».

По-перше, акти КС, не повинні носити політичний, тим більше «замовний» характер, а бути суто правовими.

По-друге, КС не має права перебирати на себе функції й повноваження інших гілок влади, а його правова позиція має бути виваженою з усіх точок зору, світоглядно та досконало обґрунтованою – адже його рішення не можуть бути оскаржені, є обов'язковими до виконання, і мають вирішальний вплив на всі сфери життя суспільства і держави.

Слід додати, що ці акти повинні нести тільки позитивний приклад виконання Конституції та законів, їхньої стабільності та єдності для всіх інших гілок влади.

Саме такий приклад формує правовий світогляд, правову свідомість. А в кінцевому результаті – правову культуру майбутніх правників, політиків і можновладців [3, 2].

При регулюванні цивільних відносин важливе значення надається принципам цивільного права, тобто тим вимогам, які застосовуються до практичного забезпечення юридичного становища учасників цивільних відносин. Цінність принципів цивільного права полягає в тому, що вони впливають на зміст цивільного законодавства, а також використовуються для усунення прогалин у законодавстві та застосування норми за аналогією із законом, це важливо для цивільного права завдяки його динамічності та схильності до змін в економічній та соціальній реальності.

Принципи цивільного права мають велику науково-практичну значимість і створені з практичною метою для регулювання цивільних правовідносин, проте закладений в них потенціал не до кінця реалізований. У зв'язку з цим буде актуальним пошук підвищення ефективності цивільно-правового регулювання з їх допомогою [1, с. 16].

У сучасному цивільному законодавстві принципи цивільного права вперше отримали нормативне закріплення у Цивільному кодексі України. Реалізація принципів цивільного права є триваючим процесом. Цей процес передбачає підготовку системи діяльності, а також пристосування її до впровадження цього «нововведення».

Принципи, закріплені в законодавстві, в процесі розробки будь-якого акта нерідко не враховуються законодавцем, що призводить до того, що норми окремих правових актів суперечать цивільно-правовим принципам. Юридичну цінність принципи матимуть, якщо вони будуть реалізовуватися через конкретні правові норми конкретних галузей права. За принципами цивільного права перевіряють наскільки конкретний нормативний акт законний та чи дійсно він є формою вираження права [2, с. 52].

При розробці нових актів цивільного законодавства і внесення змін в діючої правової сиситеми принципи повинні грати роль

орієнтиру. Підвищенню ефективності нормотворчої діяльності сприятиме керівництво вимогами принципів цивільного права, а також якщо їх враховувати в процесі формування законодавства і реалізації в нормах цивільного законодавства. Відповідно, принципи повинні бути чітко і ясно сформульовані в законодавстві. При реалізації потенціалу, закладеного в принципах цивільного права, необхідна ефективна дія судової системи.

Суд, вирішуючи спір, завжди повинен посилатися на принципи цивільного права, особливо коли виникає колізія цивільних правових норм. Це є основою прийняття законних рішень, а також правильного застосування юридичних норм. Адже основні засади, поряд з головними ідеями правової системи, включаючи і не закріплені в законодавстві норми, розкриваються саме через судову практику. У ситуаціях, коли виявляється протиріччя правової норми і основного засади цивільного законодавства, суд повинен дати суворий коментар [1, с. 17].

Таким чином, грамотне використання принципів цивільного права може підвищити ефективність і якість правозастосування та правотворчості. Послідовне і неухильне дотримання принципів законодавчими і правозастосовними органами створить в суспільстві атмосферу передбачуваності, впевненості в стабільності законодавства. Можна стверджувати, що тільки тоді, коли зазначений механізм почне ефективно функціонувати, з декларативних і достатньою мірою абстрактних ідей принципи цивільного права перетворяться в реалії, які потребують неухильного дотримання. Ефективну дію цього механізму забезпечить здійснення функцій принципів цивільного права і досягнення цілей цивільно-правового регулювання. Державі необхідно врегулювати нормативні акти для дотримання принципів і в разі їх порушення понесення покарання.

Список використаних джерел

1. Басай О.В. Поняття та значення принципів цивільного права. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць.* Одеса: Юридична література. 2012. Вип. 66. С. 16–24. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=apdp_2012_66_3

2. Цивільне право України: Підручник: У 2-х т. / Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л. М., Жилінкова І. В. та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. К.: Юрінком Інгер, 2004. Т. 1. 480 с.

3. Сущенко В. Некоторые проблемы верховенства права в современной Украине. *Украинская правда.* 01.02. 11. URL: https://www.google.com/amp/www.pravda.com.ua/rus/columns/2011/02/1/5864410/index.amp

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

К.П. Орленко, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Цивільним процесуальним кодексом України в редакції 2017 року було запроваджено нові інститути та поняття цивільного процесуального права. З прийняттям Закону України від 03.10.2017 р. No 2147-VIII з'явився раніше не відомий національному законодавству інститут спрощеного провадження.

Запровадження спрощеного позовного провадження свідчить про те, що Україна зробила ще один шаг на шляху до європейської системи цінностей. Зокрема що стосується стандартів правосуддя, так, у більшості країн – членів Європейського союзу існують спрощені процедури розгляду цивільних (комерційних) справ, що пов'язані з провадженнями, насамперед, із невеликою сумою позову та можуть бути «різних видів, наприклад ухвалення рішення без проведення судового засідання або з проведенням останнього в кабінеті судді, ухвалення рішення суддею одноособово, спрощене рішення тощо» [2, с. 215].

Розгляд справ у спрощеному провадженні має ряд переваг. По-перше, розгляд цивільних справ в порядку спрощеного судочинства дозволяє істотно скоротити часові та фінансові витрати осіб, які беруть участь у справі. По-друге, рішення суду, прийняте в суворо встановлений законом термін, дозволить істотно скоротити кількість випадків несвоєчасного подання до суду доказів, що в більшості випадків веде до затягування судового процесу. По-третє, введення спрощеного судочинства дозволить не тільки знизити судове навантаження, але і збільшити ефективність вітчизняного правосуддя.

Незважаючи на те, що введення спрощеного провадження стало важливим кроком для підвищення ефективності цивільного судочинства, залишаються недоліки у законодавчому регулюванні цього питання.

Згідно з вимогами українського законодавства до малозначних справ відносять:

1) справи, ціна позову у яких не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (на 1 січня 2021 року розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб становить 2270 гривень, а отже, ціна позову не повинна перевищувати 227 000 гривень);

2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову у яких перевищує двісті п'ятдесят розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (567 500 гривень) [1].

Дуже неоднозначним є той факт, що при вирішенні питання про малозначність справи, суд може використовувати суб'єктивно-оціночні поняття і визнавати справу незначним на свій розсуд. Зазначене може призвести до того, що будь-яку справу з ціною позову менше ніж 567500 гривень може бути розглянуто судом в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін на підставі матеріалів справи.

Для з'ясування питання обґрунтованості розміру ціни позову проаналізуємо розмір такого позову в європейських країнах. 11 липня 2007 року було прийнято Регламент Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу ЄС N 861/2007 «Про заснування європейської процедури врегулювання суперечок з невеликою сумою позову». Регламентом було запроваджено загальноєвропейську процедуру для розгляду і вирішення справ з малою ціною позову до 2 тис.євро [3].

Середня зарплата в країнах, що входять до країн Євросоюзу, склала у 2020 році 1869 євро на місяць, середня зарплата в Україні – 370 євро [4].

Порівнюючи ціну позову в спрощеному провадженні, яка визначена в Регламенті ЄС, з ціною позову для справ, що підлягають розгляду в українському цивільному процесі можна зробити висновок, що українськими законодавцями не були враховані такі показники як середній розмір заробітної плати; прожитковий мінімум; платоспроможність населення в Україні. Тобто розмір ціни позову не обґрунтований.

У судовому провадженні є справи, які здаються нескладними тільки на перший погляд. В такому випадку сторони можуть заявити

клопотання про розгляд справи з викликом сторін для участі в судовому засіданні. Однак таке клопотання не гарантує його задоволення судом. Суд може відмовити в розгляді справи за участю сторін, якщо характер спірних правовідносин, на думку суду, не вимагає повідомлення сторін, що є суб'єктивно-орієнтовним.

Іноді розгляд справи без повідомлення сторін позбавляє їх певних прав і гарантій, таких як, наприклад, право брати участь у судових дебатах, ставити питання іншим учасникам справи. Наявність у суду права відмовити в задоволенні клопотання сторони про розгляд справи в її присутності, що можна розцінювати як порушення права людини на справедливий суд, передбачено ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [5]. Європейський суд із прав людини визначає право на усний розгляд як складову частину публічного розгляду справи. Крім того, є позиція Європейського Суду з прав людини щодо прискореної процедури розгляду справ. Так, у рішенні щодо справи «Краска проти Швейцарії» Європейський Суд зазначив, що сторони мають право подати зауваження, які вони вважають важливими, а ефективно це можна зробити тільки в разі, коли такі зауваження будуть заслухані на судовому засіданні. Також Верховний Суд України у своїй постанові від 20 грудня 2018 року № 441/169/16-ц зазначає, що публічний характер судового розгляду є суттєвим елементом права на справедливий суд, а відкритість процесу, як правило, включає право особи бути вислуханою в суді [6].

Ураховуючи викладене, вважаємо щодо суду все ж таки було б доцільно проводити розгляд справи у спрощеному позовному провадженні з викликом сторін.

Наведені дослідження свідчать про те, що залишаються відкритими питання щодо критеріїв підрахунку ціни позову при визначенні малозначних справ з урахуванням соціально-економічного рівня розвитку України та права сторін бути присутніми та вислуханими під час судового засідання.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/conv#Text (дата звернення: 04.03.2021).

2. Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення. За заг. ред. Ірини Ізарової, Радослава Флейшара, Роксолани Ханик-Посполітак. Київ: ВД «Дакор». 2018. 228 с.

3. Регламент Европейского Парламента и Совета Европейского Союза ЕС №861/2007 от 11 июля 2007 г. об учреждении

европейской процедуры урегулирования споров с небольшой суммой иска. URL: http://base.garant.ru/2569689/#ixzz6nIwgZWul (дата звернення: 03.03.2021).

4. Середня зарплата в Європі. URL: https://index.minfin.com.ua/labour/salary/world/europe/.

5. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 05.03.2021).

6. Постанова Верховного Суду від 20 грудня 2018 року № 441/169/16-ц. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/ Review/78715569.

Науковий керівник: *Т.А.Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

Є.Р. Павленко, студент спеціальності «Політологія», гр. ПЛТ-19
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ З РІЗНИХ ВИДІВ ЗАРОБІТКУ (ДОХОДУ)

Стягнення аліментів, порядок їх нарахування, прозорість та зрозумілість цієї процедури завжди викликали складнощі у тих з батьків, на користь якого такі аліменти стягуються. Тому питання щодо стягнення аліментів є актуальними, оскільки стосуються забезпечення найкращих інтересів дитини.

Положеннями Сімейного кодексу України [1] встановлено, що батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття, тобто 18 років, а також батьки зобов'язані утримувати своїх повнолітніх доньку та / або до досягнення 23 років за умови, якщо та потребує матеріальної допомоги або продовжує навчання, а батьки мають можливість надати таку допомогу. При цьому таке утримання має бути забезпечене батьком та матір'ю в рівних частках.

Розмір утримання (аліментів) має бути необхідним та достатнім для забезпечення відповідного розвитку дитини. При цьому розмір аліментних зобов'язань батьки можуть визначити добровільно, але його рівень має бути не нижче 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Аліменти на одну дитину встановлюються в розмірі ¼ доходу платника аліментів; на двох дітей аліментні виплати встановлюються в

розмірі ⅓ доходу платника аліментів; на трьох дітей аліментні виплати встановлюються в розмірі 1/2 доходу платника аліментів [4].

Якщо згоди не досягнуто, аліменти на дитину в Україні стягуються судом. Для цього, той з батьків, з ким проживає дитина має право подати до суду заяву про видачу судового наказу або позовну заяву. Позов про стягнення аліментів можуть подати повнолітні дочка та / або син, які продовжують навчання.

Особи, які змушені звертатися до суду за стягненням аліментів звільняються від сплати судового збору відповідно до Закону України «Про судовий збір» [3]. Всі витрати стягуються з відповідача.

Згідно до ст. 181 Сімейного кодексу України аліменти стягуються з усіх видів доходів батька або матері. В залежності від джерел доходу платника аліментів, при розрахунку розміру аліментів виникають певні особливості. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 лютого 1993 №146 «Про перелік видів доходів, які враховуються при визначенні аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб» від 25 лютого 1993 №146 визначає види доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів.

Так, утримання аліментів з працівників провадиться з усіх видів заробітку і додаткової винагороди як за основною роботою, так і за роботою за сумісництвом. Отже, утримання аліментів здійснюється з:

– основної заробітної плати за посадовим окладом, тарифною ставкою, відрядними розцінками тощо;

– усіх видів доплат і надбавок до заробітної плати;

– грошових і натуральних премій;

– оплати за надурочну роботу, за роботу в святкові, неробочі та вихідні дні;

– заробітної плати, що зберігається під час відпустки, а також з одержуваної при звільненні компенсації за невикористану протягом кількох років відпустку;

– заробітної плати, що зберігається під час виконання державних і громадських обов'язків, та в інших випадках збереження середньої заробітної плати;

– винагороди за загальні річні підсумки роботи підприємств та організацій;

– винагороди, що виплачуються штатним літературним працівникам газет, журналів, агентств друку, радіо, телебачення із фонду літературного гонорару, а також нештатним літературним працівникам, що підлягають державному соціальному страхуванню;

– одноразової винагороди (відсоткових надбавок) за вислугу років.

Також, до бази розрахунку аліментів враховуються всі види державної соціальної допомоги та пенсій, в тому числі:

– допомоги по державному соціальному страхуванню, а також з допомоги по тимчасовій непрацездатності, що встановлені в колективних сільськогосподарських підприємствах;

– доплат до допомоги по державному соціальному страхуванню, виплачуваних за рахунок підприємств, установ, організацій;

– допомоги по безробіттю;

– сум, виплачуваних для відшкодування збитків у зв'язку з втратою працездатності внаслідок каліцтва або іншого пошкодження здоров'я, за винятком сум для відшкодування збитків на догляд за ними, на додаткове харчування, санаторно-курортне лікування /включаючи оплату проїзду/ і протезування потерпілих;

– одержуваної пенсії, за винятком надбавок до пенсії, що виплачуються інвалідам першої групи на догляд за ними.

Слід зазначити, що стягнення аліментів здійснюється із стипендій, виплачуваних студентам в період навчання у вищих навчальних закладах, учням професійних навчально-виховних закладів та слухачам навчальних закладів підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів.

Аліменти стягуються з доходів від підприємницької діяльності, селянських (фермерських) господарств, кооперативів, об'єднань громадян, а також доходів, що припадають на частку платника аліментів від присадибної ділянки або підсобного господарства.

Також, для стягнення аліментів враховуються доходи з усіх видів заробітку, одержуваного адвокатами за роботу в юридичних консультаціях.

До бази розрахунку доходу включаються також плата, яка отримана за передачу в оренду земельної ділянки або земельної частки (паю).

З членів колективних сільськогосподарських підприємств утримання аліментів має провадитися з сум, одержуваних за роботу в цих господарствах (включаючи вартість натуральних видач).

З письменників, композиторів, художників та інших творчих працівників утримання аліментів провадиться з сум авторського гонорару і винагороди, одержуваної за публічне виконання творів, а з тих, що одержують заробітну плату, – із заробітної плати.

З позаштатних лекторів – з оплати, одержуваної за читання лекцій.

З членів кооперативів, спільних підприємств утримання аліментів провадиться з усіх видів заробітку, одержуваного за роботу в кооперативі чи спільному підприємстві (в тому числі із заробітку у валюті).

З фермерів та осіб, які працюють у сільському господарстві за сімейним підрядом, утримання аліментів провадиться після реалізації продукції з власного господарства в кінці року.

З осіб, що відбувають покарання на виправних роботах, аліменти утримуються з повної суми заробітку без врахування утримань, передбачених вироком або постановою суду. До всієї заробітної суми, з якої відраховуються аліменти з осіб, що відбувають покарання в установах виконання покарання, а також з осіб, що перебувають у лікувально-трудових профілакторіях, наркологічних відділеннях психіатричних диспансерів, лікарень та на підприємствах, включається та частина суми, що стягується для покриття витрат на утримання цих осіб у вказаній установі.

З військовослужбовців Збройних Сил України та інших військ, осіб рядового і начальницького складу органів і підрозділів внутрішніх справ та Державної кримінально-виконавчої служби утримання аліментів провадиться з усіх видів грошового забезпечення, що надається щомісячно (оклад за штатною посадою, оклад за військове або спеціальне звання, відсоткова надбавка за вислугу років, вчене звання і науковий ступінь, кваліфікацію та умови служби).

Особи, які працюють в установах України за кордоном, виплачують аліменти на користь осіб, які проживають в Україні, з подвійного заробітку з установленими надбавками, одержуваного в Україні у національній валюті.

З осіб, які працюють за контрактами в іноземних компаніях і одержують заробітну плату тільки за кордоном, аліменти утримуються із 100 відсотків заробітної плати, яку платник аліментів одержував до укладення контракту, або виходячи із його заробітної плати за останній місяць роботи на момент від'їзду, або з п'ятикратного розміру неоподатковуваного мінімуму доходів громадян на час проведення розрахунків.

Аліменти з осіб, що одержують заробітну плату як у гривнях, так і у валюті на підприємствах, в установах, організаціях, розташованих на території України, утримуються бухгалтеріями (розрахунковими відділами) за місцем роботи у розмірах, встановлених рішеннями судів, як із гривень, так і з валюти [3].

Отже, розрахунок розміру аліментів присуджених судом у частці від доходу такого платника має свої особливості залежно від джерел доходу такого платника. Зрозуміло, що найкращий спосіб отримувати аліменти на дитину за мирною домовленістю між батьками. Оскільки такий спосіб є найбільш швидким та розумним способом забезпечити потреби дитини, в тому числі й додаткові або несподівані. Але якщо такої домовленості батьки

досягнути не можуть, не можуть дійти взаємної згоди щодо забезпечення найкращих інтересів дитини, то обов'язково потрібно своєчасно звертатися до суду за допомогою врегулювання цього питання.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text (дата звернення 30.03.2021).

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (дата звернення 30.03.2021).

3. Закон України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674-VI, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text (дата звернення 30.03.2021).

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 лютого 1993 №146 «Про перелік видів доходів, які враховуються при визначенні аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб» від 25 лютого 1993 №146, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/146-93-%D0%BF#Text (дата звернення 30.03.2021).

Науковий керівник: *Т.П.Макарова, викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

К.М. Пєтіна, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ПРИ ПРИДБАННІ ТОВАРУ ЧЕРЕЗ ІНТЕРНЕТ

Розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій в цілому та мережі Інтернет зокрема призвело до розвитку електронної комерції. Продаж товарів дистанційним способом є різновидом договору роздрібної купівлі-продажу, що укладається на підставі ознайомлення покупця із запропонованим продавцем описом товару, що містяться в каталогах, буклетах, або поланим на фотознімках або з використанням мереж поштового зв'язку, мереж електрозв'язку, в тому числі інформаційно-телекомунікаційної мережі Інтернет, а також мереж зв'язку для трансляції телеканалів та (або) радіоканалів, або

іншими способами, що виключають можливість безпосереднього ознайомлення покупця з товаром або зразком товару при укладенні такого договору [2, с. 17].

Головна особливість такої торгівлі у тому, що у покупця немає можливості на власні очі ознайомитися з товаром до моменту його отримання. Укладаючи угоду, ні покупець, ні продавець безпосередньо не вступають в контакт, не бачать один одного. Укладення угоди здійснюється в електронній формі, як правило, шляхом акцепту покупцем розміщеної на спеціальному інтерактивному веб-сайті продавця (Інтернет-магазині) публічної оферти. Наприклад, в знак прийняття оферти покупець натискає курсором на необхідну зону на сайті продавця, оформлену у вигляді кнопки, і заповнює відкрилася на екрані електронну заявку. При цьому оплата придбаного товару може також бути здійснена в електронній формі за допомогою систем електронних розрахунків, технології яких засновані на використанні банківських карт, або прийнятої у даній зоні мережі Інтернет системи електронних грошей. Так, при дистанційній торгівлі покупець знаходиться в уразливому положенні. Тому законодавство встановлює великі права дистанційного покупця.

Купівлю-продаж товарів в Інтернеті п. 8 ст. 1 Закону «Про захист споживачів» відносить до договорів, укладених на відстані. Це договір, укладений продавцем зі споживачем за допомогою «засобів дистанційного зв'язку», до яких належать телекомунікаційні мережі, поштовий зв'язок, телебачення та інформаційні мережі, зокрема Інтернет [1].

В Україні є певні механізми і гарантії, які дають змогу здійснити захист прав споживачів. Але, як показує практика, це не завжди можливо внаслідок порушень з боку осіб, які здійснюють продаж товарів у мережі Інтернет, через відсутність належного правового регулювання щодо здійснення такої діяльності. Нині, навіть попри намагання законодавця врегулювати проблемні аспекти, які пов'язані з укладенням договорів купівлі-продажу товарів на відстані або поза торговельним чи офісним приміщенням, ця сфера наповнена проблемами щодо встановлення прозорого механізму захисту прав споживачів. Навіть за належного правового регулювання інтернет-купівля/продаж є таким типом відносин, які розуміють під собою підвищений ступінь ризику щодо порушень прав споживача [3, с. 79].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що існують прогалини у законодавстві в частині правового регулювання в області обороту товарів у мережі «Інтернет», в силу існування яких

з’являються і проблеми захисту прав споживачів. У зв’язку з цим слід приділити увагу наступним напрямкам розвитку законодавства і способів вирішення правових проблем, що виникають при здійсненні дистанційної комерційної діяльності.

По-перше, необхідна систематизація законодавства в області дистанційного продажу товарів для того щоб встановити єдині для всіх правила ринку електронної торгівлі, а також розширити понятійний апарат у даній сфері.

По-друге, необхідно створити нормативну базу для розширення можливостей саморегулювання діяльності підприємців щодо дистанційного продажу товарів в мережі Інтернет, що передбачає, в тому числі, організацію реєстру.

По-третє, необхідно обов’язкове законодавче закріплення гарантій звичайним користувачам комп’ютерної мережі. Можна запропонувати таке:

1) обов’язкове надання інформації про особливості електронного договору перед укладанням будь-якого електронного договору, в тому числі інформаційними посередниками;

2) законодавче встановлення мінімального переліку відомостей, які повинні надаватися при укладанні електронного договору, форми надання цих відомостей;

3) у разі створення комерційного сайту законодавче закріплення вимоги щодо його обов’язкової реєстрації та надання відомостей про юридичну особу, яка розміщує на ньому свою інформацію, і про інформаційного посередника, який забезпечує функціонування сайту.

Список використаних джерел

1. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text.

2. Филимонов К.В. Правовое регулирование формы договора в электронной коммерции. *Юрист.* 2007. № 12. С. 16-21.

3. Хоменко М., Коробцова Н. Основні гарантії і механізми захисту прав споживачів під час придбання продукції через мережу інтернет. *Підприємство, господарство і право.* 2019. № 3. С. 74-79. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/15.pdf.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

В.В. Тітова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-3,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро
М.Ю. Бондаренко, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-3
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ ПІД ЧАС ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що зловживання процесуальними правами учасниками цивільного судочинства являють собою повноцінне правопорушення, внаслідок якого можуть виникати перешкоди доступу до правосуддя та затягування процесу. На практиці часто трапляються випадки процесуальних зловживань, які надалі призводять до зневіри у справедливості та правосудді в суспільстві, саме тому це є надзвичайно руйнівним явищем.

Конституція України в ст. 55 закріплює те, що право на судовий захист відноситься до невід'ємних конституційних прав людини. Результативність судового захисту ґрунтується не тільки на чітко окресленій процедурі розгляду справ, а й на поведінці учасників процесу, сумлінного виконання ними своїх процесуальних прав та обов'язків. В останній час у цивільному процесі України широкого значення набув такий негативний факт, як недобросовісне використання сторонами та третіми особами наданих законом процесуальних прав [5, с. 83].

На сьогоднішній день у цивільному процесуальному праві України непередбачені формулювання протидії зловживанню суб'єктивними цивільними процесуальними правами. Але й потрібно розуміти те, що довести зловживання процесуальними правами є досить важко, а в деяких випадках й зовсім неможливо. Встановлення зловживання процесуальним правом на оскарження судового рішення є оціночним та залежить від розсуду суду [5, с. 83- 84].

Відповідно до ст. 13 ЦКУ при реалізації своїх прав особа мусить стримуватися від дій, які можуть втрутитися в права інших осіб, спричинити кривду довкіллю або культурній спадщині. Тобто, ст. 13 ЦК не допускає здійснення цивільних прав із наміром завдати шкоди іншій особі; не допускає зловживання правом в інших формах; зобов'язує при здійсненні цивільних прав дотримуватися моральних засад суспільства та не порушувати права інших осіб.

Одним із самих поширених способів зловживання правом під час доказової діяльності є оповіщення суду щодо неправдивої інформації у поясненнях сторін. Таке оповіщення не обов'язково може бути у формі прямого викладу неправдивої інформації, це можуть бути інші методи введення суду в оману.

Фальшування доказів є різновидом зловживання доказовими правами сторони. Проявляється воно у поданні стороною для підтвердження своїх вимог чи заперечень недоброякісних письмових та речових доказів, що було відомо [6, с. 138]. Проте, говорити про зловживання правом у формі фальшування доказів можна лише у разі доведення умисного фальшування.

Доводити цей факт повинна особа, яка заявила про фальшивість доказів. Здебільшого довести це можна лише за допомогою експертів. Тобто, з цього виходить, що одночасно з поданням заяви про фальшивість доказів заінтересована особа повинна подати до суду клопотання про призначення відповідної експертизи. Якщо ж таке клопотання не надійшло, то суд розглядає справу з урахуванням доказу, про фальшивість якого надійшла заява.

Різновидами зловживання правом є й безпідставне звинувачення про фальшування доказів, подання безпідставних клопотань про витребування чи забезпечення доказів, проведення експертизи, виклик свідків. Поряд із клопотанням про призначення експертизи для перевірки достовірності документів це може використовуватися для затягування розгляду справи [6, с. 138-139].

На даний час суд сильно обмежений в можливостях впливу на недобросовісну поведінку сторін, що дозволяє зацікавленій особі різними способами затягувати розгляд справи, перешкоджати прийняття несприятливого для себе судового рішення та вчиняти інші протиправні дії у сфері цивільного судочинства.

Поняття зловживання в цивільному процесуальному праві пов’язане з поняттям недобросовісності, а чи є конкретна дія добросовісною чи ні, повинен вирішувати суд, так як в даний момент немає чітких критеріїв і правил такої оцінки, отже, поняття зловживання повинно бути регламентовано нормативно-правовим актом, що дозволить об’єктивно визначати даний факт і заповнити пробіл в цивільному процесуальному праві.

Підводячи підсумки сказаного, відзначимо, що, не дивлячись на тривалу історію розвитку інституту зловживання правом, багато його аспектів й досі викликають безліч дискусій. Єдина його ознака, з яким згідно більшість авторів, - це шкідливий характер по відношенню до держави, суспільства або якого-небудь іншого учаснику правовідносин. Основними суб’єктами, що мають можливість зловживання своїми процесуальними правами, є суд і особи, які беруть участь у справі, кожен з яких повинен також мати можливість ініціювати процес щодо протидії такій поведінці. Зловживання правом в цивільному процесі можна сформулювати як реалізовані в рамках процесуального законодавства дії (бездіяльність) одних учасників

процесу, які створюють перешкоди для правильного і своєчасного розгляду і дозволу справи, а також заподіюють шкоду державі, суспільству або якого-небудь конкретного учасника процесу.

На нашу думку, доцільно було б внести в ЦПК України окрему статтю, яка була би присвячена підставам і порядку застосування цивільно-процесуальної відповідальності у випадках зловживання процесуальними правами.

В цій статті необхідно було б зазначити, що є недопустимим здійснення цивільних процесуальних прав виключно з наміром спричинити шкоду іншій особі.

Список використаних джерел

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30) № 11-р/2019 від 02.12.2019

2. Цивільний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492) № 768-IX від 14.07.2020

3. Цивільний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356) № 942-IX від 03.11.2020

4. Цивільний процес України: навчальний посібник. Харків, 2020. 390 с.

5. Олійник А. Запобігання зловживанню цивільними процесуальними правами: питання теорії та практики. *Юридична Україна*. 2013. № 7. С. 83–91.

6. Ратушна Б.П. Зловживання сторонами процесуальними правами під час доведення у цивільному процесі України. *Зб. наук. пр. Львів. держ. ін-ту новіт. технологій та упр. ім. В'ячеслава Чорновола*. Серія «Юридичні науки» / за заг. ред. проф. О.І Сушинського. Львів, 2008. вип.3. С. 133–142.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

В.В. Рибак, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-3
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ФІКСУВАННЯ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ ТЕХНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ ЯК ГАРАНТІЯ ГЛАСНОСТІ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Фіксування повного судового процесу технічними засобами в нашій країні, являє собою найважливішу для української правової системи історію. Актуальність проблеми реалізації права на

справедливий суд є в першу чергу наслідком недотримання законів та зловживання правами як з боку судових органів,так із боку інших органів влади. Кожна людина в нашій країні має право на справедливий суд. Право на справедливий суд має широку структуру. Зазвичай громадяни звертаються до суду тоді, коли розв'язати проблему іншими шляхами не вдалося.

Згідно зі ст.129 Конституції України однією із основних засад судочинства є його повне фіксування технічними засобами [1]. Офіційна діяльность суду уявляє собою відображення послідовного ходу судового розгляду, або закріплення процесуальних дій, або вчинених учасниками судового процесу, яка згідно до закону здійснюється за допомогою звукозаписувального технічного засобу, ведення під час судового засідання журналу та складання відповідних протоколів, в фіксуванні судового процесу.

Справедливе фіксування в судовому процесі технічними засобами являє собою технічний запис судового засідання за допомогою апаратно-програмних засобів і приладів або звукового запису. Кожен учасник судової справи може отримати копію технічного запису судового засідання при розгляді його справи.

Під час судового засідання секретар судового засідання, здійснює справедливе фіксування судового засідання технічними засобами. Проаналізувавши вид інформаційних процесуальних документів, як протоколу судового засідання, який складався про кожне судове засідання, а також про кожну окрему дію процесуальну проведену поза засідання.

Журнал судового засідання фіксує безпосередньо відомості про кожну цивільну справу, яка розглядається у суді, або тим самим є носієм інформації і допомагає в подальшому розгляді справи у судах вищої інстанції, а також сприяє ознайомленню осіб, які беруть участь у справі і в разі неповною чи неправельності запису судового засідання, дає можливість подати до суду письмові зауваження. Таким чином, журналу допомагає у виконанні певних процесуальних дій. Якщо секретар судового засідання буде використовувати комп'ютер або комп'ютерну програму журнал судового засідання для виготовлення цього журналу, доцільне використання технічного тексту. Варто зазначити, що процесуальний закон, що кожна процесуальна дія має передбачатися певною процесуальною нормою, а вчиняти цю дію може тільки передбачений суб'єкт процесуальної діяльності.

Фіксування судового процесу повинно бути справедливим в нашій країні. Слово «справедливість» походить із латинської мови й означає «право». Тобто ці два поняття можна ототожнити і сказати, що

існування права неможливе без справедливості. Принцип справедливості з'явився ще у період Давнього Риму [4]. Дуже багато науковців неодноразово висловлювалися стосовно важливості цього принципу і його нерозривного зв'яку з правом.

Справедливість, добросовісність та розумність визначаються загальними засадами цивільного законодавства, що зазначено у статті 3 Цивільного кодексу України [2]. Судові процесуальні документи є документальною основою судочинства, фактичним матеріалом, який відображає перебіг процесуальних подій, розвиток судового провадження по суті .

Фіксація судового процесу технічними засобами є однією з гарантій гласності судового процесу. Гарантія гласності судового процесу забезпечує правосуддя його виховні та профілактичні функції, сприяє зниженню суб'єктивізму суддів і дає всім бажаючим змогу переконатися в дотриманні встановлених цивільним процесуальним законодавством правових процедур у розгляді цивільної справи. Гарантія гласністі уявляє собою також відкритість усіх матеріалів справи також і для осіб, які беруть участь у справі, в їх праві ознайомлюватися з ними, в обов'язковому їх інформуванні про час і місце судового засідання.

Кожна людина володіє рівними можливостями і використовуючи свій розум та бажання до фіксування судового процесу може досягнути відповідного життєвого рівня та досягти ідеї, що всі рівні у судовому процесі на законному рівні, хоча якщо поглянути на положення в нашій країні, то можна прийти до висновку, що досягнути ідеальну рівність в фіксуванні судового процесу можливо. Якщо навіть всіх людей буде все влаштовувати, завжди найдеться людина або група людей, які будуть не згодні з фіксуванням судового процесу. Гласність здійснюється з допомогою правила, що розгляд справ у цивільних судах проводиться відкрито.

Досить важко вгодити всім тому і виходить, що треба ще дуже докласти великих зусиль для винайдення рішення який би всіх влаштував в нашому сучасному суспільстві.

Право на справедливий суд є основним у сфері цивільно процесуального права. Процесуальні документи мають відповідати процесуальним нормам за формою та змістом так, як на їх основні суди апеляційної і касаційної інстанції перевіряють законність складу суду, який розглядав справу, додержанням ним законодавства під час розгляду справ. Існування інформаційних документів у цивільному законодавстві робить більш досконалими ознайомлення з матеріалами справи учасників цивільного процесу, адже вони містять більш достовірну та розгорнуту інформацію для судів вищої інстанції.

Отже, фіксування судового процесу технічними засобами є дуже важливим та обов'язковим під час судового засідання в нашій країні. Все, що відбувається під час судового засідання, фіксується та записується і має велике значення на судовому процесі.

Таким чином, фіксування судового процесу є обов'язкової гарантією гласності судового процесу під час документального оформлення процесуальних актів – документів, які фіксують процесуальні дії сторін або інших учасників судового процесу, а також обставини, юридичні факти.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 01.01.2020).

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n3039

3. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18.03.2004р. № 1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-IV

4. Данильян О.Г.Філософія права. Справедливість як основна правова цінність /за ред. О.Г Данильян, Л.Д. Байрачна, Н.К.Гончаренко, О.П.Дзьобань, С.Б.Жданенко, М.П. Колесніков, С.І. Максимов, В.Т. Мозалевський. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/47Chast2Rozd7Tema1Paragraf3.htm (дата звернення: 25.03.2020).

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

В.О. Руденко, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-2
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЕКСПЕРТИЗА З ПИТАНЬ ПРАВА В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ЕКСПЕРТА З ПИТАНЬ ПРАВА В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Реформування цивільного судочинства України ознаменувалося нормативним закріпленням нових процесуальних інститутів, які не були притаманні національному судочинству і стали новацією. Одним із таких нововведень стала експертиза з питань

права. Висновки експертів з питань права в цивільній справі – це складена за результатом проведеної експертизи в галузі права обґрунтована відповідь на питання щодо можливості застосування аналогії закону чи аналогії права до відносин, що є предметом судового розгляду, або щодо змісту норм іноземного права в контексті ст. 8 Закону України «Про міжнародне приватне право». Цивільний процесуальний кодекс відносить експерта з питань права до інших учасників судового процесу (ст. 65 ЦПК), тобто осіб, які сприяють здійсненню правосуддя у цивільних справах. Таке сприяння полягає у наданні консультативно-технічної допомоги судді (суддям), що виражається у поданні до суду вмісту норм іноземного права з їх офіційним або загальноприйнятним поясненням, практикою застосування та доктриною у відповідній іноземній державі, а також рекомендаційного висновку щодо можливості застосування аналогії закону чи аналогії права у певній судовій справі.

Висновок експерта у галузі права не є доказом, має допоміжний, інакше кажучи, консультативний характер і не є обов'язковим для суду. Висновки експерта в галузі права не містить дослідження, яке стосується обставин справи, і є джерелом не доказової інформації, а джерелом відомостей, які можуть бути необхідними для кваліфікації судом правовідносин сторін і вибору правової норми, яка підлягає застосуванню, проте не пов'язані із встановленням обставин справи. Висновок експерта у галузі права не має здатності підтвердити чи спростувати яку-небудь обставину, яка входить до предмета доказування у справі. Участь у цивільній справі експерта з питань права та надання ним висновку – новела цивільного процесуального законодавства України, запровадження якої зумовлено збільшенням випадків застосування положень іноземного законодавства, міжнародної судової практики, а також спрямуванням на забезпечення реалізації верховенства права під час здійснення судового процесу. Залучення експертів з питань тлумачення іноземного права до українського судового процесу допомогає у трактуванні змісту норм міжнародного права та сприяє досягненню єдиної точки зору щодо їх розуміння й узагальнення правозастосовної практики. У зарубіжних країнах залучення фахівців в галузі права з метою надання консультативної допомоги з питань права у судовому процесі активно використовується та існує у різних формах. Найпоширенішою є залучення до судового процесу так званих «amicus curiae», дослівно «друг суду». Висновок, що надається таким суб'єктом процесу має назву «Amicus curiae brief» така думка означає, погляд, звіт, наданий суду суб'єктом, який не бере участі у справі як процесуальна сторона, та така, що володіє виключними юридичними

або професійними знаннями з важливого питання, що має місце в даній справі з метою сприяння в ухваленні судом справедливого судового рішення. Важливою особливістю «amicus curiae brief» є підкреслення нейтральності автора такого письмового висновку, та незалежності від сторін процесу, та підкреслення авторитету та незалежності суду, за яким завжди залишається рішення прийняти до міркування чи відхилити таку позицію, викладену в такому письмовому висновку. Використання таких «Amicus curiae brief» поширене в цивільному судочинстві Великобританії, Франції та США і поступово розвивається в країнах з правовими системами континентального права.

З аналізу змісту ст. 10, ч. 1 ст. 114, ч. 1–2 ст. 263, п. 4 ч. 1 ст. 264, п. 5–6 ч. 4 ст. 265 ЦПК, ст. 8 Закону України «Про міжнародне приватне право», ст. 4 Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу» та ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» випливає, що проведення експертизи в галузі права й підготовка висновку експертом з питань права може призначатися судом безпосередньо за його ініціативою чи за клопотанням учасника справи, або ж проводитись на замовлення учасників справи. Так, за ст. 8 Закону України «Про міжнародне приватне право», у процесі застосування права іноземної держави суд установлює зміст його норм згідно з їх офіційним тлумаченням, практикою застосування й доктриною у відповідній іноземній державі. З метою встановлення змісту норм права іноземної держави суд чи інший орган може звернутися в установленому законом порядку до Міністерства юстиції України чи інших компетентних органів та установ в Україні чи за кордоном або залучити експертів. Висновок експерта з питань права містить підсумковий результат аналітичної діяльності експерта з пошуку відповідей на питання, що є предметом експертизи, який одержується шляхом логічних умовиводів на підставі наявних спеціальних знань у галузі права. Обґрунтованість висновку експерта з питань права залежить від вибору особи, яку залучають в якості експерта. Законодавством не передбачено застережень щодо спеціальної кримінальної відповідальності експерта з питань права за надання неправильного висновку. Відсутні в процесуальному законі й положення про можливість відводу такого учасника судового процесу. Цивільне процесуальне законодавство окреслює коло питань, що можуть бути предметом експертизи в галузі права і, відповідно, висновку експерта з питань права за результатами її проведення: 1) застосування аналогії закону чи аналогії права до правовідносин, що є предметом судового розгляду; 2) зміст норм іноземного права згідно з їх офіційним або загальноприйнятим тлумаченням, практикою

застосування і доктриною у відповідній іноземній державі. Цивільне процесуальне законодавство також визначає обмеження щодо предмету висновку. Так, висновок експерта у галузі права не може містити: оцінки доказів; вказівок про достовірність чи недостовірність того чи іншого доказу; вказівок про переваги одних доказів над іншими; вказівок про те, яке рішення має бути прийнято за результатами розгляду справи (ст. 114 ЦПК). Висновок експерта з питань права долучається до справи за ухвалою суду і досліджується в судовому засіданні. Суд може посилатися в рішенні на висновок експерта у галузі права як на джерело відомостей, які в ньому містяться, та має зробити самостійні висновки щодо відповідних питань. Висновок експерта з питань права не є доказом у справі, має допоміжний (консультативний) характер і не є обов'язковим для суду.

Існує багато думок экспертів щодо доцільності визначення такого учасника процесу, одні єксперти стверджують, що допомога в тлумаченні необхідне коли наявна неврегульованість (тобто прогалина правового регулювання) в конкретному випадку. Разом з тим, крім прогалин у праві, існують колізії, різночитання, невизначеність у застосуванні закону в часі. Важкими для правозастосування також є питання розуміння принципів, їх змісту та співвідношення стосовно конкретної фабули справи.

Інакше кажучи, перед судом часто постає проблема тлумачення законів щодо конкретної справи у конкретному випадку правозастосування. Саме проблему тлумачення, на думку експертів, має вирішувати експерт у сфері права під час розгляду конкретної справи. Опоненти в свою чергу зауважують, що право офіційного тлумачення згідно з Конституцією належить виключно Конституційному Суду України. І ніхто інший не може цього робити. Погоджуюсь з таким аргументом, але слід нагадати, що, крім офіційного, існують інші види тлумачення, зокрема професійне, доктринальне (або академічне чи наукове) а також казуальне. Доктринальне тлумачення ґрунтується на ідеях (принципах), концепціях і доктринах та на їхньому системному взаємозв'язку, дають його науковці-правознавці.

Також треба нагадати, що можливість застосування доктринального тлумачення прямо передбачена ст.38 Статуту Міжнародного суду ООН, відповідно до якої суд має використовувати загальні принципи права, а також судові рішення та доктрини найбільш кваліфікованих спеціалістів як допоміжний засіб для встановлення змісту правових норм.

На нашу думку, в цілому введення експерта з питань права до кола учасників справи не є зайвим.

Зокрема, однією з основних проблем українських суддів є понаднормова завантаженість. Судді не мають можливості приділяти достатньо уваги кожній справі, а часто навіть не намагаються розібратися у нормах іноземного права. Згідно з багатою практикою судових рішень, саме із застосуванням аналогії закону, аналогії права та норм іноземного права у суддів виникають труднощі, що призводить до перегляду та скасування рішень. Як наслідок, страждає якість судових рішень, та довіра до суду.

На сьогодні функції експерта в процесуальному законодавстві невиправдано звужені, вважаю це неправильним, висновку експерта треба надати доказову силу, тому, що з цієї причини багато висновків експерта ігноруються. Якщо ми говоримо про надання висновку експерта доказової сили, то не треба забувати про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок експерта, адже в законодавстві не передбачено кримінальної відповідальності за неправдивий висновок експерта з питань права, коли висновки експертів з питань права отримають доказову силу, тоді такі висновки можуть допомогти суддям дійти зваженого правильного і найголовніше законного рішення. Особливо це актуально для учасників справи, які беруть участь у судовому процесі особисто, та не є адвокатами або юристами. На сьогоднішній день якщо експерт с питань права і залучається, то більшість висновків суддями ігноруються та не беруться до уваги.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

А.О. Степаненко, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-3
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОНЯТТЯ ТА ПРАКТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ ІНСТИТУТУ ЕМАНСИПАЦІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Інститут емансипації відомий ще з часів Римської імперії, який визначався «ритуалом» звільнення осіб від батьківського піклування [6, с. 57]. У сучасному світі таке явище набуло поширеного значення і знайшло відображення саме в процедурі надання повної цивільної дієздатності неповнолітнім особам під виглядом відомого терміна «емансипація».

Розглядаючи матеріально-правові та процесуально-правові аспекти цього інституту, можна зосередити свою увагу на неповному

його дослідженні. На сьогодні багато вчених докладають чималих зусиль для детального розкриття змісту цього терміна, а головну увагу приділяють саме його практичній діяльності.

Виходячи з цього, ця тема залишається досить актуальною, а відсутність достатньої теоретично-практичної бази зумовлює більшу необхідність розроблення ефективного механізму роботи такого інституту.

Доволі широко розгорнулася проблема визначення підстав та порядок набуття повної цивільної дієздатності неповнолітніх осіб. Це, насамперед, вбачається у тому, що особа достатньо рано вступає у самостійне життя, бажає мати певну автономію, прагне бути економічно незалежною від батьків. Також можна казати про мобільність підлітків до сучасних технологій, оскільки стрімкий розвиток ІТ-технологій надає все більше нових можливостей самостійного розвитку сучасного індивіда.

Тому, зважаючи на вищезазначене, можна казати, що «емансипація» – це свого роду звільнення від залежності, зрівняння в правах неповнолітнього з особами, які мають повну цивільну дієздатність. А враховуючи цивільне законодавство це також здатність особи своїми діями набувати права та обов'язки.

Відповідно до ст. 35 ЦК України надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі можливе у випадках [2]:

– коли вона досягла шістнадцятирічного віку і працює за трудовим договором;

– якщо особа записана батьком чи матір'ю дитини;

– якщо фізична особа досягла шістнадцяти років та бажає займатися підприємницькою діяльністю;

– у разі реєстрації шлюбу.

Також стаття зазначає, що надання повної цивільної дієздатності провадиться саме за рішенням органу опіки та піклування обов'язковим чином за заявою заінтересованої особи, тобто неповнолітнього, і за наявності письмової згоди обох батьків.

Виходячи з цього, слід звернути увагу на те, що необхідна згода саме обох батьків, за відсутності якої особі буде відмовлено, що буде підставою для звернення до суду із відповідним позовом.

Але існують випадки, коли особа не має можливості отримати таку згоду від обох батьків. Це може мати прояв, якщо особа ухиляється від виховання дитини без поважних причин або місце перебування батька чи матері взагалі невідоме, а також у разі, коли один з батьків був позбавлений батьківських прав або втратив дієздатність [3, с. 111].

Аналіз судової практики допоміг з'ясувати, що особи звертаються до суду для встановлення повної цивільної дієздатності, бо їм було відмовлено органом опіки та піклування через відсутність згоди одного або обох батьків, які здебільшого або перебувають за кордоном та не мають можливості надати письмову заяву, або позбавлені батьківських прав, оголошені безвісно відсутніми та інших причин.

У таких випадках важко знайти зв'язок з особою, що вже казати про отримання від неї письмової згоди. Тому тут доцільно казати про те, що достатньо буде згоди одного із батьків для того, щоб орган опіки та піклування дав згоду неповнолітньому щодо надання емансипації. Через те буде скорочено час, а необхідність звернення до суду відпаде, що певною мірою розвантажить судову систему.

Досліджуючи питання емансипації неповнолітньої особи, яка досягла шістнадцяти років та працює за трудовим договором також виникає декілька колізій у законодавстві.

Якщо розглядати ст. 188 КЗпП України, то вона зазначає, що за згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли п'ятнадцяти років. Також ця сама стаття наголошує, що особи, які досягли чотирнадцяти років можуть бути прийняті на роботу за згодою одного із батьків або особи, що його замінює для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання [1].

Як пише законодавець, неповнолітні (особи, що не досягли вісімнадцяти років) у трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх.

Таким чином виникає колізія, оскільки трудове законодавство зазначає, що чотирнадцятирічні та п'ятнадцятирічні особи рівні у правовому статусі із шістнадцятирічними. А емансипації підлягають тільки особи, які досягли саме шістнадцяти років та працюють за трудовим договором [4, с. 133]. Чому тоді не можуть бути емансиповані особи чотирнадцятирічного та п'ятнадцятирічного віку?

За цих умов було б доречним дозволити чотирнадцятирічним особам також здійснювати право на емансипацію. Тобто, вік з якого особа може скористатися правом на емансипацію у випадку, коли вона працює за трудовим договором з чотирнадцяти років можна знизити – мінімум до чотирнадцяти років.

Однак, якщо знизити вік, то у випадках розгляду таких справ слід підходити обережно та розсудливо. Обов'язковим критерієм буде залучення психолога для дослідження психоемоційного стану неповнолітнього. Що допоможе встановити насамперед вільне волевиявлення та усвідомлення, готовність вступити в доросле життя,

здатність особи самостійно брати на себе відповідальність за вчинення певних дій. Також важливо з'ясувати дозволяє або ні розвиток неповнолітнього самостійно брати участь у життєвих питаннях [5, с. 116].

Через те для розгляду процедури емансипації недостатньо буде тільки одних фактів, які фіксуються у цивільному та цивільно-процесуальному законодавстві. До предмету доказування також будуть входити усі факти про наявність волі, свідомості, змоги до самостійного існування. Оскільки надана цивільна дієздатність буде поширюватися на усі права та обов'язки.

Але з цього слід зауважити, через те, що особа зберігає статус неповнолітньої, вона все одно не може мати таких прав, як бути усиновлювачем, опікуном чи піклувальником.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що для інституту емансипації існують певні умови за наявності яких можна неповнолітній особі набути повної цивільної дієздатності. Набуття емансипації свідчитиме саме про зрілість психіки такої особи, здатність неповнолітнім самостійно набувати певних цивільних прав та нести обов'язки, належним чином виконувати їх та у випадку невиконання нести відповідальність. Незважаючи на те, що цей інститут має своє коріння ще з часів Римської імперії, а отже, є досить давнім, то у практичній сфері переглядається доволі низький показник розгляду таких справ порівняно з іншими цивільно-правовими інститутами, що значно знижує достатність практичної бази. Наявність зазначених ознак ставить у колізію певні правові норми цивільного, цивільно-процесуального права з іншими нормами права.

Тому вдосконалення цивільної законодавчої бази з цього питання дозволить створити значно кращий механізм захисту прав неповнолітніх осіб, які виявили бажання отримати повну цивільну дієздатність, а також дасть змогу ефективно використовувати таку процедуру у захисті прав та інтересів.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України: Закон від 23.07.1996 року № 322-08 (Редакція станом на 31.12.2020 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#top (дата звернення: 06.03.2021 р.)

2. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2001 року № 435-IV (Редакція станом на 01.01.2021 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#top (дата звернення: 10.02.2021 р.)

3. Бондаренко-Зелінська Н.Л. Емансипація неповнолітніх: цивільно-процесуальний аспект. *Університетські наукові записки*. № 4(28) 2008. С. 109–113.

4. Жукевич І.В., Веприк Ю.І. Проблеми судового розгляду цивільних справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності. *Науково-інформаційний вісник*. № 10. 2014. С. 132–138.

5. Міщенко М.В. Умови та порядок надання неповнолітнім повної цивільної дієздатності. *Право та інноваційне суспільство*. № 1(4). 2015. С. 114–119.

6. Мілевський О., Мілевська А. Інститут емансипації за римським та сучасним цивільним правом. *Підприємництво, господарство і право*. № 5, 2018. С. 57–61.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

С.О. Третяк, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Звертаю увагу на те, що власність – це основа будь-якого цивілізованого суспільства. Виходячи з цього, вітчизняний законодавець закріпив в Конституції України норми про власність. «Кожна особа має право володіти, користуватися і розпоряджатися своїм майном, результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності, – сказано в статті 41 Конституції України, – Нікого не можна незаконно позбавити права власності. Право особистої власності є непорушним та постійним» [1, с. 15]. Ці фундаментальні засади складають основу правового розпорядження права власності. Ці норми конкретизовані в інших законодавчих та нормативно-правових актах.

На сьогоднішній час є необхідність створення нових наукових рекомендацій для поліпшення діючого законодавства про право власності та її захист.

Право власності перебуває постійно під охороною (об’єктивне право) до тих пір поки воно не буде порушене.

Захист права власності формується в момент його порушення або оскарження, що стає більш помітним в активній роботі суб’єкта щодо певного порушеного чи оскарженого права власності.

Миттю створення захисту права власності, є конкретний юридичний факт, яким можливо буде порушено право власності, окремо, оскарження права чи посягання на це право. Саме з цього моменту в особи виникає перспектива вимагати від правопорушника виконання конкретних дій [2, с. 5–14].

Обговорення та вирішення справ з приводу захисту права власності обтяжуються існуванням певних розбіжностей в цивільному законодавстві України, та з редагуванням щодо захисту права власності.

Також залишаються мало розглянутими превентивні засоби захисту права власності. Вважаємо, що саме превентивний засіб захисту права власності дозволяє діяти на упередженість можливого правопорушення. Замість того, у власника повинні бути присутні причини для того, щоб визнавати, що дії цих осіб можуть спричинити посягання на особисте право власності.

Тепер відомо, що власнику, який має причини передбачати можливість посягання власного права власності другою особою, надається перевага звертання до суду з проханням про несхвалення вчинених цією особою дій, які здатні спричинити посягання на особисте право власника, чи з проханням про виконання конкретних дій задля перешкоджанню даному правопорушенню [3, с. 133].

Згідно з теорією, якщо необхідно терміново витребувати приналежне майно в іншої особи, подають віндикаційний позов, а якщо особі потрібно ліквідувати перешкоди у використанні засобів захисту права власності - гарний зразок задля того, щоб показати, що знання теорії для використання є необхідними.

Коли будь-яка особа опанувала майном не маючи на це причини у неправомірний спосіб, необхідно надіслати позов про витребування майна із чужого незаконного володіння [3, с. 134].

Потрібно знати, що важливо просити суд відзискати майно із чужого незаконного володіння, а не вимагати віддати це майно від відповідача.

Водночас потрібно знати, ким є набувач майна – добросовісним чи недобросовісним набувачем, через те, що встановлено ретельний список подій, коли є можливість досягти витребування майна у добросовісного набувача [3, с. 133].

Через підстави, зазначені у ст. 387 та ст. 388 ЦКУ, захистити порушені права особи можливо принципово саме за поданням віндикаційного позову до остаточного набувача цього майна.

Також серед розповсюджених засобів захисту права власності є підтвердження права власності на майно. Власник майна повинен надіслати позов про визнання права власності, саме коли данне

право не підтверджує друга особа, крім того у випадку, якщо загублено документ, який зазначає право власності [3, с. 135].

Водночас, за статтею 392 ЦКУ, позивач мусить аргументувати існування порушеного права, невизнання або оскарження прав власника через спірного майна зі сторони відповідача, вдаваючись з позовом про визнання права власності.

Згідно із ст. 396 ЦКУ, за побажаннями, подібними до пропонованих задля захисту права власності, є можливість досягти захисту речових прав на чуже майно [3, с. 136].

У постанові ВП ВС від 14.03.2018 р. № 619/2019/17 позначено, що у випадку, коли позов про право власності на майно у даний час досліджено, то питання про скасування реєстрації набуття даного права належатиме до адміністративної юрисдикції. Задля цього, потрібно у порядку адміністративного судочинства надіслати позов до держреєстратора про визнання незаконним і скасування вироку держреєстратора про скасування реєстрації набуття права власності.

До того ж, хочу додати, що від від прес-центру судової влади стало відомо про те, що у відповідності зі статтею 147 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» було зареєстровано наново створену юридичну особа – Вищий суд з питань інтелектуальної власності, яку 13 лютого 2020 року було внесено запис до Єдиного державного реєстру юридичної та фізичної особи. Вищий суд з питань інтелектуальної власності не є міжнародною вимогою про відповідність європейським стандартам і не має відповідного фінансування, проте на даний час такий суд, навіть в якості пілотного проекту може бути корисним і вирішити безліч важливих питань в свій перший рук роботи.

Отже, Конституція України гарантує рівний захист усіх засобів захисту права власності. Захист права власності є незалежним та індивідуальним правом, що зароджується в момент появи небезпеки порушення або оскарження права власності. Оскарження права власності потребує захисту лише у разі у випадку його існування. Однак, як розглянуто на практиці, часто позови власника залишаються незадовільними через бездоказовість або визнання недійсними різних договорів, які фігурують в справах.

Підсумовуючи викладане, можна зробити висновок, що створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності дозволить розширити судову практику в спорах щодо інтелектуальної власності, і це дасть імпульс розвитку наукових досліджень у цьому напрямі.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. 141 с.

2. Бутнев В.В. Понятие механизма защиты субъективных гражданских прав. *Механизм защиты субъективных гражданских прав.* Сборник научных трудов / В. В. Бутнев. Ярославль: Изд-во ЯрГУ, 1990. С.5-17.

3. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 01 березня 2021 р. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2021. 456 с.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

Д.О. Шарлай, студентка спеціальності «Права», гр. ПЗ-19
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

З кожним роком людина має все більше можливостей стосовно пошуку та використання інформації з Інтернету. Усі ми можемо завантажувати та розповсюджувати об'єкти права інтелектуальної власності. Проте часто забуваємо про авторське право, яке захищає результати творчої та інтелектуальної діяльності від відтворення, використання або їх поширення без дозволу власника. А чим стрімкіше розвивається Інтернет, тим частіше виникає питання стосовно захисту своїх прав. Кожен з нас неодноразово стикався з такими поняттями як копіювання, піратство, плагіат.

Захист авторського права – один із найважливіших та найактуальніших інститутів цивільного та цивільно-процесуального права. Проте не зважаючи на значущість цього інституту, існує низка фактів, якими можна підтвердити низький рівень розвитку його регулювання та застосування. На сьогоднішній день можна відзначити ряд проблем, з якими стикаються суб'єкти авторського права в мережі Інтернет.

На думку багатьох науковців, основною проблемою захисту права інтелектуальної власності в Інтернеті, включаючи авторське право, є відсутність чіткого визначення такого поняття на законодавчому рівні. Так, в Україні існують нормативно-правові акти,

у яких закріплено відносини у сфері авторського права. Такими є Цивільний кодекс України, Закон України «Про авторське право і суміжні права», Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі», Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» тощо. Проте, на сучасному етапі розвитку українське законодавство не має зводу норм, якими б регулювалися такі відносини саме у сфері Інтернету. Тому і з'являється питання стосовно невідповідності законодавчого закріплення сьогоденню. Наприклад, якщо звернутися до Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року № 3792-XII, можна побачити, що поняття порушення авторського та суміжних прав у мережі Інтернет торкається лише опосередковано [1].

Відкриття доступу до об'єктів права інтелектуальної власності в мережі Інтернет призводить також до того, що такі об'єкти доступні й можуть використовуватися у всьому світі. Це говорить про транскордонний характер застосування цих об'єктів, що, безумовно, стає перешкодою у захисті власником своїх авторських прав. Іноді такі права можуть бути порушені на території, де відповідні норми права не діють [2].

Також проблемною залишається діяльність Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності. Серед актуальних питань, які з'являються при зверненні до нього передусім є: 1) компетенційна суперечність: Вищий ІР-суд має переглядати в апеляційному порядку свої ж рішення; 2) сумнівна професійність суддів: за законом суддею Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності може бути лише особа, яка має досвід роботи у даній сфері та відповідну спеціальну освіту, але при цьому ж на посаду може бути прийнято суддю за наявності досвіду роботи три роки й неважливо, у якій саме галузі права він до цього працював; 3) територіальна недоступність: звернення до такого суду можливе лише у м. Києві, що перешкоджає багатьом пересічним громадянам у доступі до правосуддя з питань захисту авторських прав [3].

Звісно, говорячи про правомірне використання інформації в Інтернеті та її застосуванні, неможливо не нагадати про низький рівень правової культури громадян. Багатьох не покидає впевненість у правильності своїх дій. Проте, мільйони людей щодня порушують законодавство про захист авторських прав, і майже всі залишаються не поміченими. Таке явище пов'язано передусім з анонімністю користувачів Інтернету, що призводить до складностей та неможливості розкриття правопорушень, пов'язаних з авторським правом. [4]

Аби подолати перешкоди, пов'язані з захистом авторського права в Інтернеті, необхідно розробити ряд нормативно-правових актів. При цьому можна звернутися до закордонного досвіду. У деяких країнах Європи та Америки уже діють певні норми та обмеження у цій сфері.

Наприклад, у США існує Закон «Про авторське право у цифровому тисячолітті» (Digital Millennium Copyright Act). Ним встановлено спеціальний механізм, який надає доступ до матеріалів, щодо яких є підозра у порушенні авторського права. Суб'єкти права мають можливість вимагати видалити об'єкти авторського права і суміжних прав, щодо яких існує така підозра. Також у DMCA існує схема відповідальності провайдера за порушення авторського права в мережі Інтернет.

Також можна створити механізми контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності та за незаконним привласненням об'єктів авторського права.

У Німеччині існує система «трьох попереджень», яка дає свої позитивні результати, про що говорить статистика. Лише 44 користувачі із 650 все ж таки наважилися завантажити піратський контент після попередження з боку наглядової організації. Згодом такі особи підлягають застосуванню заходів судового реагування [5].

Отже, можна зробити висновок, що питання захисту авторських прав залишається відкритим. Сучасний рівень розвитку далекий від ідеалу і має необхідність у вивченні. Проблеми, з якими зустрічаються користувачі Інтернету, потребують регулювання та подальшого вирішення. Щоб їх вирішити, необхідно подолати прогалини у нормах законодавства та створити механізми контролю за додержанням таких норм, звертаючись до досвіду інших країн.

Варто зазначити, що взаємодія суспільства та суб'єкта авторського права може допомогти вплинути на подолання основних труднощів, що пов'язані з мережею Інтернет.

Список використаних джерел

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12.

2. Коваленко І.А. Актуальні проблеми захисту та охорони прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет в умовах глобалізації суспільства та сучасних технологій. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки,* 2018. С. 53.

3. Кучерук Н. Вищий IP-суд: хто, де, коли? URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vishchiy-ipsud-hto-de-koli.html.

4. Яницька О.Л., Амбруш Г.Л., Коваль О.М. Деякі проблеми захисту авторських прав в мережі Інтернет. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2019. С. 149.

5. Процев'ят А. Ю. Механізми захисту авторських прав в мережі Інтернет. URL: http://conf.inf.od.ua/doklady-konferentsii/spisok-materialov-konferentsii/66-protsev-yat-a-yu-student-2-go-kursu-institutu-prokuraturi-i-slidstva-nu-oyua-naukovij-kerivnik-k-f-m-n-dotsent-kozin-o-b-mekhanizmi-zakhistu-avtorskikh-prav-v-merezhi-internet.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

В.Д. Шиловська, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ШТРАФ ЯК ОДИН ІЗ ЗАХОДІВ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Згідно з Конституцією та Цивільним процесуальним кодексом України кожна особа має право звернутися до суду за захистом своїх прав. З моменту звернення до суду за відновлення свого порушеного права чи за захистом своїх інтересів, у особи виникають права та обов'язки, яких вона повинна неухильно дотримуватись. Оскільки правами особа розпоряджається на власний розсуд, тобто може скористатися або ні, то обов'язки є імперативною нормою, за відхилення від якої наступає відповідальність. На думку Я.Я. Мельника, який досліджував цивільні процесуальні обов'язки та зазначив, що на окрему увагу заслуговують обов'язки щодо дотримання процесуально необхідної поведінки в ході цивільного процесу. Під такими обов'язками варто розуміти необхідність безпосереднього виконання розпоряджень головуючого, додержання встановленого порядку в залі судових засідань, утримання від учинення будь-яких дій, що свідчитимуть про неповагу до суду [4, с. 6].

Відповідно до Цивільного процесуального кодексу України, учасники справи мають обов'язки, які повинні виконуватися. На підтвердження цього можна навести приклад – сторони та інші учасники судового процесу зобов'язані поважати суд та один одного, не перешкоджати розгляду справи, подавати наявні докази, які мають значення для справи. Також до обов'язків можна віднести, що всі особи, які присутні у судовому засіданні зобов'язанні звертатися до

суду зі словами «Ваша честь» та повинні встати, коли входить і виходить суд, й слухати стоячи рішення судді. Можна сказати про те, що вищезазначені дії є правилами поведінки, оскільки учасники та всі присутні особи у судовому процесі зобов'язані дотримуватися регламенту та процедурі, яка визначена законом. За порушення чи недотримання норми закону застосовується до порушника відповідальність у вигляді заходу процесуального примусу.

Законодавець визначає, що заходами процесуального примусу є процесуальні дії, що вчиняються судом у визначених ЦПК України випадках з метою спонукання відповідних осіб до виконання встановлених у суді правил, добросовісного виконання процесуальних обов'язків, припинення зловживання правами та запобігання створенню протиправних перешкод у здійсненні судочинства [1, ст. 143]. Можна сказати, що даний інститут містить норми превентивного характеру, адже попереджає сторін та учасників судового процесу про обов'язковість дотримання засад судочинства. Оскільки ми знаємо, що люди бувають емоційними щодо вирішення справи по суті, іноді не в змозі стримувати свої емоції, то застосування заходів процесуального примусу допомагає вплинути на свідомість особи, ніби спонукає та впливає на поведінку людини, що за порушення норм цивільного судочинства відбудеться відповідальність. Порушення норм показує не тільки невихованість людини, а й те, що ми не поважаємо та не признаємо засади правосуддя, які встановив законодавець для визнання держави як правової. Адже ми зобов'язані виявляти повагу до суду як до представника державної влади, незважаючи на те, що нам не до вподоби рішення чи дії судді. Можна припустити, якщо були б відсутні заходи процесуального примусу, то існував безлад у цивільному судочинстві: учасники могли б зловживати своїми процесуальними правами, не подавати докази, які мають значення для справи, не поважати суд та інших учасників справи, вести себе зухвало, нецензурно висловлювати та відстоювати свої вимоги щодо розгляду справи.

Відповідно до чинного законодавства, заходами процесуального примусу є попередження; видалення із залу судового засідання; тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; привід; штраф [2, ст. 144]. Аналізуючи послідовність заходів, можна прийти до висновку, що вони розташовані у порядку від найменшої до найбільшої відповідальності. Оскільки штраф зазначений останнім як вид заходу процесуального примусу, то ми припускаємо, що штраф є найбільшою мірою відповідальності за порушення норм законодавства. На нашу думку, даний вид є найефективнішим та найвпливовішим методом впливу на порушника, оскільки є його

матеріальною втратою. Якщо порівнювати видалення із залу судового засідання зі штрафом, то порушник вимоги закону у першому випадку нічого не втрачає, крім право бути присутнім під час слухання та розгляду справи, а також право на фіксацію судового засідання. Тоді як зі штрафом особа втрачає вже не право, а свої власні кошти, оскільки порушив імперативну норму закону.

Порівнюючи ЦПК України у першій редакції від 18.03.2004 року з останньою редакцією від 13.08.2020 року, можна дійти висновку, що з прийняттям кодексу не було зазначено штрафу як одиного із видів заходів процесуального примусу. Але інститут штрафу Україні не є нововведенням, оскільки застосовується в інших галузях права, таких як адміністративне право (де штраф є основною відповідальністю за правопорушення) та кримінальне право (м'яке покарання порівняно з обмеженням волі).

Згідно з ЦПК України, штраф може бути стягнений з порушника сумі до від 0,3 до трьох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у випадку невиконання ними процесуальних обов'язків, неподання доказів без поважної причини, невиконання процесуальних дій у визначений строк та зловживання процесуальними правами [3, ст. 148]. А у випадку, коли порушник повторно чи систематично – застосовується у розмірі від одного до десяти. Тобто, вищезазначені дії є порушення принципів цивільного судочинства, які забезпечують справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення спору, який виник між сторонами. Аналізуючи статтю, можна прийти до висновку, що законодавець припустив помарки, оскільки зазначив прийменник «до» перед початком фрази «від 0,3 трьох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб». Тобто, текст статті суперечливий, нібито суддя повинен визначити розмір штрафу до 0,3 розмір прожиткового мінімуму чи від 0,3 до трьох розмірів, а це означає, що зовсім різні суми стягнення за порушення. Але судова практика застосування штрафу як заходу процесуального примусу показує, що визначають розмір саме від 0,3 до 3 розмірів. Ми сподіваємось в наступній редакції ЦПК України внесуть поправку до статті 148 та виправлять всі недоліки, щоб не відбувалось різне тлумачення норми. Оскільки суддя визначає розміру штрафу на власний розсуд та за своїм внутрішнім переконанням, то він зобов'язаний оцінити всі дії особи та значимість правопорушення для справедливого вирішення справи. Стягнути штраф можливо лише за ухвалою судді, яка є виконавчим документом, за яким стягувачем є Державна судова адміністрація України.

Аналізуючи судову практику, можна прийти до висновку, що застосування штрафу як захід процесуального примусу найчастіше

застосовується за зловживанням процесуальними правами. Прикладом цього можуть слугувати дії учасників справи, коли подають завідомо безпідставні відводи суддів, для того щоб затягнути та перешкодити повному, всебічному розгляду справи, чи позови з відсутністю спорів так звані штучні позови. В даному випадку, суд може стягнути штраф не тільки з учасника справи, так і з його представника. Прикладом цього є ухвала Верховного суду України від 19.04.2019 року по справі №757/32769/15-ц, про стягнення штрафу з адвоката на суму у розмірі 3 842,00 гривень, який подав касаційну скаргу та достовірно знав про те, що касаційне провадження за нею не може бути відкрито, оскільки відповідно до пункту 1 частини другої статті 394 ЦПК України постанова суду касаційної інстанції є остаточною та оскарженню не підлягає, а отже не підлягає касаційному оскарженню. Аналізуючи постанову ВСУ, з якої причини вжив прислівник «достовірно», то приходимо до висновку, що порушником є адвокат, тобто людина з повною вищою юридичною освітою, яка працювала в галузі права не менше двох років та склала відповідний кваліфікаційний іспит, через це зобов'язана знати, які рішення не можливо оскаржити. Якби це була б особа, яка не має юридичної освіти та не працює в юридичній сфері, то ВСУ не зміг би впевнено написати про те, що порушник достовірно знав, що порушує норму закону та зловживає процесуальними правами. Але є відомий вираз, незнання закону не звільняє від відповідальності. Тому бажано читати законодавство, слідкувати за новими нормами перед тим як звернутися до суду, щоб потім не потрапляти в такі ситуації.

Керуючись засадами цивільного судочинства, яке зазначає, що особи мають право на перегляд справи та оскарження судового рішення, то ухвалу про стягнення штрафу можливо оскаржити в апеляційній інстанції. Відповідно до закону, ухвала про стягнення штрафу є виконавчим документом, то її оскарження не буде перешкоджати розгляду та винесення справедливого неупередженого рішення по справі. Але є обмеження: ухвалу Верховного суду України про стягнення штрафу оскарженню не підлягає, оскільки є найвищим судом в системі судоустрою, яке означає, що судочинство на території України завершилось, тобто остаточно ставить крапку у вирішенні спору.

Аналізуючи постанову ВСУ від 12.11.2020 року по справі №530/1843/16-ц, в якій дії позивача розцінились як зловживання процесуальними правами, а саме за умисне затягування розгляду справи по суті, оскільки позивач, подаючи апеляційну скаргу не приєднує оригінал апеляційної скарги та квитанцію про сплату судового збору, свідомо не отримує надіслану судом кореспонденцію,

і не усунув недоліки у визначеним судом терміном. Тобто, дії позивача порушували вимоги законодавства та права інших осіб, які забезпечують оперативність судового процесу, розумність строків для вирішення справи. Позивач цілеспрямовано не виконував вимоги та не усував недоліки, тобто мав умисел перешкоджати правосуддю, тому ухвалою суду було стягнуто з позивача 5 763 грн.

Також є прикладом ухвала КЦС ВСУ від 02.11.2018 по справі №2-1242/10, коли учасник судового розгляду вчиняв дії, що свідчили про недобросовісне виконання своїх процесуальних обов'язків, а саме порушував порядок у судовому засіданні; голосно кричав; некоректно виражався на адресу учасників судового розгляду, перешкоджав здійсненню процесуальних дій; не підкорявся розпорядженням головуючого, чим виявляв явну зневагу до суду та встановлених в суді правил. Суд застосував до правопорушника накладення штрафу у розмірі 5 523 грн. В цій ситуації ми бачимо, що учасник бурхливо реагував на доводи інших осіб, не зміг керувати своєю поведінкою та емоціями, та суддя намагався застосувати найменшу відповідальність за невиконання встановлених у суді правил у вигляді попередження як заходу процесуального примусу, та на жаль, це не допомогло та не було ефективним засобом зупинити порушення, тому призвело до відповідальності у вигляді грошової втрати учасника справи.

Отже, законодавець чітко конкретизує умови для стягнення штрафу як заходу процесуального примусу. Ми доходимо висновку, що штраф є дієвим засобом змусити порушника дотримуватися порядку та вимог цивільного судочинства. Визначення в ЦПК України кожного виду заходів процесуального примусу зазначено з метою попередити про те, що за кожні наші дії чи бездіяльність є відповідальність. Але перед тим, як застосувати цей вид процесуального примусу, необхідно скористатися найменшими видами, щоб впевнено переконатися, що інші заходи не змогли дати необхідний результат, а саме зупинити правопорушення.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України Закон від 18.03.2004 № 1618-IV Відомості Верховної Ради України.

2. Цивільний процесуальний кодекс України Закон від 18.03.2004 № 1618-IV Відомості Верховної Ради України.

3. Цивільний процесуальний кодекс України Закон від 18.03.2004 № 1618-IV Відомості Верховної Ради України.

4. Мельник Я.Я. Обов'язки учасників цивільного процесу: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / Я.Я. Мельник ; НАПН України. Наук.-дослід. ін-т приват. прав і підприємництва. К., 2013. 20 с.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

О.Є. Лабец, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-19
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

У сучасній цивілістиці є досить актуальною проблема об'єктів цивільних прав, оскільки вона зумовлена саме складністю розуміння правового регулювання цієї теми.

Недосконала структура системи об'єктів цивільного права вказує про наявність прогалин у дійсності.

Процес приведення об'єктів до взаємного зв'язку та певної логічної послідовності відбувається на тлі численних наукових дискусій, критичних думок і гіпотез.

Причому суперечливості торкаються як власне категорії «об'єкт», що є базовою і для загальної теорії права, і для цивілістики зокрема, так і визначення контурів самої системи об'єктів цивільного права.

Об'єктом цивільного правовідношення виступає те, що втілюється в певному майновому чи немайновому благу, яке має відповідний цивільно-правовий режим (завдяки якому виступає як цивільно-правова категорія) та владування яким становить охоронюваний законом інтерес особи [3, с. 241; 7, с. 224].

Якщо казати про послідовність визначення об'єктів цивільних прав, то ЦК України [1] виділяє наступне: речі, гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, послуги, результати робіт, результати інтелектуальної та творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальності блага.

Науковці досить зауважливі щодо перетину термінів «річ», «майно», «майнові права», щодо співвідношення певних об'єктів і прав на них, «бо існують істотні відмінності у праві власності на тілесні речі і в правах на об'єкти, які не можуть належати особам на праві власності» [5, с. 13].

Також майнові права можуть виступати як елемент змісту правовідносин і як його об'єкт.

Деякі науковці розмежовували цивільні правовідносини та цивільний оборот, але зараз наука схиляється до того, щоб не розмежовувалися такі поняття, а розглядалися майнові права як об'єкт цивільних правовідносин та цивільного обороту.

Відповідно виникає питання: що насправді є об'єктом – права чи цінний папір? [5, с. 14].

Тому спроба представити об'єктом права документ призводить саме до ототожнення з об'єктами інших документів (заповіт, статут).

Слід зазначити, що з визначення паспорта громадянина України як документа, який підтверджує громадянство та засвідчує особу власника, випливає, що паспорт відноситься до об'єкту права власності громадянина, а от паспорт громадянина України для виїзду за кордон відноситься до власності України [5, с. 14].

Відповідно до вищенаведеного висновок науковців можна охарактеризувати наступним чином: паспорт не повинен відноситися до об'єктів права власності, бо для цього не застосовуються повноваження власника щодо володіння, користування та розпорядження [5, с. 14].

Кажучи про гроші, як про об'єкт цивільних прав, то зумовлюється специфіка правового режиму у наступному: вони забезпечують виконання будь-якого цивільного зобов'язання саме як законний платіжний засіб, має платний характер та є об'єктом споживчої вартості всіх благ. Якщо виділити споживчу цінність, то вона у цивільному обороті зумовлюється номінальною вартістю на валютному ринку. Гроші існують у безготівковій та готівковій формах, а також можуть бути використані як своєрідний засіб накопичення [2, с. 5–6].

Гроші виражені у певній формі грошових знаків відносяться до матеріальних предметів, у цьому і полягає спорідненість грошей з речами [2, с. 10].

Існує думка щодо інформації, що саме вона, її відносини та права мають важливе значення у розвитку цивілістики [4, с. 58; 3, с. 241].

Таким чином науковці розглядають інформацію як особливий самостійний об'єкт цивільного обороту. Види інформації мають свою особливість, правовий режим кожного виду регламентується окремим законом, проте всі види мають властивості об'єкта цивільних прав [3, с. 242].

Професор І. Спасибо-Фатєєва виокремила такі явища, що надають особливостей певним об'єктам цивільних прав [5]:

– поняття певним чином перетинаються;

– поняття можна підмінити;

– вона вбачає підміну об'єктів у такому: винахід і корисна модель є об'єктом права інтелектуальної власності, а об'єктом винаходу та корисної моделі може бути пристрій, продукт, речовина тощо;

– виділяє «двоствольні об'єкти» (інформація – комерційна таємниця, торговельна марка – промисловий зразок, торговельна марка – комерційне найменування); «беззмістові об'єкти», тобто об'єкти, які досить складно виокремити з навколишніх рівнозначних об'єктів (наприклад, квартира з огляду її «контурів», багатоквартирний житловий будинок як «фантомний» об'єкт) та «негідні об'єкти» (сюди відносять корпоративні права, які продаються, купуються, успадковуються, закладаються);

– наголошує про змішання об'єктів (підприємство (нерухомість), яке складається з нерухомих речей: земельної ділянки, споруди чи будівлі).

Зазначене вкотре доводить, що досі триває процес досягнення цілісності об'єктів цивільних прав. Тільки загальні аспекти, які становлять системність сукупності об'єктів залишаються без сумнівів [6, с. 844]. Це певна самостійність, що зумовлює створення передумови виникнення та реалізації суб'єктивних цивільних прав, здатність до самопереформування, яке допомагає розподілити функціональне та змістове навантаження складових частин, а також здатність до самоорганізації, яке своїм чином може утворювати нові елементи, а у подальшому нові зв'язки.

Загалом для цивільного права є важливим поділ системи об'єктів за критеріями «матеріальності» та «майновості».

Таким чином, перший критерій окреслює коло об'єктів на яке може поширюватися певний режим речей, а другий – коло благ, які саме наділяються ознаками оборотоздатності.

Для досягнення структуризації об'єктів цивільних прав доцільним є використання обох критеріїв. Формування нових підходів до сутності та поняття об'єкта права з боку «об'єкта поведінки» (тобто поведінка людини як явище, що здатне до правового регулювання) та «об'єкта правового режиму» (тобто правовий режим як об'єкт правовідносин) не віднайшли належної підтримки в сучасній українській цивілістиці.

Таким чином, наукові аргументи щодо складності у визначенні поняття, специфіки видового різноманіття та

незавершеності процесу правового регулювання об'єктів цивільних прав свідчать про необхідність чіткого фіксування та подальшого урахування цих аспектів.

Визначення їх теоретичного та практичного характеру посилює актуальність приведення у відповідність до чинного законодавства. А тому всі аспекти цього феномена і мають сприяти вдосконаленню всіх положень цивільно-правової сфери.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 01.02.2021)

2. Даниленко О.В. Правовий режим грошей як об'єкт цивільних прав : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: 12.00.03. Харків, 2017. С. 19.

3. Заіка Ю., Скрипник В. Інформація в системі об'єктів цивільних прав. *Підприємництво, господарство і право.* Вип. 1, 2017. С. 240–245.

4. Кохановська О.В. Регулювання немайнових відносин у Цивільному кодексі України: десятирічний досвід. *Право України*. Вип. 2, 2009. С. 57–69.

5. Спасибо-Фатєєва І.В. Види об'єктів цивільних прав. *Часопис цивілістики*. Вип. 18, 2015. С. 13–18.

6. Шимон С.І. Майнові права в системі об'єктів цивільних правовідносин та цивільного обороту. *Форум права.* Вип. 4, 2011. С. 841–846.

7. Шимон С.І. Співвідношення понять «об'єкт цивільних прав» та «об'єкт цивільних правовідносин» (до наукової дискусії). *Право.* Вип. 10, 2010. С. 217–225.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

СЕКЦІЯ 4

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ІНФЛЯЦІЙНІ ВТРАТИ НА СУМУ БОРГУ, ВИЗНАЧЕНУ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ: ТАК ЧИ НІ

При укладанні договорів сторони часто визначають ціну грошового зобов'язання в іноземній валюті. У разі невиконання боржником договору, у зв'язку з чим виникає заборгованість, у кредитора виникає питання про нарахування на суму боргу інфляційних витрат. Можливість нарахування інфляційних відсотків на суму боргу, що визначена в іноземній валюті, є предметом дослідження цієї наукової роботи.

Зазвичай, цивільно-правовими договорами, наприклад, договором позики передбачається, що одна сторона отримує від іншої грошові кошти в гривні, що на день передачі грошових коштів відповідає певній сумі у валюті за середнім курсом її продажу комерційними банками, а день остаточного розрахунку має відбутись не пізніше певної дати, і повна сума, що підлягає поверненню, на день остаточного розрахунку має відповідати сумі, еквівалентній сумі боргу в іноземній валюті за середнім курсом продажу комерційними банками на день передачі грошей.

За приписом статті 99 Конституції України грошовою одиницею України є гривня. Законодавством України визначено, що гривня є законним платіжним засобом на території України.

Відповідно до ч. 1 та ч. 2 статті 192 Цивільного кодексу України законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України – гривня. Іноземна валюта може використовуватися в Україні у випадках і в порядку, встановлених законом.

За українським законодавством як валюта вираження зобов'язання, так і валюта виконання такого зобов'язання має бути виражена у грошовій одиниці України – гривні.

Згідно зі ст. 524 Цивільного кодексу України зобов'язання має бути виражене у грошовій одиниці України – гривні. Сторони можуть визначити грошовий еквівалент зобов'язання в іноземній валюті.

За ч. 1 ст. 533 Цивільного кодексу України грошове зобов'язання має бути виконане у гривнях.

Разом з тим частина друга статті 533 Цивільного кодексу України допускає, що сторони можуть визначити в грошовому зобов'язанні грошовий еквівалент в іноземній валюті: якщо у зобов'язанні визначено грошовий еквівалент в іноземній валюті, сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений договором або законом чи іншим нормативно-правовим актом.

Використання іноземної валюти, а також платіжних документів в іноземній валюті при здійсненні розрахунків на території України за зобов'язаннями допускається у випадках, порядку та на умовах, встановлених законом (ч. 3 ст. 533 Цивільного кодексу України).

Спеціальним законом, що визначає правові засади здійснення валютних операцій, валютного регулювання та валютного нагляду, права та обов'язки суб'єктів валютних операцій і уповноважених установ та встановлює відповідальність за порушення ними валютного законодавства, є Закон України «Про валюту і валютні операції» від 21 червня 2018 року № 2473-VIII, метою якого є забезпечення єдиної державної політики у сфері валютних операцій та вільного здійснення валютних операцій на території України.

Щодо відповідальності за несвоєчасне виконання грошового зобов'язання зазначимо, що відповідно до частини 2 ст. 625 ЦК України боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням установленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про індексацію грошових доходів населення» індекс споживчих цін – показник, що характеризує динаміку загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання.

Офіційний індекс інфляції, що розраховується Держкомстатом, визначає рівень знецінення національної грошової одиниці України, тобто купівельної спроможності гривні, а не іноземної валюти.

Отже, індексації внаслідок знецінення підлягає лише грошова одиниця України – гривня. Іноземна валюта індексації не підлягає.

Норми ч. 2 ст. 625 Цивільного кодексу України щодо сплати боргу з урахування встановленого індексу інфляції поширюються лише на випадки прострочення грошового зобов'язання, визначеного у гривнях.

Таким чином, у випадку порушення грошового зобов'язання, предметом якого є грошові кошти, виражені в гривнях з визначенням еквіваленту в іноземній валюті, передбачені частиною 2 статті 625 Цивільного кодексу України інфляційні втрати стягненню не підлягають, оскільки втрати від знецінення національної валюти внаслідок інфляції відновлені еквівалентом іноземної валюти.

І.Б. Пробко, доцент кафедри
права, політології та міжнародних відносин
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОФОРМЛЕННЯ ПЕРВИННИХ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ДОКУМЕНТІВ ЩОДО ОБҐРУНТУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ПОСЛУГ

Комерційний успіх будь-якого суб'єкта господарювання багато в чому залежить від того, наскільки продукція (товар, робота, послуга), що ним виробляється (постачається, виконується, надається) та є його видом господарської діяльності, відповідає основним споживчим уподобанням.

Юридично грамотне оформлення відносин зі своїми контрагентами, що надають маркетингові послуги підприємству, є запорукою впевненого спілкування суб'єкта господарської діяльності з податковими органами під час проведення податкових перевірок.

Основним документом тут, безумовно, є договір про надання маркетингових послуг, під яким розуміється договір, за яким одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати маркетингову послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором та законом.

Під маркетинговими послугами (маркетингом) за змістом підпункту 14.1.109 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України розуміються послуги, що забезпечують функціонування діяльності платника податків у сфері вивчання ринку, стимулювання збуту

продукції (робіт, послуг), політики цін, організації та управлінні руху продукції (робіт, послуг) до споживача та післяпродажного обслуговування споживача в межах господарської діяльності такого платника податків. До маркетингових послуг належать, у тому числі: послуги з розміщення продукції платника податку в місцях продажу, послуги з вивчення, дослідження та аналізу споживчого попиту, внесення продукції (робіт, послуг) платника податку до інформаційних баз продажу, послуги зі збору та розповсюдження інформації про продукцію (роботи, послуги).

Послуги з розміщення продукції в місцях продажу можуть включати в себе різновиди мерчандайзингу, а саме: викладка та розміщення товару в місці роздрібного продажу, забезпечення відповідного асортименту і достатньої кількості товару тощо.

Послуги з вивчення, дослідження та аналізу споживчого попиту, внесення продукції до інформаційних баз продажу можуть включати в себе визначення обсягів продажів продукції, визначення залишків продукції, визначення відносної динаміки продажів продукції, визначення середньоденних продажів продукції, в т.ч. щодо продукції товариства, яка випускається під торговими марками, що використовуються товариством, і що вже передана (продана) на дату надання підприємству таких послуг тощо.

Послуги зі збору та розповсюдження інформації про продукцію можуть включати в себе рекламу товару, що може бути розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо товару.

Підприємства спільно зі своїми контрагентами, з якими планується укладати відповідні договори щодо надання маркетингових послуг, визначають конкретний вид (види) таких послуг, інші умови співробітництва.

Локальним нормативним документом на підприємстві, який регламентує порядок провадження господарської діяльності, пов’язаної з маркетингом, у т.ч. з отриманням маркетингових послуг від суб’єктів господарської діяльності, може стати положення про маркетингову політику. Таке положення має визначати основні засади маркетингової політики підприємства. Маркетингова політика ведеться та відповідні маркетингові заходи проводяться відносно продукції, що є господарською діяльністю відповідного суб’єкту господарювання. Цей документ є одним з гарантів при спілкуванні з компетентними органами при виникненні питань щодо наданих (отриманих) та сплачених маркетингових послуг, а також може стати значним доказом у суді

у разі виникнення питань щодо правомірності віднесення витрат на маркетинг до складу витрат суб'єкту підприємництва.

Приймаючи відповідний локальний акт на підприємстві, безумовно, необхідно та доцільно залучити фахівців у галузі права, бухгалтерського та податкового обліку, аудиту, маркетингу, торгівлі, виробництва тощо.

На жаль, загальновідомою та передбачуваною є реакція контролюючих органів на наявність значних витрат суб'єктів господарювання на маркетинг, а ставлення податківців до питань віднесення маркетингових послуг до складу витрат відомо.

Вимоги до первинних документів бухгалтерського обліку для підтвердження господарської операції як підстави для бухгалтерського обліку визначені у статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність».

Свого часу Державна податкова служба України надала Узагальнюючу податкову консультацію щодо віднесення витрат на оплату маркетингових та рекламних послуг до складу витрат, яку затверджено наказом від 15.02.2012 № 123.

Зазначені правові акти мають слугувати правовою основою для складання документів у підтвердження факту реального надання маркетингових послуг.

Правильно оформлені первинні бухгалтерські документи, юридично грамотно складений договір про надання маркетингових послуг та інші засоби та заходи у будь-якому випадку допоможуть, у т.ч. й у суді, якщо податкові органи ставлять під сумнів законність віднесення витрат на маркетингові послуги до складу витрат суб'єкту господарської діяльності.

А.В. Астатурян, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-17-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

СУТНІСТЬ УТВОРЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Об'єднання підприємств як форма організаційно-правова форма суб'єктів господарювання існують у багатьох країнах світу. Це пов'язано з тим, що зазвичай неможливо виконувати складні завдання на одному підприємстві (важке, оборонне, суднобудування, залізничні перевезення тощо). У зв'язку з цим зусилля багатьох компаній поєднуються з централізованим управлінням.

Залежно від порядку заснування об'єднання підприємств можуть утворюватися як господарські об'єднання, державні

господарські об’єднання, комунальні господарські об’єднання (ч. 1 ст. 119 Господарського кодексу України).

Господарські об’єднання класифікують за різними критеріями – матеріальними і юридичними.

Матеріальний критерій є основою їх створення: реалізація спільного обладнання та інших інтересів, координація їх діяльності, централізоване виконання промислових та інших функцій тощо.

Юридичний критерій класифікації є правовим режимом для членства учасників об’єднань. В результаті існують переговори та юридичні об’єднання.

Сутність державних господарських об’єднань полягає в координації органом управління державних підприємств, що разом утворюють суб’єкт господарювання. Об’єднання не є суб’єктом організаційно-господарських повноважень, оскільки орган управління входить до складу об’єднання й забезпечує його функціонування.

Легальна характеристика понять «об’єднання підприємств» і «державне господарське об’єднання», зазначена в Господарському кодексі України, має недоліки. У зв’язку з цим пропонується:

– уточнити мету об’єднання підприємств, пропонується в ч. 1 ст. 118 Господарського кодексу України слова «з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань» замінити словами «з метою вирішення спільних економічних і соціальних завдань шляхом координації їхньої виробничої, наукової та іншої діяльності»;

– закріпити в ч. 4 ст. 119 Господарського кодексу України розпорядчий, а не дозвільний спосіб створення державних господарських об’єднань: слова «утворене державними (комунальними) підприємствами» замінити словами «утворюється серед державних (комунальних) підприємств».

Господарські об’єднання підприємств мають змогу більш ефективно розв’язувати виробничі завдання, що постають перед окремими підприємствами. Вони дозволяють розширювати можливості їхньої господарської діяльності, більш раціонально використовувати наявні ресурси за рахунок їх об’єднання, удосконалення організації спільної діяльності для вирішення конкретних завдань у виробничий сфері, у здійсненні соціальних та інших заходів.

Тому можна сказати, що господарське об’єднання є складною господарською організацією, яка створена на основі поєднання матеріальних інтересів підприємств-учасників, діє на підставі установчого договору або статуту і реєструється як юридична особа, за виключенням промислово-фінансових груп.

Об'єднання підприємств є формою захисту бізнесу від поглинання більш потужними корпораціями чи іншими видами об'єднань. Саме тому, на мою думку, господарське об'єднання – це єдиний захист задля збереження свого існування як на внутрішньому, так і на зовнішньому міжнародному ринку товарів та послуг.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

Н.В. Валенко, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-17зс
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ ТА ТРАНСПОРТНЕ ЕКСПЕДИРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Правове регулювання договору перевезення вантажів та договору транспортного експедирування в Україні здійснюється нормами Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та Закону України «Про транспортно-експедиторську діяльність».

У Господарському кодексі України міститься тільки одна стаття (стаття 316), у якій йдеться мова про договір транспортного експедирування. Визначення даного договору у ЦКУ та ГКУ ідентичні. Договір транспортного експедирування – це договір, за яким одна сторона (експедитор) зобов'язується за плату і коштом другої сторони (клієнта) виконати або організувати виконання визначених договором послуг, пов'язаних з перевезенням вантажу. (ст. 929 ЦК України). Ст. 909 ЦКУ надає визначення договору перевезення вантажу, згідно з яким одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити довірений їй другою стороною (відправником) вантаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання вантажу (одержувачеві), а відправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату. [1].

Дослідженню правової природи договору транспортного експедирування та договору перевезення вантажів приділено увагу багатьох науковців, чиї наукові інтереси присвячені науці цивільного та господарського права. Дослідивши сутність даних двох договорів, необхідно, на мою думку, перш за все зупинитися на їх різниці.

Відмінність даних договорів вбачається у сторонах та послугах. У договорі про перевезення замовник підписує договір на

пряму з перевізником, а у договорі транспортної експедиції сторонами договору будуть замовник та експедитор, останній зі свого боку підписує договір або договори з перевізником(ками). Послуги клієнтам надаються експедиторами згідно вимог чинного законодавства України та держав, територією яких транспортуються вантажі. Перелік таких послуг визначений у правилах здійснення транспортно-експедиторської діяльності. Крім того, експедитор за домовленістю з клієнтом можуть вирішити питання про інші послуги і прописати це у договорі транспортного експедирування [2, с. 56].

Під експедитором розуміється суб'єкт господарювання, який здійснення заходи щодо виконання або організації виконання транспортно-експедиторських послуг, які передбачені договором транспортного експедирування за дорученням та за рахунок клієнта. А під клієнтом розуміється юридична або фізична особа (споживач послуг експедитора), який сам або через представника доручає експедитору виконати чи організувати або забезпечити виконання послуг, які передбачені договором транспортного експедирування, а також оплачує їх. У дану плату входять також плата експедитора. А під перевізником – юридична або фізична особа, яка відповідає за доставку до місця призначення довірений їй вантаж, перевезення вантажів та їх видачу (передачу) вантажоодержувачу або іншій особі, зазначеній у документі, що регулює відносини між експедитором та перевізником (ст. 1 ЗУ «Про транспортно-експедиторську діяльність») [3].

Перевізником за договором перевезення вантажів є транспортна організація, що здійснює функції громадського візника і зобов'язана здійснювати перевезення на вимогу будь-кого, хто до неї звернеться. Відправником є будь-який суб'єкт цивільного права. У договорі може брати участь третя особа – вантажоотримувач, який не брав участі в укладенні договору, але наділений певним обсягом прав – зокрема правом вимагати від перевізника видачі вантажу, а також певними обов'язками, наприклад, доплатити провізну плату та отримати вантаж. Завдяки цьому договір схиляється за ознаками до договорів на користь третьої особи.

Отже, сторонами договору перевезення вантажів є перевізник, вантажовідправник (замовник) та отримувач, а згідно з договором транспортного експедирування є експедитор та клієнт.

Також відміним у даних договорах є істотні умови. Істотними умовами договору є умови, при недотриманні яких договір буде вважатися неукладеним. У договорі перевезення вантажів та договорі транспортного експедирування звісно є такі умови. Статтею 9 Закону України «Про транспортно-експедиторську діяльність» передбачено низку істотних умов договору про надання транспортно-

експедиторських послуг [3]. Істотними умовами договору транспортного експедирування є: відомості про сторони договору; вид послуги експедитора; вид та найменування вантажу; права, обов'язки сторін; відповідальність сторін, у тому числі в разі завдання шкоди внаслідок дії непереборної сили; розмір плати експедитору; порядок розрахунків; пункти відправлення та призначення вантажу; порядок погодження змін маршруту, виду транспорту, вказівок клієнта; строк (термін) виконання договору; а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди.

Щодо істотних умов договору перевезення вантажів, то у ЦКУ не зазначається, які саме істотні умови у даного договору. За загальним правилом, істотними умовами є інформація про предмет, ціну та строк. Але у даному договорі є істотні умови, які передбачені у Законі України «Про автомобільний транспорт». Істотними умовами договору є: найменування та місцезнаходження сторін; найменування та кількість вантажу, його пакування; умови та термін перевезення; місце та час навантаження і розвантаження; вартість перевезення; інші умови, узгоджені сторонами [4].

Особливе місце у переліку істотних умов цих договорів посідає відповідальність сторін за цими договорами. Відповідальність у договорі перевезення за якість надання послуг, за збереження товару тощо, яка покладається на перевізника, є прямою, тоді як в договорі про транспортну експедицію відповідальність перевізника перед замовником – непряма, адже перевізник відповідає перед експедитором, а останній – перед замовником. Крім того, відповідальність сторін є істотною умовою договору транспортного експедирування.

Тому кожний з цих двох видів договорів має свої позитивні сторони у кожній окремо взятій ситуації, та у будь-якому вигляді ці два види договору є пов'язаними між собою, адже договір перевезення – це договір з надання послуг перевезення вантажу, а договір транспортної експедиції – це договір з надання послуг з організації таких перевезень.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. № 435-IV в редакції від 01.01.2021р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення: 08.04.2021р.).

2. Миропольський В.В. Відмінність договору перевезення від договору транспортної експедиції. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* № 4. 2019. С. 54–56.

3. Про транспортно-експедиторську діяльність: Закон України від 01.07.2004р. № 1955-IV в редакції від 03.08.2012р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1955-15#Text (дата звернення: 08.04.2021р.).

4. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001р. № 2344-III в редакції від 16.10.2020р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text (дата звернення: 08.04.2021р.).

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

М.А. Мамчур, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-17-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ

Комерційна таємниця має важливе значення для суб'єкта господарської діяльності. Охороняючи інформацію, яка носить конфіденційний характер, суб'єкт господарської діяльності має неабиякі конкурентні переваги на ринку. Тому необхідність встановлення правового режиму комерційної таємниці є одним із важливих завдань забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання.

В Україні інститут комерційної таємниці поки перебуває на стадії формування та становлення. Його вдосконалення для нашого законодавства нині є актуальним. На сьогодні відсутній окремий спеціальний закон про комерційну таємницю. Правовідносини, які виникають щодо комерційної таємниці, регулюються правовими нормами Господарського та Цивільного кодексів України, а також Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Тому дана тема є актуальною, як для науковців, так і для практиків, та потребує досконалого вивчення.

Проблемам охорони та захисту комерційної таємниці присвячені роботи таких науковців, як А.В Аксютіна, Д. Гетманцев, О.О. Кулініч, О.В. Нестерцова-Собакарь, Ю. В. Носік, Г.О. Сляднєва, В. О. Семків, Р. С. Шандра та інші. Мета тез полягає у тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України охарактеризувати правове регулювання комерційної таємниці.

Комерційна таємниця як атрибут господарської діяльності суб'єкта господарювання закріплена на законодавчому рівні. До основних ознак комерційної таємниця слід віднести універсальність, необмежені строки охорони комерційної таємниці, відсутність потреби офіційного визнання її охороноздатності, державної реєстрації або виконання яких-небудь інших формальностей.

Для безпосереднього визначення переліку відомостей, що становлять комерційну таємницю, на практиці на підприємстві створюється спеціальна комісія, яка займається групуванням і уточненням інформації для цього переліку. Керівник сам формує чисельність такої комісії, яка зазвичай не перевищує чотирьох-п'яти осіб. Створюється вона з найбільш кваліфікованих і компетентних фахівців основних підрозділів і представників юридичної служби та служби безпеки підприємства, ознайомлених як з діяльністю підприємства в цілому, так і з роботою окремих підрозділів.

Комерційна таємниця підлягає захисту господарським законодавством. Відповідно до частини 1 статті 162 ГК України суб'єкт господарювання, що є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами, за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а володілець інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності.

Строк правової охорони комерційної таємниці обмежується часом дії сукупності умов, зазначених у ч. 1 ст. 162 ГК України [1]. Вони зумовлюють сплив цього строку лише припиненням існування будь-якої з зазначених умов. Ця специфіка нерідко превалює під час вибору комерційної таємниці як форми правової охорони відомостей, коли відведений законом певний строк їх охорони в іншій формі (винаходу, корисної моделі тощо) не задовольняє суб'єкта господарювання [2, с. 191].

Майновими правами інтелектуальної власності на комерційну таємницю є право на використання комерційної таємниці, виключне право дозволяти використання комерційної таємниці, виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці [3, с. 46].

На сьогоднішній день проблема захисту комерційної інформації суб'єктів господарювання є актуальною, оскільки являє собою цінний складник професійної діяльності сучасного суспільства.

На думку І. Зайцевої-Калаур, для захисту комерційної таємниці суб'єктів господарювання спочатку потрібно розробити

дійову систему даного захисту, тобто вивчити всі можливі шляхи незаконного оволодіння нею. Найбільш частими протиправними діями, що дозволяють оволодіти конфіденційною інформацією підприємства, є: підкуп співробітників підприємства, що володіють або мають доступ до конфіденційної інформації; підслуховування телефонних переговорів; переманювання працівників конкурента; дистанційне звукове прослуховування; копіювання носіїв інформації; розшифровка радіовипромінювання комп'ютерів, факсів, телетайпів; розміщення мікропередавачів в приміщеннях і автомобілях; використання шпигунів-професіоналів; візуальний та слуховий контроль приміщення; засилання агентів до службовців або фахівців конкурента [3, с. 46].

Відповідно до положень чинного законодавства за порушення прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю передбачено настання адміністративної відповідальності, цивільно-правової відповідальності, господарської та кримінальної відповідальності.

Особливості адміністративно-правового захисту комерційної таємниці полягають у тому, що цей спосіб захисту комерційної таємниці здійснюється через інститут боротьби з недобросовісною конкуренцією. Згідно зі ст. 16 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» неправомірним збиранням комерційної таємниці вважається добування протиправним способом відомостей, що відповідно до законодавства України становлять комерційну таємницю, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання [4].

Законодавством України за порушення прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю передбачена також цивільно-правова відповідальність. Відповідно статті 432 Цивільного кодексу України кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності [5].

Оскільки питання про комерційну таємницю безпосередньо пов'язане з підприємницькою діяльністю, зазначені позови в основному відносять до компетенції господарських судів. Якщо в ролі відповідача виступає працівник, який розголосив комерційну таємницю всупереч трудовому договору, справу розглядає суд загальної юрисдикції. Якщо порушення права на комерційну таємницю завдає її власникові збитки, то особа, що незаконним способом одержала таємну інформацію, повинна ці збитки відшкодувати. Такий самий обов'язок покладають на працівників, які розголосили комерційну таємницю, й на контрагентів, які викрали цивільно-правовий договір та пов'язані зобов'язанням не розголошувати

конфіденційну інформацію. Збитки мають бути відшкодовані в повному обсязі: компенсації підлягають як реальна шкода, так і упущена вигода [6, с. 166].

Суб'єкти господарювання мають право захищати права на комерційну таємницю у судовому порядку. Якщо суб'єктам господарської діяльності завдано шкоду внаслідок неправомірного збирання, розголошення, схилення до розголошення та неправомірного використання комерційної таємниці, то вони мають право звернутись із заявою до Антимонопольного комітету України. Антимонопольний комітет України може прийняти рішення про накладання штрафу у розмірі до п'яти відсотків доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) суб'єкта господарювання за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф [7, с. 171].

З аналізу наведеного, можна зробити висновок, що комерційна таємниця - це інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Враховуючи те, що в Україні не існує єдиного спеціального законодавчого акту, який би регулював питання щодо застосування та захисту комерційної таємниці, вважаємо, що прийняття спеціального Закон України «Про комерційну таємницю» вирішить багато питань у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text

2. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України. За загальною редакцією В. К. Мамутова. Київ. 2004.

441 с.

3. Зайцева-Калаур І.В. Охорона комерційної таємниці – ефективна складова забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2016. № 4. С. 74–78.

4. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text

5. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

6. Паєнко О.А. Захист комерційної таємниці. *Молодий вчений*. 2015. № 3 (18). С. 164–168.

7. Дюкарєва-Бержаніна К.Ю. Захист прав на комерційну таємницю: національні підходи та світовий досвід. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 168–176.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

А.С. Шестакова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-17-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ГОСПОДАРСЬКИЙ ДОГОВІР ЯК ОСНОВА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ЙОГО УКЛАДАННЯ ТА РОЗІРВАННЯ

Однією з найпоширеніших підстав виникнення економічних зобов'язань є господарські договори, за допомогою яких опосередковуються зв'язки між суб'єктами господарювання, а також між ними та іншими учасниками економічних відносин.

Господарський договір виступає як правова форма взаємовідносин між суб'єктами господарювання, визначає їх майнові зобов'язання і спрямований на досягнення певного результату ведення бізнесу.

Як особлива категорія господарського законодавства і права України, господарський договір має певну правову основу. Основою правового регулювання господарсько-договірних відносин виступає Господарський кодекс та Цивільний кодекс України.

Можна визначити, що з прийняттям Господарського кодексу, договори в Україні регулюються:

а) загальними (договір, про зобов'язання, зобов'язання, що випливають з договорів) і спеціальними (купівля-продаж, поставка, контрактація сільськогосподарської продукції, постачання енергетичними та іншими ресурсами, лізинг, підряд, будівельний підряд, виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, перевезення, транспортне експедирування, зберігання на товарному складі, позика, кредит,

банківський вклад, банківський рахунок, факторинг, комерційна концесія тощо) нормами Цивільного кодексу України;

б) нормативно-правовими актами господарського законодавства, а саме: Господарським кодексом та законами України щодо окремих видів господарської діяльності (інвестиційної, зовнішньоекономічної, транспортно-експедиторської тощо).

За радянських часів господарський договір визначався як цивільно-правовий договір планового характеру, метою якого є співробітництво соціалістичних організацій, потрібне для досягнення відповідного господарського результату [1, с. 8]. Нині, на думку більшості дослідників, особливості господарського договору виявляються у його особливому функціональному навантаженні. Визначається, що господарський договір − це найоперативніший та найгнучкіший засіб зв'язку між виробництвом і споживанням, вивченням потреб і негайним реагуванням на них, а також найважливіший засіб, який дисциплінує господарський обіг. Господарському договору притаманний особливий суб'єктивний склад, специфіка діяльності суб'єктів господарювання, а також предмет і мета, для досягнення якої укладається цей договір.

Для розмежування господарських договорів застосовуються доктринальна і нормативна класифікації, основою яких є їх юридичні властивості. Сучасні дослідники виділяють велику кількість критеріїв класифікації господарських договорів, зокрема такі: суб'єктний склад, строк дії, юридична підстава укладення, спосіб виникнення, спосіб оферти і визначення змісту, зміст істотних умов, предметна ознака, взаємне становище сторін у договірних відносинах тощо.

Функції господарського договору − це передбачені або санкціоновані законом регулятивні властивості його як юридичного акту, завдяки яким врегульовуються відповідні господарські відносини.

Порядок укладення господарського договору хоча і залежить від способу укладення договору, який може бути двох видів: конкурентний або неконкурентний, проте передбачає загальну послідовність стадій, через які проходять сторони, узгоджуючи волю та встановлюючи цивільні права та обов'язки. Укладення договорів може відбуватися за схемою «оферта-акцепт».

Якщо ж перед укладенням договору сторонам необхідно провести цілий комплекс узгоджувальних дій схеми «оферта - акцепт» недостатньо. Щодо форми господарських договорів, то вони можуть укладатися в письмовій та нотаріальній формах, або шляхом вчинення конклюдентних дій. При цьому необхідно розмежовувати письму форму договору та письмове оформлення договору, укладеного усно.

Варто зазначити, що законодавець забороняє розірвання договорів в односторонньому порядку, окрім випадків передбачених законом та самим договором. У тому у разі, якщо одна зі сторін виявила бажання розірвати господарський договір, вона повинна направити іншій стороні пропозицію про його розірвання. Сторона договору, яка одержала пропозицію про розірвання договору, у двадцятиденний строк після одержання пропозиції повідомляє другу сторону про результати її розгляду. У разі, якщо сторони не досягли згоди щодо розірвання договору або у разі неодержання відповіді у встановлений строк з урахуванням часу поштового обігу, зацікавлена сторона має право передати спір на вирішення суду. Договір вважається розірваним з дня набрання чинності судового рішення, якщо іншого строку набрання чинності не встановлено в самому рішенні суду.

З вищезазначеного випливає, що на сьогодні існує три способи розірвання господарського договору: 1) шляхом одностороннього розірвання у випадках, передбачених законом або самим договором; 2) внаслідок домовленості сторін про розірвання господарського договору; 3) за рішенням суду. Кожен із перелічених способів має особливості, свої плюси та мінуси, тому застосовується залежно від ситуації індивідуально.

Список використаних джерел

1. Вердников В.Г., Первушин А.Г. Хозяйственный договор в деятельности предприятий сельского хозяйства. М.: Юрид.лит., 1976. 233 с.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

СЕКЦІЯ 5

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. ФІНАНСОВЕ ПРАВО. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО. АГРАРНЕ ПРАВО. ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО. ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

Т.П. Макарова, викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин
Університет імені Альфреда Нобеля, Дніпро

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПЕРЕРАХУНКУ ПЕНСІЙ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ У ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ З ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Конституція України, гарантує, що людина, її життя і здоров`я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю та закріплює право кожної людини похилого віку на справедливу і задовільну винагороду, соціальний захист, що є основним джерелом існування для них самих та їхніх сімей [1].

Одним із фундаментальних принципів сучасної демократичної країни є орієнтація на забезпечення повноцінної реалізації прав і свобод особистості та рівності перед законом. Для цього держава має впроваджувати і дотримуватися реалізації людиноцентристського підходу та стати сервісом, який спрямований на реалізацію публічного інтересу та надання відповідних послуг громадянам. Громадяни, у свою чергу, мають оволодіти навичками ефективної взаємодії з органами публічної влади, оскільки вони є користувачами державного сервісу [2, с. 44–46].

Проблеми в опануванні такого державного сервісу, як призначення та перерахунок пенсій в сучасних умовах виникають майже у всіх громадян похилого віку, в тому числі у осіб, які звільнені з військової служби та осіб прирівняних до них. Складнощі виникають через велику кількість нормативних документів, які регулюють певні питання, чисельні зміни в законодавстві та їх суперечливість, недосконалий механізм взаємодії з державними органами, які мають надавати ці послуги, юридична необізнаність громадян, формальний підхід при розгляді таких судових справ, а також відсутність

відповідальності посадових осіб державних органів, які уповноважені реалізовувати державну політику в сфері пенсійного законодавства.

Спеціальним законом, який регулює правовідносини у сфері пенсійного забезпечення громадян України із числа осіб, які перебували на військовій службі, є, зокрема, Закон України від 09.04.1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі за текстом – Закон № 2262-XII) [3].

Статтею 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-XII (далі Закон № 2011-XII) визначено, що держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів [4].

Відповідно до частини другої статті 9 Закону № 2011-XII до складу грошового забезпечення входять: посадовий оклад, оклад за військовим званням; щомісячні додаткові види грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премія); одноразові додаткові види грошового забезпечення.

Грошове забезпечення визначається залежно від посади, військового звання, тривалості, інтенсивності та умов військової служби, кваліфікації, наукового ступеня і вченого звання військовослужбовця. Грошове забезпечення підлягає індексації відповідно до закону (частина третя статті 9 Закону № 2011-XII).

Згідно з частиною 4 статті 63 Закону № 2262-XII усі призначені за цим Законом пенсії підлягають перерахунку у зв`язку зі зміною розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, або у зв`язку із введенням для зазначених категорій осіб нових щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, встановлених законодавством.

Перерахунок пенсій здійснюється на момент виникнення права на перерахунок пенсій і провадиться у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, у строки, передбачені частиною другою статті 51 цього Закону. У разі якщо внаслідок перерахунку пенсій, передбаченого цією частиною, розміри пенсій звільненим зі служби військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, є нижчими, зберігаються розміри раніше призначених пенсій.

29 грудня 2015 року статтю 63 Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII доповнено новою частиною такого змісту:

«Перерахунок пенсій особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України (міліції), які мають право на пенсійне забезпечення або одержують пенсію на умовах цього Закону, здійснюється з урахуванням видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, встановлених законодавством для поліцейських».

Відповідно до абзацу 2 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Національну поліцію» за колишніми працівниками міліції, у тому числі пенсіонерами, а також членами їхніх сімей, іншими особами зберігаються пільги, компенсації і гарантії, передбачені цим Законом для колишніх поліцейських, членів їхніх сімей, інших осіб.

Пенсійний фонд України після прийняття Кабінетом Міністрів України рішення щодо перерахунку пенсій та отримання відповідного повідомлення від Мінсоцполітики повідомляє своїм головним управлінням в Автономній Республіці Крим, областях, м. Києві та Севастополі про підстави для проведення перерахунку пенсій та про необхідність підготовки списків осіб, пенсії яких підлягають перерахунку, та надсилає відповідну інформацію Міноборони, МВС, Національній поліції, Мін'юсту, Мінінфраструктури, СБУ, Службі зовнішньої розвідки, ДФС, Управлінню державної охорони, Адміністрації Держспецзв`язку, Адміністрації Держприкордонслужби, ДСНС.

Головні управління Пенсійного фонду України у десятиденний строк з моменту надходження зазначеного повідомлення складають списки за формою згідно з додатком 1 та подають їх органам, які уповноважені рішеннями керівників державних органів видавати довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії. На підставі списків уповноважені органи готують довідки про розмір грошового забезпечення, що враховується для перерахунку пенсій, для кожної особи, зазначеної в списку, за формою згідно з додатками 2 і 3 та у місячний строк подають їх головним управлінням Пенсійного фонду України.

Але, на практиці, списки органів пенсійного фонду є недосконалими, не враховують всіх осіб, пенсії яких підлягають перерахунку, а також не всі уповноважені органи виконують належним чином свій обов'язок щодо виготовлення довідок про розмір грошового забезпечення, що враховується для перерахунку пенсій, або, взагалі, ухиляються від обов'язку їх складання та видачі. У громадян вже на цьому етапі виникають суттєві складнощі щодо можливості особисто отримати такі довідки та звернутись до органів пенсійного фонду за перерахунком пенсій. Складнощі виникають

навіть у визначенні органу, який уповноважений складати та видавати такі довідки, оскільки така інформація не оприлюднюється. Отже, для отримання довідок для перерахунку пенсій, пенсіонери - колишні військовослужбовці змушені звертатися до адміністративного суду. Але, навіть наявність рішень Верховного суду у зразкових справах про зобов'язання уповноважених органів складати та видавати такі довідки не змінює ситуацію та не вирішує проблему докорінно.

Також, уповноважені органи при складенні довідок для перерахунку пенсій не завжди включають до них всі необхідні складові грошового забезпечення, які мають враховуватися для перерахунку пенсій.

Так, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ (міліції) перерахунок пенсії з 1 січня 2016 р. проводиться з розміру грошового забезпечення за прирівняною посадою поліцейського, враховуючи оклади за посадою, спеціальним званням, відсоткову надбавку за вислугу років, щомісячні додаткові види грошового забезпечення (надбавки, доплати, підвищення) та премії в розмірах, установлених законодавством, з якого було сплачено єдиний внесок на загальнообов`язкове державне соціальне страхування, за січень 2016 р. відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 988 «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції» [5].

Але, на теперішній час чисельна кількість пенсіонерів системи МВС стикаються з тим, що до довідок для перерахунку пенсій не включаються всі належні показники грошового забезпечення, які мають значення для перерахунку пенсії у бік підвищення. Колишні службовці поліції (міліції) змушені вирішувати питання щодо включення всіх складових до довідок для перерахунку пенсій в судовому порядку. На жаль, суди, при розгляді таких справ не завжди враховують специфіку показників грошового забезпечення поліцейських та відмовляють у задоволенні позовів.

Наприклад, в адміністративній справі №340/3160/21 предметом розгляду якої була протиправна відмова уповноваженого органу включити до довідки для перерахунку пенсії таких показників грошового забезпечення, як надбавка за виконання особливо важливих завдань та премія. Адміністративними судами першої та апеляційної інстанцій при розгляді цієї справи не було враховано, що розмір надбавки за виконання особливо важливих завдань та премії визначається індивідуально та є змінною величиною, і протиправно відмовлено у задоволенні позову, незважаючи на те, що наведені показники включені до складових грошового забезпечення поліцейських згідно наведеної постанови Кабінету Міністрів України №988.

Подолання наведених проблем у сфері пенсійного законодавства щодо осіб, звільнених з військової служби, можливе через запровадження ефективного механізму державного управління у сфері пенсійного забезпечення, яке має характеризуватися реалізацією адміністративних процедур шляхом відкритої публічної діяльності, застосуванням зрозумілих правових інструментів демократичного врядування, упорядкування суспільної діяльності та надання адміністративних послуг громадянам як засобу реалізації їх прав та свобод громадян [2].

Список використаних джерел

1. Конституція України, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 30.03.2021).

2. Адміністративно-правова реформа в Україні. За заг. ред. С.В. Пєткова. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. 180 с. URL: https://duan.edu.ua/university-ukr/kafedry/15-pages/335-kafedra-prava.html (дата звернення 30.03.2021).

3. Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 09.04.1992 № 2262-XII, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12/conv#n360 (дата звернення 30.03.2021).

4. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 № 2011-XII, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text (дата звернення 30.03.2021).

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року №988 «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції», URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2015-%D0%BF#Text (дата звернення 30.03.2021).

В.В. Воронін, викладач
кафедри права, політології та міжнародних відносин
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

КОНЦЕПЦІЯ ВИНИ В ПОДАТКОВОМУ ПРАВІ

16 січня 2020 року прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» № 466-IX.

Зазначений закон вносить зміни до проведення перевірок, які будуть оформлюватись з 01 січня 2021 року. Відтепер у прийнятих податкових рішеннях-повідомленнях обов'язково зазначається наявність вини платника податків у вчинених діяннях. Тобто Законом України № 466-IX від 16 січня 2020 року оновлено концепцію вини у вчинених платником податків діяннях.

Перевірки, які були розпочаті до 01 січня 2021 року, заперечення на акти (довідки) за результатами проведення таких перевірок та винесені податкові повідомлення-рішення та їх оскарження, відповідно пункту 56 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, здійснюються за правилами цього Кодексу, що діяли до 1 січня 2021 року [1].

Новели щодо обов'язковості зазначення вини при притягнені платників податків до відповідальності будуть застосовані до перевірок, які розпочнуться після 01 січня 2021 року.

Всі зміни ПК України не містять дефініції поняття «вина», яке закріплено у новій редакції п. 109.1 ст. 109 ПК України. Так податковим правопорушенням є протиправне, винне діяння платника податку, контролюючих органів їх посадових осіб та інших суб'єктів у випадках передбачених ПК України [1].

У вказаній статті ПК України можна прослідити схожість з визначенням кримінального правопорушення (злочину) у кримінальному праві, зокрема у Кримінальному кодексі України.

Відтак, стаття 11 Кримінального кодексу України визначає кримінальне правопорушення як передбачене КК України, суспільно небезпечне, винна дія чи бездіяльність суб'єкта, за вчинення якого передбачена кримінальна відповідальність [2].

Питання визначення поняття кримінального правопорушення у своїх роботах описували В.О. Навроцький, В.Я. Таційй, В.В. Сташис, М.І. Ковальова та інші.

Поняття «правопорушення (злочин)» визнається як суспільно небезпечне, винне, протиправне і кримінально каране діяння (дія чи бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину [3, с. 75].

Встановлення вини у платника податків вчиненні податкового правопорушення можливе в разі доведення контролюючим органом такої обставини. Тобто необхідною підставою для застосування до особи фінансової відповідальності за вчинення податкового правопорушення є встановлення вини, у встановлених пунктом 109.3 статті 109 ПК України випадках, платника, що означає те, що особа може та/або мала дотримуватися правил і норм чинного податкового законодавства.

Статтею 112 ПК України встановлено перелік підстав визначення вини: установлення можливості дотримання особою правил і норм, за порушення яких Кодексом передбачена відповідальність, але невжиття цією особою достатніх заходів щодо їх дотримання; доведення контролюючим органом того, що вчиняючи дії або допускаючи бездіяльність, за які передбачена відповідальність, платник податків діяв нерозумно, недобросовісно та без належної обачності [1].

Підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку (ч. 1 ст. 42 Господарського кодексу України) [4].

Особа, яка є платником податків, не обмежена у законних способах ведення своєї підприємницької діяльності. Так з урахуванням ч. 4 ст. 9 КАС України, при дотриманні принципу офіційності, судом вживаються законні заходи для з'ясування всіх обставин та фактів справи. Тому такі принципи повинні розповсюджуватись на підприємницьку діяльність, а саме про обранні бізнес моделі свого підприємства, у зносинах зі своїми контрагентами, складання первинних документів, проведенні розрахунків та веденні обліку доходів та витрат. Наразі саме так склалась практика судів.

З іншого боку, підпункт 16.1.2 пункту 16.1 статті 16 ПКУ зобов'язує платників вести в установленому порядку облік доходів і витрат, складати звітність, що стосується обчислення і сплати податків. Ведення податкового обліку за правилами статті 44 ПКУ здійснюється на підставі первинних документів. Згідно з презумпцією правомірності рішень платника податку (підпункт 4.1.4 пункту 4.1 статті 4 ПКУ) і принципом in dubio pro tributario, тобто тлумачення з більш сприятливими для платника податків наслідками (пункт 56.21 статті 56 ПКУ) наведені критерії мали би застосовуватися лише щодо ведення податкового обліку.

Умови, які свідчать про вину платника у вчиненні податкового правопорушення, та їх доведення покладається на контролюючі органи. Саме нерозумні, недобросовісні та без належної обачності дії особи, які призвели до порушення податкового законодавства тягнуть за собою відповідальність. Застосування цих трьох критеріїв «нерозумність», «недобросовісність» та «без належної обачності» та їх сукупність є підставною для застосування санкцій. Зі свого змісту ці критерії є оціночними поняттями, зміст яких має визначити або закон або суд.

Необхідно зважати, що в цьому разі законодавець формально закріпив критерії, які вже застосовувалися контекстуально в судовій практиці. Зокрема, у постанові Верховного Суду від 17 грудня 2020 року у справі № 826/6821/13-а йшлося про те, що належна податкова обачність є законною передумовою отримання податкової вигоди, з якої випливає, що сумлінним платникам податку необхідно подбати про підготовку доказової бази, яка б підтверджувала прояв належної обачності під час вибору контрагента. Платник при провадженні своєї господарської діяльності повинен бути обачним, оскільки від цього в подальшому залежить його прибуток, наявність санкцій та інші наслідки для підприємства.

Одним із проявів дотримання суб'єктом господарювання принципу добросовісності є розумна обачність, яка реалізується, зокрема, під час належного та розумного вибору контрагентів. Оскільки підприємницька діяльність здійснюються суб'єктом на власний розсуд, у господарських правовідносинах учасники мають проявляти розумну обачність оскільки наслідки вибору недобросовісного контрагента покладаються на таких учасників.

Недотримання або неналежне дотримання законодавства без цілеспрямованого діяння особи є винною поведінкою (необережність), що порушує обов'язки, визначені за платником податків у статтях 16, 36 ПК України. Так, у постановах Верховного Суду від 03 грудня 2020 року у справі № 821/2154/16 і П'ятого апеляційного адміністративного суду від 03 лютого 2021 року у справі № 540/2512/20 йдеться про те, що відповідно до приписів статті 109 ПК України податковим правопорушенням є протиправне, винне (у випадках, прямо передбачених цим Кодексом) діяння (дія чи бездіяльність) платника податку (зокрема осіб, прирівняних до нього), контролюючих органів та/або їх посадових (службових) осіб, інших суб'єктів у випадках, прямо передбачених ПК України. Діяння вважаються вчиненими умисно, якщо існують доведені контролюючим органом обставини, які свідчать, що платник податків удавано, цілеспрямовано створив умови, які не можуть мати іншої мети, крім як невиконання або неналежне виконання вимог, установлених ПК України та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Необхідно зважати на той факт, що підтвердженням вини особи може бути й учинення правопорушення як триваючого (згідно з пунктом 111.5 статті 111 ПК України) чи повторного (відповідно до пункту 111.4 статті 111 ПК України). Статті 117, 119, 120, 121, 123, 124, 125-1,126, 127, 128-1 ПК України передбачають застосування санкцій за повторне порушення

платниками податків податкового законодавства. Відповідальність за аналогічний склад правопорушення передбачена в редакції, що діяла до 1 січня 2021 року.

Отже, законодавцем достеменно не встановлено та не визначено саме визначення поняття «вини» у податковому правопорушенні, встановлено оціночні критерії визначення такої «вини», що дає підставу вважати, що останню крапку у цьому питанні поставить тільки суд.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI. Дата оновлення: 28.03.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 20.04.2021).

2. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III. Дата оновлення: 17.04.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 20.04.2021).

3. Сташис В.В., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів 4 вид. перероб. та доп. Харків: Право, 2010. 456 с.

4. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV. Дата оновлення: 27.02.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15 (дата звернення: 20.04.2021).

А.О. Драгомерецька, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-20м
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВАКЦИНАЦІЇ В УКРАЇНІ

Спори між владою і «антіпрівівочнікамі» з приводу обов'язкової вакцинації дітей тривають вже не один рік. Хвиля примусів до щеплень то виникає, то затихає. Ситуація з коронавірусом 2020 року стала своєрідним «каталізатором» процесу посилення позиції влади щодо щеплень.

Діти, яким не зроблено щеплення, крім тих, у яких є якісь медичні протипоказання до вакцинації, не будуть допущені до дитячих садочків та шкіл. Це пов'язано з тим, що такі діти, відвідуючи навчальні заклади та спілкуючись з оточенням, підвищують ризик для виникнення спалахів інфекційних хвороб, що загрожують не тільки їхньому здоров'ю, а й здоров'ю інших людей.

Саме батьки (законні представники) дитини приймають рішення про необхідність проведення вакцинації. Для прийняття батьками обґрунтованого рішення їм необхідна повна та правдива інформація з питань імунопрофілактики. Однак інформація, отримана батьками з різних джерел, може бути суперечливою або не до кінця зрозумілою, що сприяє формуванню негативного ставлення до імунізації. Зниження охоплення вакцинацією населення закономірно призведе до підйому захворюваності на інфекції, і всі досягнуті успіхи щодо їх запобігання нівелюються.

Негативна необґрунтована інформація щодо вакцинопрофілактики веде до збільшення числа відмов від щеплень і, як наслідок, погіршення епідеміологічної ситуації в країні.

Якщо ж медичні працівники будуть знати причини відмов від вакцинації це допоможе аргументовано довести батьками необхідність її проведення.

Імунізація – це єдиний і найдієвіший спосіб для захисту дітей від різних хвороб. Імунна система – це захисний механізм в кожному з нас, який допомагає організму боротися з хворобами. Коли ми хворіємо через потрапляння в організм вірусу або бактерії, то у відповідь на це наш організм виробляє антитіла. Ці антитіла борються з вірусом або бактерією (антигеном) і допомагають нам перемогти хворобу. Навіть після того як хвороба мине, і ми відчуємо себе здоровими, ці антитіла зазвичай залишаються в нашому організмі та захищають нас від повторного зараження тієї ж хворобою. Це називається імунітетом.

Використання вакцин – найефективніший спосіб створити імунітет (захист від хвороби) і не допустити страждань від шкідливих впливів хвороби. Завдяки проведенню вакцинації вдається істотно знизити захворюваність багатьма інфекціями. Однак до цього часу розуміння значущості імунопрофілактики для збереження здоров'я залишається на невисокому рівні.

Залишається актуальною проблема відмови батьків від вакцинації своїх дітей. Третина батьків не підтримує обов'язкову вакцинацію дітей, мотивуючи це різними факторами («немає інфекцій», «краще діти перехворіють природним шляхом», «велике імунне навантаження» тощо).

Відповідно до частини першої статті 15 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» відвідування дітьми виховних, навчальних, оздоровчих та інших дитячих закладів проводиться за наявності відповідної довідки закладу охорони здоров'я, у якому дитина перебуває під медичним наглядом. Дітей без профілактичних щеплень не будуть пус-кати до садочка чи школи.

Проте, ч.6 статті 12 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» передбачає, що особа, якій мають зробити щеплення та (або) її законні представники можуть відмовитися від обов'язкових профі-лактичних щеплень. Про що лікар має право взяти у них відповідне письмове підтвердження, а якщо вони відмовляються дати таке підтвердження – лікар засвідчує це актом у присутності свідків [1].

Згідно зі статтею 12 Закону України «Про охорону дитинства» батьки несуть відповідальність за стан здоров'я дитини, її фізичний розвиток [2]. Відповідно до положень статті 3 Конвенції про права дитини у всіх питан-нях щодо дітей першочергова увага приділяється як найкращим інтересам дитини [3].

У будь-якому випадку, навіть якщо батьки відмовляються від вакцинації своєї дитини, вона має право навчатися за дистанційною формою навчання. Тобто у кожній дитині залишається можливість та доступ до шкільної освіти.

У разі відмови батьків від щеплень дітей питання щодо відвідування дітей навчального закладу вирішується лікарсько-консультативною комісією. Лікарсько-консультативна комісія у своїй роботі має керуватися нака-зом Міністерства охорони здоров'я України від 29.11.2002 №434 та затвердженого цим наказом «Положення до відвідування дошкільного та шкільного загальноосвітнього навчального закладу» [4, 5].

Після вивчення документів дитини медична комісія має видати висновок про те, що дитина може відвідувати навчальний заклад. У цьому разі керівник цього закладу не має права відмовити в прийнятті дитини до навчального закладу, що передбачено статтею 53 Конституції України, яка гарантує право на освіту і нікому не може бути відмовлено в цьому праві [6].

Відповідно до ч. 2 статті 28 Закону України «Про дошкільну освіту» дитина має гарантоване державою право на безпечні та нешкідливі для здоров'я умови утримання, розвитку, виховання і навчання [7].

Цікавим є дослідження вчених із Швейцарії. Це країна з високим рівнем життя, і основною проблемою, з якою стикаються лікарі-педіатри, це переконаність батьків у здоровому способі життя. Проведене опитування батьків із Швейцарії показало, що основною причиною відмови від вакцинації є думка, що здоровий спосіб життя здатний захистити їхню дитину від інфекції. Крім здорового способу життя, батьки вважають, що вторгнення в природний імунітет дитини – це порушення законів природи. Сама хвороба, на їхню думку, не страшна, тренувати імунітет потрібно природним чином, а саме – перехворіти.

Обов'язкова імунізація не має одностайного визначення. Програми імунізації, їх законодавчі положення і досвід в різних країнах значно розрізняються, що ускладнює визначення «обов'язкової імунізації». Кожна країна має унікальну ситуацію щодо ряду рекомендованих і обов'язкових підходів.

Можливо зробити висновок, що ефективність політики вакцинації залежить від взаємодії безлічі соціальних і економічних факторів та пов'язана з низкою складних моральних і правових дилем.

З одного боку, відмовою від щеплень батьки наражають на небезпеку не тільки своїх дітей, а й усе суспільство. Адже знижується загальний рівень так званого колективного імунітету, що загрожує немовлятам, тим, у кого є певні проблеми зі здоров'ям, і багатьом іншим.

Вакцини природним чином заздалегідь навчають імунну систему дитини того, як швидко впоратися з інфекцією при можливій зустрічі. Вакцинація на сьогодні є науково доведеним найбільш безпечним і ефективним способом захисту дитини від серйозних захворювань. Завдяки вакцинації формується захищений прошарок населення, який стримує епідемії небезпечних інфекцій.

В обов'язковому порядку дітей вакцинують тільки від дійсно небезпечних захворювань, а ймовірність ускладнень від щеплення в тисячі разів менше, ніж наслідки хвороби в разі відмови від неї.

Тому, якщо батьки вважають себе соціально відповідальними громадянами, то повинні добровільно прищеплювати своїх дітей. Ми вважаємо, що необхідно карати ЗМІ, блогерів і лікарів за заклики до відмови від щеплень. не допускати у будь-які освітні установи дітей без підтвердження вакцинації, а також карати батьків, які відмовляються щепити дитину без медичних підстав.

Першочергове завдання у формуванні прихильності імунопрофілактики є усунення дефіциту інформації про роль і значенні імунопрофілактики в збереженні здоров'я населення. Нині серйозною проблемою є недостатність інформації про необхідність проведення імунопрофілактики як у населення, так і у лікарів. Тому для підвищення рівня обізнаності необхідно забезпечити населення чіткою і науково обгрунтованою інформацією.

У зв'язку з цим основним напрямом формування прихильності населення до імунопрофілактики повинен стати освітній компонент, формування прихильності у лікарів має починатися на рівні вищих навчальних закладів.

Для підвищення прихильності імунопрофілактики у населення провести активну роботу щодо інформування про необхідність імунопрофілактики та протидіяти антивакцинальній пропаганді через

засоби масової інформації. На цей час стоїть завдання щодо формування у населення позитивного ставлення до імунопрофілактики як до безпечного та ефективного способу захисту від інфекції.

Також необхідно підготувати законопроєкти, які передбачають заборону поширення інформації в ЗМІ та інтернеті із закликами до відмови від вакцинації та передбачити відповідальність за публікацію таких звернень. Передбачити адміністративну відповідальність для фізичних осіб, які заявляють в інтернеті про шкоду профілактичних щеплень. Для медичних працівників, які ведуть антивакцинальну кампанію, має бути передбачена дисциплінарна відповідальність. Крім того, зобов'язати всіх терапевтів та педіатрів проходити сертифікаційний курс з вакцинології.

З іншого боку, запровадження законодавчої вимоги робити щеплення являє собою обмеження прав, вимагаючи цього від своїх громадян, уряди повинні також максимально чітко доносити переваги, які кожна людина отримує на заміну.

Хотілося б сподіватися, що більшість країн скористаються накопиченим досвідом і в розв'язанні цього питання підуть не шляхом жорсткого регулювання та примусу, а шляхом формування довіри до суспільних інститутів, підвищення рівня обізнаності та створення системи соціальних гарантій.

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

А.В. Козлова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19м
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІТ-ПРАВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТНОЇ СФЕРИ І НАПРЯМІВ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Незважаючи на те, що виникнення інформаційного права відбулося ще у XX столітті, його становлення в Україні здійснюється й на сьогоднішній час [1]. Порівняно повільний розвиток науки «інформаційне право» можна пояснити відсутністю ґрунтових теоретичних досліджень, що призводить до суперечок між науковцями-юристами щодо визначення не тільки самого поняття «інформаційне право», предмету та методу, а також напрямів його правового регулювання [2].

Стрімкий технологічний розвиток, що супроводжувався впровадженням інформаційних технологій в усі сфери життя суспільства та держави зумовив появу феномену «ІТ-права» і проблему його розмежування з інформаційним правом [3]. Метою цієї роботи є визначення найбільш суттєвих питань сучасних дискусій щодо співвідношення інформаційного права і ІТ-права, що дозволить окреслити шляхи подальших наукових пошуків і розвиток законодавства у цій сфері.

Дослідження ґрунтується на працях таких вітчизняних фахівців, як Д. Гетманцев, Л. Коваленко, Б. Кормич. А. Кафтя, П. Красноступ, О. Кохановська, А. Новицький, К. Пестова, О. Сімсон, І. Сопілко, О. Соснін, Є. і О. Харитонови.

Щоб зробити висновки стосовного того, чи тотожні поняття інформаційного і ІТ-права, або ж їх навіть неможливо співвідносити, слід з'ясувати сутність кожного з них. Для цього необхідно визначити ядро кожної з галузей права (у даному випадку більш відомої – «інформаційне право» та нової – «ІТ-право»), яке складають предмет та метод правового регулювання [4]. Так, наприклад, Л.Коваленко зазначає, що основний предмет правового регулювання інформаційного права - це інформаційні відносини, що виникають при здійсненні інформаційних процесів, тобто процесів створення, збору, опрацювання, зберігання, пошуку, передачі, поширення й використання інформації [5, с. 150].

У свою чергу, О.Сімсон у своїй публікації вказує, що предметом ІТ-права виступають відносини у цифровому середовищі, а саме відносини з приводу створення, зберігання, передачі та захисту інформації в електронному вигляді, обробка якої відбувається з використанням інформаційних технологій у глобальних та локальних інформаційних системах [6].

Інформація як об'єкт згаданих відносин, є досить багатогранною та широко застосованою в будь-якому вигляді, будь-яким суб'єктом, за допомогою будь-яких ресурсів в залежності саме від сфери застосування. Зокрема, в контексті інформаційного права інформацію слід вважати більш ширшою, оскільки вона може охоплювати одразу дві категорії. Першою категорією можна виділити інформацію поза технологічної сфери, тобто яка є об'єктом відносин з приводу реалізації громадянами своїх конституційних прав та свобод на інформацію, охорони та захисту своїх особистих немайнових інформаційних прав, обігу інформації за допомогою засобів масової інформації, захисту персональних даних та інше. До другої категорії входить інформація, існування якої забезпечується інформаційними технологіями. Наприклад, це інформація правового захисту веб-

сторінок та їх інформативного накопичення, захист від кіберзлочинності, отримання електронних адміністративних послуг, інформація стосовно надання послуг програмного забезпечення та/або його розробки, інформація щодо ведення інтернет-бізнесу, а головно – це інформація про захист інтелектуальної власності на комп'ютерні програми, що надає можливість авторам контролювати результати своєї праці.

Тож, з визначень предмета правового регулювання ІТ-права, які надають науковці, випливає, що інформація в контексті ІТ-права обмежується другою категорією та може регулюватися лише за наявності спеціальної так би мовити основи – за допомогою інформаційних технологій та інформаційних систем. В такому випадку можна навіть казати про особливу спеціалізацію феномену «ІТ-право», що дає нам можливість припустити виокремлення його в окрему галузь права, де інформація виступає окремим продуктом або послугою, а не звичним для інформаційного права абстрактним об'єктом для пошуку, опрацювання, зберігання, поширення та інше.

Відомі вітчизняні дослідники професори Є. та О. Харитонови пропонують розглядати ІТ-право з позицій не позитивістського, а цивілізаційного підходу. В такому сенсі ІТ-право може розглядатися як регулятивні норми ((переважно цивільно-правові), що забезпечують функціонування ІТ-відносин. При цьому зазначається, що до відповідного нормативного масиву можуть бути віднесені лише норми, що стосуються суто сфери ІТ-відносин, в тому числі створення та використання програмного забезпечення, Інтернет-відносини тощо [7, с. 204].

Багато суперечок серед спільноти науковців-юристів йдеться й стосовно визначення методу правового регулювання як інформаційного права, так й ІТ-права [8]. Але більшість все ж-таки схильні до того, що обидві галузі є неоднорідними, комплексними, взаємопов'язаними та можуть регулювати як цивільні відносини, яким притаманний здебільшого диспозитивний метод правового регулювання, так й відносини у сфері корпоративних, фінансових, податкових прав, які характеризуються імперативністю [9].

Незважаючи на перетин інформаційного та ІТ-права в методах правового регулювання, на галузеву належність в ІТ-праві елементів різних галузей права неможливо не визначити його спеціалізовану особливість, яка на сьогоднішній час в Україні на законодавчому рівні закріплена неналежно [10]. Кажучи про нормативне регулювання відносин у сфері ІТ, доречним буде процитувати А. Новицького , який зазначає, що «в сфері ІТ-України можна констатувати різні види формування правових норм: ті, що склались історично(ЗУ «Про

інформацію»); ті, що були прийняті на вимогу світової спільноти (ЗУ «Про електронний цифровий підпис», ЗУ«Про електронні документи та електронний документообіг»); ті, що прийняті на вимогу розвитку індустрії (ЗУ «Про Національну програму інформатизації»)» [11].

Тож виокремлених норм для ІТ-права як таких не існують. При цьому в Україні кожного року сфера ІТ зростає на 22%, розширюються можливості інформаційного середовища, а за даними Exploring Ukraine IT Outsourcing Industry – 2012, Україна посідає четверте місце в світі за кількістю сертифікованих ІТ-фахівців після США, Росії та Індії. Для стабільного розвитку ІТ-сфери, а згодом галузі ІТ-право в нашій країні доцільним буде урегулювати питання правового нормативного визначення цієї сфери шляхом прийняття спеціальних норм, які б безперечно стосувалися лише зазначеної сфери: щодо захисту прав ІТ-компаній та їх працівників; створення, використання та розповсюдження програмного забезпечення; відносин у мережі Інтернет та інші.

Підбиваючи підсумки, необхідно зауважити, що галузь ІТ-права в Україні – галузь майбутнього. Проблематика порівнювання, об'єднання, схрещення ІТ-права з інформаційним передусім пов'язана з тим, що сфера ІТ в державі лише нещодавно почала розвиватися, перебуває на стадії становлення, підйому, потребує вдосконалення, в тому числі й на законодавчому рівні. Адже саме недостатнє нормативне врегулювання цієї сфери не дозволяє остаточно та без суперечок виокремити ІТ-право в окрему галузь.

Список використаних джерел

1. Соснін О. Передумови формування в Україні інформаційного права. *Право України.* 2005. №11. С. 99–103.

2. Кафтя А.А. Інформаційне право як галузь права: плюралізм наукових підходів. *Право і суспільство.* 2015. №5-2. С. 148–153.

3. ІТ-право: теорія та практика: навч. посіб. / авт. кол.; за ред. Є.О. Харитонова, О. І. Харитонової. Одеса: Фенікс, 2017. 472 с.

4. Красноступ П. Проблема визначення об'єкта та предмета інформаційного права. *Право України.* 2007. №5. С. 125–128.

5. Коваленко Л.П. Інформаційне право в Україні. *Проблеми законності: зб. наук. пр.* Вип.119. Харків, 2012. С. 148–156.

6. Сімсон О.Е. ІТ-право V. Інформаційного права: на зламі епох. *Збірник матеріалів ІІ-ї Міжнародної конференції «ІТ-право: проблеми і перспективи розвитку в Україні* (Львів, 17 листопада 2017 р.) Львів: НУ «Львівська політехніка», 2017. С. 180–187.

7. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Юридична сутність ІТ-права. *Збірник матеріалів ІІ-ї Міжнародної конференції «ІТ-право:*

проблеми і перспективи розвитку в Україні (Львів, 17 листопада 2017 р.) Львів: НУ «Львівська політехніка», 2017. С. 199–205.

8. Гетьманцев Д. До питання про інформаційне право як самостійну галузь права України. *Підприємництво, господарство і право.* 2007. №3. С. 88–91.

9. Сопілко І.М. Методологічні засади виокремлення інформаційного права в системі права України. *Юридичний вісник.* 2011. №1(18). С. 46–49.

10. Пестова К.В., Кравчук В.В. ІТ-законодавство: проблеми, пріоритети і перспективи розвитку в Україні. *Збірник матеріалів науково-практичної конференції.* Львів: НУ «Львівська політехніка», 2016. С. 126–127.

11. Новицький А.М. Місце ІТ-права в загальній системі інформаційного права. URL: http://aphd.ua/publication-179/

Д.П. Курта, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМА ПОНОВЛЕННЯ ДОГОВОРІВ ОРЕНДИ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

На сьогоднішній час питання поновлення договорів оренди земельних ділянок як державної, так і комунальної власності має важливе правове значення, оскільки забезпечує сталість господарської діяльності та наповнення бюджетів усіх рівнів.

Так, у різні періоди часу процедура поновлення договорів оренди земельних ділянок мала відмінності, які значною мірою впливали на порядок та умови його поновлення. В перших редакціях статті 27, яка згодом змінилася на 33 ЗУ «Про оренду землі» (далі за текстом Закон) передбачалось просте право поновлення договору, без чіткої процедури подання орендарем необхідного для цього пакету документів [1].

В наступних редакціях статті 33 Закону, законодавець намагався розширити та уточнити положення, що регулюють порядок поновлення договору [1]. Однак все впиралося в службову бездіяльність орендодавця. Так, навіть встановлення Законом місячного строку на узгодження з орендарем додаткової угоди не змінили ситуації на краще.

Органи державної влади та місцевого самоврядування нехтуючи приписами статті 33 не вчиняли покладених на них Законом обов'язків. На допомогу орендарям прийшли судові органи, які своїми

рішеннями забезпечували поновлення договорів оренди на той самий строк і на тих самих умовах, що і в основному договорі.

У жовтні 2016 року зміни до статті 33 Закону прямо надавали право орендарю звертатися до суду у випадку ігнорування чи відмови орендодавця у забезпеченні його прав на оренду земельної ділянки [1].

Новацією було положення щодо переходу прав орендаря, у випадку його смерті, на іншу особу.

Судова практика за весь вище вказаний час змінювалась однак не стала сталою, адже не було висновку Великої Палати Верховного Суду.

Так, одні суди необхідною умовою для поновлення договору вважали необхідність дотримання всіх вимог, визначених статтею 33 Закону, інші судові органи вважали достатнім наявність факту користування земельною ділянкою понад місяць з дати припинення дії договору за відсутності письмових заперечень орендодавця.

Проміжну крапку у цьому питанні поставила ВП Верховного Суду у справах від 22.09.2020 року № 313/350/16-ц та № 159/5756/18 [3]. Згідно з висновками Великої Палати, для поновлення договору орендарю потрібно дотриматися всієї процедури визначеною статтею 33 Закону, а не якоїсь її частини.

У липні 2020 року стаття 33 Закону трансформувалась у дві статті: 32-2, 33 та статтю 126-1 в ЗК України [1, 2].

Відповідно до змін ті договори, які укладалися після набуття чинності нової редакції Закону, повинні поновлюватися автоматично, якщо жодна із сторін договору за місяць до спливу закінчення строку оренди не зареєструє свою відмову від поновлення у державний реєстр речових прав.

Що стосувалося договорів оренди укладених до набрання останніх змін до статті 33 Закону, то вони поновлюються в порядку та на умовах, визначених такими договорами, за правилами, чинними на момент їх укладення.

Останні зміни в статті 33 Закону показують, що відбулась трансформація взаємовідносин від орендаря з орендодавцем до орендаря з орендодавцем та органом державної реєстрації речових прав, тобто процес захисту своїх прав орендарем вийшов на новий рівень [1]. Внаслідок чого проблема не зникла, а ускладнилась: замість одного відповідача стало фактично два. У зв'язку з чим орендар змушений буде позиватися як до орендодавця, так і до реєструючого органу, що потребуватиме додаткових фінансових та людських затрат.

Вирішення цієї суспільної наболілої проблеми можливе за умови законодавчого забезпечення юридичної відповідальності посадовців орендодавця та органу державної реєстрації за

невиконання, неналежне виконання за законом своїх обов'язків шляхом припинення повноважень, відкликання депутатів, фінансових та господарських санкцій, в тому числі кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Про оренду землі: Закон України редакції від 06.10.1998 р., 19.10.2016 р., 16.07.2020 р., 17.03.2021 р. № 161-XIV . Ст. 27, 32-2, 33.

2. Земельний кодекс України: Закон України від 16.07.2020 р. № 2768-III.Ст. 126-1.

3. Процедура поновлення договору оренди землі: Постанова Великої Палати Верховного Суду від 20.10.2020 року у справах № 313/350/16-ц та № 159/5756/18. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/92270706, https://reyestr.court.gov.ua/Review/92270705

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

В.Є. Сорокін, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Питання інформаційної безпеки для кожної держави є актуальним. Почнемо з того, що ж таке інформаційна безпека? Інформаційна безпека – це стан захищеності суспільства, держави, особистості, стан захищеності інформаційних ресурсів, які забезпечують прогресивний розвиток життєво важливих сфер суспільства. Поняття «безпека» визначається як стан захищеності життєво важливих інтересів. Саме питання інформаційної безпеки зараз посідає особливе місце у суспільстві та вимагає особливої уваги задля збереження цілісності інформації у мережі.

У сучасних умовах, наприклад, задля одержання більшого прибутку та успіху у виробництві на підприємствах необхідно зберігати секрети виробництва у цілковитій засекреченості. До основних загроз інформаційно-психологічної безпеки відносять можливість настання негативних наслідків для суб'єктів, що піддаються інформаційно-психологічному впливу, які виражаються в таких формах, на думку В.Г. Воронкової [1]:

– завдання шкоди здоров'ю людини;

– блокування на неусвідомленому рівні волі людини, штучне привиття їй синдрому залежності;

– втрата здатності до політичної, культурної, моральної самоідентифікації людини;

– маніпуляція суспільною свідомістю;

– руйнування єдиного інформаційного і духовного простору України, традиційних устоїв суспільства і суспільно-моральності, а також порушення інших життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави.

Забезпечення національної безпеки здійснюється за умови пріоритетності національних інтересів, необхідності своєчасного вжиття заходів, адекватних характеру і масштабам загроз цим інтересам, і ґрунтується на засадах правової демократичної держави. А оскільки інформаційна безпека є частиною національної, то тут теж повинен бути пріоритет національних інтересів в інформаційній сфері. Незважаючи на те, що на сьогодні науковцями виділяється дві складових забезпечення інформаційної безпеки – активна і пасивна (розвиток і захист), у переважній більшості, система працює на протидію загрозам, тобто на пасивну складову. Проте, аналіз практики країн ЄС свідчить про те, що інформаційна безпека повинна бути побудована на моделі стратегічного мислення: вжиття заходів для захисту цілей, їх утримання й забезпечення безпеки на основі принципів демократії, прав людини, захищеного Інтернету. Разом з тим, інформаційна безпека є невід'ємним напрямом розбудови інформаційного суспільства, розвиток якого повинен відбуватись не тільки через нарощування технологічних можливостей інформаційного обміну, але й через її глибоке усвідомлення усіма суб'єктами інформаційних відносин [2].

З наведеного можна підсумувати, що на сьогодні взагалі відсутній механізм ефективного та швидкого блокування (обмеження доступу) ресурсів з протиправним контентом, відсутній механізм запобігання та протидії поширенню недостовірної інформації антиукраїнського змісту, шляхом визначення загальних критеріїв її віднесення до заборонених для розповсюдження; визначення суб'єкта, який би виконував функцію експертного оцінювання інформації, що містить заклики до порушення конституційного ладу, територіальної цілісності, пропаганду у любому сенсі.

Застарілість, складність системи охорони державної таємниці та службової інформації, створення умов для її несанкціонованого розповсюдження, переважна «паперовість» носіїв такої інформації ставить питання щодо необхідності гармонізації інформаційного законодавства з нормами міжнародного права і правовими актами ЄС [2].

На думку О.М. Солодкої, аналіз законодавства розвинутих країн вказує на те, що право на доступ до інформації трансформується у право на комунікацію, яке передбачає не лише право на ознайомлення з інформацією, а й право участі у її створенні. Наприклад, замість розуміння публічної інформації як такої, що «надсилається» з політичної організації або державного органу громадянам, у Норвегії її розглядають як спільно та використану з громадянами, а також групами громадян самостійно, у спосіб активних інноваційних практик відтворення різних видів доступної інформації, урядової чи ні, у нові форми публічної інформації [2].

На мою думку, це дуже гарна ідея, бо відтепер механізм публічності реалізується через використання соціальних медіа, які стали, у свою чергу, принципово новим явищем у сфері інформаційних зв'язків та створили умови для якісної організації віртуальних соціальних утворень.

Як висновок можна сказати основне, що система інформаційної безпеки, скоординована у своїй діяльності державою, може стати запорукою нейтралізації інформаційних загроз і використання позитивних факторів розвитку інформатизації. В сучасних умовах необхідно вирішувати важливі завдання, такі як формування власного інформаційного простору та його захисту від зовнішніх загроз.

Список використаної літератури

1. Воронкова В.Г. Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві. *Гілея: науковий вісник.* 2016. № 86. С. 21–28.

2. Солодка О.М. Пріоритети удосконалення інформаційної безпеки України. *Інформація і право.* 2015. № 3(15). URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/solodka.pdf

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

СЕКЦІЯ 6

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА. СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

В.Ю. Поплавський, заступник директора Дніпровського регіонального відділення Національної школи суддів України, кандидат юридичних наук, Заслужений юрист України

ПОНЯТТЯ «НЕПРАВОСУДНЕ РІШЕННЯ»: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ

Протягом багатьох останніх років у правовому середовищі жваво та активно обговорювалося питання про коректність застосування поняття «неправосудне судове рішення».

На рівні наукових юридичних досліджень це поняття все більше розглядається у контексті аналізу співвідношення поняття неправосудності з поняттям незаконності.

За результатом правозастосовної діяльності сформувалась певна судова практика, а у червні 2020 року Конституційний Суд України остаточно поставив крапку у цьому питанні.

Так, статтею 375 Кримінального кодексу України передбачено відповідальність за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови. Частиною 1 цієї статті передбачено, що такий злочин карається обмеженням волі на строк до п’яти років або позбавленням волі на строк від двох до п’яти років. Ті самі дії, що спричинили тяжкі наслідки або вчинені з корисливих мотивів, в інших особистих інтересах чи з метою перешкоджання законній професійній діяльності журналіста, - караються позбавленням волі на строк від п’яти до восьми років (частина 2 ст. 375 КК України).

Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України в ухвалі від 20.11.2014р. при перегляді справи особи, засудженої за ст. 375 КК України, зазначила, що постановлення завідомо неправосудного судового акту, відповідальність за яке передбачена статтею 375 КК, є спеціальним видом службового зловживання в галузі здійснення правосуддя, суб’єкт якого (суддя)

умисно з будь-яких мотивів свідомо і цілеспрямовано використовує своє службове становище всупереч інтересам правосуддя.

Лексико-граматичне та логічне тлумачення дає змогу визначити три складові, що містяться у диспозиції частини першої статті 375 КК України, які характеризують об'єктивні і суб'єктивні ознаки злочину: а) вирок чи інше рішення суду є неправосудним; б) це неправосудне рішення суддею (суддями) постановляється; в) неправосудність судового рішення має бути завідомою.

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого статтею 375 КК, характеризується прямим умислом: суддя достовірно знає, переконаний в тому, що діє всупереч вимогам закону і справедливості.

Вчинене діяння кваліфікується за статтею 375 КК незалежно від того: 1) яка судова інстанція постановила цей акт (суд першої, апеляційної чи касаційної інстанції); 2) яка галузева приналежність розглянутої судом справи (кримінальна, цивільна, адміністративна, господарська); 3) яким складом суду було постановлено судовий акт – судом колегіально чи суддею одноосібно.

Поняття «неправосудне судове рішення» у поєднанні з вказівкою на «завідомість» його постановлення підкреслює цілеспрямований характер злочинних дій судді, його свідоме прагнення та бажання всупереч матеріальному чи процесуальному закону і (або) фактичним обставинам, встановленим у справі, постановити судове рішення, яке за своєю суттю не може бути і не є актом правосуддя.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого статтею 375 КК України, полягає лише в активній поведінці особи – дії. Діяння належить до злочину з формальним складом, оскільки вичерпується фактом вчинення певних дій – постановлення неправосудного судового акту і припускають: а) складання відповідного процесуального документу; б) підписання його суддею (суддями); в) проголошення судового акту (доведення його змісту до відома учасників процесу). Злочин визнається закінченим з моменту проголошення постановленого судового акту незалежно від часу набуття законної сили та наслідків, які спричинені.

Слід звернути особливу увагу на пункт 10 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 13.06.2007р. № 8 «Про незалежність судової влади», у якому зазначено, що судові рішення є обов'язковими до виконання на всій території України і тому вважаються законними, доки вони не скасовані в апеляційному чи касаційному порядку або не переглянуті компетентним судом в іншому порядку, визначеному процесуальним законом, в межах провадження справи, в якій вони ухвалені. Виключне право перевірки законності та обґрунтованості

судових рішень має відповідний суд згідно з процесуальним законодавством. Оскарження у будь-який спосіб судових рішень, діяльності судів і суддів щодо розгляду та вирішення справи поза передбаченим процесуальним законом порядком у справі не допускається, і суди повинні відмовляти у прийнятті позовів та заяв з таким предметом. Органи, які вирішують питання про дисциплінарну відповідальність та відповідальність за порушення присяги судді, не наділені законом повноваженнями оцінювати законність судового рішення. Голови судів та інші судді, які обіймають адміністративні посади в судах, органи суддівського самоврядування, кваліфікаційні комісії, Вища рада юстиції, органи та посадові особи законодавчої та виконавчої влади не мають повноважень перевіряти правовий зміст судових рішень. У випадку якщо такі дії спричинили притягнення судді до відповідальності, суд, який розглядає скаргу потерпілого судді, одночасно з її задоволенням повинен ініціювати питання про притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності за втручання у діяльність суду.

При вирішенні питання про відповідність Конституції України (конституційність) статті 375 Кримінального кодексу України Конституційний Суд України у рішенні від 11 червня 2020 року (справа № 7-р/2020) зазначив, що «встановлення кримінальної відповідальності за постановлення «завідомо неправосудного» судового рішення створює ризики та можливості для впливу на суддів внаслідок нечіткості та неоднозначності диспозиції» статті 375 КК України, а, «виходячи з гарантованого Конституцією України принципу незалежності суддів оспорюваного положення Кодексу, якими визначено діяння, що є злочинами, суб'єктом яких є суддя, має бути сформульовано законодавцем так, щоб державний орган, будь-яка посадова особа були не в змозі використати їх як спосіб впливу на суддю та втручання у здійснення ним правосуддя».

Конституційний Суд України у вказаному рішенні визнав такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), статті 375 Кримінального кодексу України, оскільки конституційні приписи щодо незалежності суддів нівелюються внаслідок юридичної невизначеності статті 375 КК України.

Погоджуємося з суб'єктом на конституційне подання у цій справі, що «сполучення слів «завідомо неправосудного» є оцінним, його зміст законодавчо не визначений, що не забезпечує передбачності застосування» ст. 375 КК України.

В Україні як у демократичній державі визнається і діє принцип верховенства права. Це проголошено статтею 8 Конституції України.

Приймаючи рішення, Конституційний Суд України виходив з наступного: «вимогою верховенства права є дотримання принципу юридичної визначеності, що обумовлює однакове застосування норми права, недопущення можливостей для її довільного трактування»; «юридична визначеність норми права є ключовою умовою забезпечення кожному ефективного судового захисту незалежним судом»; в ст. 375 КК України «не встановлено критеріїв, за якими можна визначити, який вирок, рішення, ухвала або постанова судді (суддів) є «неправосудними», а також не розкрито змісту сполучення слів «завідомо неправосудний», що уможливлює неоднозначне розуміння складу злочину, кваліфікацію якого здійснено за цією нормою»; «формулювання диспозиції статті 375 Кодексу допускає можливість зловживання нею при вчиненні органами досудового розслідування дій, що мають наслідком притягнення до кримінальної відповідальності судді лише за факт постановлення ним судового рішення, яке, за суб'єктивним розумінням слідчого, прокурора або будь-якої іншої особи, є «неправосудним» (зокрема, у разі незгоди з цим рішенням)».

Безумовно, кримінальний закон має відповідати вимогам юридичної визначеності, ясності, недвозначності та передбачності. Це є гарантією здійснення суддею правосуддя на засадах верховенства права та ефективної реалізації кожним конституційного права на судовий захист.

Конституційний Суд України вважає, що будь-яке кримінальне обвинувачення щодо судді має ґрунтуватися на приписах кримінального закону, що є достатньо чіткими, зрозумілими, однозначними та передбачуваними, за умови встановлення гарантій, які забезпечують незалежність судді при здійсненні правосуддя.

Клімас Ю.В., студентка спеціальності «Право», гр.ПЗ-17-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДОТРИМАННЯ ПРАВА УВ'ЯЗНЕНИХ НА ПОВАГУ ДО ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ

В Конституції України зазначається, що однією з найвищих соціальних цінностей є честь і гідність людини [1, ст. 3]. Право на повагу до людської гідності закріплюється не лише в законодавстві України, а й в міжнародних нормативно-правових актах, таких як Загальна декларація прав людини, Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Конвенція проти катувань та

жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання. Також право на гідність відображається у практиці Європейського Суду з прав людини.

Кожній людині з народження надається право бути вільною та рівною у своїй гідності, незалежно від віку, статі, національного походження, кольору шкіри, віросповідання і матеріального стану, а також, жодна людина не може бути позбавлена цього права за будь-якої обставини [2, ст. 1, 2]. Навіть особа, яка визнана судом винною та засуджена до позбавлення волі, не може бути позбавлена гарантованих прав та свобод. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права закріплює, що всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження з ними та поважання їх гідності [3, ст.10].

На міжнародному рівні основними порушеннями права людської гідності визнаються [3, ст.7]:

– застосування тортур, катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання;

– піддавання особи медичним чи науковим дослідам без її згоди.

Визнання дій такими, що принижують гідність людини, залежить від почуття страху, болю та неповноцінності, які здатні образити й принизити гідність жертви.

Практика Європейського суду з прав людини демонструє те, що нині існує багато справ, щодо порушення людської гідності в Україні. Одними з таких справ є «Маленко проти України» та «Ткачов проти України». Заявники подали скаргу за статтею 3 Конвенції про захист прав і свобод на умови тримання під вартою, які полягали в нелюдському поводженні та принижують їх права та гідність [4, ст. 3]. Громадянин Маленко, особа, яку було визнано інвалідом другої групи, скаржився на те, що приміщення, в якому він тримався в СІЗО, було переповнене, і на трьох ув'язнених було лише одне спальне місце, тому вони спали по черзі, не було вентиляції, а харчування та медичне обслуговування було недостатнього рівня, що не відповідали його проблемам зі здоров'ям [5].У справі «Ткачов проти України», заявник скаржився на утримування в тісній камері, яка була не облаштована для проживання у ній, неякісну воду, неналежне опалення, через що у камері було холодно та волого, що спричинило появу грибка на стінах та стелі, який міг призвести до різних хвороб [6]. В обох випадках ЄСПЛ виніс рішення щодо порушення ст. 3 Конвенції [4, ст. 3].

Неспроможність компетентних органів забезпечити особі, яка тримається під вартою, вчасну і належну медичну допомогу, також

становитьнелюдське поводження, що принижує гідність ув'язнених. Так, у рішенні щодо справи «Яковенко проти України», засуджений наголошував на жахливих умовах перебування в камері. Ув'язненні, які знаходилися під вартою, могли з легкістю заразитися інфекційною хворобою, як-от туберкульоз, яку заявник отримав під час перебування в установі та згодом від ускладнень якої помер. Рішенням ЄСПЛ було визнано порушення ст. 3 Конвенції у зв'язку з незабезпеченням медичної допомоги заявникові як ВІЛ-інфікованому і хворому на туберкульоз [7].

Отже, можна зробити висновок про те, право на повагу до людської гідності, як одне з основоположних прав людини, яке закріплене на міжнародному рівні має набрати також самого рівня захисту і в нашій державі.

Повага до гідності людини є одним із фундаментальних принципів демократичного суспільства і жодна людина не може бути позбавлена такого права, навіть якщо, особу було засуджено до позбавлення волі.

Аналіз рішень Європейського Суду щодо порушень Конвенції вказує, що в нашій державі існують проблеми, вирішення яких потрібне для функціонування України як правової та демократичної держави шляхом внесення відповідних змін до законодавства, підвищення правосвідомості суспільства в цілому та переформатування роботи правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. ст. 3.

2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення 30.03.2021).

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, ратифікований від 19.10.73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення 30.03.2021).

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 01 січня 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 30.03.2021).

5. Справа «Маленко проти України» (Заява № 18660/03) від 19 лютого 2009 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_734 (дата звернення 30.03.2021).

6. Справа «Ткачов проти України» (Заява № 39458/02) від 13 грудня 2007 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_335 (дата звернення 30.03.2021).

7. Справа «Яковенко проти України» (Заява N 15825/06) від 25 жовтня 2007 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_438 (дата звернення 30.03.2021).

Науковий керівник: *Т.П. Макарова, керівник юридичної клініки, викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

А.Г. Мелікян, студент спеціальності «Право», група ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї – НЕБЕЗПЕЧНЕ ЯВИЩЕ СУЧАСНОГО СВІТУ

Насильство є однією з найбільш розповсюджених форм поведінки, яка порушує основні права та свободи людини. Насильство як складне поняття та явище досліджується фахівцями багатьох галузей знань: науки кримінально-правового циклу (кримінальне право, кримінологія, криміналістика), а також соціології, психології, філософії, політології, конфліктології та ін.

Різновидом насильства є насильство в сім'ї (домашнє або побутове), яке стало останнім часом однією із важливих соціальних проблем не тільки нашої держави, але і міжнародного співтовариства. Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, домашнього насильства зазнає кожна шоста жінка світу. Насильство в сім'ї виникає між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, або стосовно інших членів родини, проте у більшості випадків воно застосовується до жінок з боку чоловіків або ж до дітей, що одночасно свідчить і про посягання на їх фізичну недоторканність – здоров'я та життя. Наприклад, згідно зі статистичними даними щодня в Україні фіксується 348 фактів сімейного насильства, яке має явно виражений гендерний характер, адже понад 70% жертв є жінками, а 90% кривдників – це чоловіки. Нерідко домашнє насильство стає непоодиноким випадком у сім'ї і перетворюється у систематичний процес стосовно будь-якого члена сім'ї або неповнолітнього [1].

У суспільстві тривалий час випадки домашнього насильства замовчувалися та вважалися незначним порушенням. Окрім ст. 51 Конституції України, якою визначено наступне: «Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї. Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття», – не існувало інших механізмів для запобігання

насильства в сім'ї. Тільки нещодавно держава прийняла низку законів та інших нормативних актів, щодо захисту сім'ї від насильства [1].

Поштовхом до здійснення такої реформи став остаточний вибір українським суспільством європейського вектору свого розвитку. Задля досягнення зазначених вище цілей за участі провідних громадських організацій та за підтримки міжнародних партнерів був розроблений комплексний пакет законодавчих змін, який включив, з одного боку – Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [3], який містить також зміни до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», до Цивільного процесуального кодексу України, до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України щодо питань, які стосуються домашнього насильства та насильства за ознакою статі; з іншого боку – зміни до кримінального блоку: Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» (Стамбульської конвенції»). Після досить тривалих техніко-юридичних дебатів та світоглядних дискусій (передусім, через інтерпретацію концепції ґендерно-зумовленого насильства), запропоновані законодавчі зміни були схвалені Верховною Радою України у грудні 2017 р., підписані Президентом України та впевнено розпочинають непростий шлях практичного застосування [2].

Отже, за домашнє насильство в Україні вже передбачена кримінальна відповідальність. Кримінальний кодекс України доповнений статтею 1261 «Домашнє насильство» наступного змісту: «Домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, – карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років».

Окрім того, Кримінальний кодекс України доповнено розділом XIII1 «Обмежувальні заходи», який передбачає можливість застосування заходів в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, у т.ч.: 1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього

насильства; 2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності; 3) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин; 4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб; 5) направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми.

Слід відзначити, що в Україні з часу прийняття законодавчих актів, які регулюють відносини в сімейному середовищі, завдяки зусиллям органів державної та місцевої влади, ряду громадських організацій ужито заходів, які посприяли суттєвим змінам у ставленні суспільства до проблеми домашнього насильства, становленню системи реабілітації осіб, які від нього постраждали, посиленню захисту дітей від насильства у сім'ї та ін. Домашнє насильство викликає дуже тяжкі наслідки не тільки для дорослих, а і для дітей.

На мою думку, діти страждають найсильнише тому, що їх психіка не сформована і не може витримати тяжкі тортури. Моральні травми, які вони отримали у дитинстві, будуть супроводжувати їх все життя. У психологів існує думка, що 90 % всіх існуючих проблем у дорослої людини ідуть з дитинства. Наприклад, до затримки їх фізичного і розумового розвитку; складнощів у розвитку і соціалізації, може бути заподіяна серйозна шкода здоров'ю, чи навіть життю та ін.

Захист дітей від жорстокості, попередження злочинів проти них є надзвичайно важливим, соціально значущим і актуальним завданням. Проблема ускладнюється ще й тим, що значна частина постраждалих від насильства – вихідці з неблагополучних верств або «діти вулиці», в долях яких мало хто зацікавлений. Іноді діти оплачують власним стражданням і навіть життям батьківську потребу в самоствердженні, прагненні дорослих влаштувати особисте життя, стають заручниками п'яних батьків і постійно роздратованих матерів, у сучасному світі нерідкі випадки де жертвами домашнього насилля стають діти з зовнішньо, здавалось би, благополучних сімей, такі діти стають заручниками нездорових амбіцій своїх батьків. Допомогти дітям в вирішені проблем насильства можна тільки за допомогою спільної роботи педагогів, батьків і всіх дорослих, які так чи інакше причетні до виховання дітей. У діяльність щодо припинення насильства повинні залучатися працівники правоохоронної системи,

органів опіки та піклування, представники соціальної та педагогічної спільнот, співробітники медичної і психологічної служб [5].

За статистикою, яку оприлюднили під час голосування за Закон України "Про запобігання та протидію домашньому насильству", понад 3 мільйони дітей в Україні щороку спостерігають за актами насильства у сім'ї або є їхніми вимушеними учасниками, а майже 70 % жінок піддаються різним формам знущань і принижень. Щорічно близько 1500 жінок, і ця тенденція збільшується за останні три роки, помирають від рук власних чоловіків. Діти скривджених матерів у 6 разів схильніші до суїциду, а 50 % – до зловживань наркотиками. Майже 100 % матерів, які зазнали насильства, народили хворих дітей – переважно з неврозами, заїканням, енурезами, церебральним паралічем, порушенням психіки [5].

Домашнє насильство в Україні – причина 100 тисяч днів госпіталізації, 30 тисяч звернень до відділів травматології, 40 тисяч викликів лікарів. Водночас лише 10 % постраждалих звертаються за допомогою. Адже донині багато хто вважає такі стосунки «нормальними» [5].

Статистика невтішна, тільки за останнє півріччя до правоохоронних органів звернулися більше двох тисяч жінок м.Дніпро.

На сьогоднішній день у багатьох містах нашої країни територіальні громади відкривають притулки для людей, які постраждали від домашнього насильства. Наприклад, у нашому місті є два такі притулки, але існує потреба в відкритті ще одного центру, де постраждалим від домашнього насильства буде надаватися кваліфікована юридична та психологічна допомога [4].

Сім'я є первинним осередком суспільства. Коли в сім'ї розлад, страждають не тільки діти, а й інші члени родини. Отже, суспільна небезпечність домашнього насильства і тяжкість наслідків, які воно викликає, на мою думку, є необхідними і достатніми для визнання його злочинним і караним діянням.

Список використаних джерел

1. Гальцова В.В. Домашнє насильство як суспільно небезпечне посягання на сім'ю та виховання неповнолітніх. Одеські юридичні читання: Матер. всеукр. наук.-практ. конфер. (м. Одеса, 10-11 листопада 2017 р.) / за ред. Г. О. Ульянової; уклад.: О. В. Дикий, Ю. Д. Батан. Одеса: Гельветика, 2017. С. 145–147.

2. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі. Науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України. 2019. 292 с. С. 4–5.

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7.12.2017р. № 2229-VIII в редакції від 01.01.2020р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text

4. У Дніпрі обговорили необхідність відкриття притулку для жінок, які постраждали від домашнього насильства. Дніпровська міська рада: офіційний сайт. URL: https://dniprorada.gov.ua/uk/articles/item/40104/u-dnipri-obgovorili-neobhidnist-vidkrittya-pritulku-dlya-zhinok-yaki-postrazhdali-vid-domashnogo-nasilstva

5. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству: Лист Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 р. № 1/11-5480. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MUS30017

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

О.С. Чех, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДОПУСТИМІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ ЯК ВИДУ ПОКАРАНЬ СЬОГОДНІ

Сьогодні у більшості розвинених країн світу покарання розглядається саме в контексті виправлення. Виправлення засудженого – зміни його особи, які роблять його безпечним для суспільства, характеризують його схильність до правомірної поведінки, поваги до правил і традицій людського співжиття. Якщо розглянути покарання за кримінальні правопорушення, це можна побачити у популярній практиці роботи психологів та священнослужителів із засудженими під час відбування останніми строків ув'язнення. Спеціалісти намагаються виявити причини вчинених правопорушень та прищепити пасивне уникання правопорушень, аби попередити рецидив, що фактично є виконанням ще одної площини мети – запобігання вчиненню засудженим нового злочину. За умов якісної роботи професіоналів ця мета досяжна, що підтверджується загальносвітовою статистикою щодо рецидивів.

Запобігання вчиненню злочинів іншими особами – так зване загальне запобігання злочинів. Застосовуючи покарання до засудженого, суд таким чином констатує, що відповідні діяння є суспільно небезпечними і всі особи зобов'язані уникати їх вчинення.

Сама можливість караності таких діянь виступає засобом стримування осіб, схильних до кримінально-протиправної поведінки. Важливим є сам факт наявності покарання а також фактична карність. До речі, ще Цицерон відмічав: «Найбільше заохочення злочину – безкарність».

Смертна кара, як найвища міра покарання, за твердженням Кістяківського О.Ф., – це покарання, що складається в відібранні різними способами життя в особи, яка здійснила правопорушення. Фактично, смертна кара – спадкоємець найдавнішого покарання – вбивства. Його попередниками були кровна помста та принцип таліону – відомі з найдавніших часів способи покарання. Кровна помста зародилася ще тоді, коли суб'єкт був невіддільною частиною племені і помста носила характер рівноцінності, що в деяких регіонах, з плином часу, було закріплено у законах як принцип таліону. В історії кожної нації були періоди, коли смертна кара трактикувалась як різновид покарання за правопорушення. Подекуди вона практикується і сьогодні. Дивним є те, що жодна заборона смертної кари як покарання за злочини, в Європейських країнах, не відбулася внаслідок референдуму. Більше того, згідно опитувань населення цих держав не підтримувало заборону такого типу покарань. Тобто чинниками, що вимусили ці країни змінити ставлення до найвищої міри покарання були не настрої громадян, а дещо інше.

Сучасний вектор розвитку юридичної науки потребує визнання людського життя найвищою цінністю. Одним з найважливіших кроків в цьому напрямку є ратифікація конвенції про права людини. Стаття друга якої зазначає – право кожного на життя охороняється законом [1, ст. 2].

Аби визначитися із змістом поняття «смертна кара», слід звернутися до ознак смертної кари [2]: це – кара; застосовується виключно від імені держави; процесуальна підстава – вирок суду; назначається лише за правопорушення, визначені кримінальним законом; має тимчасовий характер; винятковість (смертна кара – найсуворіше покарання в історії людства); переслідує дві цілі – кара та залякування.

Якщо розглядати смертну кару як покарання, слід визначитися з його метою. Найвища міра покарання виконує лише частину потреб, які має задовольняти покарання сьогодні: кара щодо засудженого; запобігання вчиненню засудженим нового злочину; запобігання вчиненню злочинів іншими особами.

Як і було вказано в ознаках смертної кари, її цілі – кара та залякування. Виправлення засудженого не здійснюється, з очевидних причин. З тих самих причин засуджений не може вчинити рецидив. Внаслідок смертної кари особа не наближається до розуміння самої

суті вчиненого нею злочину, через винятковість покарання злочинець не має можливості виправитися. Тобто смертна кара не відповідає потребам сьогодення.

Щодо моральної сторони застосування смертної кари слід відмітити, що прихильники даного типу покарання за мету ставлять саме кару, до речі багато хто з них вважає найбільшою карою не саму смерть, а її очікування ув'язненим. Вони апелюють неможливістю рецидиву та ефективністю залякувань. Рецидив унеможливлюється пожиттєвими строками та регулярною роботою з в'язнями кваліфікованих спеціалістів. Але залякування ніколи не було ефективним методом превенції. Оскільки, доки людина не побачить альтернативу злочину, вона буде планувати його. Просвітницька та освітня діяльності серед молоді є сучасною альтернативою залякуванню.

Противники ж заперечують неможливістю вбивства в жодному вигляді, тим паче узаконюючи це, фактично демонструючи суспільству нормальність відібрання життя у людини. Закріплюючи у законах вбивство ми робимо перший крок до його виправдання, адже не слід забувати і про людський фактор. Судові помилки, в розумній кількості, є нормою для будь-якої судової системи. Чи можемо ми довірити машині правосуддя людські життя, знаючи про її недосконалість? Ніхто не має права коїти непоправні речі, тим паче закріпляти їх в законах. Як зазначав Джордж Бернард Шоу: «Смертна кара є найганебнішою формою вбивства, адже коїться зі згоди суспільства.».

Смертна кара сьогодні – небезпечний рудимент минулого. Оскільки сьогодні людство може ефективно виправляти або ізолювати злочинців від суспільства. У відповідних випадках, вища міра покарання несе в собі необґрунтовану жорстокість – спадщину давніх часів. Смертна кара як мета покарання носить небезпечний характер, адже не приносить жодної користі суспільству або його членам. Небезпека криється в потребі легалізації вбивства. Внаслідок цього може з'явитися законна можливість вбивати – важіль, який не може існувати в сучасному суспільстві. Я переконаний в тому, що згода з допустимістю смертної кари робить людину причетною до неї, згодною до взяття на себе відповідальності за судові помилки у смертних вироках.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 01 січня 1990 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 29.03.2021).

2. Романовський Г.Б. Смертная казнь как вид уголовного наказания. Электронный научный журнал «Наука. Общество. Государство». 2016. Т. 4. № 4 (16). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/smertnaya-kazn-kak-vid-ugolovnogo-nakazaniya/viewer (дата звернення 29.03.2021).

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відноси*
Університету імені Альфреда Нобеля

І.Р. Маслянна, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ЧИ МАЄ БУТИ ДОЗВОЛЕНА СМЕРТНА КАРА?

Смертна кара – одне з найдавніших покарань, відомих людству. Вона застосовувалася ще до того, як виникло кримінальне право в сучасному розумінні цього слова. Питання про можливість застосування страти був актуальним тією чи іншою мірою протягом усього існування держави. У більшості випадків смертна кара застосовується щодо вбивць, хоча смертна кара може також застосовуватися за державну зраду, шпигунство та інші злочини [1, с. 2].

Прихильники смертної кари кажуть, що вона є важливим інструментом для підтримання правопорядку, стримує злочинність і дешевше, ніж довічне ув'язнення. Вони стверджують, що відплата, або «око за око», шанує жертву, допомагає втішити скорботу сім'ї і запобігають можливостям, щоб винні в жахливих злочинах могли їх повторити.

Противники смертної кари стверджують, що вона не робить стримуючого впливу на злочинність, неправомірно дає урядам право позбавляти людей життя і увічнює соціальну несправедливість, непропорційно нападаючи на людей з іншим кольором шкіри і людей, які не можуть дозволити собі хороших адвокатів. Кажуть, що довічне тюремне ув'язнення є більш суворим і менш дорогим покаранням, ніж смерть.

З обох сторін у цій дискусії присутні пристрасні люди, тому вкрай важливо, по можливості, неупереджено підходити до розгляду переваг і недоліків страти.

З одного боку, це спосіб забезпечити правосуддя для жертв при одночасному забезпеченні безпеки населення в цілому. У суспільстві є надія, що ви зможете жити без загрози заподіяння шкоди. Коли є хтось,

хто вирішує піти проти цього очікування, зробивши насильницький злочин, тоді повинні бути зроблені кроки, щоб забезпечити всім іншим безпеку, якої вони заслуговують. Незважаючи на те, що можна навести доводи на користь реабілітації, є люди, які, не дивлячись ні на що, продовжать свої схильності до насильства. Єдиний спосіб забезпечити безпеку людей в цих обставинах і при цьому зберегти почуття справедливості для жертв – це застосування смертної кари.

З іншого боку, смертна кара не має стримуючого ефекту. Твердження про те, що кожна страта стримує певне число вбивств, були ретельно дискредитовані соціологічними дослідженнями. Люди здійснюють вбивства в основному в запалі пристрасті, під впливом алкоголю або наркотиків, або тому, що вони психічно хворі, практично не замислюючись про можливі наслідки своїх дій. Ті деякі вбивці, які заздалегідь планують свої злочини, наприклад, професійні кати, мають намір і очікують уникнути покарання, не потрапивши на піймання. Деякі люди можуть навіть сподіватися, що їх спіймають і страчують. Але ніхто не заслуговує на смерть. Коли уряд зустрічається з месниками, замаскованими під правосуддя, вони стають співучасником вбивць в знеціненні людського життя і людської гідності. У цивілізованому суспільстві ми відкидаємо принцип буквально робити зі злочинцями те, що вони роблять зі своїми жертвами. Покарання за підпал не може бути підпалом будинку палія, тому ми не повинні карати вбивцю смертю.

Закони про смертну кару помилково переконують громадськість в тому, що уряд прийняв ефективні заходи щодо боротьби зі злочинністю та вбивствами. Насправді такі закони нічого не роблять для того, щоб захистити нас від дій небезпечних злочинців.

Переваги та недоліки смертної кари грунтуються на інформації. Хоча деякі суспільства можуть отримати лише тимчасову вигоду від її застосування. Принаймні, її виконання вбиває невинних людей, а в гіршому випадку вона призводить до зростання злочинності в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Дядюн К.В. Смертна кара: Плюси і мінуси у сучасному суспільстві. Universum: Экономика и юриспруденция: электрон. научн. журн. 2015. №7(18). URL: https://7universum.com/pdf/economy/7(18)/Dyadyun.pdf

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

Н.Ю. Розторгуєва, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЕВТАНАЗІЯ: ЗА ЧИ ПРОТИ?

Евтаназія – одна з найбільш суперечливих тем у сучасному суспільстві. Цей термін з'явився ще в Греції, і походить від слова «euthanasia», eu – добре, thanos – смерть, що означає безболісна смерть. Люди роблять цей крок, коли хворі на невиліковну хворобу, що супроводжується сильним і нестерпним болем.

Існує два види евтаназії: активна та пасивна. Активна означає припинення введення ліків для поліпшення стану хворого. Пасивна – введення препаратів, які прискорюють смерть. Евтаназія дозволена в Бельгії, Нідерландах, Швейцарії, Люксембурзі, Канаді та деяких штатах США. Існують також країни, у яких вона і не заборонена, і не дозволена. Це Німеччина, Іспанія, Франція, Албанія та Ізраїль.

Існує багато думок з цього приводу. Спочатку розглянемо всі «за».

Коли людина кожного дня терпить страшні муки, то евтаназія є способом позбавити її цих страждань. Вона не є самогубством. Багато людей саме через свій невиліковний стан накладають на себе руки, роблячи страшний гріх. Тому можливо це єдиний вихід для таких хворих, щоб вони не встигли так зненавидіти своє життя та відчувати себе обузою для рідних. Кожна людина має право відмовитися від лікування, що є пасивною евтаназією. Якщо для хворого життя є лише нескінченним стражданням, то поліпшити його стан – це прояв милосердя, а воно є лікарським обов'язком.

Тепер слід розглянути всі «проти». Перш за все, евтаназія суперечить засадам християнства, де говориться що лише Бог має право забирати життя людей. Також вона суперечить Конституції України. У статті 27 Конституції України визначено, що кожна людина має невід'ємне право на життя і обов'язком держави є захист життя людей.

Також розглянемо той факт, що ніхто не може знати скільки людині залишилося жити. Існує багато випадків, коли люди, що були при смерті дивом одужували. Тож шанс на життя є у всіх і ніхто не може вирішувати скільки хворий проживе.

Вагомим аргументом є також і те, що лікарі бувають різними: одні роблять все заради того, щоб вилікувати, а інші навпаки – можуть брехнею вбити людину цією ж евтаназією.

Наприклад, у Великобританії був таких лікар Гарольд Шипман, який вбивав своїх пацієнтів без їх згоди під приводом евтаназії.

Можливо навіть, що і самій державі це вигідно, бо так вони заощаджують кошти, які можна витратити на безнадійного хворого, який ще й займає вільне місце у лікарні.

Дивлячись із боку психології, при нестерпному болю і самому факті невиліковної хвороби, людина відчуває ненависть до життя, до своєї долі. Вона вважає себе зайвим тягарем для своєї сім'ї. Тому у більшості таких пацієнтів трапляються зміни у психічному стані та депресія, яка і штовхає людину на такий крок. Я вважаю, що повинна бути певна система, яка захистила би пацієнта від прийняття такого необґрунтованого та поспішного рішення.

Існують випадки, коли людина в комі чи внаслідок хвороби не може самостійно приймати рішення. Тоді рішення можуть приймати родичі. Але й тут були випадки, коли з власної користі люди зловживали цією можливістю, наприклад щоб отримати спадок.

Я вважаю, що повинна існувати певна комісія, яка буде перевіряти всі ці аспекти. Наприклад, коли ув'язненого засудили до смертної кари, то роками розглядається це питання, всі докази, вся інформація. Це робиться з метою не вбити невинну людину. Тож і при евтаназії треба ретельно вивчити всі моменти, багато разів впевнитися, що немає способу вилікувати хворого. Також впевнитися, що людина прийняла таке рішення не у стані депресії, що на це ніхто не здійснював вплив. Слід ретельно дослідити і те, що коли рішення про евтаназію хворий не в змозі прийняти і це вирішують родичі, що їм немає від цього ніякої вигоди та вони це роблять не з метою вбивства, а щоб насправді позбавити людину страждань. Усю інформацію щодо лікарів теж треба ретельно перевіряти, і лише тоді приводити в дію таку волю людини.

Особисто для мене це питання також є неоднозначним. З одного боку, я вважаю що якщо існує хоч якийсь спосіб полегшити страждання хворого, то потрібно це зробити, проте, лише за його бажання. Однак у 2021 році треба розвивати медицину задля того, щоб винайти ліки і для таких хворих. Але, з іншого боку, я вважаю, що кожна спроба вплинути на життя людини – це вбивство.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

Д.Г. Пастушенко, студент специальности «Право», гр. ПЗ-20
Университет имени Альфреда Нобеля, г. Днипро

ЭВТАНАЗИЯ

Что такое эвтаназия? Это добровольное прекращение жизни пациента, страдающего неизлечимой болезнью и испытывающего в связи с этим невыносимые страдания. В 2002 году Нидерланды стали первой страной, легализовавшей эвтаназию. За последние несколько лет касательно иностранных государств практика легализации эвтаназии увеличилась. Я считаю практику эвтаназии необходимой и вполне законной в рамках современного общества. Чтобы реально оценить такое явление, как эвтаназия, и иметь возможность высказывать объективную позицию относительно целесообразности ее использования, необходимо подходить к данной проблеме как к совокупности положительных и отрицательных нюансов, составляющих ее сущность. Часто в качестве аргумента «против» служит ссылка на неотъемлемое право каждого человека, право на жизнь. Действительно, право на жизнь заключается в том, что никто не имеет права умышленно лишать человека жизни, с оговоркой на смертную казнь. Выглядит как неоспоримый аргумент, но давайте всё-таки рассмотрим его подробнее. В процессе эвтаназии зачастую исполнителем является сам пациент, а врач всего лишь помогает это действие выполнить. В данном случае ни о каком намеренном лишении жизни речь не идёт, и право человека на жизнь не нарушается. Бывают случаи, когда непосредственно врач выступает исполнителем, однако, это происходит только с согласия пациента и ввиду его неспособности самостоятельно провести процедуру.

Мой аргумент «за» состоит в том, что человек сам вправе распоряжаться своей жизнью, в том числе и временем ее окончания. Контраргументом может служить суждение о том, что желание уйти из жизни связано с депрессией, которая, в свою очередь, вызвана болезнью. Однако стоит помнить, что депрессия в большинстве случаев имеет под собой вполне обоснованную базу. Депрессия может быть вызвана приступами невыносимой боли, от которой человека избавить никак нельзя. Если смотреть на ситуацию под таким углом, то, по моему мнению, самым правильным решением будет дать человеку спокойно уйти из жизни, которая приносит ему только страдания. Второй мой аргумент заключается в том, что если рассматривать проблему с точки зрения государства, то для государства это тоже в какой-то степени выгодно, так как государство сэкономит деньги на обеспечении смертельно больных людей,

согласившихся на эвтаназию, и может направить их на поддержку тех, кто действительно готов бороться до конца. Однако выгоды государства недостаточно, чтобы считать что-то законным. Это должно быть взаимовыгодно. Давайте порассуждаем о выгоде пациентов от эвтаназии. В первую очередь, это избавит их от страданий, вызванных смертельной болезнью. Ещё это получение возможности покончить с жизнью безболезненно. Согласитесь, если человек не хочет жить, рано или поздно он найдёт способ покончить с собой. Но в каких-то случаях это может не получиться, а в некоторых пройти очень болезненно. А так он получает стопроцентную гарантию безболезненного самоубийства. Так, мы видим, что эвтаназия выгодна как пациентам, так и государству. Применительно к медицине об эвтаназии заговорил Фрэнсис Бэкон еще в XVII веке, полагая, что врач должен не только лечить, но и сделать всё возможное, чтобы облегчить боль пациента, которого нельзя спасти. Подытожив всё вышесказанное, я считаю эвтаназию полностью законной и приемлемой с морально-этической точки зрения.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

В.В. Тітова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-3
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро
М.Ю. Бондаренко, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-3
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЕВТАНАЗІЯ

Актуалізація цієї теми зумовлена потребою збільшення можливості реалізації системи прав і свобод людини в українському законодавстві. На сьогоднішній день виникає багато дискусій щодо визнання та закріплення на законодавчому рівні права людини на евтаназію. Беручи до уваги безліч самогубств, які трапляються в Україні та інших країнах світу через неможливість витримувати страждання від невиліковної хвороби та відсутність коштів на лікування, виникає потреба легалізувати евтаназію, проте, необхідно проаналізувати всі умови та обставини задля отримання дозволу пацієнтові на евтаназію.

В нашій державі кожній людині гарантується право на життя. Право на життя, на думку Я. Мельника, є особистим

немайновим правом людини щодо володіння та користування законним способом власним життям, а також захисту особистого життя й життя інших осіб у рамках, передбачених законодавством [2]. При цьому доречною є позиція П. Березінка, який вважає, що право на життя має декілька аспектів, у тому числі право на збереження життя і право на розпорядження життям [3, с. 8]. Однак ЦК України прямо забороняє задоволення прохання особи про припинення її життя [1].

Дефініція поняття евтаназія в перекладі з латини – хороша смерть, що означає припинення життя невиліковно хворої особи, яка відчуває сильні страждання. Існують два види евтаназії: пасивна, коли лікарі перестають підтримувати здоров'я вмираючого, і активна, коли хворому вводять смертельну дозу ліків. Крім того, евтаназія буває добровільною, коли проводиться на прохання пацієнта, і недобровільно, якщо людина знаходиться в несвідомому стані і рішення приймають інші люди, наприклад, родичі.

З огляду на цю тему ми можемо зазначити аргументи за та проти легалізації евтаназії.

До аргументів «за» належать:

1) гуманність (евтаназія проходить безболісно, тому цей спосіб смерті вважається максимально гуманним. Набагато людяніше припинити страждання людини, ніж безрезультатно напихати її ліками, які практично не допомагають, і змушувати потерпати від нестерпного болю);

2) справедливий розподіл медичних ресурсів (медичних ресурсів часто не вистачає, а отже, хворі, які можуть бути вилікувані, не завжди можуть отримати доступ до необхідних засобів. У той же час, зусилля і кошти витрачаються на невиліковно хворих пацієнтів, які за власним бажанням воліли б померти і не страждати більше. Надання смертельно хворим можливості здійснити евтаназію не тільки дозволить їм припинити страждання, але і звільнить цінні ресурси для лікування людей, які хочуть і можуть вижити);

3) кожна людина має право контролювати своє тіло і життя, і тому у неї має бути можливість визначити, коли і як вона помре. Смерть – це особиста справа кожного, і якщо не завдається шкоди іншим людям, держава не має права втручатися.

До аргументів «проти» належать:

1) лікарська помилка (лікарі можуть помилково діагностувати смертельну хворобу, і людина, яку ще можна врятувати, зважиться на евтаназію);

2) вбивства маскуватимуться під евтаназію (дозвіл процедури полегшить вчинення вбивства, оскільки злочинці можуть маскувати її

як активну добровільну евтаназію. А ще родичі, зацікавлені в отриманні спадщини, можуть підштовхувати хворих до прийняття рішення);

3) незворотність рішення (навіть у разі, коли добровільна згода пацієнта є очевидною, завжди існує ймовірність, що хворий може передумати в момент, коли процедура позбавлення життя вже викличе незворотні летальні зміни в організмі);

4) зупинка прогресу в науці (якщо процедура евтаназії буде узаконена, вчені стануть розробляти менше препаратів, що дозволяють полегшити страждання хворих і продовжити їхнє життя);

5) порушення волі Бога (згідно з переконаннями віруючих, кожна людина – творіння Боже, і це накладає на людей певні обмеження. Тільки у Бога є право вибирати тривалість життя людини і те, яким чином воно закінчиться).

Підсумовуючи, можемо зазначити, що життя людини є найвищою соціальною цінністю, але лише сама людина повинна вирішувати чи здатна вона терпіти нестерпний біль та очікувати смерть, яка неминуче настане, або матиме можливість прискорити полегшення своїх страждань.

Проаналізувавши цю тему, вважаємо все ж таки за необхідним прийняти в Україні закон «Про евтаназію», який би чітко встановлював підстави і саму процедуру евтаназії.

Так, на нашу думку, використати право на евтаназію мають виключно фізичні особи, які досягли повноліття. Обов'язковою підставою задля отримання дозволу пацієнтові на евтаназію має бути наявна невиліковна хвороба, яка завдає нестерпного болю; за дослідженням лікарів пацієнту залишилося жити не більше як пів року; у хворого спостерігається значне погіршення стану здоров'я. При цьому необхідно дотримуватися певної процедури та мати обов'язкові документи. У той же час, потрібно усвідомлювати, що причиною для евтаназії не можуть бути похилий вік, психічні захворювання або інвалідність. Плюс до всього, евтаназія має бути саме ініціативою самого пацієнта.

Легалізація евтаназії має призвести до змін у законодавстві України.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. ВВР України. 2003. №40-44. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

2. Мельник Я.І. Право на життя: поняття, зміст та законодавче закріплення у національному правопорядку державних утворень на території України. URL: http://rda.if.ua/n/viddil_sytuacij/2013/12/103073/view.

3. Березін П. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи як уособлення захисту прав і основних свобод людини в сучасній Україні. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка.* 2011. № 86. С. 7–10.

Науковий керівник: *Ю.В. Борисова, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

Д.С. Сиса, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

СКАСУВАННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ В УКРАЇНІ: КРОК В ЄВРОПЕЙСЬКЕ МАЙБУТНЄ ЧИ ЗРОСТАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СУСПІЛЬСТВІ

У сучасному світі досить відомим фактом є те, що смертна кара вважається найвищою мірою покарання у питаннях кримінальних правопорушень. На сьогоднішній день це явище є одним із найсуперечливіших, адже у сучасному світі більшість країн намагаються йти в ногу з часом, з принципами гуманності та модернізації, тому країн, у яких смертна кара застосовується на законодавчому рівні, залишилося зовсім мало. Натомість, зараз із 197 країн світу відмова від смертного покарання відбулася уже в 104.

У тих державах, де все ще застосовують такий спосіб покарання, страта відбувається лише у випадках особливо тяжких злочинів, які відбулися за особливих обставин, а також часто, у випадках зради державній політиці своєї країни.

Говорячи про досвід смертної кари на українських землях, слід зазначити той факт, що давньоруські збірники права, такі як «Руська Правда», церковні статути князів Володимира і Ярослава не передбачали застосування смертної кари на законодавчому рівні у випадках скоєння тяжких злочинів, а суспільство, навпаки, користувалося принципом Божих заповідей, у яких говориться про цінність кожного людського життя та про помилування як невід'ємну частину людської моралі. У ті часи найгіршою мірою покарання вважалося вигнання зі свого соціального класу, адже це прирівнювалося до смерті наодинці. Але починаючи з періоду Князівства Литовського, метод смертної кари зазначався у «Судебнику» короля Казимира, та у «Литовському статуті».

Проходячи етапи докорінного змінення та формування власної незалежності, законодавства та принципів, поняття та використання смертної кари в Україні не застосовувалося дуже широко, а лише як метод «виняткового покарання», та уже згодом, після проголошення незалежності та прийняття Конституції України, у 2000-му році смертна кара була повністю скасована на законодавчому рівні.

У той же час, ми не можемо не погодитися з тим, що запровадження смертної кари не несло б за собою повних гарантії щодо стримуючого ефекту на злочинців чи зменшення випадків кримінальних правопорушень. А за наявності смертної кари неминуче можуть постраждати невинні. Злочинець, скоюючи кримінальне правопорушення у більшості випадків (80–90%) не обдумує ані свій злочин, ані наслідки, до яких цей самий злочин призведе. Після скоєння серії злочинів, іноді, не отримавши ніяких покарань, його нічого не зупиняє до скоєння наступних. У 20–21-му століттях, навіть після проведення низки психосоціальних досліджень, вчені багатьох країн прийшли до висновку, що смертна кара не гарантує зменшення злочинності. Сучасне суспільство не зможе повністю «очиститися» від таких злодіїв. А навпаки, використання смертної кари тягне за собою низку інших жахливих злочинів, як заохочення до помсти.

Більшість країн Ради Європи та ЄС виступають категорично проти застосування смертної кари у своїх державах та закликають інших, котрі ще не відмовилися від такого способу покарання, якнайскоріше цього позбутися, намагаються стати прикладом для інших країн як зразок демократичної, сучасної держави. Безперечно, це справа принципу кожної країни особисто. Адже такі стародавні методи страти підривають значення цінності людського життя та гідність і честь у всіх її проявах. Уряд кожної країни проводить свою внутрішню політику, спираючись на принципи моралі та дивлячись на соціологічні фактори. Але все населення держави не може дотримуватися однієї і тієї ж самої думки, і частіше, більш ніж 50% громадян виступають ЗА застосування смертної кари, а уряд держави, розуміючи це, не зможе проводити референдуми чи голосування ПРОТИ доти, доки не зможуть переконати громадськість своєї країни на одну політичну позицію.

Таким чином, право на життя – це безперечна та одна з основних складових цивілізованого суспільства міжнародного зразка, у зв'язку з чим багатьом країнам важливо замислитися над можливим варіантом заміни смертної кари іншим видом покарання з позицій права. Адже сьогодення користується принципами, що знаходяться у конвенціях про захист прав людини і основоположних свобод. А тим

країнам, де такий вид покарання ще застосовується, необхідне вдосконалення органів досудового розслідування та кримінального судочинства.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент,*
завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля.

А.Є. Доброскок, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-17-2
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ: ДОМАШНЄ НАСИЛЛЯ

Права і свободи людини – це невід'ємна частина великою системи нашого світу. Від самого народження ми під захистом цих абстрактних понять про те, що ми маємо право на щось і хтось не повинен його порушувати. Другий розділ Конституції – Основного Закону України – цей факт закріплює. У 1996 році в Генеральній Асамблеї ООН була створена Рада ООН з прав людини, яка дотепер здійснює свої загальні дослідження, готує рекомендації та проєкти у сфері захисту прав людини.

Згідно зі ст. 28 Конституції України кожен має право на повагу до людської гідності. Відповідно до ст. 29 Конституції України, кожній людині гарантується право на свободу та особисту недоторканність. Однак, далеко не завжди держава здатна ефективно забезпечувати права людини. До невирішених проблем можна віднести питання боротьби з насильством в сім'ї.

Міжнародні стандарти щодо визнання цивілізаційних цінностей у моралі суспільства в межах провідних міжнародних організацій (Організація Об'єднаних Націй, Ради Європи, Європейського Союзу і ін.) встановлюють вимоги до державної політики та правозастосовної практики у відповідній сфері до держав-учасниць, що входять до їхнього складу. Обов'язковим є ратифікація Стамбульської конвенції, метою якої є попередження насильства, «покінчення з безкарністю злочинців» та забезпечення захисту його жертв.

Актуальність обраної теми дослідження обумовлена тим, у теперішній час виникла необхідність в системному аналізі сфери сімейно-побутових відносин, оскільки в цій сфері виявилися нові

значущі чинники, а також стали менш ефективними ті чинники, які діяли раніше, що відбулося на кількісних та якісних ознаках злочинності у сфері сімейно-побутових відносин.

Мета дослідження полягає у визначенні ефективності існуючих форм і методів запобігання та протидії насильству в сім`ї та розробленні можливі рекомендації по їх удосконаленню.

Закон України «Про попередження насильства в сім'ї», який Верховна Рада України ухвалила у 2001 р., розрізняє чотири види домашнього насильства: фізичне, психологічне, економічне, сексуальне. Дуже часто про психологічне насильство кажуть, що «це просто сварка», «це просто ревнощі» і «це нормально», але це ненормально. Те, що принижує честь та гідність особи, це і є насильство. Не хочу нав'язувати свою особисту думку щодо домашнього насилля, але я вважаю це проявом безсердечної і байдужої поведінки. Акти агресії, які вже стали звичайним побутовим насиллям у новинах, здійснюється членом сім'ї (рідше – кількома членами сім'ї), і які спрямовані на іншого чи інших родичів цієї сім'ї. Здавалось би – людина, яка для тебе повинна бути найрідніша у світі здійснює такий агресивний акт заради задоволення почуття переваги над слабкими, змусити їх підкорятися, навіть зі збитком особистих інтересів.

Для прикладу, щодо розповсюдження насильства у сім'ї можу навести свої спостереження під час практики у Новокодацькому відділенні поліції у Дніпропетровській області. Найчастіше виклики стосовно домашнього насилля надходили із сільської місцевості – зазвичай неконтрольовані спалахи агресії. Жертвою, як показують мої спостереження, є родина правопорушника, у якої, крім голови сім'ї, нікого немає, і вони частіше виправдають таку поведінку втомою та не матимуть жодних претензій до чоловіка/батька. Також зазначу, що серед малолітніх вбивць більшість було засуджено за розправу над чоловіками, які знущалися з їхніх матерей.

Тісно переплітаються теми домашнього насилля та булінгу, бо частіше всього жертви насилля невпевнені у житті, в тому числі і перед однолітками, тому допускають щодо себе будь-яку зневажливу поведінку. Шкільне цькування застає дитина, коли знаходиться у стресовому, безпорадному стані, де залякування діє і зі сторони батьків, і зі сторони дітей, які під впливом величезного психологічного тиску стають невпевненими у собі. Фонд ООН у галузі народонаселення почав створювати притулки або так звані кризові центри для постраждалих від домашнього насильства. На даний момент в Україні таких уже сім офіціальних

державнозареєстрованних – у Харкові, Кривому Розі, Бердянську, Краснопавлівці, Маріуполі, Слов'янську та Вінниці.

З вступом в юридичну силу нової редакції Кримінального Кодексу України була введена стаття про домашнє насильство – стаття 126-1 Кримінального Кодексу України є тому підтвердженням. Стаття може бути застосована, якщо щодо результату злочину наслідком є фізичні або психологічні страждання, розлади здоров'я, втрата працездатності, емоційна залежність, погіршення якості життя потерпілого. Тоді треба тут згадати про статтю 173-2 Кодекс України про адміністративні правопорушення. Різниця між цими двома статтями ось в чому: у статті 126-1 КК основним безпосереднім об'єктом злочину є здоров'я особи, коли у статті 173-2 КУпАП - суспільні відносини у сфері захисту прав громадян. Також слід зазначити, що за один і той же самий злочин суб'єкт протиправного діяння не можете бути притягнений до відповідальності більше одного разу, тому тут є тонка грань між цими двома статтями і така ж мала розповсюджена наразі практика з застосуванням статті 126-1 КК.

На даному етапі наша країна знаходиться на стадії постійного реформування. Основне завдання реформ – відновити довіру громадян до влади та суспільства. Актуальним питанням сьогодення є боротьба з насильством в сім'ї. Кожна держава вирішує таку проблему як сімейне насильство різними способами, завдяки діючому законодавству. В ООН вважають, що насильство не може бути виправданим і кожна держава має з цим боротися. Саме в США вперше в світі таке соціальне явище, як насильство в сім`ї, було визнано проблемою національного масштабу. Це сталося в 1962 році після опублікування Г. Кемпером і його колегами в журналі Американської медичної асоціації статті «Синдром битої дитини». Сьогодні в Україні за анонімним опитуванням жінок, приблизно 70% з них хоча б раз підвергалися насильству, а це приблизно 18 млн. жінок. Згідно з даними Українського інституту соціальних досліджень, лише 27% жінок вважають проявом насильства образи, 32% – приниження, 49% – побої і 56% – згвалтування.

З наведеного можна зробити висновок, що беззаконня йде не від держави, а від людей, які звикли до такого ставлення, стирають у порох свої гідність та засліплені безсиллям перед аб'юзивними відносинами. Тут випливають наслідки насильства над дітьми. Найчастіше діти бачать все, що відбувається в сім'ї і зі своєю психологією вбирають всі негативні емоції, ставлення, і є, в прихованому понятті, проєкцією насильника. На підставі викладеного у цій роботі можна сформулювати такі висновки:

1) необхідно вдосконалити законодавство пов’язане з насиллям у родинах. Це дозволить врегулювати механізм боротьби з насильством, а також питання ефективної взаємодії державних органів з громадськими;

2) відкрити у містах необхідну кількість спеціалізованих закладів для жертв насилля;

3) зробити жорстокішим покарання та чітко розмежувати викладення щодо домашнього насильства в Кодексі України про адміністративні правопорушення та у Кримінальному кодексі України;

4) закликати людей не боятися говорити про проблему, якщо вона є невичерпною та потребує втручання зі сторони третіх осіб.

Науковий керівник: *Т.П. Макарова, викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

СЕКЦІЯ 7

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права,
політології та міжнародних відносин
Університет імені Альфреда Нобеля, м.Дніпро

ДЕРЖАВНИЙ ПРОТОКОЛ: ПРОСТО ПРО ЦІКАВЕ

Дипломатичні служби держав при реалізації своїх зовнішньополітичних заходів дотримуються певних традицій та правил, спільність яких називається дипломатичним протоколом.

При визнанні нових держав, встановленні дипломатичних відносин, призначенні глав дипломатичних представництв, вручені вірчих грамот, здійсненні дипломатичних візитів, проведенні переговорів та бесід, коли організуються зустрічі та проводи офіційних делегацій необхідне обов'язкове дотримання протокольних заходів.

Залежно від стану відносин між країнами при практичному застосуванні завжди є можливість надати різні відтінки протокольним правилам. Однак треба завжди мати на увазі, що будь-яке відхилення від правил буде помічатися і оцінюватися [1, с. 28].

Правила дипломатичного протоколу ґрунтуються на принципі міжнародної ввічливості, тобто поваги до всього, що символізує чи представляє державу. Вони складалися упродовж тисячоліть і ввібрали в себе умовності й традиції, які відповідали інтересам встановлення та підтримання спілкування [2, с. 150].

Одне незручне порушення традицій може перерости в багаторічне охолодження відносин між двома країнами, а то й в міжнародний скандал. Протокольні тонкощі грають настільки велику роль, що, наприклад, всього лише один необдуманий жест може стати причиною зриву переговорів чи угоди між державами.

Проте порушення дипломатичного протоколу може й не призвести до шкідливих наслідків. Відступ від протокольних норм може бути завчасно погодженим між відповідними державами та відбуватися із прямого дозволу, стосовно якої такі порушення мали місце і може розглядатися як публічна демонстрація підтримки однією державою іншої [3, с. 47].

Вуд Джон та Серре Жан у своїй праці «Дипломатичний церемоніал та протокол», яка є своєрідним довідником у цій сфері,

зазначали, що в політичній та адміністративній структурі протокол відводить кожному своє місце, гарантує всім посадовцям можливість користуватися своїми правилами, вирішує спірні питання старшинства, а також спірні моменти надання привілеїв та імунітетів [4, с. 37–38].

Р.Дж. Фєльтхем зазначає, що протокол – це офіційна дипломатична поведінка [5, с. 282]. Дипломатичній практиці відомі випадки навмисного, а іноді й демонстративного нехтування традиційними протокольними нормами призначення посла. Цим користується, наприклад, з метою здійснення запланованого зовнішньополітичного кроку для загострення ситуації або зниження рівня дипломатичних відносин з тією чи іншою країною [6, с. 106].

Вищевикладене дає змогу зробити висновок, що дипломатичний протокол є невід'ємною складовою частиною дипломатії як на сучасному етапі, так і в минулому. Складає фундамент мирного існування держав на політичній арені.

Отже, норми дипломатичного протоколу не слід недооцінювати. Століттями накопичувалися та добиралися правила та умовності, які відповідали інтересам підтримання спілкування. Зміни та вдосконалення дипломатичного протоколу відбувається постійно і в наш час. Вони обумовлені політичними процесами у світі. У деяких випадках умисне їх порушення відбувається за домовленістю між країнами. Це дає змогу показати міжнародному співтовариству існування особливих відносин між ними.

Список використаних джерел

1. Борунков А.Ф. Дипломатический протокол России. М.: Международные отношения, 2007. 264 с.

2. Сагайдак О.П., Сардачук П.Д. Посольство і консульство: організація і форми роботи. Львів: Знання, 2014. 317 с.

3. Федчишин С.А. Порушення дипломатичного протоколу в контексті дисциплінарних проступків працівників дипломатичної служби України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція.* 2016. № 21. С. 46–49.

4. Вуд Дж., Серре Ж. Дипломатический протокол и церемониал. М.: Международные отношения, 2011. 416 с.

5. Фельтхэм Р.Дж. Настольная книга дипломата. Мн.: Новое знание, 2004. 304 с.

6. Сакун О.Ф. Дипломатическое ремесло. М: Международные отношения, 2016. 440 с.

А.О. Коссович, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-19м
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ У СФЕРІ СПОРТУ – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ СУЧАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПОЛУ

Євроінтеграційний вектор розвитку України передбачає співпрацю у сфері правоохоронної діяльності, зокрема, між Європолом (поліцейською службою ЄС) та відповідними українськими правоохоронними структурами. У 2017 році була ратифікована і набула чинності Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво [1], завданням якої є встановлення відносин співробітництва між Україною та Європолом з метою підтримання України та держав – членів Європейського Союзу в запобіганні і боротьбі з організованою злочинністю, тероризмом та іншими формами злочинності. В Угоді передбачено, що у разі внесення будь-яких змін до мандату Європолу, він може з дати набрання цими змінами чинності в письмовій формі відповідно до статті 25 запропонувати Україні застосування цієї Угоди стосовно нового мандату. Тому в Україні ретельно відслідковують усі напрями діяльності поліцейської служби ЄС, в тому числі у сфері боротьби з корупцією [2], зважаючи на наявність програми технічної допомоги Україні з боку ЄС у сфері боротьби з корупцією Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні (EUACI) (European Union Anti-Corruption Initiative) [3].

Серед заходів антикорупційної боротьби Європолу останнім часом все більш питому вагу займає протидія корупції в спорті. Оскільки ця тема практично не висвітлювалась у вітчизняній правничій літературі [4], вважаємо за потрібне дослідити її з метою поглибленого вивчення цього важливого напрямку боротьби з корупцією на європейському рівні.

Звернення Європолу до боротьби з корупцією у сфері спорту не є випадковим. На даний момент, спортивна корупція є серйозною та невирішеною проблемою у багатьох країнах світу. У наш час спорт – це одна з найрозвинутіших та найприбутковіших індустрій, щорічний прибуток якої оцінюється в суму приблизно 145 мільярдів доларів, сфера спорту стала однією з найбільш корумпованих. Корупція в спорті охоплює такі способи як договірні матчі, використання клубів в якості підставних компаній, вплив на агентів спортсменів, використання інсайдерської інформації, неналежного управління. Ця діяльність направлена на те, щоб змінити спосіб проведення змагання

або його результат. Сьогодні використовуються такі методи маніпуляції: змова між спортсменами і командами; вплив на трансфери з метою зміни команди; створення фейкових ігор, що дозволяють робити онлайн-ставки на спорт. Корупція в спортивному середовищі може проявлятися в махінаціях з будівництвом спортивних об'єктів (необгрунтоване завищення цін будівництва, розкрадання бюджетних або позабюджетних коштів у формі шахрайства), в зловживаннях з боку чиновників і адміністративного персоналу міжнародних спортивних організацій при виборі міст для проведення Олімпійських ігор (підкуп організаторів конкурсів та інших виборних процедур в області спорту).

Але основними напрямками корупції в спорті є договірні матчі, реєстрація клубів через офшори для відходу від податків, а також непрозорість агентського бізнесу. Причетними до корупції стають спортсмени та судді, менеджери, тренери, технічний персонал, керівництво клубу, родичі та друзі спортсменів. Основними причинами корупції в спорті аналітики називають відсутність внутрішнього законодавства та злагоджених дій між спортивними організаціями та правоохоронними органами.

На європейському континенті системна протидія корупції в спорті почалась в рамках Ради Європи. [5]. Ця міжнародна організація ще у 1992 р. прийняла «Європейську спортивну хартію» [6], на базі якої організовуються консультативні візити до держав – учасниць РЄ з метою визначення різних видів спортивних маніпуляцій і пов'язаних з ними корупційних дій. Ця робота може забезпечити систематизовану базу даннях видів маніпуляцій, що сприятиме їх усуненню. Визначення способу дій має вирішальне значення для прийняття рішення про те, чи можна цю проблему вирішити виключно спортивними засобами або тільки за допомогою втручанням правоохоронних органів.

19 вересня 2014 року на тринадцятій конференції міністрів спорту країн – учасниць Ради Європи в швейцарському місті Маколін була офіційно відкрита для підписання нова конвенція, спрямована на протидію корупції у сфері спорту, – Конвенція Ради Європи про маніпулювання спортивними змаганнями [7]. Вона набрала чинності 1 вересня 2019 року і є правовим інструментом міжнародного права щодо регулювання спортивних змагань. Конвенція здійснюється державними органами у співпраці з національними та міжнародними суб'єктами.

Також Радою Європи було прийнято Рекомендації про заохочення ефективного управління в спорті від 12 грудня 2018 року, ведеться робота над новою рекомендацією з екстремальних бойових мистецтв.

Рада Європи визнала, що з корупційною поведінкою можна боротися за допомогою прозорості і належного управління в спорті, щоб такі злочинці не могли проникнути в цю сферу. Крім цього, необхідна правова база для того щоб ретельно розслідувати і суворо карати винних [8].

До боротьби з корупцією в спорті також приєднався і Міжнародний олімпійський комітет (МОК), заснувавши Міжнародне партнерство проти корупції в спорті (IPACS) в лютому 2017 року. Партнерство є платформою, для об'єднання міжнародних спортивних організацій, урядів і міжурядових організацій для зміцнення і підтримання зусиль щодо усунення ризиків в спорті. Зобов'язання підтримувати IPACS в рамках плану дій G20 на 2019-2021 роки - один із прикладів міжнародного визнання ініціативи [9].

В рамках міжнародної боротьби з корупцією в області спорту слід зазначити роль і внесок Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу). Програма Інтерполу «Чесний спорт» є глобальною у сфері підготовки, освіти та ініціативи з профілактики договірних матчів, а також нерегулярних і незаконних ставок [10].

Спираючись на досвід Ради Європи й інших міжнародних організацій, Європол співпрацює з правоохоронними органами по всьому Європейському Союзу, щоб виявити зв'язки між підозрілими збігами в спорті і підозрюваними, а також з метою виявлення організованих злочинних груп, які організовують такі маніпуляції [11].

З 2011 року Європол надає допомогу правоохоронним органам ЄС в розслідуваннях корупції у футбольних матчах. Створений відкритий проект аналізу спортивної корупції, в якому беруть участь 14 держав – членів ЄС, 2 країни, що не входять в ЄС, та Інтерпол. В цілому ключовий внесок Європолу для припинення цих маніпуляцій полягає в такому: аналіз кримінальної розвідки, підготовка аналітичних звітів, проведення робочих зустрічей, правоохоронних операцій.

Європол також підтримує спільний проект ЄС та Ради Європи проти спортивних маніпуляцій, що має назву «Без злочинності в спорті». У рамках проєкту публікуються практичні інструкції щодо боротьби з такими діями.

Європол об'єднався з УЄФА в 2014 році, коли дві організації підписали меморандум про взаєморозуміння, спрямований на посилення боротьби з договірними матчами в європейському футболі. Прикладом успіху діяльності є виявлені підозрілі матчі чемпіонату світу з футболу і Євро-2016, два матчі Ліги чемпіонів УЄФА і кілька матчів вищих ешелонів європейських національних ліг, а також 300 підозрілих збігів були виявлені за

межами Європи. В результаті розслідування було виявлено майже 400 підозрюваних збігів і заарештовано понад 50 осіб. У підсумку, на Євро-2016 Європол і УЄФА сформували робочу групу з французькою поліцією і Міністерством юстиції, французьким агентством з онлайн-гемблінгу ARJEL, партнером УЄФА з моніторингу Sportradar і французької державної лотереєю. Досвід Європолу засвідчує, що боротьба з корупцією у сфері спорту повинна мати системний і цілеспрямований характер. На Україні для цього вже створені певні законодавчі основи Законом «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 51, ст.472). Завдання полягає в більш активному застосуванні цього законодавства, підвищенні якості і ефективності правозастовної практики, а також налагодженні міжнародного співробітництва.

Список використаних джерел

1. Угоду ратифіковано Законом № 2129-VIII від 12.07.2017.

2. Національне антикорупційне бюро України. Європол. URL: https://nabu.gov.ua/tags/ievropol

3. Докладна інформація про дію програми на офіційному сайті EUACI. URL: https://euaci.eu/ua/

4. Основні форми взаємодії України і Європолу розглянуті в працях К. Бельского, М. Сірант, В. Чабана, Ю. Шостко. Наприклад, Передерій О.С. Взаємодія України і Європейського поліцейського офісу в контексті реалізації спільної з Європейським Союзом політики безпеки. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія «Право».* 2017. Вип.24. С. 32-34.

5. Захарова Л.И. Борьба с коррупцией в сфере спорта: опыт Совета Европы. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/borba-s-korruptsiey-v-sfere-sporta-opyt-soveta-evropy

6. Спортивная хартия Европы (принята в мае 1992 года). URL: http://lib.sportedu.ru/GetText.idc?TxtID=1542

7. Council of Europe Convention on the Manipulation of Sports Competitions. URL: https://www.coe.int/en/web/conventions/fulllist// conventions/ treaty/215

8. Ищенко С.А. Правовые аспекты коррупции в спортивном движении. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/pravovye-aspekty-korruptsii-v-sportivnomdvizhenii

9. International Partnership Against Corruption in Sport. URL: https://www.ipacs. sport/

10. Трубицина Ю.Ю. Международные аспекты противодействия коррупции в сфере спорта. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/mezhdunarodnye-aspekty-protivodeystviya korruptsii-v-sporte
11. Europol. Sport Corruption. URL: https://www.europol.europa.eu/crime-areas-andtrends/crime%20areas/corruption/sports-corruption

Науковий керівник: *Н.В. Бочарова, доктор юридичних наук, професор кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

Д.В. Беліменко, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

АКТУАЛЬНІСТЬ САНКЦІЙ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

При дослідженні теми хотілося б розкрити питання про санкції у міжнародному праві, оскільки це є форма і засіб міжнародно-правової відповідальності одночасно. Найдієвішим способом міжнародно-правового регулювання, який реалізується через вплив державної влади на міждержавні відносини за допомогою міжнародного права, є застосування санкцій.

Міжнародно-правові санкції мають свої види, форми і способи застосування. Будь-яка держава має право охороняти свої інтереси всіма допустимими засобами та заходами примусового характеру. Санкції можна поділити на ті, що втілюються у порядку самооборони і санкції, здійснювані за допомогою міжнародних організацій. Самооборона – право держави на примусове забезпечення своєї територіальної недоторканності і політичної незалежності від насильницького акту в формі збройного нападу, здійснюване з дотриманням норм міжнародного права [1].

Взагалі право на примусові заходи належить кожному суб'єкту міжнародного права. Держави можуть використовувати це право індивідуально, колективно і за допомогою міжнародних організацій. Застосування санкцій –односторонній процес. Сторона-правопорушник не може застосовувати санкції. Однією з підстав для застосування санкцій є відмова виконувати міжнародні зобов'язання по ліквідації наслідків відповідного правопорушення [2].

Слід зазначити, що характер міжнародно-правових санкцій може носити тільки заходи, застосовувані лише у відповідь на протиправне діяння.

ЄС, США та інші країни послідовно вводять санції проти РФ з 2014 року, тому зараз існують жорсткі обмеження для людей і компаній, які фігурують в санкційних списках. Нові обмеження бізнесу і свободи пересування російських політиків і олігархів посилять тиск на Кремль з метою зупинити агресію Росії стосовно України та інших країн, тому список має бути оновлений особами, які виступають бізнес-партнерами, і компаніями, в яких засновниками є родичі російських чиновників. Санкції проти прихильників режиму Путіна повинні бути продовжені, та включати арешти їхніх активів на Заході, зменшення можливостей для розвитку бізнесу та фінансування конфліктів, а також запобігання отримання віз на території західних країн.

Заслуговує на увагу міжнародна ініціатива Sanctions2020, яка являє собою міжнародну шерингову модель в світовій політиці, де люди діляться один з одним наявною інформацією і іменами причетних до анексії Криму або до війни на Донбасі, в Сирії і т.д., формуючи актуальний санкційний список персон і компаній.

Ефективне функціонування глобальної системи правил неможливо без інструментів, які б забезпечували їх виконання. Країни, які є учасниками міжнародних договорів, мають добровільно виконувати їх положення. Натомість, численні випадки порушень норм міжнародного права зумовили необхідність розробити комплекс засобів, який може бути використаний задля примусу порушника повернутися у міжнародне правове поле або ж просто покарати його за це порушення [3].

Економічні санкції – повне припинення торговельних відносин, або їх обмеження в окремих секторах. При застосуванні економічних санкцій часто використовуються обмеження на технологічне співробітництво між державами. Доступ до передових технологій у виробництві та видобутку корисних копалин у сучасному світі відіграє важливе значення для країн, що мають значні запаси природних ресурсів, але їм бракує передових технологій, які б дозволили підвищити ефективність видобутку та обробки сировини.

Одним з видів найдієвіших санкцій є накладення обмежень на фінансові ресурси для країни, яка перебуває під ними. Без доступу до ринку відносно дешевого капіталу майже унеможливлюється реалізація глобальних економічних проектів. Наприклад, проєкт «Північний потік-2», який намагаються реалізувати росіяни попри протидію з боку США.

Проблемою застосування економічних санкцій є складність вимірювання їх ефективності. Транснаціональні економічні процеси утворюють велику кількість чинників, які можуть мати як позитивний, так і негативний ефект для країни, що дозволяє маніпулювати темою ефективності економічних санкцій.

Зокрема, Росія намагається переконати світ у тому, що санкції, які були на неї накладені, навіть корисні для неї завдяки політиці так званого "імпортозаміщення". Але простим аргументом, який свідчить про ефективність санкцій, є ті зусилля, які докладає Росія задля того, щоб домогтися їх зняття.

Репресалії – це правомірні примусові заходи, які чиняться з метою відновлення порушених прав. Правомірні примусові заходи спрямовані на обмеження або ліквідацію прав іншої держави у відповідь на її неправомірну поведінку.

Серед форм репресалій правомірними є лише політичні й економічні. Це позбавлення або обмеження дипломатичних привілеїв і імунітету офіційних представників держави-порушниці. Відчутними формами репресалій є розрив торговельно-економічних відносин з державою-порушницею і її повна економічна ізоляція. Прикладом слугують події 2012 року - нафтове ембарго проти Ірану. США, Ізраїль та інші західні держави використали економічні заходи тиску (в тому числі відмовились від іранської нафти), побоюючись, що Іран веде розробку атомної зброї.

Щодо політичних репресалій, то тут одним із прикладів може бути - 1991 рік, коли Верховна Рада УРСР денонсувала Союзний договір від 30 грудня 1922 року і постановила не розглядади Україну як складову частину СРСР.

Як міжнародні санкції можуть стосуватись України? Для України питання введення та підтримання міжнародних політико-економічних санкцій проти Російської Федерації є досить актуальним і життєво важливим [4].

Навесні 2014 року РФ анексувала український півострів Крим і почала бойові дії на Сході України. Резолюціями Генеральної Асамблеї ООН та Парламентської асамблеї Ради Європи дії Росії на Донбасі кваліфікуються як агресія.

З 2014 року, у зв’язку з агресією Росії проти України, США та Європейський Союз у декілька етапів запровадили ряд міжнародних санкцій проти російських фізичних і юридичних осіб, та осіб і установ із лав донбаських і кримських сепаратистів та представників колишнього керівництва України. Накладені секторальні санкції на деякі галузі економіки Росії. Загалом ці санкції декілька разів посилювалися і продовжувалися.

У МЗС України зазначають, що Росія як держава-агресор є стороною міжнародного збройного конфлікту та несе повну відповідальність за його планування, підготовку, розв'язування та ведення. При цьому жодні політичні, економічні й військові причини не можуть виправдовувати загибель людей.

Таким чином, у випадку посилення агресії Російської Федерації проти України, перед західними країнами постає перспектива легітимного застосування проти Росії широкого спектра нових, в тому числі більш жорстких та відчутних, міжнародно-правових санкцій, розглянутих та проаналізованих вище. Тобто міжнародно-правові санкції проти РФ – невідворотні.

Список використаних джерел

1. Сіваш О.М. Самооборона як обставина, що виключає протиправність діяння. URL: https://dspace.nlu.edu/bitstream/123456789/14066/1/Sivash_108-115.pdf

2. Міжнародно-правові санкції проти Росії – невідворотні. URL: http://bintel.com.ua/uk/article/12-15-contest/

3. Санкції проти Росії. Нинішній стан, перспективи, успіхи та прогалини багатостороннього міжнародного санкційного режиму проти РФ. Київ-2019. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/t_sankcii_rf_a4_ukr.pdf

Науковий керівник: *Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

В.В. Кравцов, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМА СТВОРЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ БАЗИ ДІЯЛЬНОСТІ НЕУРЯДОВИХ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ З ОСВОЄННЯ КОСМОСУ

Науково-технічний прогрес – це той фактор, який завжди рухав людство вперед. У зв'язку з дослідженням космічного простору швидкими темпами розвиваються та ускладнюються відповідні суспільні відносини. Так, вже минули роки, коли дослідження та використання космічного простору були прерогативою лише держави та її інститутів. Наразі приватні компанії почали робити впевнені кроки в цьому напрямі.

Так, наприклад, SpaceX стала першою приватною компанією, яка відправила людей в космос на борту приватного космічного корабля. Blue Origin займається розробкою космічних апаратів для висадки на Місяць. Virgin Galactic займається тим, що впроваджує космічний туризм.

У зв'язку із значними успіхами названих вище організацій, чисельність приватних компаній, метою діяльності яких є освоєння космічного простору, стрімко зростає. В результаті чого питання створення міжнародної правової бази для їх діяльності стає все більш актуальним.

На нашу думку, це питання потрібно вирішити на міжнародному рівні. Це обумовлюється, по-перше, значущістю перспектив для людства, що відкриваються в результаті дослідження космосу, по друге спільною заінтересованістю всього людства в прогресі дослідження і використання космічного простору в мирних цілях.

Наразі, відсутність належного правового регулювання діяльності приватних компаній, ніяким чином не впливає на розвиток суспільних відносин. Але, з плином часу, можуть стати актуальними такі ситуації, коли держави та приватні компанії почнуть користуватися цим. Це може призвести до свавілля та дискримінації, що у свою чергу дестабілізує суспільні відносини, завдавши їм значної шкоди.

Потрібно зазначити, що ухвалені на даний момент міжнародні нормативно-правові акти з освоєння космосу, наприклад, договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967 року та угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах від 1979 року, поширюють свою дію лише на держав-підписантів, виключаючи приватних суб'єктів.

На нашу думку, взявши за основу дані нормативно правові акти, та уклавши відповідний договір між представниками приватних компаній та держав «Про основи діяльності неурядовий юридичних осіб з освоєння космічного простору», можна створити вдалу міжнародну-правову базу для діяльності приватних компаній у космосі.

Також вважаємо важливим звернути увагу на головну відмінність приватної космонавтики від державної, яка полягає в прагненні до комерційного успіху. На нашу думку, приватні корпорації повинні стати двигуном розвитку технологій і науки в цілому, але ніяк не власниками космічного простору і небесних тіл.

Створення міжнародної правової бази повинно грунтуватися на принципах взаємних поступок, рівності та справедливості. Таким чином

будуть закріплені справедливі гарантії діяльності приватних компаній у космосі, що враховуватимуть інтереси зацікавлених у даному питанні держав. У майбутньому це допоможе запобігти свавіллю та дискримінації, що у свою чергу створить міцний фундамент для сталого науково-технічного розвитку та комерціалізації космічного простору.

Тож виникає питання хто має стати ініціатором розгляду даного питання та який зміст та структуру повинен мати відповідний договір? На нашу думку, завдання щодо організації та проведення переговорів між представниками приватних компаній та держав, задля укладення договору, можна покласти на управління ООН з питань космічного простору (UNOOSA).

Нагадаємо, що UNOOSA було створене ООН задля сприяння міжнародному співробітництву в мирних цілях використання та вивчення космосу, а також у використанні космічної науки та технологій для сталого економічного та соціального розвитку [3]. Виходячи з цього, можна сказати, що дане управління має усі можливості, щодо ефективного проведення зазначених переговорів.

Якщо говорити про зміст та структуру відповідного договору то, як зазначалося вище, потрібно взяти за основу вже наявні міжнародно правові акти, а саме договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967 року та угоду про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах від 1979 року.

Проаналізувавши їх, пропонуємо передбачити у договорі наступні пункти [1], [2]:

По-перше, дослідження і використання космічного простору неурядовими юридичними особами повинно здійснюється заради добробуту і в інтересах всього людства;

По-друге, космічний простір і небесні тіла повинні бути відкриті для дослідження і використання неурядовими юридичними особами на основі принципів рівності та справедливості, міжнародного права та національного права країни у якій зареєстрована відповідна неурядова юридична особа;

По-третє, космічні тіла, їх частини, не можуть бути об’єктом приватної власності. Експлуатація надр або поверхні космічних тіл має здійснюватися в тій мірі, яка необхідна для наукових досліджень. Частини небесних тіл, які є частинами надр або поверхні небесних тіл, не можуть використовуватися для здійснення комерційної діяльності;

По-четверте, дані про космічний простор, які представляють собою наукове відкриття, отримані приватними корпораціями, не можуть мати статусу комерційної таємниці;

По-п’яте, сторони відповідного договору вживають заходів, необхідних для забезпечення ефективного захисту космічного простору від шкідливих для нього наслідків, які можуть виникнути в результаті його освоєння державами та неурядовими юридичними особами;

По-шосте, держави несуть міжнародну відповідальність за національну діяльність у космічному просторі незалежно від того, чи здійснюється вона урядовими органами чи неурядовими юридичними особами, і за забезпечення того, щоб національна діяльність відбувалася згідно з принципами цього Договору;

По-сьоме, кожна держава та неурядова юридична особа, яка здійснює чи організовує запуск предмета в космічний простір, а також кожна держава, з території або установок якої відбувається запуск предмета, несе міжнародну відповідальність за шкоду, заподіяну таким предметом або його складовими частинами на Землі, у повітряному просторі чи в космічному просторі іноземній державі, її фізичним і юридичним особам.

Договір, що буде містити зазначені вище положення, на нашу думку по-перше, вирішить питання відсутності міжнародної правової бази діяльності неурядових юридичних осіб щодо освоєння космосу, по-друге, стане міцним фундаментом для сталого розвитку та ефективної діяльності приватних компаній, які будуть здійснювати свою діяльність відповідно до приписів договору та на благо усього людства. Це, у свою чергу, буде рухати науково-технічний прогрес уперед, що відкриє перед людством нові перспективи та можливості.

Список використаних джерел

1. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967 року URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text (дата звернення: 15.03.2021).

2. Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах від 1979 року URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_482#Text (дата звернення: 15.03.2021).

3. Управління ООН з питань космічного простору (UNOOSA) URL https://www.unoosa.org/oosa/en/aboutus/index.html (дата звернення: 15.03.2021).

Науковий керівник: *Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

В.О. Олейнікова, студентка спеціальності «Право», гр.ПЗ-17-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ СИСТЕМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У СВІТІ

Механізм міжнародного захисту прав людини – це система міжнародних (міждержавних) органів і організацій, які діють з метою здійснення міжнародних стандартів прав і свобод людини або їх відновлення у разі порушення. Крім міждержавних органів та організацій, у світі існує велика кількість неурядових правозахисних організацій. Розуміння дії системи міжнародного захисту прав людини, механізму взаємодії міжнародних та неурядових організацій, вивчення порядку їх функціонування, надає можливість здійснювати реальний захист прав та основоположних свобод людини в нашій державі. Тому дослідження такого механізму є актуальним питанням сьогодення [3, с. 1].

Стаття 55 Конституції України дає право громадянам звертатися до міжнародних механізмів захисту прав людини та встановлює виключно міждержавну частину механізму. Міждержавні органи створюються за взаємною згодою кількох держав, як правило, оформленої міжнародною угодою, що діють в рамках такої угоди, яка визначає їх повноваження і спеціальні правила процедури [2, с. 55].

Термін «міжнародна система захисту прав людини» в останні десятиліття досить часто використовується в міжнародній і національних правових системах, в міжнародних відносинах та міжнародній політиці. Але повного визначення змісту цього поняття, яке передається цим терміном, включаючи його правові і політичні аспекти, дано не було. З одного боку, міжнародна система захисту прав людини входить в систему міжнародних відносин в цілому, а з іншого – до системи міжнародного права, утворюючи одну із галузей. Серед науковців існує три основні точки зору щодо місця прав людини в міжнародних відносинах. Згідно з традиційним підходом, права людини є справою суверенної державної юрисдикції і продовжують бути другорядним об'єктом міжнародних відносин [1, с. 114].

Все правозахисні міжнародні організації можна умовна розділити на дві групи: універсальні та регіональні [2, с. 55].

До групи універсального правозахисного механізму входять органи і організації, які поширюють свою діяльність на весь світ, незалежно від державних і регіональних кордонів. Ці механізми пов'язані з діяльністю основної міжнародної організації світу – Організації Об'єднаних Націй (далі по тексту – ООН). Так слалося не

випадково, оскільки, її членами є майже всі держави світу, а також тому, що відповідно до Статуту ООН однією з основних цілей діяльності цієї організації є «утвердження віри в основні права людини, в гідність і цінність людської особистості» [4].

Слід зазначити, що всі універсальні правозахисні органи поділяють на три види.

1. Постійні органи, тобто органи, які є частиною апарату ООН – Комісія ООН з прав людини та її експертний орган – Підкомітет з попередження дискримінації і захисту прав меншин. Ці органи, а також Комісія становища жінок, створені в рамках ЕКОСОР для виконання його повноважень в області захисту прав людини. В рамках іншого основного органу ООН – Секретаріату, створено Центр прав людини, розташований в Женеві і Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців. Останньою за часом була створена в 1993 р. Посада Верховного комісара ООН з прав людини.

2. Органи, які створені відповідно до міжнародних угод, укладених під егідою ООН. Так, в рамках ООН було розроблено безліч міжнародних договорів про захист прав людини, які розвивають положення Загальної декларації прав людини, за окремими групами прав або окремих прав, закріплених в ній. При цьому, якщо Декларація прав, незважаючи на те, що формально не обов'язковою, але стала такою фактично для всіх держав. То вказані вище договори юридично обов'язкові для виконання державами, які їх підписали і ратифікували. Перш за все, це стосується затвердженого в 1966 році Пакту про громадянські і політичні права і про соціальні та економічні права (перший набув чинності 23 березня 1976, а другий - 3 січня 1976). Ці документи (а також Протоколи до Пакту про громадянські і політичні права), разом із Загальною Декларацією прав людини складають основне джерело міжнародного права в галузі захисту прав людини – Міжнародний білль про права людини.

3. Спеціалізовані установи Організації Об'єднаних Націй. Відповідно до ст. 57 і 63 Статуту ООН з Організацією пов'язані різні установи, створені міжурядовими угодами в області економіки, соціальних відносин, культури, освіти, охорони здоров'я та ін. Спеціалізовані установи є постійно діючими міжнародними організаціями, які працюють на підставі власних статутів і угод з ООН. Сьогодні існує 16 таких організацій. Однак, далеко не всі ці установи займаються правами людини. Для тих, що здійснюють правозахисну діяльність, вона не є основною, а випливає із загальних спрямованості їх діяльності і, відповідно, лише доповнює її. До таких установ належать насамперед Міжнародна Організація Праці (МОП) та Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) [1, с. 63].

Враховуючи наведене вище, можна стверджувати, що роль міждержавних та неурядових організацій, які входять до системи міжнародного захисту прав людини, є дуже високою у світі. Саме за допомогою цих органів здійснюється захист прав людини та основоположних свобод незалежно від кордонів, національності, кольору шкіри, громадянства тощо. На сьогоднішній день Україна стоїть на шляху розбудови демократичного суспільства, а тому налагодження співпраці та взаємодії з міжнародними організаціями, які здійснюють захист прав людини, мають певний досвід та напрацювання в цих питаннях, є актуальним для провідної спільноти нашої держави.

Список використаних джерел

1. А.І. Шумилов. Міжнародна система захисту прав людини. Київ, 2018. 114 с.

2. Конституція України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 30.03.2021).

3. Мандриченко Л. Міжнародні механізми захист прав людини. Право громадян України на звернення до конвенційних органів з захисту прав людини. URL: https://pl.dsns.gov.ua/ua/Tizhden-prava/17041.html (дата звернення 30.03.2021).

4. Статут ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення 30.03.2021).

Науковий керівник: *Т.П. Макарова, керівник юридичної клініки, викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

А.О. Северина, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МИРНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ: ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Міжнародні відносини – це достатньо складна система, у якій держави відіграють провідну роль. Сучасна історія людства налічує чимало міждержавних спорів, часто результатом яких є війни або збройні конфлікти. Потрібно зазначити, що протистояння народів завжди були невід'ємною частиною людської історії. Американський

коледж (Weslean College) дослідив, що починаючи з 3600 року до нашої ери людство проживало приблизно 300 років без війни [2].

Тому сьогодні актуальним є питання мирного врегулювання міжнаціональних конфліктів як способу підтримання ладу та міжнародної безпеки у всьому світі.

Міжнародний спір розуміють як специфічні політико-правові відносини, що виникають між двома чи більше суб'єктами міжнародного права і відображають розбіжності, що існують у рамках цього відношення.

Принцип мирного вирішення міжнародних спорів регулюється такими міжнародно-правовими актами: Гаазькі конвенції про мирне вирішення міжнародних зіткнень 1899 і 1907 рр., Женевський Протокол про мирне вирішення міжнародних спорів 1924 р., Загальний акт Асамблеї Ліги Націй про мирне вирішення міжнародних спорів 1928 р., Статути регіональних міжнародних організацій; Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р., Манільська декларація про мирне вирішення міжнародних спорів 1982 р., Декларація Організації Об´єднаних Націй від 5 грудня 1988 р. про запобігання й усунення спорів і ситуацій, які можуть загрожувати міжнародному миру і безпеці, і про роль ООН у цій сфері та деякі інші.

Способи вирішення міждержавних спорів, зокрема мирні, застосовуються тоді, коли між суб'єктами міжнародного права виникає міжнародна суперечка. Під способом вирішення міжнародного спору потрібно розуміти ряд послідовних дій, що здійснюється сторонами міжнародного конфлікту та іншими суб'єктами міжнародного права, на які погодилися сторони спору та реалізація яких спрямована на врегулювання конфлікту [4].

Відповідно до ч. 3 ст. 2 Статуту ООН 1945 року (далі – Статут), всі Члени Організації Об'єднаних Націй розв'язують свої міжнародні спори мирними засобами таким чином, щоб не ставити під загрозу міжнародний мир і безпеку і справедливість [1].

У статті 33 Статуту передбачено наступні способи вирішення міжнародного спору: переговори; обстеження; посередництво; примирення; арбітраж; судовий розгляд; звернення до регіональних органів або угод; інші мирні засоби на власний розсуд. Потрібно зазначити, що перелік способів врегулювання міжнародних спорів не є невичерпними, тобто обрання сторонами інших мирних засобів вирішення міжнародного спору не є порушенням норм Статуту.

У міжнародно-правовій доктрині найпоширенішою диференціацією мирних засобів вирішення міжнародних спорів є

дипломатичні (переговори, обстеження, посередництво та примирення) та судові (арбітраж, судовий розгляд, звернення до регіональних органів або угод) [3].

Найчастішим засобом врегулювання міжнародних спорів є переговори. Основною метою переговорів є ухвалення взаємовигідного рішення. За допомогою цього засобу можна встановити різні критерії вирішення проблеми відповідно до потреб конкретної ситуації, при цьому використовуючи чинні норми міжнародного права або створення нових. До недоліків такого способу відносять: можливу безрезультатність переговорів, тиск сильнішої сторони на слабшу, домовленість може бути юридично необов'язковою. Так, між Палестиною та Ізраїлем на початку 2014 року проходили міжнародні переговори щодо обміну певними територіями шляхом визнання суверенітету Палестини, проте переговори не дали ніяких результатів [5].

Безрезультатними можна вважати переговори у Нормандському форматі, учасницею якого є Україна (6 червня 2014 р. - 9 грудня 2019 р.).

Слід згадати спір між Вірменією та Азербайджаном. На початковому етапі переговори не дали ніяких результатів та переросли у воєнний конфлікт, де постраждало чимало людей. Проте, у світлі цих подій, країни все ж домовилися про припинення війни та зробили перші кроки на виконання домовленностей.

Якщо вести мову про судовий розгляд як засіб вирішення міжнародних спорів, то, безумовно, слід вказати про Міжнародний суд ООН як одну з визначних міжнародних судових установ. Статут Міжнародного суду ООН визначає обов'язковість рішень суду для сторін спору без права оскарження. Перегляд судового рішення можливий лише у випадку нововиявлених обставин.

Арбітраж як мирний засіб вирішення міжнародних конфліктів, не отримав широкого розповсюдження в світі. До причин непопулярності цього інституту можна віднести: складність процедури арбітражу, небажання конфліктуючих сторін проводити розгляд, недовіра рішенням арбітражу.

Також досить проблемним є питання виконання судових рішень, адже ця процедура покладається на державии – сторони спору, що не є дуже ефективним. Так, у міжнародних документах не регулюється процедура виконання стороною судового рішення та відсутні механізми впливу на державу з метою зобов'язати її до виконання певного рішення.

Отже, принцип мирного вирішення спорів став об'єктивною необхідністю розвитку людського суспільства. Однак ефективність тих

чи інших мирних засобів, зрозуміло, залежить від того, наскільки вони відповідають характеру спору, ступеню зацікавленості в ньому інших держав, загальному стану міжнародних відносин. На жаль, дипломатичні засоби вирішення міжнародних спорів втрачають свою силу та вплив при вирішенні конфліктів, дедалі частіше використовується війна як спосіб розв'язання проблем. Тому наразі важливим є вдосконалення принципу мирного вирішення спорів, який дійсно буде дієвим та відповідатиме сучасному розвитку країн.

Список використаних джерел

1. Статут Організації Об'єднаних Націй та Статут Міжнародного Суду. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010/page (дата звернення: 22.03.2021).

2. Війни в історії людства та нинішня війна в Іраку. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/901246.html

3. Ліпкан В.А., Антипенко В.Ф., Акулов С.О. Міжнародне право: підручник. Київ: КНТ, 2009. 752 с.

4. Ніколенко І.І. Проблеми визначення міжнародного конфлікту. *Вісник академії адвокатури України.* 2013. № 1. С. 204–207.

5. Шібель В. Миротворчий процес: методологічні аспекти дослідження. *Політичний менеджмент.* 2009. № 6. С. 149–156.

Науковий керівник: *Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

В.М. Шикоряк, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-20
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

В наш час корупція – це явище, яке являє реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку більшості країн, негативно впливаючи на всі аспекти суспільного життя. Тому для міжнародної спільноти проблема запобігання і протидії корупції продовжує залишатися однією з найактуальніших, і в цьому актуальність обраної теми [1].

Корупція – це негативне суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні службовими особами, громадськими і політичними діячами їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення. Характерною ознакою корупції є конфлікт інтересів.

За тлумаченням С.І. Ожегова, корупція – це підкуп хабарами, продажність посадових осіб, політичних діячів. Крім підкупу і продажності, енциклопедичні словники тлумачать латинське слово «corruptio» ще й як псування і розбещування [2].

Сучасне тлумачення терміна «корупція» викладено в ст.1 Закону України «Про запобігання корупції»: «корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [5].

Посилення взаємозалежності економік окремих країн у XX столітті змусило об'єднувати сили в протидії цьому небезпечному явищу. Така акумуляція зусиль в першу чергу відбувається в рамках міжнародних організацій, які сферу запобігання та протидії корупції визначають як один з пріоритетів їхньої діяльності.

Одним з перших міжнародних документів, яким засуджуються всі види корупції, включаючи хабарництво, є ухвалена 15 грудня 1975 року резолюція Генеральної Асамблеї ООН №3514 [3]. Зазначеним документом уряди всіх країн закликали вжити на національному рівні всіх необхідних заходів щодо запобігання та протидії корупції, які вони вважатимуть доцільними, включаючи законодавчі.

На восьмому конгресі ООН, який відбувся в Гавані у 1990 році, ухвалено «Практичні заходи боротьби з корупцією», в яких визначаються найбільш важливі завдання для подолання корупції. А саме, уряди мають: проаналізувати адекватність свого кримінального законодавства, включаючи процесуальні норми, з тим щоб реагувати на всі види корупції; розробити адміністративні та регулятивні механізми попередження корупції; встановити процедури виявлення, розслідування та засудження корумпованих посадових осіб; розробити правові положення для конфіскації коштів та майна, набутих в результаті корупції; вжити відповідних заходів по відношенню до підприємств, причетних до корупції [6].

З цього часу визначені завдання не змінювалися. Вони уточнювалися, деталізувалися в різних документах, прийнятих в рамках ООН. Зокрема, це резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Боротьба з корупцією» від 12 грудня 1996 року, Декларація ООН «Про боротьбу з корупцією та хабарництвом в міжнародних комерційних операціях» (1996 р.), Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (1996 р.), Керуючі принципи для ефективного виконання Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1989 р) [6].

Зазначені документи мають рекомендаційний характер. Водночас саме вони відіграли ключову роль в підготовці міжнародно-правових актів, які закріпили міжнародні стандарти протидії за запобігання корупції. Одним з головних документів у цій сфері є Конвенція ООН проти корупції, прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 року. Конвенція визначає пакет стандартів, заходів та правил, які всі країни можуть застосувати для зміцнення своїх правових норм та режимів державного регулювання у сфері боротьби з корупцією. Дослідники права розцінюють Конвенцію ООН протидії корупції як «антикорупційний документ глобального значення», який може стати «ефективним інструментом міжнародного співробітництва в боротьбі з корупцією» [6].

Не менш плідною та активною є діяльність у сфері протидії та запобіганні корупції на рівні регіональних організацій. В першу чергу це стосується Ради Європи. Підхід цієї організації до боротьби з корупцією має три взаємопов'язаних аспекти: вироблення загальноєвропейських норм та стандартів, контроль за їх дотриманням, а також надання технічної допомоги державам та регіонам.

Рада Європи розробила кілька міжнародно-правових документів у цій сфері: Кримінальну Конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією (1999 р.), Цивільну Конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією (1999 р.), Двадцять принципів боротьби з корупцією (1997 р.), Модельний кодекс поведінки для державних службовців (2000 р.), Єдині правила протидії корупції при фінансуванні політичних партій та виборчих кампаній (2003 р.).

Не лишає поза увагою проблему корупції і Європейський Союз (Комюніке Європейської комісії від 28 травня 2003 р. щодо комплексної політики Європейського Союзу з протидії корупції, Рамкове рішення Ради Європейського Союзу №568 від 22 липня 2003 р. «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі») [4].

Україна досить активно і широко залучена до цього процесу і підписала низку важливих міжнародних антикорупційних угод. Зокрема, Конвенцію ООН проти корупції, Цивільну конвенцію про

боротьбу з корупцією, Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією, Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією.

У зв'язку з набуттям для України чинності Цивільної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією з 1 січня 2006 року Україна стала сороковим членом ГРЕКО.

Приєднавшись до ГРЕКО, Україна зобов'язалась брати участь у процесі взаємної оцінки у рамках Групи. У травні 2009 року на пленарному засіданні ГРЕКО затверджено звіт щодо виконання Україною антикорупційних рекомендацій цієї міжнародної організації. Ці рекомендації надано Україні за результатами першого та другого раундів оцінки. Зазначені раунди оцінки були присвячені діяльності спеціалізованих органів, які займаються попередженням корупції, питанням імунітету посадових осіб щодо кримінального переслідування, а також питанням виявлення, вилучення та конфіскації доходів та іншого майна, отриманих внаслідок корупції, попередження корупції в системі державного управління, відповідальності юридичних осіб за корупційні злочини.

Сьогодні триває Третій раунд оцінювання України. В його рамках у квітні 2011 року відбувся візит експертів ГРЕКО до України, у ході якого вивчалася ситуація стосовно імплементації в українське законодавство положень Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією та Додаткового протоколу до неї, а також рекомендацій Ради Європи щодо фінансування політичних партій. Заслуховування та затвердження звіту за результатами зазначеного оцінювання заплановано під час пленарної сесії ГРЕКО у жовтні 2011 року.

Ще однією платформою співробітництва у сфері запобігання та протидії корупції є Організація економічного та соціального розвитку (ОЕСР), і зокрема, її Антикорупційна мережа для Східної Європи та Центральної Азії. В рамках роботи ОЕСР у 2003 році представниками урядових делегацій Вірменії, Азербайджану, Грузії, Таджикистану та України схвалено Стамбульський план дій по боротьбі з корупцією Антикорупційної мережі для Східної Європи та Центральної Азії ОЕСР. Основними принципами Стамбульського плану дій є розвиток ефективної і прозорої системи державної служби, посилення боротьби з хабарництвом та забезпечення чесності в бізнесі, підтримка активної участі громадськості у реформах.

Не можна не згадати участь України і в зовнішньополітичній ініціативі держав-членів ЄС «Східне партнерство», яку було започатковано у 2009 році з метою створення необхідних умов для прискорення процесу політичного об'єднання й подальшої економічної інтеграції між Європейським Союзом і зацікавленими країнами-партнерами.

Міжнародні документи в цій сфері, як правило, не передбачають конкретних санкцій за порушення домовленостей чи ігнорування рекомендацій. Водночас працюють інші два стимули: зовнішній – імідж держави на міжнародній арені та внутрішній – розвиток національної економіки.

Звіти міжнародних експертів мають суттєвий вплив на привабливість держави для іноземних інвесторів. І це є головним стимулом. Для України позитивна оцінка з боку експертів Ради Європи, ООН, ОЕСР та інших організацій є особливо важливою в контексті прагнення нашої держави інтегруватися до європейського простору [4].

Таким чином, наведені приклади участі України в міжнародному співробітництві засвідчують активну позицію України у сфері запобігання та протидії корупції, що дасть іноземним інвесторам без хвилювання за свої гроші інвестувати в нашу державу.

Список використаних джерел

1. Міжнародно-правовий досвід запобігання і протидія корупції в імплементації в Україні. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/84006678.pdf (дата доступу 30.03.2021).

2. Етимологія терміна «корупція». URL: https://pidru4niki.com/91811/sotsiologiya/etimologiya_terminu_koruptsiya (дата доступу 30.03.2021).

3. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН №3514 від 15.12.1975 року. URL: https://undocs.org/ru/A/RES/3514%28XXX%29 (дата доступу 30.03.2021).

4. Участь України в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії корупції. Прийняття від 22.06.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0042323-11(дата доступу 30.03.2021).

5. Закон України «Про запобігання корупції» 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text (дата доступу 30.03.2021).

6. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції» Н 34/ за заг. ред. доктора юридичних наук, професора Пєткова С.В. – К.: Професіонал, 2020. С. 14–15, 758–763.

Науковий керівник: *Т.П. Макарова, керівник юридичної клініки, викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

K.M. Shcherbakova, student of Study program Law, group PZ-20
Alfred Nobel University, Dnipro

IMPERIAL FEATURES OF THE EUROPEAN UNION OR A FUNDAMENTALLY NEW KIND OF EMPIRE?

"All previous Empires grew by conquests through force and violence. But now there seems to be a fundamentally new kind of Empire: the European Union. Its hesitant and peaceful growth has been fueled not by imposing its will on its neighbors, but by making them want to join, and accepting them only under certain conditions" [1].

It is well-known fact that the European Union is in the center of the attention of people all over the world. The views of the scientific community are focused on its development and its nature.

It goes without saying that the Empire is a supra-national vertically integrated state that unites peoples living in their ancestral territories taking into consideration common market, cultural space, security structures.

The Empire ideally represents the unity of the whole people in the implementation of the "will to power". It is generally considered that the Empire aspires not only to have power over what already exists, it seeks to develop. And expansively, and intensely - this is one of the important aspects to date. The European Union already shows us the main features of the Empire.

First of all, it should be stressed that this is a supra-national emergence: all the peoples who join it remain at their historical borders.

As a matter of fact, not all participating countries have full sovereignty, they are not independent subjects of International Law. The right to conclude international treaties, military alliances, economic agreements and so on belongs to the political center of Europe, which, as the Greek crisis demonstrated, is in the North of the continent: in Germany and the Benelux countries.

It is important to mention that in today's EU, it is also possible to single out a strong "core", which is formed by the "old" Europe, primarily the "leading three" - Germany, France and Great Britain (inspired of such phenomena as Brexit). It should be noted that this three countries have experience of imperial construction, as well as "periphery "- the recently adopted Central European countries. It is necessary to point out between this "core" and "periphery" there remains a serious difference both in economic development and in political weight within the EU, despite the current consensus principle of decision-making.

It is important to have an answer for such a question: what is common between the Great Roman Empire and the European Union?

In our view it is necessary to pay attention to the economic factor. Similarities between the European Union and the Great Empire are evident from the very beginning. The economy is an important factor in the unification of the old continent. After two world wars, the driving force became entrepreneurs eager to combine coal with ore, metallurgical and machine-building plants.

It should be noted that the birth of the Roman Empire was caused by material (economic) reasons, traders who, many years before its formation, connected the Mediterranean Sea with a network of sea routes.

It is really interesting to clear out the situation with taxes. Europe is weakening because of slow economic growth, arrears, inflation and unemployment. Also, the number of immigrants is growing, which leads us to the question of who will pay taxes. Therefore this question is topical for today.

Identical situation with the Roman Empire the situation is identical: inflation began to grow, people refused to take depreciated coins, returning to natural trading. Having lost control of the nobles, they could not force them to pay taxes. And this meant that others must pay even more. As a result, exorbitant taxes stifled commerce and crafts.

It is essential to note that the territorial factor is of great importance. Over the past 10 years, the EU has advanced many thousands of kilometers to the East, but with such an organism it is difficult to cope, given the fact that the union gathers in itself states with different cultures, different levels of economic development. Consequently deprived of a clearly expressed supreme power, the European Union can not deliver and solve any substantive task, except of expansion. As a result it causes serious internal problems. The advancement of borders to the South and East can give the opposite result, provoking a new wave of "national revivals", the signs of which we can already observe in Belgium, Britain (it was mentioned above that at the moment UK is not a member of EU), Spain.

It is believed that the similar situation occurred in the Roman Empire. Waiting for orders from the Emperor for weeks, armies moved for months. The rulers who found themselves far from the center raised an insurrection against him.

By the way, hard work is replaced by the cult of free time. It seems as if pop music, football and fashion are erected today on a pedestal. Lack of desire to work leads to inaction.

In comparison we must mention that Rome flourished precisely when aristocrats, peasants and artisans wanted to work, fight and progress. But at a time when wealth was abundant in Italy, people were lazy. Eternal holiday and violent orgies took most of the time, which led people to decline.

To give more examples, let us mention that the family is no longer needed. To date, the family issue is one of the most important in the EU. Since population growth is an important fact in the development of the state (Empire). Marriage is becoming a rarity and the percentage of divorces is growing every day. Many people prefer to become babyfree. The value of a traditional family no longer has value in society.

For the Roman matron, the birth of a child was a burdensome ask, from which they tried to get rid of in every way. Pregnancy would ruin the figure. During the Roman Empire, people lived less, and they had little time to flirt and search for lovers.

Moreover, the main feature of the European Union is that it is frozen halfway from trade and political associations to a full-fledged state. Unified power structures, being quite imperial, are not fully formed. Most of the business progressed in the economic, the euro area, the relevant structure and foreign policy. The most important thing is that there are no own power structures in Brussels: every European state has its own army and its police, and a single military organization, NATO, is under the strict control of an external player (the USA).

According to some experts, the EU is not a full-fledged Empire and it is not a new kind and we totally agree with them. Let us take into consideration some reasons for this: for example, an Empire must have real power, that is, one ruler (Emperor), a strong army and police, a desire for regional and world domination, which is not typical of the EU.

It should be noted that the European project can not be imperial, because it contradicts national interest. Also, in the case of the implementation of the European Union as an Empire, the consequences would be unimaginable: endless wars and a struggle for power.

As mentioned above, to our mind European project can not be imperial in nature/ can not contradict the national interests of its individual participants, that all decisions are taken only on the basis of consensus. The Greek crisis clearly demonstrated the insincerity of such propaganda.

In some way the EU members still have the remnants of democratic rights and the state authorities can decide to leave the Union. However, an exit in the current conditions is fraught with economic and political stability for any state, except for the super-states.

Lets remember the case of the United Kingdom. Rather than pushing an exit agreement alongside agreements on future trade and political relations, the EU insisted that the “exit agreement” must be adopted first. The EU’s task in the negotiations was to create unfavorable conditions for the exit.

One must admit that the European Union is showing more and more imperial character.

The problem is far to be solved.

References

1. Jürgen Schmidhuber. Professor and member of the European Academy of Sciences and Arts. EU A new kind of empire? Oct-Dec 2009. URL: https://people.idsia.ch/~juergen/EUmpire.html

Scientific supervision *by V.N. Shkabaro, Head of the Department of Law, Political Science and International Relations, Associate Professor, Candidate of Law Alfred Nobel University Dnipro, Ukraine*
Language supervision *by M.R. Kabanova, Associate Professor, Candidate of Philology, English Applied Linguistics and Methods of Teaching Foreign Languages Department Alfred Nobel University Dnipro, Ukraine*

А.Є. Глущенко, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЩОДО ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА БІЖЕНЦІВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Обрана тема є досить актуальною та важливою на цей час як в національному, так і міжнародному праві. Актуальність проблеми міжнародно-правового статусу біженців обумовлена, зокрема, тим, що збільшення кількості біженців та пов'язаних з цим явищем проблем політичного, економічного, соціального характеру підтверджує необхідність у переоцінці та переосмисленні правового становища зазначеної категорії осіб і розробленні нового підходу до аналізу й розв'язання проблеми біженців як на міжнародному, так і на регіональному рівнях.

Проблема правового статусу біженців має тривалу історію. Міжнародною спільнотою постійно робилися спроби вирішити дану проблему шляхом розробки й прийняття міжнародних та універсальних угод та удосконалення національного законодавства. Питання про біженців у розширеному масштабі залишається пріоритетним напрямком у діяльності Організації Об'єднаних Націй. Під її егідою у 1951 році була прийнята Конвенція про статус біженців, яка є основним міжнародно-правовим документом, що регулює правовий статус вказаної категорії осіб та захищає їх основні права й свободи. У 1967 році був розроблений Протокол, що стосується статусу біженців. Його поява надала Конвенції нової сили, розширивши сферу її дії. В системі ООН в 1950 році було створено Управління Верховного комісара у справах біженців, головним завданням якого є допомога й захист біженців у світі.

Проте, зазначені вище міжнародні заходи щодо врегулювання проблем біженців не вирішують увесь комплекс питань. Положення щодо біженців, закріплені в Конвенції 1951 року не завжди виконуються державами. Усе частіше зміни у національному законодавстві різних країн встановлюють більш суворі вимоги щодо надання статусу біженця, ніж закріплено в Конвенції, права біженців часто порушуються або невиправдано обмежуються державами.

Т. Загороднюк у своїх дослідженнях щодо біженців, зазначає, що на міжнародному рівні використовувалося кілька термінів щодо означення правового статусу осіб іноземного походження, що опинилися за кордоном без чинних особистих документів – емігранти, біженці, апатриди. Зрештою, за основу було прийнято поняття «біженець» [1, с. 13].

Згідно пункту 2 розділу А статті 1 Конвенції про статус біженців 1951 року [2] під терміном «біженець» слід розуміти іноземця (у тому числі й особу без громадянства), що внаслідок обґрунтованих побоювань став жертвою переслідувань за ознаками расової, національної приналежності, відношенням до релігії або громадянства, приналежності до певної соціальної групи або політичними переконаннями, змушений покинути територію держави, громадянином якої він є (або на території якої він постійно проживає), і не може або не бажає користуватися захистом цієї держави внаслідок указаних побоювань. До цієї категорії осіб не належать так звані «економічні біженці», що покидають свою країну в пошуках кращого економічного становища.

Біженцем вважається також особа, яка не має певного громадянства та, знаходячись за межами держави свого попереднього звичайного місця проживання, не може внаслідок певних подій або не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань. Біженці у міжнародному приватному праві виокремлюються в особливу категорію іноземців. Конвенція 1951року закріплює за біженцями такі самі права, як і за іноземцями, якщо для них не передбачений більш сприятливий статус. Зокрема, біженцям надається національний статус у сфері деяких соціальних прав (плата за працю, початкова освіта, виїзд за межі країни, користування медичними послугами, засобами масової інформації тощо). З іншого боку, біженці користуються правами та привілеями, властивими лише їм, і якими вони володіють на підставі універсальних і регіональних міжнародних угод, що регулюють правовий статус біженців. Інші категорії населення не мають таких прав.

За словами Верховного комісара Організації Об’єднаних Націй у справах біженців Садако Огати, «ставлення до проблеми біженців повинно стати перевіркою відданості урядів і народів у справі захисту прав людини» [3].

Я повністю розділяю цю думку та вважаю, що для забезпечення цього необхідним є правовий захист, який забезпечував би у країні їхнього тимчасового чи постійного притулку, гідне поводження відповідно до загальновизнаних міжнародно-правових норм і принципів. Повага до прав людини є необхідною умовою як для запобігання нинішніх потоків біженців, так і для вирішення проблем, пов'язаних із цим. Основні права людини мають універсальне застосування, особливо для біженців, що стали такими в результаті недотримання прав людини в країні їх походження, і, у зв'язку з цим, їхнє положення вбачається найбільш вразливим.

Також постає питання про відновлення прав людини у країні походження біженця з тим, щоб вирішення питання про добровільну репатріацію стало реальним.

На думку О. Казановаса, права осіб, які втратили зв'язок із країною свого походження, серед яких великий відсоток біженців повинні визнаватися, виходячи лише з того факту, що вони є людьми. Їхнє загальне визнання та дотримання є свідченням трансформації суспільства від міждержавного етапу розвитку міжнародних відносин до етапу міжнародного співтовариства. Питання про захист біженців слід розглядати у ширшому контексті захисту прав людини [4].

Також подібну думку висловлює К. Барицька, стверджуючи, що оскільки біженці теж є людьми, то вони мають такі самі права та свободи, як і інші люди, однак ці гарантії не завжди можна знайти у самому праві біженців. Виходячи з цього, логічним є висновок про те, що при визначенні обсягу прав біженців слід звертатися до більш загальних норм – норм міжнародного права захисту прав людини [5].

Детальніше розглянувши це питання видно, що інститут захисту прав біженців є настільки розвиненим, що має ряд особливостей щодо співвідношення та взаємодії із рештою норм галузі міжнародного захисту прав людини, зокрема: 1) саме порушення прав людини, насамперед принципу заборони дискримінації, є причиною потоків біженців; 2) необхідною умовою добровільного повернення біженців до країн свого походження є відновлення поваги й додержання всіх категорій прав людини; 3) право притулку та принцип відмови від примусової репатріації (принцип non-refoulement), незважаючи на відмінне походження, спосіб нормативного закріплення та юридичну природу, складають основу міжнародно-правового статусу біженців та є фундаментом для забезпечення їх прав; 4) біженці нарівні з іншими людьми користуються можливостями міжнародного механізму контролю за додержанням міжнародних угод у сфері захисту прав людини, оскільки складовою роботи відповідних органів із захисту прав людини є контроль за

додержанням прав біженців у контексті захисту прав людини. Фрагментований характер сукупності норм, які регулюють положення біженців у міжнародному праві, позначається на структурі зобов'язань кожної держави у сфері захисту прав біженців, ускладнюючи організаційно-правові та нормативно-правові заходи щодо їх імплементації.

Вважаю, що було б доцільніше зосередити увагу держав на належному виконанні своїх, уже наявних міжнародно-правових зобов'язань, регіональному співробітництві, діяльності у межах універсальних і регіональних міжнародних організацій, співробітництві з міжнародними міжурядовими та неурядовими організаціями, більшому врахуванні досвіду іноземних держав і рекомендацій міжнародних інституцій, а також вирішенні окремих проблем біженців на партикулярному рівні.

Отже, гострота й невирішеність цих питань, збільшення кількості біженців, поява нових категорій вимушених мігрантів, ставлять головне питання, яке необхідно вирішувати – реальне забезпечення становища біженців, як це передбачено міжнародним правом. Розв'язанню цих проблем можуть сприяти, насамперед, їх повне та різностороннє вивчення, глибоке теоретичне осмислення, а також комплексний і системний аналіз міжнародно-правового статусу біженця.

Список використаних джерел

1. Загороднюк Т. Запровадження паспортів для біженців у Чехословацькій Республіці (20-30-і РР. XX СТ.). *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка.* 2015. №4(127). С. 13–16.

2. Про статус біженців: Конвенція, міжнародний документ від 28.07.1951 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_011 (дата звернення: 22.03.2021).

3. Садако О. Виклад фактів №20. Права людини і біженці (30.03.2006). URL:http://library.khpg.org/index.php?id=1184664949

4. Casanovas O. La protection internationale des réfugiés et des personnes déplacées dans les conflits armés. *Receil des Cours*. 2003. Vol. 306. P. 22

5. Barycka K. Prawa uchodžców w konfliktach zbrojnych w międznarodowym systemie ochrony praw człowieka. *Zbrojne konflikty i spory międznarodowe u progu XXI wieku*. Wrocław, 2003. P. 116.

Науковий керівник: *Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

М.О. Фролова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-18-1
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

БІКАМЕРАЛІЗМ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Парламент – це один з інститутів складного державного механізму. Назва походить від франц. parler – *говорити*. Виступає загальнонаціональним (загальнодержавним) представницьким органом, найважливіша функція якого полягає в здійснені законодавчої влади [1, с. 86]. Парламент як спеціальний державний орган вперше було засновано в Англії в 1265 році. Згодом, з'явилися іспанські кортеси, французькі штати й інші законодавчі органи, що одержали загальну назву в усіх країнах світу – парламент [2, с. 1].

Парламент є вищим колегіальним органом народного представництва, який виражає суверенну волю народу, регулює найважливіші суспільні відносини шляхом прийняття законів, здійснює контроль за діяльністю органів виконавчої влади та вищих посадових осіб. Парламент може мати й інші повноваження: формувати вищі органи держави (ФРН, Італія парламент обирає президента), створювати уряд, оголошувати амністію, ратифікувати міжнародні договори [3, с. 308].

Одним із визначальних моментів у характеристиці сучасних парламентів і виявлення особливостей органів народного представництва конкретних держав є їх побудова. З цим пов'язують таке явище, як бікамералізм, що означає по-суті двопалатну систему щодо структури парламенту при якій він складається з двох палат [4, с. 87]. Бікамералізм прийнято розуміти як один з найбільш значущих інституційних механізмів забезпечення розподілу влади. Більшість енциклопедичних видань дають наступне визначення: бікамерізм або бікамералізм (франц. bicamerism (bicameralism), лат. bis – два і camera – склепіння, кімната) – двопалатна структура найвищого законодавчого органу в державі [5, с. 48].

Як відомо, історично першою склалась і тривалий час була домінуючою двопалатна структура парламенту (бікамеральна). Бікамералізм існував уже за доби Античності як в Афінах – Екклезія (Народні збори) і Рада Чотирьохсот, так і в Римі – Народні збори і Сенат. В Європі бікамералізм став панівною моделлю: всі європейські конституції XIX сторіччя запроваджували двопалатну систему парламенту (виключення становили Греція і Люксембург). Натомість поява бікамералізму в США в 1787 році була обумовлена зовсім іншими причинами. Було необхідно зберегти союз 13 британських колоній, що об'єднались у боротьбі за незалежність, підтвердити їх рівність в умовах

нової держави і забезпечити від того, щоб малі штати не були поглинуті сильнішими. Бікамеральна конструкція парламенту США в подальшому набула характеру зразка для інших федерацій.

Виникнення двопалатності, або бікамералізму, як зазначає В.М. Шаповал, пов'язане з організацією англійського парламенту як станово-представницької установи: він був поділений на палату лордів і палату общин. Метою встановлення двопалатності на той момент було забезпечення рівноваги між «розділеною владою». При цьому «аристократична» (верхня) палата розглядалася як засіб стримування «народної» (нижній) палати [6].

У федеративній державі двопалатна побудова парламенту вважається майже обов'язковою і пояснюється необхідністю забезпечення представництва від суб'єктів федерації. У деяких країнах представництво суб'єктів федерації у верхній палаті є рівним (Російська Федерація, США), в інших – кількість представників є різною і залежить від кількості населення, що мешкає в суб'єктах федерації (Австрія, ФРН).

Причинами існування двопалатних парламентів у державах з унітарною формою державного правління найчастіше є: забезпечення рівного захисту інтересів кожного регіону країни; утримання однієї палати по відношенню до іншої (двопалатний парламент не дає концентрувати парламентську владу в руках однієї особи або політичної сили); перевірка законів, які надходять від нижньої палати (верхня палата перевіряє нормативно-правові акти, які приймаються нижньою, не допускаючи сумнівних, суперечливих або не підтверджених фінансово норм).

Успішність функціонування двопалатного парламенту значною мірою залежить від способу його формування. Нижня палата формується шляхом прямих виборів. При формуванні верхньої палати демократичні держави, як правило, застосовують принцип регіонального представництва за умови прямих чи непрямих виборів та частково оновлюють депутатський корпус кожні 2–3 роки [6, с. 51]. Основна роль верхньої палати в унітарній державі стабілізуюча. Її функціонування є додатковою гарантією законності, захищеності прав і свобод людини і громадянина та конституційного ладу в державі. Існує також думка про те, що двопалатність гірше поєднується з унітарністю, ніж однопалатність, що викликає додаткові протиріччя в унітарній державі.

На думку І. Словської, при запровадженні двопалатного парламенту позитивним є те, що представлені інтереси регіонів та існує певна збалансованість у прийнятті рішень нормативного і ненормативного характеру, а негативним – можливе подвоєння видатків на утримання та збільшення бюрократичного апарату (за

умови розширення загальної чисельності штату) та пролонгація процесу законотворчості [7, с. 187]. Як вважає Джованні Сарторі, запровадження двопалатної структури представницького органу є доцільним на тому етапі розвитку державності, коли в силу розвитку партійної системи стане можливим формування близької за партійною приналежністю парламентської більшості в нижній і верхній палатах парламенту [8]; за інших умов запровадження другої палати парламенту спричинить ускладнення (сповільнення) законодавчого процесу [9]. Інший дослідник проблеми Р. Мартинюк доходить до висновку, що бікамералізм виправдовує себе лише в умовах розвинутого парламентаризму [10, с. 99].

Бікамералізм можна визнати однією із провідних тенденцій розвитку парламентаризму в сучасному світі. Адже, саме по цій моделі побудовані вищі законодавчі органи держав-лідерів світової економіки.

До позитивних рис бікамералізму можна віднести: оптимізацію діяльності палат завдяки скороченню кількості членів палати та створенню умов для конструктивного обговорення питань і прийняття рішень; більшу публічність і прозорість процедур обговорення і прийняття рішень, оскільки процес ухвалення будь-яких рішень відбувається в кілька етапів; створення умов для прийняття політично виважених рішень, більш скрупульозного і досконалого опрацювання проектів законодавчих актів; збалансування політично протилежних сил у парламенті, що, в свою чергу, дозволяє краще узгоджувати політичні інтереси суспільства, запобігає свавіллю та зловживанням; У юридичній літературі наводяться і інші причини доцільності існування двопалатного парламенту, наприклад, намагання досягти більш стійкої рівноваги сил між виконавчою і законодавчою владами; безперервність й стабільність влади [11, с. 49]. Серед негативних рис бікамералізму найбільш типовими є: друга палата не дає ніякої користі, якщо вона, обирається за тими ж правилами, що і перша палата, фактично її дублює; ускладнення процедури обговорення і прийняття проектів законодавчих актів; створення штучних перешкод на шляху оптимального прийняття рішень, що призводить до послаблення представницької влади загалом та до посилення авторитарності правління; уможливлення політичного розмежування всередині парламенту, штучного протистояння між палатами і виникнення суперечностей між гілками влади; збільшення витрат на утримання парламенту [11, с. 50].

Отже, з вищевикладеного можна зробити висновок, що бікамералізм – це життєва тенденція, що зростає з огляду на її демократичність і відповідну популярність у суспільстві. Число двопалатних парламентів чітко показує тенденцію зростання: якщо у 2000 році у світі було 67 двопалатних парламентів, то зараз їх 76, і

такий процес прогресує. Практика сучасних демократій свідчить про високий рівень демократичності в умовах двопалатних парламентів завдяки більш тривалим і поміркованим процедурам прийняття рішень та більш адекватному представництву верств населення.

Список використаних джерел

1. Енгибарян Р.В., Енгибарян Э.В. Конституционное право: учебник. Москва: Юристъ. 2000. 492 с.

2. Росенко М. І. Парламенти зарубіжних країн: дослідження досвіду формування та організації діяльності. *Державне будівництво.* Севастополь, 2009. №1.

3. Головатий С. Конституції нових держав Європи та Азії. К.: Право, Українська Правнича Фундація. 1996. 544 с.

4. Лук'яненко М.П. Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів. *Бікамералізм у зарубіжних країнах: переваги та недоліки:* зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 18-19 травня 2017 р. Суми, 2017. С. 87–90.

5. Крисенко О., Воробйова Д. Роль бікамеральної структури парламенту у зміцненні системи державної влади: веб-сайт. URL: http://old.niss.gov.ua.

6. Воронов М.М., Зубенко Г.В. Двопалатний парламент: досвід зарубіжних країн та ідеї запровадження в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна* № 1062. Серія «ПРАВО». 2013. №4. С. 50–54.

7. Словська І. Доцільність формування двопалатного парламенту в Україні. *Право України.* 2011. № 9. С. 187–192.

8. Сарторі Джованні. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів. К.: АртЕк, 2001. 224 с.

9. Борденюк В.І., Журавльова Г.С., Шаповал В.М. Парламентаризм і законодавчий процес в Україні: навч.посібник. К.: УАДУ, 2000. 216 с.

10. Мартинюк Р. Чи потрібен Україні двопалатний парламент? *Підприємництво, господарство і право.* 2008. № 8. С. 99–102.

11. Волощук О. Бікамералізм як одна з провідних тенденцій розвитку парламентаризму в сучасному світі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки.* 2014. № 1. С. 47–53.

Науковий керівник: *Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля*

Наукове видання

XII Всеукраїнська науково-практична конференція

РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Тези доповідей

22 квітня 2021 р.

(українською, англійською та російською мовами)

Підписано до друку 29.04.2021. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 13,48. Тираж 80 пр. Зам. № .

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».
49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.
Тел. (056) 720-71-54, e-mail: rio@duan.edu.ua
Свідоцтво ДК № 5309 від 20.03.2017 р.

Віддруковано у ТОВ «Роял Принт».
49052, м. Дніпро, вул. В. Ларіонова, 145.
Тел. (056) 794-61-05, 04

Свідоцтво ДК № 4765 від 04.09.2014 р.